

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ – ΤΟΜΕΑΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ :
‘ Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ Η ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ’

ΘΕΜΑ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ :

“ Τα γεγονότα του Δεκέμβρη του 2008, ως εξέγερση της νεολαίας.
Συλλογή δεδομένων από τον έντυπο λόγο και το διαδίκτυο.
Εγκληματολογικές προσεγγίσεις”

ΜΕΛΗ ΤΡΙΜΕΛΟΥΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ
ΛΑΖΟΣ ΓΡΗΓΟΡΗΣ επιβλέπων καθηγητής
ΜΑΓΓΑΝΑΣ ΑΝΤΩΝΗΣ
ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ ΓΙΩΡΓΟΣ

επιμέλεια εργασίας

Κυριακή Νικολάου
ΑΜ 3207Μ019

ΙΟΥΝΙΟΣ 2014

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος.....	4
Εισαγωγή.....	5
Χρονικό των ημερών του Δεκέμβρη.....	8
Πρώτο μέρος: Πολιτική Προσέγγιση	
Νεολαία και εξέγερση, η ριζοσπαστικοποίηση της νεολαίας.....	33
Βασικά χαρακτηριστικά της εξέγερσης.....	35
Πρωταγωνιστικός ρόλος της νεολαίας.....	39
Δεύτερο μέρος: Εξεγερσιακές συγκρούσεις	
Εξέγερση Δεκέμβρη 2008.....	45
Συμμετέχοντες	
μαθητές μαθήτριες.....	52
φοιτητές φοιτήτριες.....	53
αντιεξουσιαστές αναρχικοί αναρχικές.....	54
αριστερά.....	55
μετανάστες.....	58
Τρίτο μέρος: Αλλαγές στα τέλη του 20ου αιώνα	
Μεταβολές στα τέλη του 20ου αιώνα.....	61
Έννοια της διακινδύνευσης.....	63
Ο ρόλος του κράτους.....	65
Παγκοσμιοποίηση και συνέπειες.....	67
Τέταρτο μέρος: Από το 'Νόμο και την Τάξη' στη Νέα Ποινολογία	
'Law and order', 'Zero Tolerance'.....	74
Νέα Ποινολογία.....	81
Μετανάστες	86

Περιθωριοποιημένοι.....	88
Αστυνομία.....	93

Ανήλικοι Συλληφθέντες παραπέμπονται σε δίκη με τον τρομονόμο	98
--	----

Πέμπτο Μέρος:

Κοινωνικά κινήματα.....	101
-------------------------	-----

Εγκληματολογική Προσέγγιση της πολιτικής βίας και της σύγκρουσης.....	107
---	-----

Έκτο Μέρος:

ΜΜΕ και εξέγερση.....	118
-----------------------	-----

Επίλογος.....	131
---------------	-----

Βιβλιογραφία, Άρθρα.....	133
--------------------------	-----

Ταινίες, Ντοκιμαντέρ.....	144
---------------------------	-----

Βιβλία.....	144
-------------	-----

Πρόλογος

Εγκληματολογία δεν είναι μόνο ο ακαδημαϊκός λόγος. Μπορεί να είναι κείμενα προκηρύξεων, γκράφιτι και στένσιλ, ανακοινώσεις, πανό, συνθήματα στους τοίχους, συνθήματα και τρικ διαδηλώσεων, η επόμενη μέρα στους νυχτερινά εξεγερμένους τόπους. Το καθένα από αυτά θα μπορούσε να εμπνεύσει και να αποτελέσει ξεχωριστή προσέγγιση και μελέτη.

Από τον τίτλο της μελέτης γίνεται αντιληπτό, ότι ένα τέτοιο ψηφιδωτό, συνεχές και άρρηκτα ενιαίο γεγονός, το οποίο ζήσαμε και διατηρούμε πολύχρωμο και δυνατό στη μνήμη, ξεπερνά τις περιορισμένες δυνατότητες μιας διπλωματικής εργασίας. Επομένως η απόπειρα μελέτης ενός τέτοιου γεγονότος, οδηγεί αντίστοιχα και σε πολλές επιμέρους “παράπλευρες κι επάλληλες” θεματικές, που εκ των πραγμάτων η συγκεκριμένη διπλωματική εργασία αδυνατεί να 'εξαντλήσει'.

Μέσω της μακροκοινωνιολογικής προσέγγισης, περιγράφονται οι ευρύτερες οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές μεταβολές της ύστερο-νεωτερικής κοινωνίας, και του νεο φιλελευθερισμού, που καθορίζουν τις εφαρμοζόμενες πολιτικές στο πεδίο του επίσημου κοινωνικού ελέγχου, αλλά και πυροδοτούν τα κοινωνικά κινήματα, τα ρεπερτόρια διαμαρτυρίας, τις συγκρούσεις και τις εξεγέρσεις.

Το δε υλικό, συλλέγεται από: το διαδίκτυο, πολιτικά κείμενα και αφιερώματα των ημερών της εξέγερσης, ταινίες και μικρά χρονικά ειδησεογραφικά βίντεο, έντυπες εφημερίδες και περιοδικά, εικόνες και φωτογραφίες, συνέδρια και απομαγνητοφωνημένα κείμενα.

Εισαγωγή

Η έκρηξη που έγινε το Δεκέμβρη του 2008 τις ρίζες της είχε στη συσσωρευμένη κοινωνική δυσαρέσκεια των τελευταίων ετών και ακολούθησε, όχι μόνο χρονικά, τις εκρήξεις που είχαν προηγηθεί στα πανεπιστήμια και τις μεγάλες απεργιακές διαδηλώσεις για την υπεράσπιση της κοινωνικής ασφάλισης.

Το ξέσπασμα της νεολαιίστικης θύελλας έλαβε χώρα σε μια συγκυρία σημαδεμένη από τον διάχυτο θυμό για την κυβερνητική πολιτική. Καθώς η ελληνική οικονομία συμπαρασυρόταν στην παγκόσμια οικονομική κρίση και η κυβέρνηση Καραμανλή βυθιζόταν στον βάλτο των σκανδάλων, η αυξανόμενη δυσφορία αναζητούσε τρόπους έκφρασης.

Λίγες εβδομάδες πριν, είχε εκδηλωθεί το πρωτοφανές κίνημα 7.000 κρατούμενων στις φυλακές της χώρας που έκαναν απεργία πείνας για βελτίωση των άθλιων συνθηκών κράτησής τους καθώς και η δυναμική αλληλεγγύης στον αγώνα τους που οργανώθηκε έξω από τις φυλακές¹.

Μορφή αγώνα είχαν επιλέξει επίσης οι εργαζόμενοι για τις επιχειρήσεις που έκλειναν. (κατάληψη Altec Telecoms, εργοστάσιο κλωστοϋφαντουργίας Θεσσαλονίκης). Το δίμηνο Νοεμβρίου – Δεκεμβρίου σηματοδοτήθηκε επίσης από αγροτικές κινητοποιήσεις, οι οποίες απλώθηκαν σε πολλά σημεία της επαρχίας.

Παράλληλα το 2008² η έξαρση του ρατσισμού, οι οργανωμένες επιθέσεις ακόμα και μέσα σε σπίτια μεταναστών αυξήθηκαν και περιέλαβαν φαινόμενα βίας τόσο στις μεγάλες πόλεις όσο και στις υποβαθμισμένες αστικές περιοχές.

Η οργισμένη εξέγερση της νεολαίας, βαρόμετρο των κοινωνικών διαθέσεων, κατά της αστυνομικής βαναυσότητας ήταν η βαλβίδα που απελευθέρωσε βίαια την υποβόσκουσα κοινωνική ένταση. Η δολοφονία του 15χρονου Αλέξη Γρηγορόπουλου στα Εξάρχεια της Αθήνας ήταν το έναυσμα και όχι η αιτία.

Το σύνολο των εργαζομένων και των λαϊκών τάξεων είχε έρθει σε ρήξη με την κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας. Εργατική τάξη, φοιτητική νεολαία, μαθητική νεολαία κι αγρότες, με συνεχείς

¹ Χρονικό της εξέγερσης των κρατούμενων 2008, Αν. Χαλκιά, Αρτ. Παππά <http://www.theartofcrime.gr/printit.php?aid=1236875124&lang=gr> και άρθρο: “Συνεχίζουν την απεργία πείνας” Έλ. Καρανάτση, 18/11/08 http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_politics_1_18/11/2008_292588

² Άρθρο: “SOS για το ρατσισμό που σηκώνει κεφάλι”, Ιωάννα Σωτήρχου, Ελευθεροτυπία, 21/03/2008 <http://www.akioe.gr/default.asp?node=page&id=2525>

κινητοποιήσεις τα δύο προηγούμενα χρόνια βρίσκονταν σε σύγκρουση με την νεοφιλελεύθερη πολιτική των κυβερνήσεων Καραμανλή. Ωστόσο η νεολαιίστικη έκρηξη δε διαμεσολάβησε την κοινωνική δυσαρέσκεια, είχε τα δικά της ιδιαίτερα χαρακτηριστικά.

Πρόκειται για μια έκρηξη της νεολαίας με χαρακτήρα εξέγερσης αλλά όχι για μια γενικευμένη κοινωνική εξέγερση. Δεν σημειώνεται καμία ανάλογη κίνηση στους χώρους εργασίας, στη βάση των συνδικάτων και στην ηγεσία τους. Η προοπτική μιας γενικής πολιτικής απεργίας δεν μοιάζει ρεαλιστική. Η σύνδεση με το εργατικό κίνημα στο δρόμο απομακρύνεται μετά την 24ωρη απεργία που είχαν κηρύξει τα συνδικάτα την Τετάρτη 10 Δεκεμβρίου και γενικά δεν συγκεντρώνονται όροι για μια γρήγορη ανάπτυξη πλατιών εργατικών αγώνων, παρά την αυξανόμενη δυσαρέσκεια και τις υπαρκτές μαχητικές διαθέσεις των εργαζομένων.

Η εξέγερση της (μαθητικής) νεολαίας καταφέρεται, πρώτα και κύρια, ενάντια στην αστυνομία και την καταστολή. Κυριαρχεί ένα πηγαίο, ασυμφιλίωτο μίσος για την αστυνομία. Αυτό φαίνεται στο μόνιμο πετροπόλεμο και στα «εμπρηστικά» συνθήματα. Για ένα σημαντικό μέρος της νεολαίας που κατεβαίνει στους δρόμους η εξέγερση αυτή τείνει να γίνει αυθόρμητα αντιεξουσιαστική. Υιοθετεί τις πρακτικές του αναρχικού χώρου και στρέφεται ενάντια στα σύμβολα του κράτους, των τραπεζών και των πολυεθνικών. Ο συνδετικός ιστός της νεολαίας με τις δυνάμεις της αριστεράς είναι βέβαια ο αντικυβερνητικός χαρακτήρας του κινήματος. Στοιχεία μητροπολιτικής βίας είναι υπαρκτά αλλά σε καμία περίπτωση δεν μπορούν να περικλείσουν την ουσία της νεολαιίστικης εξέγερσης. Αυτή προσομοιάζει λιγότερο, για να συγκρίνουμε με το γαλλικό παράδειγμα, με τους αγώνες ενάντια στο CPE και αντιστοιχεί περισσότερο στην εξέγερση στα παρισινά προάστια. Η αφορμή ήταν κοινή. Θάνατος ενός νέου ανθρώπου εξαιτίας της αστυνομίας. Ωστόσο η κοινωνική σύνθεση και η απήχηση των δύο εξεγέρσεων είναι ριζικά διαφορετική: δεν πρόκειται για μειονοτική βία, εξέγερση των αποκλεισμένων, φωνή απόγνωσης από τα υποβαθμισμένα προάστια. Συμμετέχει συνολικά η μαθητική νεολαία όλων των κοινωνικών τάξεων μαζί και οι μαθητές από οικογένειες μεταναστών. Επιπλέον δεν συναντά την καθολική εχθρότητα της υπόλοιπης κοινωνίας αλλά -αν όχι πάντα την υποστήριξή της- τουλάχιστον τη θετική ουδετερότητά της. Μια ολόκληρη νέα γενιά πολιτικοποιείται απότομα, μέσα σε συνθήκες εξέγερσης και σε πλήρη ρήξη με την κυβέρνηση της Δεξιάς.

Παρά την κλίμακα των καταστροφών και βιαιοτήτων, ως και την 5^η ημέρα των κινητοποιήσεων, η

ζυγαριά της “κοινής γνώμης” έγερνε προς την πλευρά της καταδίκης της αστυνομίας και της κυβέρνησης. Το γεγονός ότι το θύμα ήταν ουσιαστικά 'παιδί' ευνόησε την κοινωνική συμπάθεια. Διαπιστώνουμε βέβαια διαφορετικές παραλλαγές στάσεων απέναντι στο κίνημα: από ανοιχτή υποστήριξη μέχρι μοιρολατρική παραίτηση μπροστά σε μια 'κοινωνική καταστροφή' την οποία 'αξίζαμε ως ελληνική κοινωνία'. Σε παλιότερες περιστάσεις η αντίδραση των μεσαίων στρωμάτων, ακόμα και συντηρητικά ανακλαστικά τμημάτων της εργατικής τάξης, ενεργοποιούνταν από τη πρώτη στιγμή με τη βοήθεια των ΜΜΕ ενάντια στους 'ταραξίες'. Τα πράγματα δεν είναι τα ίδια τώρα παρόλο που οι καταστροφές περιουσιών ήταν μεγαλύτερες. Η δήλωση του Εμπορικού Συλλόγου Αθηνών ότι “οι ζημιές δεν συγκρίνονται με την απώλεια μιας ζωής” είναι χαρακτηριστική. Αν και οι παλιότερες γενιές των εργαζομένων απέρριπταν τη νεοφιλελεύθερη διαχείριση, ανησυχούσαν για τις συνέπειες της οικονομικής κρίσης, εξοργίζονταν από την αστυνομική ασυδοσία που έφτανε στη δολοφονία 15χρονων, ωστόσο δεν ήταν έτοιμες να κάνουν την εξέγερσή τους, ειδικά μετά την απογοητευτική έκβαση των κινητοποιήσεων που είχαν προηγηθεί για την υπεράσπιση της κοινωνικής ασφάλισης. Προς το παρόν “αναθέτουν” αυτήν την εξέγερση στα παιδιά τους. Παρ’ όλα αυτά την 5η μέρα των κινητοποιήσεων εμφανίστηκαν δύο κρούσματα ομάδων “αγανακτισμένων πολιτών”, υποκινούμενων από την άκρα δεξιά, σε επαρχιακές πόλεις που πήραν το νόμο στα χέρια τους.

Χαρακτηριστικό των ημερών είναι ότι απουσίασαν οι μορφές ουσιαστικής αυτοοργάνωσης των αγωνιζομένων. Τα υψηλά επίπεδα και η πλατιά διασπορά των συγκρούσεων δεν επέτρεψαν επίσης στο κίνημα να πάρει 'ανάσα' και να αποκτήσει στοιχειώδεις δομές. Η εκτόνωση των καθημερινών και νυχτερινών συγκρούσεων συνδυάστηκε κυρίως με την έναρξη. Τις επόμενες μέρες, των μαζικών διαδικασιών συναντάμε προσπάθειες για την οργάνωση του αγώνα σε επίπεδο σχολείων, πανεπιστημίου, καταλήψεων και της αλληλεγγύης με το κίνημα στο χώρο δουλειάς και στη γειτονιά, γεγονός που άρχισε να γίνεται τη δεύτερη εβδομάδα των κινητοποιήσεων. Σύμφωνα με το συνδικάτο των καθηγητών μέσης εκπαίδευσης 600 γυμνάσια και λύκεια ήταν σε κατάληψη. Στα πανεπιστήμια βρίσκονταν σε κατάληψη 150 σχολές με αποφάσεις Γενικών Συνελεύσεων, ενώ καταλήψεις δημοτικών χώρων –σε περιορισμένη ακόμα έκταση- είχαν ξεκινήσει σε διάφορες γειτονιές.

Τέλος από το εξεγερτικό γεγονός απουσίασαν συγκεκριμένες διεκδικήσεις και αιτήματα, τέτοια που να εξέφραζαν το σύνολο ή την πλειοψηφία των αγωνιζομένων.

Το χρονικό των ημερών του Δεκέμβρη 2008

Ποτέ άλλοτε, δεν συνέβησαν τόσα πολλά και σημαντικά μέσα σε τόσο λίγες μέρες. Ήταν μια συμπίκνωση του ιστορικού χρόνου που έφερε την Ελλάδα στο προσκήνιο του παγκόσμιου ενδιαφέροντος.

Σάββατο 6 Δεκεμβρίου.

Δολοφονία του 15χρονου Ανδρέα Αλέξανδρου Γρηγορόπουλου από τον 37χρονο ειδικό φρουρό, αστυνομικό, Επαμεινώνδα Κορκονέα στη διασταύρωση των οδών Τζαβέλα και Μεσολογίου, στα Εξάρχεια, στις 9 το βράδυ.

Η είδηση μεταδόθηκε πρώτα από το Indymedia της Αθήνας. Τα τηλεοπτικά κανάλια αλλά και τα ειδησεογραφικά πόρταλ έδειξαν χαρακτηριστική αδράνεια, ενώ όταν κατάλαβαν την είδηση αναμετέδιδαν την αρχική πληροφορία που διοχέτευε η αστυνομία ότι το περιπολικό δέχτηκε επίθεση με ξύλα και μολότοφ κι ο αστυνομικός πυροβόλησε για να σώσει τη ζωή του.³ Χάρη στην παρουσία πολλών αυτοπτών μαρτύρων και έπειτα από μια σειρά πρώτων μηνυμάτων διασταύρωσης, τελικά η είδηση μεταδόθηκε με ακρίβεια.

Μέχρι τα μεσάνυχτα η οδύνη και η οργή έβγαλαν στο δρόμο χιλιάδες νέους. Η Ελλάδα στις φλόγες από τα Εξάρχεια μέχρι τη Θεσσαλονίκη. Συγκρούσεις διαδηλωτών με την Αστυνομία μέχρι το πρωί σε Θεσσαλονίκη, Πάτρα, Ηράκλειο, Χανιά, Γιάννενα, Αλεξανδρούπολη, Μυτιλήνη, Αγρίνιο και Ξάνθη. Οι οδομαχίες και οι συγκρούσεις συνεχίζονται μέχρι τα ξημερώματα.⁴

³ Άρθρο: «μυθολογία μιας εξέγερσης. Πώς να κρυφτείς απ' τα παιδιά», Ιός της Κυριακής, 14/12/2008, σελ 41 και Άρθρο: «Ένας νεκρός, πολλά γιατί», Έθνος on line 23:09 6/12/2008 και «Το MEGA παραποίησε το βίντεο της δολοφονίας του 15χρονου» εφόσον πρόσθεσαν άσχετους ήχους από σπασίματα στο βίντεο <http://www.youtube.com/watch?v=DcL2mgVoAfc&feature=related>, 8/12/2008

⁴ «Έκρηξη οργής και βίας Οδοφράγματα, βόμβες μολότοφ και εκτεταμένες καταστροφές ήταν το σκηνικό μετά τον θάνατο του μαθητή από σφαίρα αστυνομικού. Για εν ψυχρώ δολοφονία μιλούν οι μάρτυρες, αντίθετα με τα όσα ισχυρίζονται οι δύο ειδικοί φρουροί», Τ. Τερζής, Έθνος, 8/12/08, <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=11424&subid=2&pubid=1982739>

Ο υπουργός Εσωτερικών Πρ. Παυλόπουλος, που αντιλαμβάνεται τι είχε συμβεί, επιχειρεί να παρέμβει πυροσβεστικά. Καταδικάζει το γεγονός και τονίζει ότι θα τιμωρηθούν παραδειγματικά οι ένοχοι. Λίγο αργότερα, υποβάλλει (μαζί με τον υφυπουργό Π. Χηνοφώτη) την παραίτησή του που δε γίνεται δεκτή. Η κυβέρνηση και η ΕΛ.ΑΣ. δείχνουν να τα έχουν χαμένα⁵

Κυριακή 7 Δεκεμβρίου.

Μετά το αρχικό μούδιασμα από την έκταση του εγκλήματος και της παράνομης αστυνομικής βίας, οργανώνεται το πρώτο συλλαλητήριο διαμαρτυρίας με συγκέντρωση στο Μουσείο και πορεία στη Γενική Ασφάλεια.(ΓΑΔΑ). Το κάλεσμα γίνεται μέσω του Διαδικτύου και μηνυμάτων SMS στα κινητά. Παίρνουν μέρος χιλιάδες πολίτες της πρωτεύουσας. Οι διαδηλώσεις διαμαρτυρίας ξεκίνησαν από οργισμένους νέους, μαθητές, φοιτητές, γονείς, εργαζόμενους.

Καθ' οδόν, στη λεωφόρο Αλεξάνδρας και στα στενά γίνονται πρωτοφανή επεισόδια. Βόμβες μολότοφ σε αυτοκίνητα και καταστήματα, σπασίματα βιτρινών σε αντιπροσωπείες αυτοκινήτων και τραπεζών, βίαιη επέμβαση των ΜΑΤ, άπειρα δακρυγόνα, χημικά και χειροβομβίδες κρότου-λάμψης. Αρχίζουν οι συλλήψεις. Τριώροφο κατάστημα στην Ερμού καίγεται ολοσχερώς.

Από το απόγευμα και μετά εκατοντάδες νεαρά άτομα κατευθύνονται στα στενά των Εξαρχείων που ήταν αποκλεισμένα με οδοφράγματα, φλεγόμενους κάδους σκουπιδιών, καπνούς, ξύλα, παλιοσίδερα. Άνδρες των ΜΑΤ κάνουν χρήση μεγάλης ποσότητας δακρυγόνων και καταλαμβάνουν την πλατεία Εξαρχείων. Οι φωτιές και τα οδοφράγματα επεκτείνονται μέχρι την οδό Πατησίων, όπου η κυκλοφορία πεζών και οχημάτων είχε σταματήσει.⁶ Η Νομική Σχολή, η ΑΣΟΕ και το Πολυτεχνείο βρίσκονται υπό κατάληψη. Τριήμερη απεργία αποφασίζουν οι καθηγητές των ΑΕΙ και ΤΕΙ.

⁵ Δήλωση του Υπουργού Εσωτερικών σχετικά με το περιστατικό στα Εξάρχεια, Γραφείο Τύπου, Υπουργείο Εσωτερικών, 06-12-2008: «Εκ μέρους της Κυβέρνησης, του Πρωθυπουργού και εμού προσωπικά, εκφράζω την οδύνη για το περιστατικό και ιδίως για το θάνατο του νεαρού παιδιού. Θέλω να διαβεβαιώσω ότι η έρευνα ήδη ξεκίνησε για τις συνθήκες σύμφωνα με τις οποίες συνέβη το περιστατικό. Η έρευνα θα οδηγήσει στην ανακάλυψη των αιτίων και των υπαιτιών, θα υπάρξει παραδειγματική τιμωρία και το κυριότερο η λήψη των μέτρων εκείνων ώστε να μην επαναληφθούν τέτοια φαινόμενα. Η Αστυνομία έχει ως σκοπό να είναι δίπλα στον πολίτη, οποιοδήποτε τέτοιο περιστατικό - το οποίο μάλιστα έχει αυτήν την κατάληξη- όχι απλώς είναι καταδικαστέο, είναι πέρα και έξω από τη λογική της Αστυνομίας σύμφωνα με το Κράτος Δικαίου και σύμφωνα με την αποστολή της».
http://www.mopocp.gov.gr/index.php?option=ozo_content&lang=GR&perform=view&id=2773&Itemid=290

⁶ «Σκηνικό πολέμου την Κυριακή: εκτεταμένα επεισόδια στη Λ. Αλεξάνδρας και στην περιοχή γύρω από το Πολυτεχνείο», Μ. Νιβολιανίτης, «Πόλη υπό πολιορκία η Θεσσαλονίκη», Β. Ιγνατιάδης
Έθνος 8/12/2008, <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=11424&subid=2&pubid=1982745>

Αυτόπτες μάρτυρες περιγράφουν την εκτέλεση του 15χρονου από τον αστυνομικό: “Τον είδαμε να ρίχνει εν ψυχρώ” .⁷

Καταθέτει ο φίλος⁸ του Γρηγορόπουλου που παρευρισκόταν στο περιστατικό.

Ο πρόεδρος της Εθνικής Συνομοσπονδίας Εμπορίου, Δ. Αρμενάκης, δηλώνει ότι “καμία υλική ζημιά δεν μπορεί να συγκριθεί με την απώλεια της ζωής ενός νέου ανθρώπου” και ζητά νηφαλιότητα.⁹

Το Διαδίκτυο παίρνει φωτιά από μηνύματα αλληλεγγύης και συμπαράστασης και στο facebook τα γκρουπ που αφιερώθηκαν στον Αλέξη αυξάνουν θεαματικά τον αριθμό των μελών τους λεπτό προς λεπτό. Οι μαθητές συντονίζουν τις επόμενες κινήσεις τους με SMS.¹⁰

Τα διεθνή μέσα ενημέρωσης έχουν ως κύριο θέμα τους τη δολοφονία Γρηγορόπουλου με εκτενή ρεπορτάζ κι οπτικοακουστικό - φωτογραφικό υλικό.¹¹

Επεισόδια και βίαιες διαδηλώσεις σημειώνονται επίσης σε Θεσσαλονίκη (όπου καταγγέλλεται η χρήση πλαστικών σφαιρών εναντίον φοιτητών με τραυματισμό ενός από αυτούς), Ηράκλειο, Χανιά,

⁷ «Τρεις αυτόπτες μάρτυρες στην Ε: Ο ειδικός φρουρός σημάδεψε χωρίς να απειληθεί από κανέναν» Ελευθεροτυπία, άρθρο του Χρήστου Ζέρβα, 8 Δεκεμβρίου 2008, σελ.5 και

«Εκτέλεση εν ψυχρώ: Τον πυροβόλησε χωρίς να προηγηθεί σοβαρό επεισόδιο, μετά έβαλε το όπλο στη θήκη και αποχώρησε μαζί με τον συνάδελφό του», καταγγέλλουν οι αυτόπτες μάρτυρες», Σπ. Κουντούρης, Έθνος, 8/12/08, <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=11424&subid=2&pubid=1982740>

⁸ . Η κατάθεση του 15χρονου καταρρίπτει τους ισχυρισμούς των δύο ειδικών φρουρών ότι πυροβόλησαν στον αέρα. «Οι αστυνομικοί δεν πυροβόλησαν ούτε προς τα πάνω ούτε προς τα κάτω. Σημάδεψαν προς το μέρος μας και πυροβόλησαν. Ο Αλέξανδρος ή “Γκρέγκορι”, όπως τον φωνάζαμε, έπεσε κάτω, αν θυμάμαι, στον δεύτερο ή στον πρώτο πυροβολισμό.»

Στην κατάθεσή του, η οποία δόθηκε την Κυριακή 7 Δεκεμβρίου 2008, ο συμμαθητής του Αλέξη Γρηγορόπουλου αναφέρει: «Καθόμασταν με τον Αλέξανδρο στην είσοδο μιας πολυκατοικίας που βρίσκεται στη γωνία των οδών Μεσολογγίου και Τζαβέλα. Είχαμε αγοράσει φαγητό και συζητούσαμε. Ακούσαμε από κάτι περαστικούς ότι “κατεβαίνουν μπάτσοι, κάτι έγινε”. Όταν βγήκαμε στη μέση της οδού Τζαβέλα, είδαμε από απόσταση 15-20 μέτρων δύο αστυνομικούς που φορούσαν μπλε στολές, σαν αυτές που φορούν οι ειδικοί φρουροί. Ο ένας ήταν πιο ψηλός από τον άλλον. Κάποιος από πίσω μας πέταξε ένα μπουκαλάκι που φυσικά δεν έφτασε στους αστυνομικούς. Οι αστυνομικοί άρχισαν να βρίζουν τον Αλέξανδρο, εμένα αλλά και όποιον ήταν πίσω μας με χυδαία λόγια. Με το που έριξε κάποιος το μπουκαλάκι, οι αστυνομικοί _ και οι δύο, αν δεν κάνω λάθος _ έβγαλαν τα όπλα από τις θήκες τους και σημάδεψαν προς τα εμπρός, δηλαδή προς το μέρος όπου βρισκόμουν εγώ, ο Αλέξανδρος και οι άλλοι. Ξέχασα να σας πω ότι είμαι σίγουρος πως ο ένας από τους δύο αστυνομικούς κρατούσε το όπλο με τα δύο του χέρια. Τους είδα και είμαι απόλυτα σίγουρος ότι οι αστυνομικοί δεν πυροβόλησαν ούτε προς τα επάνω ούτε προς τα κάτω. Σημάδεψαν προς το μέρος μας και πυροβόλησαν. Ο Αλέξανδρος έπεσε κάτω, αν δεν κάνω λάθος στον δεύτερο ή στον πρώτο πυροβολισμό, σίγουρα πάντως πριν από τον τρίτο πυροβολισμό. Επικράτησε πανικός. Φώναζε ο κόσμος και κάποιος σήκωσαν την μπλούζα του Αλέξανδρου και είδα ότι είχε μια τρύπα στη μέση του θώρακα και λίγο προς την καρδιά. Είχε βγάλει κι αίμα».

Ρεπορτάζ Β. Γ. Λαμπρόπουλος, Άρθρο: "Σημάδεψαν προς το μέρος μας", Πέμπτη 11 Δεκεμβρίου 2008, <http://www.tovima.gr/default.asp?pid=2&artid=246232&ct=1&dt=11/12/2008>

⁹ «Εμποροι : Καμία υλική ζημιά δεν μπορεί να συγκριθεί με μια ζωή», Ελευθεροτυπία ό.π. σελ.15

¹⁰ «Πήρε φωτιά και το Διαδίκτυο», στο ίδιο σελ 5

¹¹ «Τα ξένα ΜΜΕ για τις χειρότερες ταραχές των τελευταίων 20 χρόνων», Ε. Βάτου, Ο. Κολιάτσου, στο ίδιο σελ. 7, «Η Ελλάδα καίγεται : Πρώτο θέμα η δολοφονία στα διεθνή ειδησεογραφικά πρακτορεία», 8 Δεκέμβρη 2008, <http://www.tanea.gr/default.asp?pid=2&ct=1&artid=4490920> και άρθρο «Το γύρο του κόσμου έκανε ο θάνατος του 16χρονου από αστυνομικό», Ντ. Μιχαλοπούλου, <http://www.cosmo.gr/News/Hellas/223276.html> , 7 /12/08

Ιωάννινα, Μυτιλήνη και Πάτρα.¹²

Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, Κ. Παπούλιας, σε συλλυπητήριο τηλεγράφημα προς την οικογένεια του νεαρού μαθητή, χαρακτηρίζει το γεγονός “τραύμα στη λειτουργία του κράτους δικαίου”.

Ο κ. Παυλόπουλος εκφράζει για μία ακόμη φορά την οδύνη του ίδιου, της κυβέρνησης και του πρωθυπουργού για το θάνατο ενός παιδιού, τονίζει ότι οι συνθήκες διερευνώνται παρουσία εισαγγελέων και υπογραμμίζει ότι η αλήθεια θα αναδειχτεί και θα υπάρξει παραδειγματική τιμωρία αυτών που θα αποδειχθούν ένοχοι. Αναφερόμενος στις ταραχές που ακολούθησαν, ο υπουργός Εσωτερικών υποστηρίζει ότι καμία αγανάκτηση, όσο και αν ιδεολογικά είναι θεμελιωμένη, δεν μπορεί να οδηγεί σε τέτοιου είδους φαινόμενα. “Η αστυνομία θα κάνει τη δουλειά της αμυνόμενη, χωρίς να θίξει τα δικαιώματα κανενός”, προσθέτει ο υπουργός Εσωτερικών, σημειώνοντας ότι προτιμά να βλέπει την αστυνομία αμυνόμενη, από το να υπάρχει οποιαδήποτε επίθεση με τραυματισμό, ή πολύ περισσότερο, η αφαίρεση της ζωής ενός ανθρώπου. Τέλος, ο κ. Παυλόπουλος χαρακτηρίζει μεμονωμένο το περιστατικό και παρέχει στήριξη στη φυσική ηγεσία της ΕΛ.ΑΣ.¹³

Δευτέρα 8 Δεκέμβρη

Λόγω του θανάτου του νεαρού πραγματοποιούνται καταλήψεις σε πολλά Γυμνάσια και Λύκεια της χώρας. Η νεολαιίστικη οργή κατακλύζει την Ελλάδα και περικυκλώνει τα αστυνομικά τμήματα σε κάθε γωνιά της επικράτειας. Δεκάδες χιλιάδες μαθητές αφήνουν τα σχολεία και διαδηλώνουν στους δρόμους.

Πορείες μαθητών πραγματοποιούνται σε όλες τις μικρές και μεγάλες πόλεις της χώρας : Αθήνα, Αγία Παρασκευή, Νέο Κόσμο, Γλυφάδα, Φιλοθέη, Ερυθραία, Νέα Φιλαδέλφεια, Πατήσια, Πειραιά, Θεσσαλονίκη Κέρκυρα, Ρόδο, Χίο, Ζάκυνθο, Κεφαλονιά, Τρίκαλα, Λαμία, Καρδίτσα, Βόλο, Στυλίδα, Τρίπολη, Πάτρα, Πύργο, Αμαλιάδα, Καλαμάτα, Ξάνθη, Δράμα, Καρδίτσα, Αγρίνιο, Ηράκλειο.

Μαθητές προβαίνουν σε συμβολικές εκδηλώσεις, προσφέροντας λουλούδια σε αστυνομικούς και ξαπλώνοντας γυμνοί στα σκαλοπάτια της ΓΑΔΑ παριστάνοντας πτώματα. Αστυνομικά τμήματα

¹² «Πανελλαδικός ξεσηκωμός», Ν. Φωτόπουλος, Γ Λυβιάκη, Σ. Μπαλάσκα, Ελευθεροτυπία ό. π .σελ 16

¹³ Δελτίο Τύπου για τη συνέντευξη τύπου που παραχώρησε ο Υπουργός Εσωτερικών σχετικά με το περιστατικό των Εξαρχείων, <http://www.ypes.gov.gr/>, Γραφείο Τύπου, Υπουργείο Εσωτερικών, http://www.mopocp.gov.gr/index.php?option=ozo_content&lang=GR&perform=view&id=2774&Itemid=290, 07-12-2008 και «Θα υπάρξει παραδειγματική τιμωρία των ενόχων, τόνισε ο Προκόπης Παυλόπουλος», <http://www.in.gr/news/article.asp?lngEntityID=965288&lngDtrID=244>, 7/12/08

δέχονται επιθέσεις με νεράντζια, αβγά, γιαούρτια, μπογιές και πέτρες. Περιπολικά αναποδογυρίζονται, μαθητές καταλαμβάνουν και αποκλείουν κεντρικούς δρόμους πόλεων. Τράπεζες και δημόσια κτίρια δέχονται επιθέσεις σε διάφορες πόλεις. Τα συνθήματα που δονούν την ατμόσφαιρα: “Μπάτσοι γουρούνια δολοφόνοι”, “Αυτές οι μέρες είναι του Αλέξη”, “Στις τράπεζες λεφτά στη νεολαία σφαίρες, αυτές είναι οι δικές μας μέρες”.¹⁴

24ωρη απεργία των σωματείων δευτεροβάθμιας και πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης ΟΛΜΕ και ΔΟΕ καθώς και της Ομοσπονδίας Ιδιωτικών Εκπαιδευτικών, σε ένδειξη πένθους. Το ΥΠΕΠΘ και ο υπουργός Παιδείας Ευριπίδης Στυλιανίδης, ανακήρυξαν την ημέρα, ως ημέρα πένθους.¹⁵

Το απόγευμα γίνεται το κεντρικό συλλαλητήριο διαμαρτυρίας στην Αθήνα. Η συμμετοχή του κόσμου μεγάλη, όπως και η οργή. Τεράστιες είναι όμως και οι καταστροφές. Γρήγορα τα πρωτοφανή επεισόδια παίρνουν ανεξέλεγκτη διάσταση, μετατρέποντας σε κόλαση και σε βομβαρδισμένο τοπίο το κέντρο της Αθήνας, ενώ η αστυνομία αποδεικνύεται αμήχανη να διαχειριστεί την κατάσταση, παραμένοντας, σε πολλές περιπτώσεις, απλός θεατής. Το φάσμα της βίας εξαπλώνεται σε όλη σχεδόν την περιοχή του δακτυλίου, δημιουργώντας μια απίστευτη κατάσταση χάους με πρωτόγνωρες καταστροφές, βανδαλισμούς, εκτεταμένο πλιάτσικο και φωτιές παντού.

Ένα τεράστιο στρώμα καπνού από τις φλόγες και την εκτεταμένη χρήση δακρυγόνων σκεπάζει την Αθήνα, καλύπτοντας τα πάντα στο διάβα του. Καταστροφές στις βιτρίνες των τραπεζών, των εμπορικών καταστημάτων κατά μήκος των οδών Πανεπιστημίου, Σταδίου, Ακαδημίας, στο Σύνταγμα και στην Κάνιγγος. Κρατικά κτίρια πυρπολήθηκαν, όπως το υπουργείο Εξωτερικών στη γωνία των οδών Πανεπιστημίου και Βασιλίσσης Σοφίας, το παράρτημα του υπουργείου Οικονομικών στη γωνία των οδών Αμαλίας και Όλγας, αλλά και τα γραφεία του Δικηγορικού Σύλλογου Αθηνών. Στις φλόγες παραδίδεται και το χριστουγεννιάτικο δέντρο στο Σύνταγμα.¹⁶

Ίδια εικόνα και στη Θεσσαλονίκη. Ακολουθούν λεηλασίες των καταστημάτων. Νομική, ΑΣΟΕΕ και Πολυτεχνείο τελούν υπό κατάληψη και περικυκλώνονται από αστυνομικές δυνάμεις. Δεκάδες μολότοφ και πέτρες εκτοξεύονται κατά των αστυνομικών, που απαντούν με πετροπόλεμο και ρίψη χημικών.

¹⁴ Άρθρο: «Ξεσηκωμός μαθητών για τον Αλέξη», Μ. Νιβολιανίτης, ΕΘΝΟΣ «Ε» 9/12/2008 <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22768&subid=2&pubid=1988740>

¹⁵ Άρθρο: «Το ντόμινο της εξέγερσης», «Τα Δεκεμβριανά των 16αρηδων», «Στην Αθήνα και στη Θεσσαλονίκη», Γ.Κιούση, «Ποτάμι οργής» Κ. Κυριακόπουλου Ελευθεροτυπία, Τρίτη 9 Δεκεμβρίου, σελ. 4,5,6,7 και «Πρωτόγνωρη βία» Π. Χριστοδουλίδου, Στ. Μαλαγκονιάρης, <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=11424&subid=2&pubid=1982739>

¹⁶ Άρθρα και βίντεο «Η εξέγερση έγινε έκρηξη», Κ. Τομάρας, Γ. Φώσκολος, Έθνος, 9/12/2008, <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=11424&subid=2&pubid=1988737>

Γενική ασφυξία. Γίνονται πάνω από 120 προσαγωγές και 70 συλλήψεις ως τα μεσάνυχτα. Η τηλεοπτική αναμετάδοση των γεγονότων εστιάζει στις καταστροφές των περιουσιών και καυτηριάζει την παντελή απουσία του κράτους. Όλοι χαρακτηρίζουν τον πρωθυπουργό Κ. Καραμανλή απόντα και ανεπαρκή.¹⁷ Η κυβέρνηση διαμηνύει ότι πάνω απ' όλα δεν πρέπει να κινδυνεύσει ανθρώπινη ζωή.¹⁸

Παραιτείται ο πρύτανης του Πανεπιστήμιου Αθηνών Χρίστος Κίττας, όταν εστίες φωτιάς εμφανίζονται έξω από τη Νομική τονίζοντας την ευθύνη όλων όσοι δεν κατάφεραν να εξαλείψουν τις αιτίες που εξεγείρονται οι νέοι.¹⁹

Ο ξένος Τύπος μιλά για χάος και πρωτοφανείς ταραχές τις οποίες συνδέει ευθέως με την οικονομική και κοινωνική ανασφάλεια των νέων.²⁰

Εκτός Ελλάδας, συμβολικές καταλήψεις πραγματοποιήθηκαν από νεαρούς στην ελληνική πρεσβεία στο Λονδίνο και διαμαρτυρίες στα προξενία του Βερολίνου, της Φλωρεντίας, Μπολόνιας και του Τορίνο καθώς και στο Παρίσι.²¹ Ελληνικές Πρεσβείες και Προξενία ή τελούν υπό κατάληψη ή γίνονται θέατρα διαμαρτυριών κατά της αστυνομικής αυθαιρεσίας. Στο Βερολίνο, η κατάληψη του Γενικού Προξενείου, προκάλεσε το έντονο ενδιαφέρον των γερμανικών ΜΜΕ αλλά και των ατόμων που κινούνταν στο κέντρο της πόλης. "Το κράτος δολοφονεί" έγραφε το πανό που κρέμασαν περίπου 22 άτομα (στην πλειοψηφία τους φοιτητές στη Γερμανία) στην πρόσοψη του κτιρίου ενώ στα γερμανικά έγραψαν: "Αλέξανδρος-Ανδρέας Γρηγορόπουλος, 16 ετών δολοφονήθηκε από το κράτος".

Στο Ζάγκρεμπ, τα ξημερώματα της Δευτέρας σημειώνεται επίθεση στην ελληνική πρεσβεία και γράφτηκε περιμετρικά το σύνθημα: "Α. Γρηγορόπουλος, νεκρός από το κράτος. Όλα τώρα αρχίζουν". Συγκέντρωση και παράσταση διαμαρτυρίας έξω από το Γενικό Προξενείο της χώρας μας, στο κέντρο

¹⁷ «Αγανάκτηση για την απουσία κυβέρνησης Μολονότι δεν δικαιολογούσαν τους κουκουλοφόρους που λεηλάτησαν τις περιουσίες τους, έκριναν στην πλειονότητά τους ότι υπεύθυνη για την αντιμετώπιση αυτών των φαινομένων είναι η κυβέρνηση» Αργ. Λύτρα, Β.Ιγνατιάδης, Έθνος, 9/12/08, <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=11424&subid=2&pubid=1988747> και άρθρα: Ανδρέα Ρουμελιώτη «Ποιος κυβερνάει;», Χρ. Κοραή «Απών και ανεπαρκής, καλεί βοήθεια», Ελευθεροτυπία, ό. π. σελ 10,11

¹⁸ «Εκτακτες συσκέψεις πανικού τη νύχτα Συνεδρίαση της Κυβερνητικής Επιτροπής χθες. Σήμερα ο πρωθυπουργός στον Κ. Παπούλια. Διαδοχικές συναντήσεις με τους πολιτικούς αρχηγούς. Εισηγήσεις για μέτρα καταστολής», Γ. Σαραντάκος, 9/12/08, <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=11378&subid=2&pubid=1988745>

¹⁹ «Πρύτανης: Παραιτούμαι!», Ελευθεροτυπία, ό. π. σελ.15

²⁰ «Πρώτο θέμα οι ταραχές στην Ελλάδα: εκτενή ρεπορτάζ στο CNN, BBC μεγάλων εφημερίδων του εξωτερικού», Γ. Παπαδάτος, Έθνος 8/12/2008 <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=11424&subid=2&tag=8400&pubid=1982742>

²¹ «Ελληνες φοιτητές κατέλαβαν το προξενείο στο Βερολίνο», Π.Βαλασόπουλος, Συγκέντρωση στο Χόλαντ Παρκ στο Λονδίνο», Αλ.Σαράντη, «Στο Παρίσι: Η ελληνική αστυνομία δολοφονεί», Η. Φελουκάτζη, Ελευθεροτυπία, ό. π. ,σελ. 7 και «Εξεγείρεται και η ομογένεια Υπό κατάληψη το ελληνικό προξενείο στο Βερολίνο. Συγκέντρωση διαμαρτυρίας για τον άδικο θάνατο του 15χρονου στο Λονδίνο και πικετοφορία στο Εδιμβούργο», <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=11424&subid=2&pubid=1984777>

του Παρισιού.

Το απόγευμα της Δευτέρας, αποχωρούν ειρηνικά οι περίπου 40 Έλληνες διαδηλωτές -κυρίως φοιτητές- οι οποίοι είχαν συγκεντρωθεί από το πρωί έξω από το κτίριο της Ελληνικής Πρεσβείας και του Ελληνικού Προξενείου στο Λονδίνο, για να διαμαρτυρηθούν για τον θάνατο του Έλληνα νεαρού μαθητή στα τραγικά επεισόδια της Αθήνας. Οι διαμαρτυρόμενοι κατέβασαν την ελληνική σημαία από το κτίριο της Πρεσβείας και την αντικατέστησαν με άλλη, κοκκινόμαυρη. Η Αστυνομία συλλαμβάνει δύο Έλληνες διαδηλωτές και αποκλείει το δρόμο που οδηγεί στην Ελληνική Πρεσβεία.

Επεισόδια γίνονται επίσης σε Λευκωσία και Πάφο. Στην Πάφο τετρακόσιοι περίπου μαθητές συγκεντρώνονται έξω από τον κεντρικό αστυνομικό σταθμό για να διαμαρτυρηθούν για τη δολοφονία του μαθητή από τον ειδικό φρουρό στην Αθήνα. Καθώς γίνεται απόπειρα να αποκλειστεί ο δρόμος συλλαμβάνονται δύο μαθητές. Το γεγονός εξοργίζει τους υπόλοιπους συγκεντρωμένους που πολιορκούν και πετροβολούν το αστυνομικό τμήμα.²²

Τρίτη 9 Δεκεμβρίου.

Στις 15:00 κηδεύεται ο 15χρονος Αλέξανδρος Γρηγορόπουλος, παρουσία χιλιάδων πολιτών. Μεγάλα είναι τα μέτρα ασφαλείας γύρω από το νεκροταφείο Παλαιού Φαλήρου και Νέας Σμύρνης για την αποφυγή επεισοδίων.

Ο δήμαρχος Παλαιού Φαλήρου και οι δήμαρχοι Νέας Σμύρνης και Καλλιθέας, που είχαν ζητήσει να μην υπάρχει αστυνομική παρουσία ώστε να μην οξυνθούν τα πνεύματα, είναι παρόντες και προσπαθούν να διατηρήσουν το ήρεμο κλίμα.²³

Νέα επεισόδια ξεσπούν στους γύρω χώρους. Ένοπλοι αστυνομικοί της ομάδας Ζ πυροβολούν στον αέρα για εκφοβισμό, εν μέσω κόσμου, ρίχνοντας νέο λάδι στη φωτιά. Οι καταγγελίες των περιοίκων, που περισυνέλεξαν 10 κάλυκες από το σημείο, επιβεβαιώνονται με τα βίντεο των τηλεοπτικών σταθμών, στα οποία φαίνονται να πυροβολούν στον αέρα τουλάχιστον 15 φορές για εκφοβισμό²⁴.

Δημοσιεύονται φωτογραφίες με αστυνομικό να έχει βγάλει το πιστόλι του και να σημαδεύει διαδηλωτές στην πορεία της Κυριακής.²⁵ Οι πολύκροτες φωτογραφίες του αστυνομικού που σημαδεύει

²² Άρθρο: «Protest by Cyprus students, end with two arrests», FG | Famagusta Gazette | News from Cyprus 8/12/2008, <http://famagusta-gazette.com/protest-by-cyprus-students-ends-with-two-arrests-p6804-69.htm>

²³ άρθρο «Θλίψη χωρίς τέλος για τον Αλέξη» Ι. Ηλιάδη- Α. Λύτρα, <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=11424&subid=2&pubid=1994787>, Έθνος, 10/12/2008

²⁴ άρθρο «Νέα πρόκληση με αστυνομικούς», Π. Παυλόπουλος- Β. Τσιάτουρας και ειδησεογραφικό βίντεο mega, <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=11424&subid=2&pubid=1994783>, Έθνος 10/12/2008

²⁵ Άρθρο « Η εξέγερση έγινε έκρηξη», Κ. Τομάρας Γ. Φώσκολος <http://www.ethnos.gr/article.asp?>

το πλήθος με όπλο είναι του φωτογράφου Κώστα Τσιρώνη, ο οποίος εξαιτίας αυτών των φωτογραφιών απολύεται δύο μέρες αργότερα.²⁶

Νωρίτερα πραγματοποιούνται δύο μαθητικά συλλαλητήρια με τη συμμετοχή χιλιάδων μαθητών, φοιτητών, δασκάλων και καθηγητών, οι οποίοι πλημμύρισαν το κέντρο της Αθήνας, διαμαρτυρόμενοι, με παλμό και δυναμισμό, για τη δολοφονία του 15χρονου Αλέξη Γρηγορόπουλου, σε μια πορεία που δεν είχε ηλικία. Από την Ομόνοια ογκώδης πορεία, με μαθητικούς, φοιτητικούς και σπουδαστικούς συλλόγους, καθώς και ομοσπονδίες γονέων και εκπαιδευτικών που πρόσκεινται στο ΠΑΜΕ, κατευθύνθηκε μέσω της οδού Αθηνάς προς το Μοναστηράκι και εκεί διαλύθηκε. Την ίδια ώρα η ΔΟΕ, η ΠΟΣΔΕΠ, η ΟΛΜΕ και χιλιάδες μαθητές και φοιτητές έκαναν πορεία προς το Σύνταγμα και τη Βουλή. “Με σφαίρες και βία δεν γίνεται παιδεία”, “Πράσινα παπούτσια, ζαρντινιέρες: η καταστολή ήρθε και με σφαίρες”, “Αυτοί δολοφόνησαν τον συμμαθητή μας, τους δρόμους πλημμυρίζει τώρα η οργή μας” ήταν μόνο ορισμένα από τα συνθήματα που ακούστηκαν στις δύο πορείες. Τα ΜΑΤ επιτίθενται, ρίχνουν μεγάλη ποσότητα δακρυγόνων και χτυπούν διαδηλωτές.²⁷

Την ώρα που βρίσκονταν σε εξέλιξη τα επεισόδια στην κηδεία του μαθητή, γίνεται κινητοποίηση τσιγγάνων και άλλων κατοίκων του Ζεφυρίου. Πάνω από 300 άτομα, πραγματοποιούν πορεία και επίθεση στο αστυνομικό τμήμα Ζεφυρίου, οδηγώντας πάνω στο κτίριο ένα φλεγόμενο φορτηγό για να το κάψουν, ενώ πυροβολούν με κυνηγετικές καραμπίνες εναντίον των αστυνομικών. Το φορτηγό σταμάτησε στην περιφράξη του τμήματος, χωρίς να προκληθούν ζημιές στο κτίριο και τραυματίζονται από σκάγια δύο αστυνομικοί. Τα γεγονότα αυτά δίνονται στη δημοσιότητα δύο μέρες αργότερα.²⁸

Επεισόδια σημειώνονται στην Πάτρα, όπου δημιουργήθηκαν ομάδες περιφρούρησης από τους ίδιους τους καταστηματάρχες. Ο δήμαρχος Α. Φούρας και ο νομάρχης Δ. Κατσικόπουλος καταγγέλλουν ότι ανάμεσα στους πολίτες αυτούς ήταν και στελέχη της Χρυσής Αυγής και του ακροδεξιού χώρου²⁹.

Παρομοίως το νόμο στα χέρια τους πήραν οι καταστηματάρχες στη Λάρισα.³⁰

[catid=22768&subid=2&pubid=1988737](http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22768&subid=2&pubid=1988737) Έθνος 9/12/2008

²⁶ Άρθρο: «Η κυριότητα της αλήθειας», Ιός, <http://www.iospress.gr/mikro2008/mikro20081220.htm> και άρθρο «Απίστευτη πρόκληση των Μπτ (φωτό)», Έθνος, <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=11424&subid=2&pubid=1990802>

²⁷ άρθρο «Δακρυγόνα κατά των μαθητών που διαδήλωναν για τον Αλέξη», Γ. Φώσκολος, <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=11424&subid=2&pubid=1994766>, 10.12.2008

²⁸ Άρθρο «ΕΛΑΣ: Να κλαις και να γελάς», Κ. Τομάρας, <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=11424&subid=2&pubid=2006740>

²⁹ άρθρο «και ομάδες περιφρούρησης καταστημάτων», Ελευθεροτυπία, Τετάρτη 10 Δεκεμβρίου 2008, σελ 13, άρθρο «Γυαλιά - καρφιά το κέντρο της Πάτρας», <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=11424&subid=2&pubid=1994786> Έθνος 10/12/2008

³⁰ Βίντεο: Έμποροι και ο δήμαρχος στη Λάρισα, 9/12/2008, <http://www.youtube.com/watch?v=QpMsSsc4pIE>

Στην Αθήνα, πάνω από 500 καταστήματα θα υποστούν ζημιές. Οι έμποροι ζητούν βοήθεια και προστασία. Στη Λάρισα καταστροφές σημειώνονται σε 18 τραπεζικά καταστήματα, εμπορικά, αυτοκίνητα και δημόσια κτίρια. Στην Αστυνομική διεύθυνση Λάρισας προσάγονται 19 άτομα. Δέκα άτομα κυρίως φοιτητές και μαθητές συλλαμβάνονται μετά τα μεσάνυχτα στη Ρόδο. Στα Χανιά ζημιές διαπιστώνονται σε όλα τα υποκαταστήματα τραπεζών. Αβγά, ντομάτες, νεράντζια και γιαούρτια εκτοξεύει ομάδα μαθητών στους άνδρες του Αστυνομικού Τμήματος του Άργους κατά τη διάρκεια πορείας που πραγματοποιούν τα Γυμνάσια και τα Λύκεια της πόλης. Κάποιοι αστυνομικοί πιάνονται στα χέρια με τους μαθητές.

Ένταση επικρατεί το βράδυ και στην Κέρκυρα όταν ομάδα μαθητών και φοιτητών έφτασε στο Αστυνομικό Τμήμα στο κέντρο της πόλης και πετά πέτρες, ξύλα και βόμβες μολότοφ. Οι αστυνομικοί αντιδρούν αμέσως ρίχνοντας δακρυγόνα, ενώ προχωρούν και στην προσαγωγή πέντε νεαρών. Χωρίς επεισόδια αλλά με αρκετή ένταση καταλήγει έξω από την Αστυνομική Διεύθυνση Σάμου η πορεία μαθητών, φοιτητών, δασκάλων, καθηγητών και πλήθος κόσμου.

Με πετροπόλεμο καταλήγει η ειρηνική πορεία που πραγματοποιήθηκε στη Μυτιλήνη λίγο πριν φτάσει η πορεία στο αστυνομικό τμήμα.³¹

Η κυβέρνηση παρακολουθεί αμήχανη τις εξελίξεις. Ο πρωθυπουργός ζητά στήριξη αρχηγών και συναντάται με τον αρχηγό της αξιωματικής αντιπολίτευσης.

“Εκλογές για να φύγει η κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας που έχει προκαλέσει στη χώρα πολλαπλή κρίση”, ζητά ο Γ. Παπανδρέου. Ο πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ συμμετέχει σε ειρηνική διαμαρτυρία κατά της βίας που οργάνωσε το ΠΑΣΟΚ στο Περίστρι.³²

Την εν ψυχρώ δολοφονία του 15χρονου Αλέξη Γρηγορόπουλου από τον 37χρονο ειδικό φρουρό Επαμεινώνδα Κορκονέα επιβεβαιώνουν οι εργαστηριακές εξετάσεις.³³

³¹ «Γυαλιά - καρφιά το κέντρο της Πάτρας, Συμπλοκές», ό.π.

³² Άρθρο «Καταδίκασε τη βία και τους κουκουλοφόρους, παρέκαμψε τη διευκρίνηση για “μη παραγραφή”, Εκλογές ζήτησε ο Γιώργος», Πάνος Σώκος, Ελευθεροτυπία, Τετάρτη 10 Δεκεμβρίου 2008, σελ. 5

³³ Την εν ψυχρώ δολοφονία του 15χρονου Αλέξη Γρηγορόπουλου από τον 37χρονο ειδικό φρουρό Επαμεινώνδα Κορκονέα επιβεβαίωσαν οι εργαστηριακές εξετάσεις αναφέροντας ότι πρόκειται για «τυφλό τραύμα θώρακος δια βλήματος πυροβόλου όπλου, μικρού διαμετρήματος ανθρωποκτονία».

Συγκεκριμένα όπως δήλωσε ο κ. Λευκίδης ύστερα από την εξέταση της σορού του Γρηγορόπουλου, που κράτησε δύομισι ώρες, η σφαίρα από το 9άρι περίστροφο του ειδικού φρουρού διαπέρασε την καρδιά του παιδιού και καρφώθηκε στον 10ο θωρακικό σπόνδυλο.

Οι ιατροδικαστές διαπίστωσαν πως η σφαίρα έφερε μια μικρή αλλοίωση, γεγονός που αρχικά δεν απέκλεισε το σενάριο που υποστήριζε από την αρχή ο Κορκονέας, ότι δηλαδή πυροβόλησε στο έδαφος και στη συνέχεια η σφαίρα εξοστρακίστηκε. Η προσεκτικότερη όμως εξέταση απέκλεισε οριστικά τον ισχυρισμό του. Η φορά της σφαίρας που τραυμάτισε θανάσιμα τον Αλέξη Γρηγορόπουλο ήταν από επάνω προς τα κάτω. Σε περίπτωση εξοστρακισμού της, όπως επισημαίνουν στα «ΝΕΑ» έμπειροι αναλυτές της ΕΛ.ΑΣ., θα έπρεπε η φορά της σφαίρας να ήταν αντίστροφη και

Μέχρι αργά το απόγευμα 53 αλλοδαποί, οι οποίοι κατηγορήθηκαν για πλιάτσικο στα ήδη κατεστραμμένα καταστήματα, τη Δευτέρα το βράδυ, προσήλθαν στον εισαγγελέα, με ποινικές διώξεις, πλημμεληματικού χαρακτήρα, που ασκήθηκαν σε βάρος τους ('κλοπή, παράνομη είσοδος στη χώρα' και 'παράνομη οπλοφορία'). Πέντε ακόμη συλληφθέντες διώκονται για τρία κακούργηματα (της 'έκρηξης', της 'παράβασης νόμου περί εκρηκτικών υλών' και της 'απόπειρας βαριάς σκοπούμενης σωματικής βλάβης', αλλά και για τα πλημμελήματα της 'διατάραξης της κοινής ειρήνης', της 'διακεκριμένης περίπτωσης φθοράς ξένης ιδιοκτησίας' και της 'κλοπής'). Εκτός αυτών 92 ακόμα άνθρωποι πέρασαν τις πύλες του δικαστηρίου, οι περισσότεροι αλλοδαποί, κατηγορούμενοι για πλιάτσικο και θα διωχθούν για τις κλοπές.³⁴

Το βράδυ κόσμος συρρέει στο Πολυτεχνείο. Διάφοροι πλιατσικολογούν τα μαγαζιά που ήταν σε κατάσταση διάλυσης. Σε μερικά από τα σπασμένα καταστήματα γίνεται περιφρούρηση από συμμετέχοντες στην πορεία για να μη γίνει πλιάτσικο. Συνεχώς συγκεντρώνουν 'πυρομαχικά', πέτρες, μπουκάλια και ό,τι βρίσκουν γράφοντας παράλληλα συνθήματα στους τοίχους. Η κατάσταση κλιμακώνεται. Η δράση μεταφέρεται στην οδό Στουρνάρη: δεν υπάρχει αυτοκίνητο άκατο, οι μολότοφ "πέφτουν βροχή", αυτοκίνητα που καίγονται χρησιμεύουν ως οδόφραγμα και ένα τεράστιο σύννεφο καπνού καλύπτει την οδό Τζωρτζ. Σταδιακά σε όλους τους γύρω δρόμους δημιουργούνται εστίες φωτιάς. Η Αστυνομία πλησιάζει μαζί με την Πυροσβεστική που σβήνει κάθε εστία που συναντά στο δρόμο της.³⁵

Στη Θεσσαλονίκη από το πρωί συγκεντρώνεται κόσμος έξω από τα δικαστήρια. Ελεύθεροι αφέθηκαν μετά την καταδίκη τους από το Τριμελές Εφετείο Θεσσαλονίκης οι οκτώ αστυνομικοί της υπόθεσης 'ζαρντινιέρα', αφού οι ποινές που τους επιβλήθηκαν αφενός ήταν εξαγοράσιμες προς πέντε ευρώ την ημέρα, αφετέρου άσκησαν έφεση και το δικαστήριο δέχθηκε την αναστολή εκτέλεσης των ποινών. Η

να είχε χτυπήσει το παιδί από κάτω προς τα επάνω. «Από τη φορά καταλαβαίνουμε πως ο αστυνομικός πυροβόλησε έχοντας στραμμένο το όπλο του προς το πλήθος», επισημαίνουν κύκλοι της ιατροδικαστικής υπηρεσίας. Το πόρισμα του ιατροδικαστή στη συνέχεια παραδόθηκε στην Ασφάλεια και από εκεί στον ανακριτή που έχει αναλάβει την υπόθεση.

Η σφαίρα μεταφέρθηκε στα εγκληματολογικά εργαστήρια της ΕΛ.ΑΣ. για να πραγματοποιηθεί βαλλιστικός έλεγχος. Σύμφωνα με τις πηγές της ΕΛ.ΑΣ., η βαλλιστική έρευνα δεν έδειξε αλλοίωση της σφαίρας από πρόσκρουσή της στην άσφαλτο ή στο πεζοδρόμιο. Αντίθετα, η αλλοίωση που υπάρχει οφείλεται στην πρόσκρουσή της σε οστό του 15χρονου. άρθρο «Την εν ψυχρώ δολοφονία του 15χρονου επιβεβαίωσαν οι εργαστηριακές εξετάσεις.», Στέλιος Βραδέλης, Τρίτη 9 Δεκεμβρίου 2008, <http://www.tanea.gr/default.asp?pid=2&ct=1&artid=4491210>

³⁴ «Μοιράζουν και κακούργηματα σε εξεγερμένους- Απολογία των δύο ειδικών φρουρών.», Ελευθεροτυπία, Τετάρτη 10 Δεκεμβρίου 2008, σελ. 6

³⁵ Άρθρο «Νύχτα πύρινων οδοφραγμάτων σε Πολυτεχνείο και ΑΣΟΕΕ», Αλ. Κυρ, Ελευθεροτυπία, Τετάρτη 10 Δεκεμβρίου 2008, σελ 13

ανακοίνωση των ποινών που χαρακτηρίστηκαν 'χάδι' πυροδοτεί ένταση γύρω από το δικαστικό μέγαρο της Θεσσαλονίκης. Η πορεία φτάνει μπροστά στο υπουργείο Μακεδονίας-Θράκης. Μετά το υπουργείο, μπλοκ διαδηλωτών κινείται συγκροτημένα στη λεωφόρο Αγίου Δημητρίου με κατεύθυνση τα πανεπιστήμια συνοδεία διμοιριών των ΜΑΤ που τους ακολουθούν από απόσταση. Μολότοφ και πέτρες ρίχνονται έξω από το Αστυνομικό Τμήμα Άνω Πόλης και στη συνέχεια εναντίον των αστυνομικών που βρίσκονται έξω από το Τουρκικό Προξενείο οι οποίοι και απαντούν με τη ρίψη δακρυγόνων.³⁶

Τετάρτη 10 Δεκεμβρίου

Προφυλακίζονται με τη σύμφωνη γνώμη εισαγγελέα και ανακριτή οι δύο ειδικοί φρουροί που κατηγορούνται για το φόνο του 15χρονου Αλέξανδρου Γρηγορόπουλου. Προκλητική είναι η απολογία των εκτελεστών. Στο υπόμνημά του ο ειδικός φρουρός που πυροβόλησε αρνείται την κατηγορία της ανθρωποκτονίας από πρόθεση, δεν εκφράζει πουθενά συγγνώμη ή τη λύπη του για όσα συνέβησαν και κάνει λόγο για 'αποκλίνουσα συμπεριφορά' του μαθητή που σκότωσε.³⁷

³⁶ Άρθρο «Πέντε ευρώ την ημέρα για τη ζαρντινέρα» Κώστας Κουκουμάκας, <http://www.tanea.gr/news/greece/article/4491208/?iid=2>

³⁷ Ο κατηγορούμενος προσπαθεί να μειώσει την προσωπικότητα του θύματός του υποστηρίζοντας ότι «ο θανών και η παρέα του, πριν έρθουν να συμμετάσχουν στο συγκεκριμένο πλήθος το οποίο είχε συγκεντρωθεί και θα επετίθετο, όπως συνηθίζεται κάθε Σάββατο, στα γραφεία του ΠΑΣΟΚ, είχαν πάει στο κλειστό κολυμβητήριο Χαλανδρίου, στον αγώνα πόλο Παναθηναϊκού-Ολυμπιακού και είχαν συμμετάσχει στα επεισόδια που σημειώθηκαν, επιφέροντας τον τραυματισμό πολιτών και του προπονητή του Ολυμπιακού, με τη ρίψη αντικειμένων και τη χρήση σιδηρολοστών». Δίνει και "ταξική διάσταση" στην υποτιθέμενη παραβατική συμπεριφορά του εφήβου: «Άλλωστε έχω πληροφορηθεί ότι οι νέοι αυτοί, ενώ κατοικούν στο Παλαιό Ψυχικό και είναι γόννοι πλουσίων οικογενειών, συνηθίζουν να συχνάζουν στα Εξάρχεια, τα οποία επιλέγουν ως χώρο διασκέδασης, αλλά και σε διάφορα γήπεδα όπου προκαλούν επεισόδια, μην επιδεικνύοντας την αναμενόμενη συμπεριφορά και προσωπικότητα ενός 15άχρονου εφήβου». Δεν διστάζει να παραθέσει ακόμη και "στοιχεία" που το ίδιο το σχολείο του Αλέξη Γρηγορόπουλου διαψεύδει κατηγορητικά: «Ο θανών είχε αποβληθεί από τη σχολή Μωραΐτη και άλλαζε συχνά σχολεία, γεγονός που αποτυπώνει μια αποκλίνουσα συμπεριφορά». Σε ό τι αφορά τα περιστατικά το βράδυ του Σαββάτου, ο ένοπλος Επαμεινώνδας Κορκονέας ισχυρίζεται ότι κινδύνευε από την παρέα των παιδιών και για τούτο αναγκάστηκε να πυροβολήσει: «Βλέποντας σε απόσταση 10-15 μέτρων την ομάδα περίπου 30 ατόμων, μην μπορώντας να αναχαιτίσουμε την επιθετική τους πορεία και ευρισκόμενοι σε κατάσταση φόβου για την ίδια μας τη ζωή, κινηθήκαμε να φύγουμε στρέφοντας την πλάτη μας προς το μέρος τους. Ταυτόχρονα, προκειμένου να διασφαλίσουμε τη διαφυγή μας, όντας ταραγμένοι και φοβισμένοι, αφού το πλήθος δεν ανέκοψε την πορεία του, παρά τη ρίψη χειροβομβίδας κρότου λάμψης από το συνάδελφό μου, έβγαλα το υπηρεσιακό μου όπλο από τη θήκη και, από το ένστικτο της αυτοσυντήρησης έριξα δύο προειδοποιητικές βολές στον αέρα, μπορεί και τρίτη, που δεν είχα συνειδητοποιήσει, αλλά μου την υπενθύμισε ο συγκατηγορούμένος μου». Ο κατηγορούμενος ειδικός φρουρός μεταχειρίζεται στο υπόμνημά του τα δικά του (ζωντανά) παιδιά για να αποδείξει την αθωότητα του: «δεν θα προέβαινα ποτέ σε μια τέτοια ακραία ενέργεια, δηλαδή στη χρήση του όπλου μου εναντίον οποιουδήποτε ανθρώπου, πολύ περισσότερο ενός εφήβου, δεδομένου ότι είμαι και εγώ πατέρας τριών ανήλικών παιδιών». «Δεν υπήρξε εν ψυχρώ

“Όλα δυστυχώς είναι μια παρεξήγηση, λέει ο συνήγορος των αστυνομικών Αλ. Κούγιας.³⁸ Σε τέτοια υπόθεση που προκάλεσε κοινωνική κατακραυγή δεν θα συμμετείχα αν πραγματικά δεν υπήρχαν αδιάσειστα στοιχεία ότι όλα είναι δυστυχώς μία παρεξήγηση!”. Με αυτή τη δήλωση- πρόκληση, όπως χαρακτηρίστηκε, ο συνήγορος των αστυνομικών έδωσε το στίγμα των υπερασπιστικών του προθέσεων αποδίδοντας την ευθύνη στο 'Θέλημα Θεού'.³⁹

“Δυστυχώς η τραγωδία αυτή είναι αποτέλεσμα μίας ενέργειας αστυνομικού να πυροβολήσει στον αέρα. Αποδεικνύεται αναμφισβήτητα ότι πρόκειται για εξοστρακισμό. Από κει και πέρα αν έπρεπε ή όχι να πυροβολήσει ο αστυνομικός, αν θα έπρεπε να χαθεί αυτό το παιδί και ποιο αδίκημα θα αποδοθεί στον αστυνομικό, θα το κρίνει η Δικαιοσύνη”, είπε ο κ. Κούγιας. Εξέφρασε δε τη λύπη του, όχι προς την οικογένεια του θύματος, αλλά 'προς κορυφαίους πολιτικούς ταγούς, οι οποίοι στο πλαίσιο μίας καθαρά πολιτικής αντιμετώπισης, να σώσει ο καθένας το τομάρι του, δεν σκέφτηκαν ούτε το παιδί αυτό και το εκμεταλλεύτηκαν, παρ' ότι είναι το μεγάλο θύμα της ιστορίας. Δυστυχώς είχαμε αυτό το αποτέλεσμα από την επιπολαιότητα κάποιων, οι οποίοι κοίταζαν για δικούς τους λόγους είτε να

στόχευση του θανάτου η μόνη βεβαία και αδιαμφισβήτητη εκδοχή για το θανάσιμο τραυματισμό του είναι ο εξοστρακισμός μιας εκ των βολίδων που ερίφθησαν προειδοποιητικά στον αέρα» και ζητά να αφαιρεθεί ελεύθερος άνευ περιοριστικών όρων και μάλιστα να απαλλαγθεί δια βουλεύματος, δηλαδή χωρίς καν να γίνει δίκη.

Ο κ. Κούγιας υπήρξε προκλητικός, όπως και τα υπομνήματα που προφανώς ο ίδιος συνέταξε για λογαριασμό των πελατών του: δήλωσε στο Reuters ότι η έκθεση της βαλλιστικής εξέτασης «δείχνει» εξοστρακισμό της σφαίρας. Αργότερα μιλώντας στα μέσα ενημέρωσης υποστήριξε ότι από τα πρώτα στοιχεία που έχει στη διάθεσή του, «όλα δείχνουν ότι πρόκειται για παρεξήγηση». Δεν διευκρίνισε τι εννοούσε με "παρεξήγηση", πάντως η δολοφονία και η κηδεύα του Αλέξη Γρηγορόπουλου είναι αναμφισβήτητα γεγονότα. « Ο Επαμεινώνδας Κορκονέας σπλώνει τη μνήμη του θύματός του, ο Αλέξης Κούγιας ξανά στις οθόνες – αλλά και σε διεθνή πρακτορεία»

<http://www.tovima.gr/default.asp?pid=2&artid=246058&ct=1&dt=10/12/2008>

Επίσης στη δικογραφία της υπόθεσης περιλαμβάνεται και η κατάθεση του αστυνομικού Ανδρέα Μπατσούλα, ο οποίος βρισκόταν στο Κέντρο της Άμεσης Δράσης και έδινε στους δύο ειδικούς φρουρούς σαφείς εντολές να φύγουν από το σημείο των επεισοδίων, εκείνοι όμως δεν υπάκουσαν. Στην κατάθεσή του ο αστυνομικός της Άμεσης Δράσης αναφέρει: «Περί ώρα 21.00 το βράδυ του Σαββάτου με κάλεσε μέσω ασυρμάτου το όχημα περιπολικό του Αστυνομικού Τμήματος Εξαρχείων λέγοντας ότι δέχεται επίθεση. Ζήτησα να απομακρυνθούν άμεσα και να απεγκλωβιστούν από το συγκεκριμένο σημείο. Μετά από δύο-τρεις κλήσεις που τους έκανα μέσω ασυρμάτου μέχρι να λάβω την απάντησή τους με ενημέρωσαν ότι είχαν απεγκλωβιστεί και κινούνταν με το περιπολικό προς το Αστυνομικό Τμήμα Εξαρχείων. Ακολούθως τους ρώτησα αν κάποιος από το πλήρωμα έχει τραυματιστεί και η απάντηση ήταν αρνητική. Κατά τη διάρκεια της παραπάνω συνομιλίας το κέντρο της Άμεσης Δράσης έλαβε ένα τηλεφώνημα για έναν τραυματισμένο στη Μεσολογγίου και Τζαβέλλα στα Εξάρχεια...». Εντύπωση πάντως προκαλεί το σημείο της κατάθεσης του ειδικού φρουρού Βασιλή Σαραλιώτη σχετικά με το τι έπραξε μετά τους πυροβολισμούς εναντίον των νεαρών και τον θάνατο του 15χρονου Αλέξη Γρηγορόπουλου. Ο ειδικός φρουρός υποστήριξε ότι «το πρώτο μας ενδιαφέρον ήταν να δούμε αν είμαστε εμείς καλά στην υγεία μας και μετά φύγαμε από το σημείο...». ό.π., άρθρο «Σημάδεψαν προς το μέρος μας», Β. Γ. Λαμπρόπουλος, <http://www.tovima.gr/society/article/?aid=246232,11/12/2008>

³⁸ άρθρο «Πυροβολεί τώρα τη μνήμη του Αλέξη. Αμετανόητος ο ειδικός φρουρός κατηγορεί μετά θάνατον το θύμα του για “αποκλίνουσα συμπεριφορά”», Μίνα Μουστάκα, Πέμπτη 11 Δεκεμβρίου 2008, <http://www.tanea.gr/ellada/article/?aid=4491632>

³⁹ Άρθρο: «Τσοβόλας: όλα στο φως», Μ. Μπενέα, <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22768&subid=2&pubid=2012754&mmid=3634642> και ειδησεογραφικό βίντεο mega Έθνος, 12/12/2008

αποσύρουν το ενδιαφέρον από το Βατοπέδιο, είτε να σώσουν την πολιτική τους περιουσία”⁴⁰.

Έξω από τα δικαστήρια επικρατεί ένταση με ομάδα νεαρών να εκτοξεύει βόμβες μολότοφ και τα ΜΑΤ να απαντούν με χημικά. Κατά τις συγκρούσεις υπέστη σοβαρές ζημιές συνεργείο τηλεοπτικού σταθμού.

“Όλοι στους δρόμους χωρίς παρεξήγηση”, προτρέπει αφίσα της κατάληψης ΑΣΟΕΕ. Χιλιάδες στους δρόμους, στις συγκρούσεις και τα οδοφράγματα χωρίς καμία ανάγκη προτροπής.

Οι κρατούμενοι σε 23 φυλακές της χώρας κάνουν αποχή συσσιτίου σε ένδειξη πένθους.

Έκρηξη σε κτίριο της Αστυνομίας στο Μεξικό σε ένδειξη αλληλεγγύης.

Σε γενικό ξέσπασμα κατά της κυβέρνησης και της κρατικής καταστολής μετατρέπεται η πανεργατική συγκέντρωση στο Σύνταγμα, σε αντιδιαστολή όχι μόνο με την απειλή κήρυξης “κατάστασης εκτάκτου ανάγκης” εκ μέρους του πρωθυπουργού, αλλά ακόμα χειρότερα με την απειλή απαγόρευσης των συλλαλητηρίων.⁴¹

Ολοήμερες πορείες στη Βουλή και διαδηλώσεις σε όλη τη χώρα. «Αυτοί δολοφόνησαν τον συμμαθητή μας - τους δρόμους πνίγει η οργή μας». Καταλήψεις, αποχές, συλλαλητήρια, διαμαρτυρίες και αποκλεισμούς δρόμων αποφασίζουν τα συντονιστικά μαθητών και φοιτητών.

Περισσότεροι από 120.000 άνθρωποι γίνονται μέχρι το βράδυ μέλη των γκρουπ που έχουν δημιουργηθεί στο Ίντερνετ προς τιμήν του Αλέξανδρου Γρηγορόπουλου. Περίπου 23 'κοινότητες', με δημοφιλέστερη την 'Alex Grigoropoulos (R.I.P)' στήθηκαν αμέσως μετά τη δολοφονία. Τα μέλη τους πολλαπλασιάζονται με ιλιγγιώδεις ρυθμούς και στέλνουν το δικό τους μήνυμα, για τον 15χρονο μαθητή, στον ειδικό φρουρό που τράβηξε τη σκανδάλη αλλά και στο κράτος.⁴²

Πέμπτη 11 Δεκεμβρίου.

25 αστυνομικά τμήματα σε μαθητικό κλοιό.⁴³ Βροχή από πέτρες, αυγά, νεράντζια αλλά και

⁴⁰ ειδησεογραφικά βίντεο mega, άρθρο :«Λάδι στη φωτιά αντί συγγνώμης »,Μ. Μπενέα <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22768&subid=2&pubid=2006737&mmid=3628642#videotop> Έθνος, 11/12/2008

⁴¹ Άρθρο: «Η μαζικότητα αποδιώχνει την τυφλή βία », Ελευθεροτυπία, Πέμπτη 11 Δεκεμβρίου 2008, σελ.18-19

⁴² Άρθρο: «Ξεσηκωμός στο Ίντερνετ για τη δολοφονία», Κ. ΡΟΒΒΑ <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=11424&subid=2&pubid=2006739> , 11/12/2008

⁴³ Άρθρο: «Βγαίνουν ξανά στους δρόμους», Μ. Νιβολιανίτης, Έθνος,<http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22768&subid=2&pubid=2012749>, 12/12/2008

λουλούδια.⁴⁴ “Μη μας ρίχνετε άλλα δακρυγόνα - κλαίμε κι από μόνοι μας”⁴⁵, γράφουν σε επιστολή οι φίλοι του Αλέξη. Περισσότερα από 400 σχολεία παραμένουν κλειστά σε όλη την Ελλάδα ενώ οι μαθητές βγάζουν το πρόγραμμα δράσεων για την επόμενη βδομάδα, το οποίο εκπέμπει από την προηγούμενη μέρα διαδικτυακά. Μόνιμο σύνθημα “κανένας στα μαθήματα- όλοι στον αγώνα”.⁴⁶

Διττή είναι η προσπάθεια του υπουργού Εσωτερικών, Πρ. Παυλόπουλου στη Βουλή, ο οποίος απαντώντας στις καταγγελίες του Σπ. Χαλβατζή και του Αλ. Αλαβάνου για αντιδημοκρατικό καθεστώς στο εσωτερικό της ΕΛ.ΑΣ. υποστηρίζει: “Η πράξη αυτή όσο κι αν είναι αποτρόπαια, είναι μεμονωμένη και δεν μπορεί να αλλοιώσει την εικόνα μιας αστυνομίας που λειτουργεί εντός του πλαισίου δικαίου κοντά στον πολίτη”.⁴⁷ Από τις Βρυξέλλες δε όπου βρίσκεται ο πρωθυπουργός για τη σύνοδο κορυφής, ο κυβερνητικός εκπρόσωπος δηλώνει: “είναι η καταστροφική μανία και βία ορισμένων συντονισμένων ομάδων κι όχι κάποιο κοινωνικό φαινόμενο”⁴⁸

Ο ΣΥΡΙΖΑ αντεπιτίθεται στο ΚΚΕ, το οποίο τον συνδέει με τη δράση των κουκουλοφόρων. Επίθεση στον ΣΥΡΙΖΑ και από τον Γ. Καρατζαφέρη. Η Αλέκα Παπαρήγα αποκαλεί τον ΣΥΡΙΖΑ 'ομπρέλα για γνωστούς προβοκάτορες' ενώ εξαπολύει και πάλι επίθεση κατά των κουκουλοφόρων τους οποίους, όπως είπε, 'χαϊδεύει' ο ΣΥΡΙΖΑ.⁴⁹

Εκδηλώσεις συμπαράστασης προς την ελληνική νεολαία πραγματοποιούνται σε: Κωνσταντινούπολη, Ρώμη, Μπολόνια, Κοπεγχάγη, Λονδίνο, Βερολίνο, Μαδρίτη και Βαρκελώνη. Στην Ισπανία σημειώνονται βίαιες συγκρούσεις και 11 συλλήψεις.⁵⁰

⁴⁴ Άρθρο: «Έφοδος μαθητών σε 25 Α.Τ »,Αργυρώ Κ. Μώρου, Ελευθεροτυπία, Παρασκευή 12 Δεκεμβρίου 2008, σελ. 4

⁴⁵ Επιστολή φίλων του Αλέξη:« Είμαστε τα παιδιά σας! Αυτοί οι γνωστοί-άγνωστοι... Θέλουμε έναν καλύτερο κόσμο. Βοηθήστε μας. Δεν είμαστε τρομοκράτες, “κουκουλοφόροι”, “γνωστοί - άγνωστοι”. Είμαστε τα παιδιά σας. Αυτοί, οι γνωστοί- άγνωστοι... Κάνουμε όνειρα- μη σκοτώνετε τα όνειρά μας! Έχουμε ορμή- μη σταματάτε την ορμή μας. Θυμηθείτε. Κάποτε ήσασταν νέοι κι εσείς. Τώρα κυνηγάτε το χρήμα, νοιάζεστε μόνο για τη “βιτρίνα”, παχύνετε, караφλιάσατε, ξεχάσατε. Περιμέναμε να μας υποστηρίξετε. Περιμέναμε να ενδιαφερθείτε, να μας κάνετε μια φορά κι εσείς περήφανους. Μάταια. Ζείτε ψεύτικες ζωές, έχετε σκύψει το κεφάλι και περιμένετε τη μέρα που θα πεθάνετε. Δεν φαντάζεστε, δεν ερωτεύεστε, δεν δημιουργείτε! Μόνο πουλάτε κι αγοράζετε. Ύλη παντού. Αγάπη πουθενά. Πού είναι οι γονείς; Πού είναι οι καλλιτέχνες; Γιατί δεν βγαίνουν έξω να μας προστατέψουν; ΜΑΣ ΣΚΟΤΩΝΟΥΝ,ΒΟΗΘΗΣΤΕ ΜΑΣ.ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ.Υ.Γ. Μη μας ρίχνετε άλλα δακρυγόνα ΕΜΕΙΣ κλαίμε κι από μόνοι μας.»Επιστολή φίλων του Αλέξη Γρηγορόπουλου δημοσιοποίησε η ΠΟΣΔΕΠ, Πέμπτη 11 Δεκεμβρίου 2008, <http://www.tovima.gr/default.asp?pid=2&ct=32&artid=246091&dt=11/12/2008>

⁴⁶ άρθρο « Περισσότερα από 400 σχολεία κλειστά», Ελ. Βαρινού- Αν. Ανδριτσάκη, Ελευθεροτυπία, 12/12/2008, σελ. 5

⁴⁷ άρθρο «Η αστυνομία υπερασπιστής – λέει- του πολίτη...», Αντ. Γαλανόπουλος, Ελευθεροτυπία, 12/12/2008, σελ 6

⁴⁸ άρθρο «Δεν βλέπει ξεσηκωμό, μόνο βία», Χρ. Κοραή, Ελευθεροτυπία, 12/12/2008, σελ 7

⁴⁹ Άρθρο «Αντεπίθεση ΣΥΝ στο ΚΚΕ, για προπαγάνδα της ακροδεξιάς», των Θ. Τσάτση, Στρ. Μπαλάσκα, Μ. Γράψα, στο ίδιο

⁵⁰ « Alexis es vivo. 7Th day of riots review», <http://www.youtube.com/watch?v=ECe5VKqI44M>

Στον ξένο Τύπο εκφράζονται φόβοι για εξαγωγή της εξέγερσης στην Ευρώπη. Ο Σαρκοζί υποχωρεί μπροστά στο μαθητικό κίνημα καταλήψεων στη Γαλλία και ματαιώνει εκπαιδευτική μεταρρύθμιση.⁵¹

Ηθική δολοφονία του 15χρονου χαρακτηρίζει ο ΔΣΑ την περιύβριση του νεκρού μαθητή κι ασκεί πειθαρχική δίωξη κατά του Αλ. Κούγια⁵².

Πορεία στο κέντρο, με συνθήματα κατά του Αλ. Κούγια και της ΕΛ.ΑΣ. Για πρώτη φορά κάνουν την παρουσία τους οι ειδικές κατασταλτικές αντιτρομοκρατικές μονάδες, τα ΕΚΑΜ, από νωρίς το βράδυ στα Προπύλαια.⁵³

Μια ακόμη φωτογραφία έρχεται στη δημοσιότητα με κουκουλοφόρους και αστυνομικούς της ΕΛ.ΑΣ από τα Χαυτεία την Τετάρτη το μεσημέρι.⁵⁴

Παρασκευή 12 Δεκεμβρίου.

Ο πρωθυπουργός απορρίπτει πρόωρες εκλογές και λαμβάνονται έκτακτα μέτρα κατά των διαδηλωτών. Ο υπουργός Παιδείας Ευρ. Στυλιανίδης κατηγορεί τον ΣΥΡΙΖΑ ως ηθικό αυτουργό των μαθητικών κινητοποιήσεων και ανακοινώνει τη λειτουργία ηλεκτρονικού ταχυδρομείου για να παραθέτουν οι νέοι τις απόψεις τους.⁵⁵

Ο Π. Χηνοφώτης, αρμόδιος υφυπουργός για θέματα Δημόσιας Τάξης, ανακοινώνει ότι θα καθιερωθεί υποχρεωτική ετήσια εξέταση για το προσωπικό στα Σώματα Ασφαλείας ώστε να παρακολουθείται η σωματική και ψυχική υγεία τους ενώ επανεξετάζεται το καθεστώς οπλοφορίας των αστυνομικών.⁵⁶

Ο Γ. Παπανδρέου δηλώνει ότι είναι δικαιολογημένη η οργή της νεολαίας, όταν κάποιος λεηλατούν το δημόσιο πλούτο και την ίδια στιγμή δολοφονείται ένας 15χρονος.

Εκτεταμένες καταστροφές στο γραφείο του Αλ. Κούγια χωρίς να τραυματιστεί κανείς αφού προηγουμένως εκκενώθηκε από τις γραμματείες του.

⁵¹ Άρθρο «Φόβοι για 'ελληνοποίηση' της Ευρώπης», Ελευθεροτυπία ό.π., σελ.11 και Άρθρο «Η οργή ξεπέρασε τα σύνορα», Χρ. Στασινόπουλος, Έθνος, με αντίστοιχο ειδησεογραφικό βίντεο mega <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22768&subid=2&pubid=2012757&tag=8777>

⁵² Άρθρο «ΔΣΑ: ' Νέα ηθική δολοφονία' », Β. Φωτοπούλου, Ελευθεροτυπία ό.π., σελ. 12

⁵³ Άρθρο «Εβγαλαν και τις ΕΚΑΜ», Α.Κ.Μ., Ελευθεροτυπία ό.π.,, σελ.16

⁵⁴ Άρθρο «Οι κουκουλοφόροι του κ. Παυλόπουλου», ο ιός, ελευθεροτυπία, 12/12/2008 http://archive.enet.gr/online/online_text/c=112.dt=12.12.2008.id=68586452

⁵⁵ Άρθρα « Τρία 'όχι 'Καραμανλή», Κύρα Αδάμ, και « Ο Στυλιανίδης επιτίθεται στο ΣΥΡΙΖΑ και δίνει mail για διαμαρτυρίες», Σαββατιάτικη Ελευθεροτυπία, 13/12/2008, σελ.3

⁵⁶ Άρθρο «Επανεξετάζεται το καθεστώς οπλοφορίας, κάθε χρόνο ψυχολογική εξέταση των αστυνομικών »,στο ίδιο

Τα ΜΑΤ, κατά τη διάρκεια Πανεκπαιδευτικού συλλαλητηρίου, επιτίθενται και χτυπούν μαθητές 13,14 και 15 χρονών στην οδό Κοραή και στην πλατεία Κλαυθμώνος ενώ ο κόσμος γύρω φωνάζει να μην τους συλλάβουν και τους αποδοκιμάζει.⁵⁷ Την ίδια τύχη είχαν και δημοσιογράφοι που κατέγραφαν τα γεγονότα.⁵⁸

Μια τεράστια μαυροκόκκινη σημαία κυματίζει για λίγο μπροστά από τον Άγνωστο Στρατιώτη. Τα ΕΚΑΜ κάνουν την εμφάνισή τους για δεύτερη συνεχόμενη μέρα. Τα χημικά για εβδομή: 4,5 τόνοι υπολογίζεται ότι ρίχθηκαν σε μια βδομάδα πανελλαδικά.⁵⁹

Σάββατο 13 Δεκέμβρη

Πάνω από 1.000 μαθητές παραμένουν μπροστά στον Άγνωστο Στρατιώτη από τις 12:00 το μεσημέρι ως τα ξημερώματα τη Κυριακής, ανάβουν κεριά, φωνάζουν συνθήματα. Συγκεντρώσεις γίνονται όλο το διήμερο και στη Θεσσαλονίκη.⁶⁰

Το βράδυ, μία εβδομάδα μετά τη δολοφονία, αρκετός κόσμος συγκεντρώνεται στη διασταύρωση των οδών Τζαβέλα και Μεσολογγίου, εκεί όπου έπεσε νεκρός ο Αλέξης, και φωνάζει συνθήματα κατά της κρατικής βίας. Η ατμόσφαιρα είναι βαριά. Στους γύρω δρόμους, ΜΑΤ και αστυνομικοί με πολιτικά.⁶¹ Κάποιοι επιλέγουν να πραγματοποιήσουν πορεία στο Γκάζι. Η Αστυνομία προχωρά σε δεκάδες προληπτικές συλλήψεις.

Ξεκινούν από το Πολυτεχνείο συγκρούσεις με τις διμοιρίες των ΜΑΤ που διαρκούν μέχρι τα ξημερώματα ενώ τα Εξάρχεια και το κέντρο της Αθήνας πνίγονται από δακρυγόνα και ασφυξιογόνα.⁶²

Έξω από την ελληνική πρεσβεία στη Μόσχα πραγματοποιείται συγκέντρωση διαμαρτυρίας. Η πορεία είναι επεισοδιακή και η αστυνομία προχωρά σε 15 συλλήψεις. Επίσης πορεία πραγματοποιείται και σε συνοικίες της βορειοανατολικής Μόσχας.

⁵⁷ «Κράξιμο στα ΜΑΤ» <http://www.youtube.com/watch?v=u0Mcu4YUb3k>, 10/12/2008

⁵⁸ Άρθρο «Στο δρόμο», και ειδησεογραφικά βίντεο <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22768&subid=2&pubid=2012881&mmid=3638642>

⁵⁹ Άρθρα «Γυαλιά καρφιά το γραφείο του Κούγια», και «Τώρα δέρνουν και 13αχρονα», Ελευθεροτυπία ό.π., σελ.20

⁶⁰ Άρθρο: «Οι στρατιές της νύχτας», Γ. Δάμα, Ελευθεροτυπία 15/12/2008, σελ. 14

⁶¹ Άρθρο «Στο πόδι η παιδεία», <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22768&subid=2&pubid=2028741&mmid=3652647#videotop>, 14/12/2008,

⁶² Ελευθεροτυπία, ό. π.

Κυριακή 14 Δεκεμβρη

'Για νεολαία των αδιεξόδων' στα οποία την οδήγησε “ένα κράτος εχθρός των ελπίδων και των ονείρων της”, μιλά στο Εθνικό Συμβούλιο του ΠΑΣΟΚ ο Γ. Παπανδρέου, δικαιολογώντας την εξέγερση. Κάνει αναφορά στο σύνθημα “Στις τράπεζες λεφτά, στη νεολαία σφαίρες, ήρθε η ώρα για τις δικές μας μέρες”, λέγοντας: “Έχουν δίκιο. Ήρθε η ώρα γι' αυτούς. Ήρθε η ώρα για όλους μας, να αναλάβουμε την ευθύνη των αλλαγών στη χώρα. Είχα πει στον Καραμανλή ότι θα μας πάρουν με τις πέτρες, αλλά δε με άκουσε”.⁶³

“Επικοινωνιακό σχέδιο για να δυσφημηθεί ο ΣΥΡΙΖΑ και η νεολαία”, κατήγγειλε ο πρόεδρος του ΣΥΝ Αλ. Τσίπρας, που αποδοκίμασε τη βία μειοψηφικών ομάδων.

Σε γκάλοπ της Public Issue για την 'Καθημερινή', το 60% χαρακτηρίζει 'κοινωνική εξέγερση' τα γεγονότα.⁶⁴

Επίσης η εταιρεία Marc διενήργησε έρευνα, για λογαριασμό του 'Έθνους της Κυριακής' στις 9 και 10 Δεκεμβρίου, ως αποτύπωση της κοινής γνώμης σχετικά με τη δολοφονία του 15χρονου μαθητή αλλά και τα επεισόδια που ακολούθησαν. Σύμφωνα με την έρευνα το 83,3% των πολιτών δηλώνει ότι δεν είναι ικανοποιημένοι από τη στάση της κυβέρνησης στα γεγονότα των τελευταίων ημερών ,ενώ ποσοστό 65,6%, από τους ψηφοφόρους της Νέας Δημοκρατίας, δηλώνει ότι δεν έμεινε ικανοποιημένο από τους χειρισμούς της κυβέρνησης.⁶⁵

Ο ξένος Τύπος επιτίθεται στον Καραμανλή για τον χειρισμό των γεγονότων. Οι 'Times' αναφέρουν ότι η ΕΛ.ΑΣ. ξόδεψε όλα τα αποθέματα δακρυγόνων,⁶⁶ ενώ έχουν ήδη παραγγελθεί νέα από το Ισραήλ

Δευτέρα 15 Δεκεμβρη

Μαθητική συγκέντρωση και καθιστική διαμαρτυρία έξω από τη ΓΑΔΑ στις 12:00 το μεσημέρι. Αρχικά οι μαθητές με λουλούδια και συνθήματα διαδηλώνουν ειρηνικά, ένταση όμως σημειώνεται

⁶³ Άρθρο: «Προανακριτική, μετά “εκλογές”», Ελευθεροτυπία, ό. π., σελ. 4

⁶⁴ Άρθρο: «Γκάλοπ: Κοινωνική εξέγερση, χαμένη η Ν.Δ.», Ελευθεροτυπία, ό. π. Σελ 4

⁶⁵ Άρθρο: «Στην πυρά κυβέρνηση και ΕΛ.ΑΣ» ,Ηλ. Μαρούτσης, Έθνος , 14/12/2008 <http://www.ethnos.gr/asp?catid=11-378&subid=2&pubid=2018757>

⁶⁶ Άρθρο: «'Λούζουν' Καραμανλή και κυβέρνηση», Έρση Βατού, Όλγα Κολιάτσου, Ελευθεροτυπία, ό. π., σελ 51

όταν ομάδα νεαρών αρχίζει να εκτοξεύει νεράντζια, πέτρες και γιαούρτια εναντίον αστυνομικών. Οι τελευταίοι απαντούν με δακρυγόνα και με την προσαγωγή ενός μαθητή η οποία προκάλεσε την αντίδραση τόσο των μαθητών όσο και πολιτών που παρευρίσκονται στο σημείο.

Μαθητές και περαστικοί πολίτες βλέποντας τους αστυνομικούς να περνούν χειροπέδες στον νεαρό επιτέθηκαν λεκτικά στα ΜΑΤ. Ακολουθεί ένταση, μικροτραυματισμοί μαθητών και προσαγωγές.⁶⁷

Πορεία συμπαράστασης στους 25 συλληφθέντες της Λάρισας (οι περισσότεροι ανήλικοι), με επεισόδια και πετροπόλεμο. Οι διωκτικές αρχές και η Δικαιοσύνη τούς παρέπεμψαν για παραβίαση του τρομονόμου!⁶⁸

Κατατίθεται το πόρισμα-κοροϊδία της Εξεταστικής για το Βατοπέδι. Η κυβερνώσα πλειοψηφία καταλογίζει απλώς πολιτικές ευθύνες στους υπουργούς της και τους απαλλάσσει από τις ποινικές⁶⁹.

Η υπεράσπιση του ειδικού φρουρού αποκαλεί «δήθεν» τους αυτόπτες μάρτυρες και ζητεί την αποφυλάκισή του⁷⁰.

Τρίτη 16 Δεκέμβρη

Αποκλεισμοί δρόμων, καθιστικές διαμαρτυρίες έξω από 'κέντρα' εξουσίας, μαζικές διαδηλώσεις, ενώ αποχές και καταλήψεις συνεχίζουν να κρατούν κλειστά πάνω από 600 σχολεία πανελλαδικώς (περίπου 350 στην Αθήνα), τις περισσότερες Σχολές των κεντρικών ΑΕΙ της Αθήνας και πολλές ανά την περιφέρεια.⁷¹

Νεαροί πραγματοποιούν ολιγόλεπτη κατάληψη στο στούντιο της NET, σβήνοντας την εικόνα του Κώστα Καραμανλή κατά τη διάρκεια της ομιλίας του από τους δέκτες για παραπάνω από ένα λεπτό. Αναρτήθηκαν πανό που έγραφαν : "Σταματήστε να κοιτάτε / Βγείτε όλοι στους δρόμους", καθώς και δύο ακόμη μικρότερα πανό που ανέγραφαν "Ελευθερία για όλους μας" και "Άμεση Αποφυλάκιση όλων των συλληφθέντων" Η είδηση έκανε το γύρο του κόσμου μέσω του Reuters και του BBC⁷²

⁶⁷ Άρθρο: « Κλιμάκωση κινητοποιήσεων», 15 Δεκεμβρίου 2008, <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22768&subid=2&pubid=2028858&mmid=3658648#videotop>, και Οργισμένοι πολίτεςκατά των ΜΑΤ που θέλουν να χτυπήσουν τα παιδιά, 10 Δεκεμβρίου 2008, <http://www.youtube.com/watch?v=ziDnARLbBgU>

⁶⁸ Άρθρο: « Πέτρες και δακρυγόνα στη Λάρισα», Ελευθεροτυπία, Τρίτη 16 Δεκεμβρίου 2008, σελ.12

⁶⁹ Άρθρο: « Πόρισμα -κοροϊδία για ευθύνες υπουργών», Αλίκη Μάτση, στο ίδιο σελ.4-5

⁷⁰ Άρθρο: « Τώρα πυροβολούν και τους αυτόπτες μάρτυρες», Κατερίνα Κατή, στο ίδιο, σελ. 11

⁷¹ Άρθρο: «Μετωπική διαρκείας», Ελευθεροτυπία Τετάρτη 17 Δεκεμβρίου 2008, σελ.14

⁷² Άρθρο: «Εσβησαν τον Καραμανλή από τους δέκτες», Νατάσα Παπανικολάου, Σόνια Χαϊμαντά, Έθνος, 17/12, <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=11424&subid=2&pubid=2044739>

Εμπρηστική επίθεση στο κτίριο των ΜΑΤ στην Καισαριανή με έξι αστυνομικούς ελαφρά τραυματίες και ζημιές σε 10 οχήματα της ΕΛ.ΑΣ.⁷³

Για πλευρική αλλοίωση της βολίδας του ειδικού φρουρού κάνουν λόγο οι ειδικοί, δείχνοντας κατά κανόνα ρίψη πυροβολισμού στην ευθεία ή σχεδόν στην ευθεία, ενώ αναμένεται η βαλλιστική έρευνα πεδίου ώστε να ολοκληρωθεί ο φάκελος που θα κατατεθεί στον ανακριτή⁷⁴. Δύο αυτόπτες μάρτυρες κάνουν λόγο για ευθεία βολή του δράστη.

Ποινές 'χάδι' στους δράστες της 'ζαρντιέρας' από το Τριμελές Εφετείο Θεσσαλονίκης, με ποινές από 15 έως 39 μήνες στους 8 κατηγορουμένους. Το δικαστήριο καταδίκασε με τρία χρόνια τους τρεις αστυνομικούς που γρονθοκόπησαν το σπουδαστή Αυγουστίνο Δημητρίου και με 3,3 χρόνια τον τέταρτο που ήταν κατηγορούμενος επειδή πέταξε τον σκούφο από το κεφάλι του παθόντος. Επίσης μετέτρεψε την ποινή των παραπάνω σε εξαγοράσιμη προς 5 ευρώ την ημέρα. Ακόμα, με ποινή 15 μηνών με τριετή αναστολή, καταδίκασε τους υπόλοιπους τέσσερις που δεν χτύπησαν αλλά παρείχαν ψυχική συνδρομή στους συναδέλφους τους, με βάση το αποδεικτικό υλικό. Το δικαστήριο αναγνώρισε το ελαφρυντικό του προτέρου έντιμου βίου σε όλους τους κατηγορουμένους και αποφάσισε η έφεσή τους να έχει ανασταλτικό αποτέλεσμα. Η απόφαση προκάλεσε έντονες διαμαρτυρίες που εξελίχθηκαν σε δυναμικό συλλαλητήριο, ενώ εξέδωσαν ανακοινώσεις κόμματα και νεολαίες.⁷⁵

“Υποτίμησα το θέμα του Βατοπεδίου, δεν είχα πλήρη εικόνα” υποστηρίζει ο πρωθυπουργός. “Σήμερα -είπε χαρακτηριστικά- είναι σαφές ότι τα πράγματα είχαν διαστάσεις σοβαρότερες από ό τι αρχικά εκτιμήσαμε! Οφείλω να πω -και το λέω ευθέως- ότι υποτίμησα και εγώ το θέμα. Δεν είδα έγκαιρα τις διαστάσεις του. Δεν είχα πλήρη εικόνα όταν κλήθηκα για πρώτη φορά να τοποθετηθώ. Το λάθος αυτό δεν το χρεώνω σε κανέναν άλλον. Δικό μου ήταν”⁷⁶.

Το απόγευμα καταστηματαρχες και κάτοικοι των Εξαρχείων πραγματοποιούν μαζική ειρηνική πορεία προς το ΑΤ Εξαρχείων με βασικό σύνθημα "Τα Εξάρχεια έχουν ιστορία, έξω τα ΜΑΤ από τη συνοικία".⁷⁷

Τετάρτη 17 Δεκεμβρίου 2008

⁷³ Άρθρο: «Μολότοφ και τραυματισμοί στην Καισαριανή», Ελευθεροτυπία, ό.π. Σελ 13

⁷⁴ Άρθρο: «Ήταν πυροβολισμός τσαμπουκά», Γιώργος Μαρνέλλος, Ελευθεροτυπία ό.π., σελ. 13

⁷⁵ Άρθρο: «Χάιδεψαν τις... ζαρντινιέρες», Βασίλης Παπαναστασούλης, στο ίδιο σελ. 15

⁷⁶ Άρθρο: «Δεν ήξερε και δεν έμαθε», Γιάννης Σαραντάκος, έθνος 17/12/
<http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=11378&subid=2&pubid=2044737>

⁷⁷ Άρθρο :«Πάρτε δρόμο», Γεωργία Δάμα Ελευθεροτυπία ό.π., σελ. 18

Νέα συγκέντρωση μαθητών στα δικαστήρια της πρώην σχολής Ευελπίδων. Επιθέσεις στα ΜΑΤ με αλεύρι, αβγά και νεράντζια. “Τα Χριστούγεννα αναβάλλονται, έχουμε εξέγερση” ήταν το κεντρικό σύνθημα⁷⁸.

Κατάληψη της ΓΣΕΕ⁷⁹ από ομάδα 'εξεγερμένων εργατών' με αίτημα την απελευθέρωση των συλληφθέντων. Την ίδια στιγμή, νέοι εργάτες και υπάλληλοι επισφαλώς απασχολούμενοι αλλά και άνεργοι, προχωρούν σε κατάληψη της ΓΣΕΕ με αίτημα την απελευθέρωση των συλληφθέντων των διαδηλώσεων και την ουσιαστική συμμετοχή των εργαζομένων στις εξεγερτικές κινητοποιήσεις⁸⁰.

Δύο τεράστια πανό με τη λέξη 'αντίσταση' σε διάφορες γλώσσες αναρτούν στον ιερό βράχο της Ακρόπολης, περίπου για μία ώρα, φοιτητές, μέλη της νεολαίας Συνασπισμού και κάποιοι μαθητές, καλώντας όλους τους πολίτες της Ευρώπης να συμμετέχουν στην πανευρωπαϊκή μέρα δράσης «ενάντια στην καταστολή και την περιστολή των πολιτικών και κοινωνικών δικαιωμάτων, ενάντια στην εμπορευματοποίηση της εκπαίδευσης και την εργασιακή επισφάλεια»⁸¹

Εκτός από τις κεντρικές καταλήψεις στη Νομική, στο Οικονομικό Πανεπιστήμιο, και το ΕΜΠ στην Αθήνα, στη Σχολή Θεάτρου στη Θεσσαλονίκη, στο Παράρτημα στην Πάτρα και στο Εμπορικό Επιμελητήριο στις Σέρρες, συνεχίζονται τοπικές καταλήψεις δημόσιων κτιρίων σε όλη τη χώρα. Στην Αθήνα υπό κατάληψη παραμένει το δημαρχείο Αγίου Δημητρίου, το παλιό δημαρχείο Χαλανδρίου - ΚΕΠ, το Πνευματικό Κέντρο Νέας Φιλαδέλφειας και το δημοτικό κτίριο «Γαλαξίας» στην πλατεία Νέας Σμύρνης, στη Θεσσαλονίκη το δημαρχείο Συκεών, καθώς επίσης το δημαρχείο Ιωαννίνων και το Πνευματικό Κέντρο και Δημοτικό Ραδιόφωνο της πόλης⁸².

Στις καταλήψεις προστίθεται αυτή της αίθουσας Ανδρόγεω του Δήμου Ηρακλείου, όπου η μικροφωνική εγκατάσταση χρησιμοποιήθηκε για να αντικατασταθούν τα κάλαντα, που μεταδίδονται στην πόλη από μεγάφωνα, με την εκφώνηση επαναστατικών κειμένων και προκηρύξεων και την εκπομπή τραγουδιών κατά της Αστυνομίας

Συγκέντρωση φοιτητών της κατάληψης Καλών Τεχνών και πολιτών στην πλατεία Καπνικαρέας, με συμβολικό σπάσιμο τηλεοράσεων⁸³.

⁷⁸ Άρθρο :«Τα Χριστούγεννα αναβάλλονται, έχουμε εξέγερση», Ελευθεροτυπία Πέμπτη 18 Δεκεμβρίου 2008, σελ. 11

⁷⁹ ΓΣΕΕ και Παναγόπουλος κατά νέων εργαζομένων http://www.youtube.com/watch?v=7_LQt9Bvbd8

⁸⁰ Άρθρο :«Κατέλαβαν τη ΓΣΕΕ», Ελευθεροτυπία, ό.π. σελ. 12

⁸¹ Άρθρο :«Αντίσταση και στην Ακρόπολη», Γιάννης Φώσκολος Αργυρώ Λύτρα Έθνος <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22768&subid=2&pubid=2050746>

⁸² Άρθρο: «Αντίσταση και στην Ακρόπολη», Έθνος, ό. π.

⁸³ Άρθρο: «έσπασαν τις τηλεοράσεις», Αλέξανδρος Κυριακόπουλος, Ελευθεροτυπία, ό. π. σελ14

Μικροεπεισόδια σημειώνονται μεταξύ νεαρών, ανάμεσά τους και φίλαθλοι της Παναχαϊκής, με τα ΜΑΤ, κατά την είσοδο του δικηγόρου Αλ. Κούγια στο Παμπελοποννησιακό Στάδιο στην Πάτρα, όπου θα έδινε συνέντευξη Τύπου σχετικά με την απόκτηση του 50% της Παναχαϊκής.⁸⁴

Εμπρηστική επίθεση με εύφλεκτο υλικό και μολότοφ σε κλούβα των ΜΑΤ που βρισκόταν εν κινήσει στην οδό Μιχαλακοπούλου⁸⁵.

Πέμπτη 18 Δεκεμβρίου 2008

Μεταδίδεται η είδηση για το μυστηριώδη πυροβολισμό 16χρονου μαθητή από απόσταση 80 μέτρων στο Περιστέρι. Ο μαθητής τραυματίστηκε στο χέρι. Αντιδράσεις και οργή από την εκπαιδευτική κοινότητα και τους γονείς⁸⁶. Ο 16χρονος Γιώργος Παπλωματάς, μέλος του 15μελους συμβουλίου του 1ου ενιαίου Λυκείου Περιστερίου, βρισκόταν με συμμαθητές του σε πεζόδρομο στο Περιστέρι στις 23.15 την Τετάρτη και συνομιλούσαν για το μέλλον των κινητοποιήσεων όταν είδε το χέρι του να στάζει αίμα⁸⁷.

Νέα σοβαρά επεισόδια στο κέντρο, γύρω από τη Νομική, ύστερα από τη μεγαλύτερη (παρά τη βροχή) πανεκπαιδευτική και ειρηνική πορεία, που έγινε μετά από τη δολοφονία του Γρηγορόπουλου,⁸⁸ Πόλεμος με μολότοφ, πέτρες, δακρυγόνα. Αστυνομικοί ξυλοκοπούν διαδηλωτές, ρίχνουν τόνους χημικά και χειροβομβίδες κρότου- λάμψης και συλλαμβάνουν δύο ανήλικους και έξι ενήλικες. Από αυτούς πέντε είναι ημεδαποί και τρεις αλλοδαποί. Οι τρεις κατηγορούνται για ρίψη αντικειμένων στις αστυνομικές δυνάμεις και πέντε για τον εμπρησμό της σημαίας. Φωτιά για δεύτερη φορά στο χριστουγεννιάτικο δέντρο⁸⁹.

Άγρια χτυπήματα με κλωτσιές και κλομπ από διμοιρία των ΜΑΤ δέχτηκε ο 23χρονος έφεδρος Γεώργιος Γρηγοριάδης, ο οποίος κατευθυνόταν με τη φίλη του και το φίλο του προς την Ομόνοια. Αφού η διμοιρία πέρασε από πάνω του, τον συνέλαβαν, μεταφέρθηκε στη ΓΑΔΑ και παραπέμπεται στον εισαγγελέα με την κατηγορία ότι “πετούσε μολότοφ”. Στους αυτόπτες μάρτυρες ανήκει ο

⁸⁴ Άρθρο: «Φωνές και συνθήματα κατά Κούγια», Μαρίνος Γράβας στο ίδιο σελ. 17

⁸⁵ Άρθρο: «Νέα επίθεση σε κλούβα των ΜΑΤ», στο ίδιο σελ 12

⁸⁶ Άρθρο: «Σφαίρα – Μπουρλότο», Έλενα Βαρινού Άννα Ανδριτσάκη, Ελευθεροτυπία, Παρασκευή 19 Δεκεμβρίου 2008, σελ 11

⁸⁷ Άρθρο: «Ψάχνουν τον νέο πιστολέρο», Γιώργος Μαρνέλλος, Ελευθεροτυπία, ό. π. σελ 12

⁸⁸ Άρθρο: «Πανεκπαιδευτική πορεία σεισμός», Γεωργία Δάμα, στο ίδιο, σελ. 15

⁸⁹ Άρθρο: «Χημειοθεραπεία», Αργυρώ Κ. Μώρου Σπύρος Τσακίρης, στο ίδιο, σελ. 14

δικηγόρος Παλαιολόγος Παλαιολόγου, ο οποίος διαμαρτυρόμενος για τον άγριο και αναίτιο ξυλοδαρμό του νεαρού, χτυπήθηκε από τις ασπίδες των ΜΑΤ. Ο ίδιος πήγε στη ΓΑΔΑ και κατέθεσε επισήμως το γεγονός.⁹⁰

Το απόγευμα της ίδιας μέρας, στο Περιστερί, όπου πυροβολήθηκε από άγνωστο 16χρονος μαθητής, πραγματοποιούνται διαδηλώσεις διαμαρτυρίας⁹¹.

Παρασκευή 19 Δεκεμβρίου

Χιλιάδες νέοι σε όλο τον κόσμο διαδηλώνουν καθημερινά σε ένδειξη συμπαράστασης και αλληλεγγύης στο κύμα εξέγερσης των νέων που έχει ξεσπάσει στη χώρα μας. Από τη Νέα Υόρκη και το Μόντρεαλ, μέχρι το Βερολίνο, την Βοστώνη και την Τουρκία νέοι, επιτροπές δράσεων αλληλεγγύης, Έλληνες και ξένοι, διαδηλώνουν με πορείες, συγκεντρώσεις και καταλήψεις στα προξενία.⁹²

Συγκεντρώσεις από μαθητές σε διάφορες περιοχές της Αθήνας και του Πειραιά.

Μουσική διαμαρτυρία στα Προπύλαια μπροστά σε πανό που αναγράφει “κάτω τα χέρια από τη νεολαία, ενάντια στην κρατική καταστολή”. Περισσότεροι από 120 καλλιτέχνες και συγκροτήματα συμμετέχουν στη μεγάλη συναυλία ενάντια στην κρατική καταστολή. Καλλιτέχνες (Φ. Δεληβοριάς, Αλ. Ιωαννίδης, Κων. Βήτα, Γ. Δημητριάδης, Διάφανα Κρίνα, Χρ. Θηβαίος, Λ. Μαχαιρίτσας, Δ. Πουλικάκος, Δ. Τσακνής, Μ. Φάμελος, οπισθοδρομική κομπανία κ.ά.) δίνουν στα Προπύλαια συναυλία αλληλεγγύης στην εξεγερμένη νεολαία.⁹³

Πάνω από 2.500 μαθητές του Περιστερίου διαδηλώνουν για τη δολοφονική επίθεση ενάντια στο συμμαθητή τους. Σ' ένα από τα πανό γράφουν : “Παίζετε με τους φόβους μας και το μέλλον μας. Αν ξεπεράσουμε τους φόβους μας, δεν έχουμε όρια”⁹⁴.

Σάββατο 20 και Κυριακή 21 Δεκέμβρη

Με αφορμή επεισόδια γύρω από το Πολυτεχνείο, οι αστυνομικές δυνάμεις ζητούν επίμονα άδεια

⁹⁰ Άρθρο: «Τύλιξαν φαντάρο σε μια κόλλα χαρτί», Ελευθεροτυπία, στο ίδιο. σελ.14

⁹¹ Άρθρο: «Θύελλα για τον πυροβολισμό», Παναγιώτης Τσούτσιας, Αργυρώ Λύτρα, Έθνος, 19/12/
<http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=11378&subid=2&pubid=2054738>

⁹² Άρθρο: «Όλος ο κόσμος δίπλα στην Ελλάδα» Ματίνα Δεμελή, Έθνος 20/12 <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22768&subid=2&pubid=2064772>

⁹³ Άρθρο: «Τα τραγούδια του αγώνα», Α. Κ.Μ. Ελευθεροτυπία, ό. π. σελ.14

⁹⁴ Άρθρο: «Πορεία μαθητών στο Περιστερί», Αλ. Κυρ. Ελευθεροτυπία, 20 Δεκεμβρίου2008, σελ.15

άρσης του ασύλου. Οι πρυτανικές αρχές αρνήθηκαν και το διαφύλαξαν παρά τις πιέσεις .

Φοιτητές και εκπαιδευτικοί από όλες τις βαθμίδες δίνουν νέο ραντεβού στις 9 Ιανουαρίου, ημέρα μνήμης της δολοφονίας του Τεμπονέρα ως ημέρα πανεκπαιδευτικής δράσης.⁹⁵

Φοιτητές της Σχολής Καλών Τεχνών πετούν σάπια κρέατα, 'χορηγία' των εμπόρων της Βαρβακείου αγοράς, στο πλαστικό χριστουγεννιάτικο δέντρο του Συντάγματος. Τα MAT που φυλάνε το δέντρο επιτίθενται με κλομπ, κλοτσιές και δακρυγόνα⁹⁶.

Επιθέσεις με μολότοφ σε υπηρεσίες της ΕΛ.ΑΣ. και 'Τειρεσία' από αγνώστους. Ζημιές υπέστησαν επτά υπηρεσιακά οχήματα της ΕΛ.ΑΣ, στην πρώην Σχολή Αστυφυλάκων. Την ευθύνη ανέλαβαν με κείμενο τους στην Ελευθεροτυπία οι 'Συμμορίες Συνείδησης'.⁹⁷

Για πρώτη φορά σπουδαστές της Δραματικής Σχολής του Εθνικού Θεάτρου, διαβάζουν κείμενό τους⁹⁸ σε μεγάλα θέατρα της Αθήνας και στο Μέγαρο Μουσικής για μία βδομάδα, παρεμβαίνοντας στις παραστάσεις.

Συμπαράσταση με πορείες και εκδηλώσεις διαμαρτυρίας σε Τουρκία, ΗΠΑ, Αμβούργο.⁹⁹

Η κατάληψη του κτιρίου της ΓΣΕΕ λήγει την Κυριακή 21/12 στις 17.00 μετά την εκδήλωση για την οργάνωση της αλληλεγγύης στους συλληφθέντες και τους φυλακισμένους.

Το Σαββατοκύριακο είναι αφιερωμένο στη μνήμη του Αλέξη και όλων των θυμάτων της κρατικής βίας, με διοργάνωση εκδηλώσεων συμπαράστασης σε τουλάχιστον 48 πόλεις του κόσμου. Τα γαλλικά μπλογκ βουίζουν ύστερα από την αναβολή της ψήφισης του νομοσχεδίου Σαρκοζί για την παιδεία και στα κινητά των μαθητών και των φοιτητών κυκλοφορεί το μήνυμα: 'Ευχαριστούμε Έλληνες!'¹⁰⁰

Δευτέρα 22 Δεκέμβρη

Οι πρυτανικές αρχές του Πολυτεχνείου συναντιούνται με τους αρχηγούς των πολιτικών κομμάτων για

⁹⁵ Άρθρο: «Πολιορκία στο άσυλο», Άννα Ανδριτσάκη, Ελευθεροτυπία, 22 Δεκεμβρίου 2008, σελ.49

⁹⁶ Άρθρο: «ξύλα και δακρυγόνα για την ασφάλεια του δέντρου», Αλέξανδρος Κυριακόπουλος, ibid Ελευθεροτυπία, 22 Δεκεμβρίου 2008, σελ.49 και άρθρο «η μάχη του... δέντρου», Αργυρώ Λύτρα, <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22768&subid=2&pubid=2074788>

⁹⁷ Άρθρο: «Πυρ σε Τειρεσία και Σία το Σαββατοκύριακο», Άννα Ανδριτσάκη, Ελευθεροτυπία, 22 Δεκεμβρίου, σελ. 49

⁹⁸ http://dramatikiethnikou.blogspot.com/2008/12/blog-post_5445.html, Σάββατο 20 Δεκεμβρίου 2008 και "Σε απάντηση και συμπλήρωση του άρθρου για τις παρεμβάσεις στα θέατρα" <http://www.dramatikiethnikou.blogspot.com> 29/12/2008

⁹⁹ Άρθρα: «Αδελφός μας ο Αλέξης, πανό στην Τουρκία », «Αμβούργο: Δέκα συλλήψεις και 10 τραυματίες », «Τα' σπασαν και στη Νέα Υόρκη για τους εξεγερθέντες», Ελευθεροτυπία, 22 Δεκέμβρη, σελ. 50

¹⁰⁰ Άρθρο: «Το «ελληνικό σύνδρομο» βγάζει στους δρόμους τους νέους απ' όλο τον κόσμο», <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22768&subid=2&pubid=2074792>

τα γεγονότα των τελευταίων εβδομάδων καθώς και για το ζήτημα του ασύλου.¹⁰¹

Στη δημοσιότητα έρχεται η είδηση για τον ξυλοδαρμό του 17χρονου μαθητή Παν. Κουλουβάκου-Αθάνατου, τον περασμένο Μάρτη, ο οποίος ξυλοκοπήθηκε άσχημα από τρεις αστυνομικούς της ομάδας Ζ. Ο μαθητής έχει ήδη μηνύσει επτά αστυνομικούς.¹⁰²

Η Κ. Κούνεβα, μετανάστρια Βουλγαρικής καταγωγής κι εργαζόμενη καθαρίστρια στην εταιρεία ΟΙΚΟΜΕΤ, δέχεται επίθεση μαφιόζικου τύπου, καθώς επέστρεφε στο σπίτι της. Η Κούνεβα ήταν γραμματέας της Παναττικής Ένωσης Καθαριστριών και Οικιακού Προσωπικού. Οι δύο άντρες που της επιτέθηκαν της έριξαν βιτριόλι στο πρόσωπο, δημιουργώντας της σοβαρά προβλήματα στο αναπνευστικό και πεπτικό σύστημα.

Τρίτη 23 Δεκέμβρη

Μαθητική-φοιτητική πορεία στο κέντρο της Αθήνας. Ομάδα διαδηλωτών αναποδογυρίζουν περιπολικό στη διασταύρωση των οδών Πανεπιστημίου και Σίνα. Μαθητές των σχολείων του Αμαρουσίου, της Πεύκης, του Ηρακλείου και των γύρω περιοχών, συγκεντρώνονται έξω από το υπουργείο Παιδείας στο Μαρούσι και προχωρούν σε παράσταση διαμαρτυρίας. Περίπου 200 άτομα συγκεντρώνονται έξω από το αστυνομικό τμήμα Φιλαδέλφειας σε ένδειξη διαμαρτυρίας για το θάνατο του Αλέξη Γρηγορόπουλου. Ακολουθούν επεισόδια.

Τετάρτη 24 Δεκέμβρη

Η κατάληψη της ΑΣΟΕΕ λήγει το απόγευμα και του Πολυτεχνείου τα μεσάνυχτα μετά από διάστημα τριών εβδομάδων .

1500 άτομα παίρνουν μέρος στην πορεία που οργανώνεται το απόγευμα.¹⁰³

Ενυπόγραφο καταγγελτικό κείμενο από φαντάρους 42 στρατοπέδων αναρτάται στο blog της

¹⁰¹ Άρθρο: « Έξοδος κινδύνου, ΕΜΠ Ολονύχτια επιφυλακή μετά την ανακοίνωση των καταληψιών για αποχώρηση», Άννα Ανδριτσάκη, Ελευθεροτυπία, 23 Δεκέμβρη 2008, σελ 17

¹⁰² Άρθρο: «Νέα υπόθεση ζαρντινιέρας, ολοκληρώθηκε η ΕΔΕ αλλά κρύβουν το πόρισμα από τους δικηγόρους», Κατερίνα Κατή, στο ίδιο, σελ. 18

¹⁰³ Άρθρο: «Επιχείρηση κάθαρση στο Πολυτεχνείο, ελάχιστες ζημιές σε σχέση με την ένταση», Άρης Χατζηστεφάνου, Ελευθεροτυπία, 31/12/2008 <http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=3893>

«Αυτοί που μένουν κι αυτοί που φεύγουν από τις καταλήψεις», Μαρία Ριτζαλέου, Έθνος, 22/12/2008 www.ethnos.gr/article.asp?catid=22768&subid=2&pubid=2074782

Επιτροπής Αλληλεγγύης Στρατευμένων Σπάρτακος, για τη διαταγή εφαρμογής “έκτακτης ανάγκης”.¹⁰⁴

Σάββατο 27 Δεκέμβρη

Το μεσημέρι, καταλαμβάνονται τα κεντρικά γραφεία του ΗΣΑΠ στην Ομόνοια ως μια πρώτη απάντηση στη δολοφονική επίθεση στην Κωνσταντίνα Κούνεβα.¹⁰⁵

Χριστούγεννα πίσω από τα κάγκελα πέρασαν τουλάχιστον 20 νεαροί που συνελήφθησαν κατά τις κινητοποιήσεις που ακολούθησαν τη δολοφονία του 15χρονου Αλέξη Γρηγορόπουλου, στις 6 Δεκεμβρίου, ως προφυλακιστέοι που κρατούνται για τη συμμετοχή τους στα επεισόδια. Σε αυτούς προστίθενται και οι 32 μετανάστες που κρατούνται για ληηλασίες και πρόκειται να απελαθούν. Τέσσερις είναι οι προφυλακισμένοι για τα επεισόδια στη Λάρισα. Από τους περίπου 20 συλληφθέντες, οι 11 ήταν ανήλικοι και αφέθηκαν ελεύθεροι με περιοριστικούς όρους. Από τους τέσσερις κρατούμενους, οι δύο είναι Κύπριοι και οι γονείς τους μιλούν για νέα «υπόθεση ζαρντινέρα».

Για ποινικοποίηση της συμμετοχής στις διαδηλώσεις κάνει λόγο η Επιτροπή Συνταγματικών Δικαιωμάτων του ΔΣΑ, τονίζοντας ότι: “Η κατάθεση κατηγορουμένου περί συμμετοχής του στις διαδηλώσεις αποτελεί “ομολογία ενοχής” περί συμμετοχής του σε βίαια επεισόδια. Δεκάδες πολίτες οδηγήθηκαν στη φυλακή, προσωρινά κρατούμενοι, με μόνο στοιχείο τις καταθέσεις των αστυνομικών που τους συνέλαβαν (συχνά δε και τους κακοποίησαν)» ενώ «δεν υπήρξε χρόνος” για την κατάθεση αυτοπτών μαρτύρων υπερασπίσεως.¹⁰⁶

¹⁰⁴ [Εκατοντάδες Φαντάροι από 42 Στρατόπεδα δηλώνουν: ΑΡΝΟΥΜΑΣΤΕ](http://diktiospartakos.blogspot.gr/2008/12/42.html)
[,http://diktiospartakos.blogspot.gr/2008/12/42.html](http://diktiospartakos.blogspot.gr/2008/12/42.html)

¹⁰⁵ Κατάληψη ΗΣΑΠ <http://katalipsihsap.wordpress.com/>

¹⁰⁶ Άρθρο: “ Χωρίς να φταίνε κάνουν γιορτές πίσω από τα κάγκελα”, Έθνος, 27/12/08 <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22768&subid=2&pubid=2098872>

Νεολαία και εξέγερση – Η ριζοσπαστικοποίηση της νεολαίας

Στις αναλύσεις στον ελληνικό Τύπο για τον Δεκέμβρη του 2008 μπορεί κανείς να διακρίνει ασυμφωνία σχετικά με τους όρους που χρησιμοποιήθηκαν τόσο για την περιγραφή όσο και για την αποτίμηση και τη νοσηματοδότηση της έκρηξης που πυροδότησε η δολοφονία του Αλέξη Γρηγορόπουλου.

Οι πλέον κοινές αναφορές και προβληματισμοί που επικράτησαν, συμπίπτουν με την ταξινόμηση των αναλύσεων της πολιτικής διαμαρτυρίας κατά τον David Apter¹⁰⁷ ο οποίος χρησιμοποιεί τρεις υποθέσεις ανάλυσης που βασίζονται : στις πολιτισμικές αντιλήψεις, όπου η έμφαση δίνεται στον σκοπό και την ερμηνεία του κανόνα, στους δομικούς όρους, όπου εστιάζεται η προσοχή στον τρόπο οργάνωσης μέσω των οποίων οι πολιτικοί ηγέτες ασκούν την εξουσία και στη συμπεριφοριστική διάσταση, η οποία εξηγεί πώς τα άτομα ερμηνεύουν τα πολιτικά μηνύματα και διαχειρίζονται πολιτικούς σχηματισμούς.

Με τις τρεις αυτές υποθέσεις ερευνά τη σύνδεση των πολιτικών διαμαρτυριών και της κοινωνικής αλλαγής θέτοντας ερωτήματα, τα οποία συναντάμε και για το Δεκέμβρη του 2008. Ποια είναι τα κίνητρα που ωθούν άτομα ή ομάδες που συμμετέχουν σε ειρηνικές ή βίαιες διαμαρτυρίες, εξεγέρσεις ή επαναστάσεις βάσει κοινωνικοπολιτικών πεποιθήσεων, πολιτιστικών δομών και ατομικών στάσεων, κινήτρων και προοπτικών, να αποφασίσουν να συμμετέχουν περισσότερο ενεργητικά από άλλους και ποιες τακτικές επιλέγουν για να κερδίσουν τους στόχους τους; Ποιες διαρθρωτικές ευκαιρίες αλλά και φραγμοί επηρεάζονται με το βαθμό συμμετοχής τους; Ποιες είναι οι συνέπειες που απορρέουν από τις ενέργειες των κινημάτων διαμαρτυρίας; Το κράτος νομιμοποιεί τις τακτικές του και τις καθιστά αποδεκτές από τους πολίτες; Τέλος, ένα πολιτικό σύστημα απολαμβάνει ευρείας νομιμοποίησης μόνο όταν οι θεσμοί μεταφέρουν τις κυρίαρχες αξίες. Τι συμβαίνει όταν τα άτομα παύουν να τις κάνουν αποδεκτές και να τις ενσωματώνουν στη συμπεριφορά τους; Οι πιθανές παθογένειες του συστήματος οδηγούν σε εξέγερση;

Σύμφωνα με τους F. Fox Piven και R. Cloward η πολιτική διαμαρτυρία δεν είναι προϊόν μιας βούλησης ή μιας ελεύθερης επιλογής. Η εμφάνιση ενός κινήματος διαμαρτυρίας υποδηλώνει σαφώς μια αλλαγή τόσο στη συνείδηση όσο και στη συμπεριφορά των ατόμων. Η αλλαγή στη συνείδηση επέρχεται όταν το 'σύστημα' χάνει τη νομιμοποίησή του, όταν ο λαός θεωρεί άδικα και εσφαλμένα τα μέτρα των κυβερνώντων, ή παύει να εμπιστεύεται το κύρος των θεσμών και των φορέων του, δεν

¹⁰⁷Charles Andrain, David Apter, Political Protest and Social Change: Analyzing Politics, εκδ. Palgrave Macmillan, 1994, σελ 3-9

αποδέχεται μοιρολατρικά ως αναπόφευκτες τις αποφάσεις τους και διεκδικεί δικαιώματα που εμπεριέχουν το αίτημα της αλλαγής. Άνθρωποι που μέχρι πρότινος δεν πίστευαν στις δυνάμεις τους, αποκτούν συναίσθηση αποτελεσματικότητας μέσω της συνείδησης που αποκτούν ότι μπορούν να αλλάξουν την τύχη τους. Η αλλαγή στη συμπεριφορά τους εντοπίζεται από τη συμμετοχή σε απεργίες, διαδηλώσεις και συλλαλητήρια, όπου υποδηλώνεται μια βαθύτερη αλλαγή των συμμετεχόντων. Τα άτομα γίνονται δύσπιστα αφού παραβιάσουν τις παραδόσεις και τους κανόνες που πριν αποδέχονταν και η δυσπιστία αυτή εκδηλώνεται προς τα έξω συλλογικά.¹⁰⁸

Δρώντας στο κοινωνικό, τα κοινωνικά κινήματα, παράγουν πολιτική με όλες τις σημασίες του όρου 'παράγουν'. Με την πρόταξη διαφορετικών πολιτιστικών προτύπων και την αλλαγή των κοινωνικών μορφών οργάνωσης σε αποφασιστικούς τομείς όπως το εργοστάσιο, η επιστήμη και οι ηθικές αξίες. Με αυτήν την έννοια τα νέα κινήματα δεν είναι περιθωριακά. Πρόκειται για συλλογικές προσπάθειες παραγωγής αξιών κι αγαθών που επιφέρουν αλλαγές στις σχέσεις εξουσίας και τη σφραγίδα της ελεύθερης διαχείρισης της ζωής. Δε συγκρούονται με μια ιεραρχική πυραμίδα όπου στην κορυφή της έχει εγκατασταθεί η εξουσία αλλά οι συγκρούσεις διαχέονται μέσα στο λαβύρινθο του κοινωνικού, στην ανεύρεση νέων δρόμων απαλλαγής από την εξουσία.¹⁰⁹

Ένα γεγονός διαμαρτυρίας ορίζεται ως μια ευδιάκριτη συλλογική πράξη που επιδιώκει ένα σαφή σκοπό με τη χρήση συγκρουσιακών, διασπαστικών ή και βίαιων μέσων. Πολλές από τις δραστηριότητες των ομάδων διαμαρτυρίας παραμένουν αόρατες στο ευρύ κοινό. Οι περισσότερες από τις εσωτερικές δραστηριότητες όπως η συλλογή κι η διάχυση πληροφοριών, η προσέλκυση νέων μελών, ο προγραμματισμός, η συζήτηση των στρατηγικών καθιστούν ικανό το κίνημα να επιδιώξει αποτελεσματικές δραστηριότητες. Η συλλογική διαμαρτυρία δεν είναι αποκλειστική έκφραση των κοινωνικών κινήματων, παρότι για αυτά είναι το πιο σημαντικό κι αποφασιστικό μέσο για την ταυτότητά τους και το αποτέλεσμα που επιδιώκουν. Μπορούν όμως να υπάρξουν περισσότερο ή λιγότερο αυθόρμητα ξεσπάσματα διαμαρτυρίας από υποπολιτισμικές ομάδες, βραχύβιες χρονικά ομάδες και πλήθη. Παράλληλα η διαμαρτυρία συναντάται και σε πιο τυποποιημένες ομάδες, όπως πολιτικά κόμματα και οργανώσεις συμφερόντων οι οποίες διαμαρτύρονται για να επιδιώξουν τα συμφέροντά τους. Κάθε μελέτη διαμαρτυρίας σχετίζεται με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της, όπως τις ανησυχίες των συμμετεχόντων, τις ικανότητές τους για κινητοποιήσεις, τους τύπους δράσεων, τα

¹⁰⁸ Frances Fox Piven and Richard A. Cloward: Poor people's movements: Why they succeed, how they fail, Vintage Books, 1979, σελ 3-4

¹⁰⁹ Γιώργος Ν. Μερτίκας, Για μια κριτική θεωρία των κοινωνικών κινήματων, Λεβιάθαν, τ.6, 1990, σελ 39

κοινωνικά χαρακτηριστικά των ακτιβιστικών ενεργειών, τη χωρική και χρονική διανομή της διαμαρτυρίας.¹¹⁰

Βασικά χαρακτηριστικά

Το συμπέρασμα στο οποίο καταλήγει η Σομιέ¹¹¹, στη μελέτη- ανάλυση των χαρακτηριστικών της εξέγερσης των μεταναστών και των μαθητών στη Γαλλία το 2005-2006, είναι πως το ιδανικό της άμεσης δράσης (l'action directe) αποτελεί την κινητήριο δύναμη των νέων εξεγερμένων σε παγκόσμιο επίπεδο και λειτουργεί ως αντίδραση στα οικονομικο-κοινωνικά αδιέξοδα όπως η ανεργία: “Το να σπάσεις μια βιτρίνα ή να συγκρουστείς με την αστυνομία φανερώνει απόγνωση και το γεγονός πως δεν υπάρχει πια ελπίδα”. Παρατηρεί πως η εντυπωσιακή εμφάνιση εναλλακτικών κινημάτων αναδίδει άρωμα εκδίκησης ενάντια στην πολύχρονη περιθωριοποίηση των αναρχικών από τα εργατικά κινήματα που τελούσαν υπό την κηδεμονία των κομμουνιστικών κομμάτων κατά τη διάρκεια του 20ού αιώνα και αντικατοπτρίζει τον μαρασμό και την κρίση αντιπροσώπευσης των πολιτικών φορέων.¹¹²

Αρκετά στοιχεία από αυτά που καταγράφει η Σομιέ και οι συνεργάτες της ισχύουν και στην ελληνική περίπτωση.

Καταρχάς από το εσωτερικό των κινημάτων απουσιάζουν ηγέτες και ιεραρχικές δομές και κυριαρχεί η οριζόντια, άμεση επικοινωνία.

Δεύτερον, η παραπλανητική αίσθηση που δημιουργείται πως αυτά τα πολυκέφαλα κινήματα δεν αποτελούν συλλογικές οντότητες με συγκεκριμένα αιτήματα, εξαιτίας της πολυφωνίας και της πολυμορφίας τους. Η πολυπλοκότητα κι η πολυμορφία του Δεκέμβρη έγκειται στο ότι υπήρξε ως ετερογενές και πολυσυλλεκτικό κίνημα που πέρα από αναρχικούς, αυτόνομους και φοιτητές εμπειρείχε δεκατετράχρονους 'χούντις', μαθητές/τριες γυμνασίων και λυκείων, οικονομικούς μετανάστες, άνεργους, ελαστικά εργαζόμενους, εκπαιδευτικούς, καλλιτέχνες, λούμπεν, χούλιγκαν και άτομα κάθε ηλικίας.

Τρίτον, τα κοινά στοιχεία σε επίπεδο σημειολογίας, λόγου και δράσης ανάμεσα στους ακτιβιστές που κινούνται στο πλαίσιο της ειρηνικής διαμαρτυρίας. Δεδομένης της απουσίας συγκεκριμένης πολιτικής

¹¹⁰ Dieter Rucht and Thomas Ohlemacher, Protest event Data: collection, uses, perspectives στον Mario Diani and Ron Eyerman: Studying Collective Action, Sage Production, 1992, σελ. 76-77

¹¹¹ Άρθρο “ή μήπως όχι” <http://www.tanea.gr/news/culture/books/article/4504722/?iid=2>, 28/02/2009

¹¹² “Τα νέα κοινωνικά κινήματα έχουν καταφέρει να πραγματοποιήσουν ό,τι η νέα αριστερά δεν κατάφερε ποτέ από μόνη της- το σχηματισμό ευρέων πολιτικών συμμαχιών και τη μαζική κινητοποίηση πολιτών στο όνομα απελευθερωτικών σκοπών”, Hanspeter Kriesi: Νέα κοινωνικά κινήματα στη Δυτική Ευρώπη, Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης, τ 11, εκδ Θεμέλιο, Απρίλης 1998, σελ13-15

έκφρασης και καναλιών για τη διοχέτευση της αγανάκτησής τους, οι εξεγερμένοι χρησιμοποιούν εναλλακτικά μέσα για να περάσουν ένα πολιτικό μήνυμα ή απλά για να γίνουν «ορατοί» (καθιστικές διαμαρτυρίες, χάπενινγκ, διακοπή παραστάσεων). Ομοιότητες εντοπίζονται και στο ρεπερτόριο δράσης των λεγόμενων “γνωστών αγνώστων” και των 'black block', αλλά και των ομάδων κουκουλοφόρων ή προβοκατόρων που επιλέγουν τη βία και λειτουργούν σε συνθήκες ρευστότητας και ημιπαρανομίας.

Τέταρτον και σημαντικότερο, ο ρόλος- κλειδί που παίζουν οι νέες τεχνολογίες που μειώνουν την απόσταση ανάμεσα στους συμμετέχοντες και επιτρέπουν την άμεση επικοινωνία, εξαλείφοντας τις αποστάσεις και δημιουργώντας μια κοινή ταυτότητα και μια κοινή (μικρο)κουλτούρα. Ως εκ τούτου η τεχνολογία δεν χρησιμεύει απλά ως χρηστικό εργαλείο συνεννόησης και συντονισμού, αλλά ως ενσάρκωση των ίδιων των πολιτικών και οργανωτικών διακυβευμάτων των ακτιβιστών. Η πολιτική σχέση με την τεχνολογία και η μετατροπή της σε καινοτόμο δομή ανταλλαγής απόψεων μεταφράζεται σε μπλογκ, ιστοσελίδες και λίστες συζήτησης με στόχο την επικοινωνία και με αντίστοιχους κύκλους του εξωτερικού. Η γνωστότερη εναλλακτική πλατφόρμα, το Indymedia, αυτοπροσδιορίζεται ως “μια παγκόσμια συλλογικότητα οργανώσεων ανεξάρτητης ενημέρωσης και εκατοντάδων δημοσιογράφων που προσφέρουν συλλογική και μη-εμπορευματική ενημέρωση”. Λίγα κοινά θα βρούμε ανάμεσα στις συντεταγμένες, τις πρακτικές, τα πρότυπα, τις κινηματογραφικές και μουσικές αναφορές, την αισθητική και το λεξιλόγιο των νέων διαδηλωτών με τη συγκρουσιακή κουλτούρα της Μεταπολίτευσης. Οι νέες τεχνολογίες, όπως τα SMS, το i-Pod, το twitter, το facebook τα προσωπικά blogs και το Διαδίκτυο καθιστούν αυτό το κίνημα τελείως διαφορετικό από προηγούμενες γενιές. Οι νέες τεχνολογίες έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στη διακρίβωση της δολοφονίας, στη διάχυση της πληροφορίας και στη συγκρότηση συγκέντρωσης άμεσα, η ενεργοποίηση των τοπικών δικτύων κι η διασύνδεση ασύνδετων μέχρι εκείνη τη στιγμή ατόμων, οδήγησε σε κλιμάκωση στη βάση της δικτύωσης. Χάρη στη διαμεσολάβηση που προσφέρουν, άτομα και συλλογικότητες που μοιράζονται όμοια κοινωνικοπολιτική θέση και αιτήματα θα ενεργήσουν αλληλέγγυα και με συνάφεια προς την αρχική κινητοποίηση στο κέντρο της Αθήνας. Η διάχυση των συγκρούσεων που προέκυψε από αυτή τη συντονισμένη δράση προώθησε μια ανοδική αλλαγή κλίμακας.¹¹³

Σύμφωνα με τον M. Castells ο τρόπος διάχυσης της επικοινωνίας και της πληροφορίας δεν είναι απλά ένα εργαλείο ενημέρωσης και αγώνα, αλλά μια νέα μορφή κοινωνικής αλληλεπίδρασης, κινητοποίησης

¹¹³ Δ. Παπανικολόπουλος: You've ruined our lives, we' ll ruin everything, Εξεγερσιακές, συλλογικές δράσεις σε συγκριτική προοπτική, Αθήνα 9-11 Δεκεμβρίου 2009, Διεθνές συνέδριο, 1 χρόνο μετά την εξέγερση του Δεκέμβρη 2008, Πάντειο Πανεπιστήμιο, <http://vimeo.com/9437690>

και λήψης αποφάσεων. Πρόκειται για μια διαρκή σχέση ανάμεσα στο τοπικό και το παγκόσμιο. Το κίνημα μπορεί να σκέφτεται τοπικά, ριζωμένο στην ταυτότητά του και τα ενδιαφέροντά του, αλλά να δρα παγκοσμίως, όπου υπάρχουν ανάλογες δυνάμεις. Το δίκτυο αναφέρεται τόσο στη διαπροσωπική επαφή όσο και στην ανταλλαγή πληροφορίας και αφορά τόσο στο διαδίκτυο όσο και στον γεωγραφικό τόπο.¹¹⁴

Επιπρόσθετα καταλυτικές για τον τρόπο και την αμεσότητα αντίδρασης στάθηκαν δύο κατεξοχήν συγκινησιακές μεταβλητές. Τη συγκινησιακή επίδραση, το ηθικό σοκ που προκάλεσε το άκουσμα της δολοφονίας του Γρηγορόπουλου και τη συναισθηματική επικοινωνιακή δυναμική των υφιστάμενων τελετουργικών δράσης στη διαδικασία ενίσχυσης της ταυτότητας. Το απροσδόκητο, εν προκειμένω μη κανονικοποιημένο συμβάν, αστυνομικής καταστολής γίνεται αντιληπτό ως υπέρτατη ύβρις. Στη φιγούρα του δράματος, στον Αλέξη, στο πρόσωπο δηλαδή ενός ελληνικής καταγωγής μαθητή που πυροβολείται εν ψυχρώ από ειδικό φρουρό, είναι δυνατό να αναγνωρίσουν στοιχεία ομοιότητας με την τρέχουσα, ή και δυνητική, κοινωνική και συναισθηματική τους ταυτότητα τόσο μέλη της ίδιας δημογραφικής κατηγορίας - νεαροί μαθητές αλλά και οι γονείς τους- όσο και τμήματα του πληθυσμού που υφίστανται συστηματικά τις επιπτώσεις της γενικευμένης αδικίας με τη μορφή της κρατικής καταστολής. Το δε πλαίσιο αδικίας έχει εν προκειμένω συγκεκριμένο ηθικό και φυσικό αυτουργό: τον ειδικό φρουρό Κορκοπέα κι όχι κάποια αφηρημένη κατηγορία όπως για παράδειγμα νεοφιλελευθερισμός - καταστολή γενικότερα. Η συγκεκριμενοποίηση του προσώπου στην τέλεση μιας θανατηφόρου αδικίας συνιστά έναν από τους κομβικούς μοχλούς κινητοποίησης της οργής. Το εκμαγείο των δυνητικών ταυτίσεων απλώνεται όσο το πλαίσιο αδικίας, η ηθική στέγη δηλαδή προτροπής σε συγκρουσιακή δράση διευρύνεται.

Οι νέοι ταυτίζονται με τον αδικοχαμένο Γρηγορόπουλο. Πόνος, θλίψη, περισυλλογή, θυμός, συγκίνηση, εκρήξεις οργής, βάρος, αβάσταχτο κενό που δεν αναπληρώνεται, αδικία, απελπισία, μετέωρη προσδοκία για κάτι το αόριστο. Με μία λέξη: Πένθος. Αλλά πένθος κοινό.¹¹⁵ Η θλίψη της απώλειας του Άλλου μας εφοδιάζει με μια περίπλοκη αίσθηση πολιτικής κοινότητας. Αυτό το επιτυγχάνει πρώτα από όλα φέρνοντας στο προσκήνιο τους σχεσιακούς δεσμούς με τον Άλλο, δεσμούς που έχουν επιπτώσεις στη θεωρητικοποίηση της θεμελιώδους εξάρτησης αλλά και της ηθικής ευθύνης. Δεν γίνεται εύκολα κατανοητό το πώς μια πολιτική κοινότητα σφυρηλατείται μέσα από τέτοιους δεσμούς. Κάποιος μιλά σε κάποιον άλλο για κάποιον Άλλο κι όμως δεν είναι δυνατό να καταρρεύσει

¹¹⁴ Manuel Castells, *The Power Of Identity : The information age, volume II*, Wiley Blackwell, 2010, σελ. 156

¹¹⁵ Γιάννης Ιωαννίδης, Οδός Αλέξανδρου Γρηγορόπουλου, Πανοπτικόν τχ12, Ιανουάριος 2009, σελ 29-30

αυτή η διάκριση ανάμεσα στον Άλλο και στον εαυτό. Η κατάσταση του πένθους είναι δραματική για όσους συμμετέχουν σε κοινωνικά κινήματα κι έχουν βιώσει αμέτρητες απώλειες.¹¹⁶

Τα συναισθήματα σαν κρίκοι συνδέουν το συλλογικό με το ατομικό, τις κοινωνικές δομές με την ατομική συμπεριφορά. Αποτελούν δυναμικό κεντρικό τμήμα της πνευματικής ζωής του ανθρώπου καθώς πρόκειται για διαδικασίες που υλοποιούν, συντηρούν, αλλάζουν ή ολοκληρώνουν τη σχέση του ατόμου με το περιβάλλον δομώντας τόσο τη σχέση με τους άλλους, όσο και με τον εαυτό.¹¹⁷ Με βάση τη διαπίστωση ότι τα χρόνια της Μεταπολίτευσης χαρακτηρίζονται από την όσμωση του πολιτικού με το συναισθηματικό για την ελληνική αριστερά, όσον αφορά την οργάνωση της αριστερής ταυτότητας, η συναισθηματική παράμετρος τείνει να βρεθεί τουλάχιστον σε ισοδύναμη θέση με την πολιτική.¹¹⁸

Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός πως όπως οι περισσότερες νεολαιίστικες ριζοσπαστικές εξεγέρσεις των τελευταίων χρόνων, έτσι κι αυτή αντιμετωπίστηκε με αρκετή επιφυλακτικότητα κυρίως από τη γενιά που βίωσε ανάλογα τα κινήματα των δεκαετιών του '60 και του '70. Η διαρκής αντιπαράθεση του τι γινόταν τότε με το τι συμβαίνει σήμερα σε επίπεδο κινηματικής δράσης χαρακτηρίζεται από τον εξωραϊσμό του παρελθόντος και την υποβάθμιση του παρόντος, ενώ μαρτυρά αμηχανία σε σχέση με τα τεκταινόμενα. Το γενεαλογικό χάσμα λειτουργεί ως παραμορφωτικός φακός και δεν αφήνει την αποτίμηση του φαινομένου στις πραγματικές του διαστάσεις, σε αντιστοιχία με όσους προσπαθούσαν να αναλύσουν τα κοινωνικά κινήματα της μακράς δεκαετίας του '60 συγχρονικά.¹¹⁹

Ήταν όμως η εξέγερση του Δεκέμβρη 2008 το αποτέλεσμα μιας τελετουργικής επίκλησης του παρελθόντος; Κοιτώντας καλύτερα θα διακρίνουμε τόσο συνέχειες, αλλά κυρίως ρήξεις ακόμα και με το πρόσφατο ιστορικό κινηματικό παρελθόν.

Από τα κυρίαρχα στοιχεία που δεσπόζουν στη μνήμη και στον λόγο για τις ημέρες της εξέγερσης είναι η συμμετοχή νεαρών παιδιών μαθητών γυμνασίων, λυκείων και φοιτητών, αναρχικών, νεολαίων, πολιτικών οργανώσεων, επισφαλών εργαζομένων, ανέργων και μεταναστών που αποτέλεσαν ένα γεωγραφικό συνεχές από άκρη σε άκρη στη χώρα.

Στην Αθήνα, στη Θεσσαλονίκη, στις γειτονιές τους, στις πόλεις και στις κωμοπόλεις, σχεδόν παντού όπου υπάρχει Γυμνάσιο ή Λύκειο, οι μαθητές ξεσηκώθηκαν με παρόμοιο τρόπο, ανεξάρτητα από το αν

¹¹⁶ Judith Butler, Βία , πένθος, πολιτική στο συλλογικό Περί θανάτου: Η πολιτική διαχείριση της θνητότητας, Νήσος, 2008, σελ. 539-542

¹¹⁷ Ν. Δεμερτζής «Το τραύμα στην κοινωνία της διακινδύνευσης», Έκ των υστέρων, τχ.13,2005 , σ.139.

¹¹⁸ Έφη Βερέμη, «Συναισθήματα και Κοινωνικά κινήματα. Η θέση της θυμικής παραμέτρου στις κοινωνικές επιστήμες», Intellectum,τχ. 4, Μάιος 2008, σελ 109

¹¹⁹ “Χαμένοι στην ανάλυση των εξεγέρσεων νέας κοπής”, Κωστής Κορνέτης, εφ. Τα Νέα,28/02/2009 <http://www.tanea.gr/default.asp?pid=30&ct=19&artid=4504720&entDate=28022009>

προέρχονταν από οικογένειες πλούσιες ή φτωχές, αν προετοιμάζονταν για ένα 'λαμπρό' μέλλον ή για καθόλου μέλλον, αν τα σχολεία τους ήταν δημόσια ή ιδιωτικά και οι γονείς τους γηγενείς ή μετανάστες. Μαθητές και μαθήτριες, λίγο πολύ παντού στην Ελλάδα, έπραξαν και είπαν με τις πράξεις τους περίπου τα ίδια. Αποδείχθηκε έτσι κάτι σημαντικό: η νεολαία όντως αποτελεί σχετικά αυτόνομη κοινωνική κατηγορία, όπου οι ποικίλες διακρίσεις ατονούν μέχρι εξαφανίσεως σε συνθήκες πυρκαγιάς.¹²⁰

Γιατί, όμως, είναι η νεολαία που παίζει πρωταγωνιστικό ρόλο σε αυτήν τη διαδικασία; Η νεολαία, ως ιδιαίτερη κοινωνική κατηγορία, δε συγκροτεί κοινωνική τάξη, αλλά διαταξιακή κατηγορία. Δεν είναι μόνο κατασκευασμένη αλλά και κατασκευάζουσα κοινωνική κατηγορία εφόσον δημιουργεί και τη δική της ιστορία μέσα από κοινωνικές και διαγενεακές συγκρούσεις, συγκροτείται σχεσιακά και συγκρουσιακά μέσα στο εκάστοτε εξουσιαστικό σύστημα.¹²¹ Αποκτά μια σειρά κοινά ιδεολογικά και πολιτικά χαρακτηριστικά, που καταλήγουν σε ιδεολογική και πολιτική συνοχή, αποτέλεσμα της ενιαίας ένταξης στον εκπαιδευτικό μηχανισμό, καθώς και σε συγκεκριμένες όψεις της παραγωγικής διαδικασίας. Αυτά τα κοινά χαρακτηριστικά δημιουργούν τη δυνατότητα ύπαρξης ενός νεολαιίστικου κινήματος, που μπορεί, υπό συνθήκες, να ξεπεράσει τα κοινά συμφέροντα της νεολαίας και να συγκροτηθεί γύρω από πολιτικούς στόχους σε κεντρικό πολιτικό επίπεδο.¹²²

Στην εποχή του νεοφιλελευθερισμού βρισκόμαστε μπροστά σε μία διπλή διαδικασία μετασχηματισμού όψεων του πολιτικού συστήματος, που επηρεάζει καθοριστικά τον τρόπο ανάπτυξης των κοινωνικών και πολιτικών αντιστάσεων. Η ένταση της οικονομικής κρίσης χειροτερεύει τους όρους ζωής ευρύτερων κοινωνικών στρωμάτων, οδηγεί στη συμπίεση των διαφορετικών κοινωνικών διαστρωματώσεων και στη δημιουργία στρωμάτων που αισθάνονται ή και είναι κοινωνικά όχι μόνο πολιτικά ή θεσμικά αποκλεισμένα εξαιτίας της διευρυμένης οικονομικής ανασφάλειας.

Οι νέοι έχουν ήδη την εμπειρία του υποβιβασμού. Διατηρώντας τα χαρακτηριστικά της νεωτερικής συνθήκης ανάπτυξης η εκπαίδευση συνδέεται μονολογικά με την εργασία συνεπικουρούμενες από άλλες πρακτικές και θεσμούς όπως τη μονογονεϊκή οικογένεια, και τη λελογισμένη χρήση του ελεύθερου χρόνου ενώ στη μετανεωτερική συνθήκη η διαμόρφωση της νεανικής ταυτότητας μετατοπίζεται από την παραγωγή στην κατανάλωση, από άμεσες σε έμμεσες συνθήκες ελέγχου.¹²³

¹²⁰ Αριστείδης Μπαλτάς, Το συνεχές της πεδιάδας, εφ Αυγή, 11/01/2009

¹²¹ Ν. Δεμερτζής, Γ. Σταυρακάκης, Νεολαία. Ο αστάθμητος παράγοντας; συλλογικό, εκδ. Πολύτροπον, 2008, σελ 38

¹²² Γ. Μηλιός, Εκπαίδευση και εξουσία, 4η έκδοση, Κριτική, 1993, σελ. 121-122.

¹²³ ό.π.. Ν. Δεμερτζής, Γ. Σταυρακάκης σελ.49

Η πειθάρχηση και η προσαρμογή έχει από χρόνια εστιαστεί στους νέους οι οποίοι καλούνται να “μάθουν” τους νέους κοινωνικούς ρόλους και να ενστερνιστούν άμεσα τις αξίες του ανταγωνισμού και του κοινωνικού δαρβινισμού.¹²⁴

Σύμφωνα με τον Coffman στα πλαίσια της αλληλεπίδρασης πρόσωπο με πρόσωπο, το υποκείμενο παρουσιάζει μια συγκεκριμένη εικόνα του εαυτού του, ερμηνεύοντας τους διάφορους ρόλους που αντιστοιχούν στην περίσταση. Η αποτυχία προβολής μιας θετικής εικόνας του υποκειμένου, είναι κίνδυνος επειδή λειτουργεί ακυρωτικά ως προς την εκτίμηση που έχει ο ίδιος για τον εαυτό του σχετικά με μια συγκεκριμένη περιοχή, και ιδιαίτερα επικίνδυνο, όταν δεν αναφέρεται πια σε μια περιοχή, αλλά περιλαμβάνει ολόκληρο το άτομο, την αυτοεκτίμησή του συνολικά. Όταν οι προσπάθειες ενός νέου να παρουσιάσει μια θετική εικόνα για τον εαυτό του αποτυγχάνουν, ο νέος νιώθει να παρουσιάζεται ο εαυτός του στους άλλους απογυμνωμένος από κάθε αξία και εκτίμηση και βιώνει έτσι βαθιά ντροπή απέναντι τους. Η επιθετικότητα εκείνου που δέχεται την προσβολή είναι ένα από τα ελάχιστα μέσα που έχει στη διάθεση του με στόχο την υπεράσπιση του εαυτού του από μια αρνητική εικόνα που είναι αναγκασμένος να δεχτεί μετά την προσβολή. Το ότι μαθαίνει να αμύνεται με τέτοιες μορφές υπεράσπισης δείχνει ακριβώς πόσο σοβαρά λαμβάνει την εικόνα που κινδυνεύει να γίνει ο μελλοντικός του εαυτός.¹²⁵

Παράλληλα η πολιτισμική διάσταση της κοινωνικής ταυτότητας γίνεται κρίσιμης σημασίας για την ίδια την κοινωνική ταυτότητα του ατόμου στη μετανεωτερικότητα. Οι διαδικασίες που “ενσωματώνουν” το άτομο σε επιμέρους ομάδες ή στο σύνολο της κοινωνίας δεν απορρέουν απλώς από τα οικονομικά, επαγγελματικά ή ταξικά χαρακτηριστικά του, αλλά συνδέονται με ιδιότητες και ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που το ίδιο το άτομο επιλέγει ως ιδιαίτερα για τον εαυτό του. Σύμφωνα με τον Touraine “τώρα παρακολουθούμε παντού στον κόσμο την εκδίκηση του είναι επί του πράττειν”. Η σύγχρονη κοινωνική ταυτότητα του ατόμου δεν είναι πλέον τέτοιου τύπου που να δικαιολογεί ένα λίγο πολύ σταθερό πλαίσιο προσδοκώμενων συμπεριφορών, επί τη βάση της κοινωνικής θέσης που τα άτομα κατέχουν εντός του συστήματος.¹²⁶

Ο τρόπος με τον οποίο μια κοινωνία δηλώνει την ευθύνη της απέναντι στις μελλοντικές γενιές, αντικατοπτρίζεται στον τρόπο με τον οποίο η κοινωνία σκέφτεται, μορφώνει και πράττει προς την

¹²⁴ Editorial, Rebel with a cause : Κράτος επιχειρηματίας, θεσμική βία και παραμάγαζα της πολιτικής, Θέσεις, Ιανουάριος-Μάρτιος 2009, σελ. 11

¹²⁵ Α.Ε Γκότοβος., Παιδαγωγική Αλληλεπίδραση: Επικοινωνία και κοινωνική μάθηση στο σχολείο, Αθήνα, Gutenberg, Παιδαγωγική Σειρά, 1994, σελ 94-95

¹²⁶ Μιχάλης Ψημίτης, Εισαγωγή στα σύγχρονα κοινωνικά κινήματα, Ατραπός, 2006, σελ 298

κατεύθυνση των συνθηκών διαβίωσης και του βιοτικού επιπέδου μέσα, έξω και διαμέσου ενός κοινωνικού συμβολαίου βασισμένου σε ουσιαστικές και ζωντανές δημοκρατικές αξίες, οράματα και δομές. Θα πρέπει δυστυχώς να συμπεράνουμε ότι η υποχρέωση αυτή απέναντι στους νέους και το μέλλον είναι επώδυνα ανεπαρκής.

Για την κοινωνία και τον πολιτισμό που κυριαρχείται από το κέρδος με γνώμονα την αυστηρή πειθαρχία της αγοράς, του πόλεμου, του μιλιταρισμού και της βίας, δεν είναι μόνο οι υποσχέσεις για τη νεολαία και τη δημοκρατία που εξαφανίζονται, αλλά τα κοινωνικά προγράμματα “ξεκοιλιάζονται”, τα σχολεία λειτουργούν στα πρότυπα κέντρου εκπαίδευσης νεοσύλλεκτων, φυλακών ή εμπορικών κέντρων, ενώ οι εκπαιδευτικοί διαδραματίζουν το ρόλο του λοχία εκπαίδευσης, του φύλακα ή του υπάλληλου πωλήσεων. Οι εργαζόμενοι είναι θύματα εκμετάλλευσης, υπό περιορισμό ή υπό εξαφάνιση, η έννοια της ιθαγένειας 'καταπίνεται' στη θάλασσα της εμπορικότητας και της υπερκατανάλωσης. Οι επιχειρήσεις εκμεταλλεύονται την παιδική ευαλωτότητα, διαρκώς αυξανόμενοι αριθμοί ανθρώπων σε παγκόσμια κλίμακα εξοστρακίζονται ως ανθρώπινα απόβλητα του παγκόσμιου νεοφιλελευθερισμού και οι νέοι σκιαγραφούνται ως γενιά των υπόπτων [εναντίον των οποίων η θανατική ποινή ισχύει] ... και όχι ως πόροι για την επένδυση στο μέλλον.¹²⁷

Ο νεοφιλελευθερισμός δεν επιτρέπει εναλλακτικές. Με την πολιτική της μηδενικής ανοχής στο σχολείο, τη διαρκώς αυξανόμενη εγκληματικοποίηση της νεανικής συμπεριφοράς, την κουλτούρα της μοιρολατρίας, εμφανίζονται η παραίτηση και ο κυνισμός. Οι συνεχείς επιθέσεις στα δικαιώματα των παιδιών, η ατελείωτη εμπορευματοποίηση της νεότητας, η συρρίκνωση και υποβάθμιση των υπηρεσιών για τους νέους, και η αυξητική τάση του εγκλεισμού τους σε φυλακές, σηματοδοτεί το γεγονός ότι η κοινωνία των ενηλίκων δεν ενδιαφέρεται πλέον για τους νέους.¹²⁸

Είναι η πρώτη φορά μετά τον Β' παγκόσμιο πόλεμο που οι νέοι νιώθουν πως θα είναι πιο δύσκολο για αυτούς από όσο ήταν για τους γονείς τους. Την αίσθηση της εξαπάτησης έχουν περισσότερο οι πτυχιούχοι οι οποίοι ενθαρρύνθηκαν για σπουδές που τους οδηγούν σε επαγγέλματα που δεν ανταποκρίνονται στο μορφωτικό τους επίπεδο.¹²⁹ Σύμφωνα με τον Bauman η νέα γενιά είναι εντονότερα πολωμένη από την αμέσως προηγούμενη. Η ανησυχητική αστάθεια της κοινωνικής θέσης, η έλλειψη προοπτικής, η μόλις και μετά βίας εξασφάλιση των καθημερινών τους αναγκών χωρίς

¹²⁷ Henry Giroux, *Against the Terror of Neoliberalism: Politics Beyond the Age of Greed*, Paradigm Publishers, 2008, σελ. 84-85

¹²⁸ στο ίδιο σελ 88

¹²⁹ Άρθρο: “Ένα σπέρτο αρκεί για να καούμε...”, Ιζαμπέλ Σομιέ, Εφ Ελεύθερος Τύπος, κόσμος σελ 19

προοπτικές διευθέτησης, η ασάφεια των κανόνων που πρέπει να μάθουν για να τα βγάξουν πέρα, - τους κατατρέχουν αδιάκριτα προκαλώντας την αγωνία στον καθένα, αποστερώντας όλα ή σχεδόν όλα τα μέλη αυτής της γενιάς από την αυτοπεποίθηση και τον αυτοσεβασμό.¹³⁰

Είναι η πρώτη γενιά κατά τον Z.Bauman¹³¹ στην οποία η δυστυχία των απόκληρων απλώνεται τόσο, που αγκαλιάζει ολόκληρη τη γενιά. Η σημερινή νεολαία έχει ριχτεί σε μια κατάσταση ολίσθησης, τέτοια ώστε με κανένα τρόπο να μη γνωρίζει εάν είναι παροδική ή μόνιμη. Το πτυχίο ανώτατης εκπαίδευσης που φαινομενικά θα εξασφάλιζε τη διεκδίκηση ασφαλούς και αξιοπρεπούς ζωής, απαξιώνεται ως ελάχιστη προϋπόθεση εύρεσης εργασίας, αν δε δημιουργεί επιπλέον δυσκολίες. Οι νέοι μπαίνουν με τους χειρότερους όρους στην αγορά εργασίας και χρησιμοποιούνται ως προθάλαμος για την καταπάτηση των εργασιακών δικαιωμάτων. Η νεολαία αντιμετωπίζει στο μεγαλύτερο βαθμό τους χαμηλούς μισθούς, την εργοδοτική αυθαιρεσία στην πρόσληψη, την απόλυση, την ψευδο-απασχόληση, και τη μαύρη εργασία.¹³² Η ένταξή της νεολαίας στην αγορά εργασίας, αντιμετωπίζεται ως μέσο αύξησης της κερδοφορίας του κεφαλαίου, καταστολής των κοινωνικών αντιστάσεων και αναπαραγωγής αλληλοεξόντωσης εντός του σώματος των εργαζομένων.¹³³ Η εργασιακή αβεβαιότητα επενεργεί άμεσα σε όσους πλήττει κι έμμεσα σε όλους τους άλλους με το φόβο που προκαλεί και που εκμεταλλεύονται μεθοδικά οι στρατηγικές αύξησης της εργασιακής αβεβαιότητας όπως η εργασιακή ελαστικότητα, η οποία υποκινείται από οικονομικούς και πολιτικούς λόγους. Η εργασιακή αβεβαιότητα εγγράφεται σε ένα είδος κυριαρχίας νέου τύπου, θεμέλιο του οποίου είναι ο θεσμός ενός μόνιμου και γενικευμένου καθεστώτος ανασφάλειας με στόχο τον εξαναγκασμό των εργαζομένων στην υποταγή και την εκμετάλλευση.¹³⁴

Η νεανική απόγνωση λαμβάνει πλέον μορφές νέας αντίστασης και παράτολμου κοινωνικού ριζοσπαστισμού. Αξιώνουν να πέσει η κυβέρνηση, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν θα αξιώσουν το ίδιο και για την επόμενη. Αξιώνουν μια νέα κοινωνία, ανοικτή στους νέους και όχι ερμητικά κλειστή, όπως αυτή που βιώνουν. Όταν το μέλλον είναι μαύρο και το παρόν ανύπαρκτο, όταν η περιθωριοποίηση και η προσωρινότητα είναι τα μόνα που η κοινωνία επαγγέλλεται στα παιδιά της, αυτό συνεπάγεται

¹³⁰ Zygmunt Bauman, *Σπαταλημένες Ζωές: Οι απόβλητοι της νεοτερικότητας*, Εκδ. Κατάρτι, 2005, σελ. 30

¹³¹ Zygmunt Bauman άρθρο "Downward mobility is now a reality", *The Guardian* 31/05/2012
<http://www.theguardian.com/commentisfree/2012/may/31/downward-mobility-europe-young-people>

¹³² Χρήστος Τριανταφύλλου: Η επισφαλής εργασία στην Ελλάδα
http://aoratoi.files.wordpress.com/2009/12/i_episfalis_ergasia_stin_ellada_triantafyllou1.pdf

¹³³ Νέοι και προσωρινή απασχόληση στην Ευρώπη, Eurofound Europa, [εδώ](#)

¹³⁴ Pierre Bourdieu, *Αντεπίθεση πυρών: Λόγοι για την ενίσχυση της αντίστασης ενάντια στη νεοφιλελεύθερη εισβολή*, 2η έκδοση, Πατάκης, 1998, σελ. 114-115

σοβαρό ρήγμα μεταξύ των γενεών. Όταν τα διπλώματα δεν χρησιμεύουν σε τίποτα, όταν η κοινωνική κινητικότητα, αντί να ενσωματώνει, απορρίπτει μαζικά στο περιθώριο, οι νέοι αποξενώνονται, μετατρέπονται σε απόκληρους, σε αντιπαράθεση με ολόκληρη την κοινωνία. Η τελευταία τους αντιμετωπίζει με ολιγωρία και φόβο, προσφεύγοντας στην άγωνα μέθοδο της καταστολής και της τιμωρίας.

Η τέχνη της τιμωρίας, σε καθεστώς πειθαρχικής εξουσίας, δε στοχεύει ούτε στον εξιλασμό ούτε ακριβώς στην καταστολή. Προβαίνει σε πέντε πολύ διαφορετικές ενέργειες: ανάγει τις πράξεις, τις επιδόσεις, τις ατομικές συμπεριφορές σ' ένα σύνολο, που είναι ταυτόχρονα πεδίο σύγκρισης, χώρος διαφοροποίησης και θεμελιακή αρχή ενός κανόνα που πρέπει να τηρείται. Διαφορίζει τα άτομα μεταξύ τους σε συνάρτηση με τον κανόνα που το άτομο πρέπει να πλησιάζει. Μετράει με όρους ποσοτικούς και ταξινομεί με όρους αξίας, τις ικανότητες, το επίπεδο, τη φύση των ατόμων. Διαμέσου του αξιολογικού αυτού μέτρου εξαναγκάζει σε μια συμμόρφωση που πρέπει να πραγματοποιηθεί. Τέλος χαράζει το όριο που θα προσδιορίσει τη διαφορά σε σχέση με όλες τις άλλες διαφορές, το εξωτερικό σύνορο του μη κανονικού. Η διηνεκής απειλή της ποινής που περνά απ' όλα τα σημεία και ελέγχει ακατάπαυστα τους πειθαρχικούς θεσμούς συγκρίνει, διαφορίζει, ιεραρχεί, εξομοιώνει, αποκλείει. Με μια λέξη : κανονικοποιεί.¹³⁵

Η αίσθηση της αδικίας και της κατάκτησης της αξιοπρέπειας είναι πολύ βασικά κίνητρα στην ιστορία των εξεγέρσεων, που εξηγούν γιατί οι άνθρωποι προβαίνουν σε τέτοιες συλλογικές δράσεις. Καταλύτης γίνονται τα συναισθήματα. Μπορεί να υπάρχουν κοινωνικές ανισότητες και στατιστικές που να τις επιβεβαιώνουν, αλλά αν δεν υπάρχει η αίσθηση της αδικίας, του κορεσμού, της αγανάκτησης, της διεκδίκησης της αξιοπρέπειας, του “ε, όχι”, τότε δεν συμβαίνουν δράσεις όπως αυτές. Η ελληνική νεολαία, η νεολαία του εκσυγχρονισμού, όλα αυτά τα χρόνια ζει μια διπλή κατάσταση. Από τη μια απολαμβάνει τον προστατευτισμό της οικογένειας και από την άλλη βρίσκεται μπροστά στην αβεβαιότητα. Από τη μια νιώθει κορεσμένη και από την άλλη στερημένη. Από τη μια είναι απαθής και από την άλλη βρίσκεται επί ποδός.¹³⁶ Οι νέοι άνθρωποι βγαίνουν στους δρόμους για να απαιτήσουν αλλαγή, όταν έχουν αρκετή ελπίδα ότι μπορούν να κάνουν τον κόσμο καλύτερο. Οι νέοι συμμετέχουν όταν βλέπουν με βάση τη φαντασία τους και την ενεργητικότητα τους ότι μπορούν να

¹³⁵ Μισέλ Φουκώ , Επιτήρηση και Τιμωρία, Η Γέννηση της Φυλακής, Αθήνα, Κέδρος, 1976, σελ.242-243

¹³⁶ Νίκος Δεμερτζής, Στρογγυλό τραπέζι της «Ε» με δύο καθηγητές και τέσσερις φοιτητές, «Μας έβγαλε στους δρόμους η απελπισία για το αύριο», Ελευθεροτυπία, 20/12/2008, <http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=1802>

απορρίψουν τον σκληρό πεσιμισμό των έμπειρων βετεράνων.¹³⁷

Υπάρχουν διαφορετικοί τρόποι να αντιλαμβάνεται κάποιος σήμερα τον κοινωνικό ακτιβισμό των νέων στην Ελλάδα. Σε σημαντικό βαθμό ανακλά την πολιτικοποίηση του υπόλοιπου τμήματος της κοινωνίας. Πρόκειται για πολιτικοποίηση που βρίσκεται άρρηκτα συνδεδεμένη με την πρόσφατη ιστορία. Ο Εμφύλιος πόλεμος (1946-1949), τον οποίο διαδέχτηκαν αρκετές δεκαετίες καταδυνάστευσης και πογκρόμ κατά των ηττημένων αριστερών, αλλά και η στρατιωτική χούντα (1967-1974), έχουν με τη σειρά τους αφήσει το στίγμα τους στην ιστορία των οικογενειών στην Ελλάδα. Παρά την ιστορική συνέχεια θα πρέπει να λάβουμε υπόψη μας τη ριζοσπαστικοποίηση των νέων κατά τη μεταδικτατορική περίοδο. Τα ιδιαίτερα όμως χαρακτηριστικά τα αποκτά μετά το 1990 με δημιουργία κοινωνικών κινημάτων που συμπίπτουν με την είσοδο του νεοφιλελευθερισμού στη χώρα. Τρία μαθητικά και πανεπιστημιακά νεολαιίστικα κινήματα τα τελευταία είκοσι χρόνια: 1990-1991 με τη μαχητική κατάληψη του Πολυτεχνείου εξαιτίας της αθώωσης του Αθ. Μελίστα, αστυνομικού ο οποίος δολοφόνησε τον 15χρονο Μιχάλη Καλτεζά¹³⁸ αλλά και σχολικών καταλήψεων για ένα τρίμηνο, 1998-2000 με την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση του Γ. Αρσένη,¹³⁹ 2006-2007 απεργιακός αγώνας δασκάλων και φοιτητικές καταλήψεις ενάντια στην κατάργηση του άρθρου 16¹⁴⁰ και την ίδρυση ιδιωτικών πανεπιστημίων, επιβεβαιώνουν αυτή τη ριζοσπαστικοποίηση των εφηβικών και μεταεφηβικών ηλικιών.¹⁴¹

¹³⁷ Άρθρο: «A generation in need of hope», Jeremi Suri, 13/05/2014 E-international Relations, <http://www.e-ir.info/2014/05/13/a-generation-in-need-of-hope/>

¹³⁸ «Τα συγκλονιστικά στιγμιότυπα και η δίκη του αστυνομικού- εκτελεστή», <http://www.mixanitouxronou.gr/tag/athanasios-melistas/>

¹³⁹ «Ασεπ: Ανθόπουλος και Αρσένης, προπαγανδιστική εκπομπή για την κατάργηση της επετηρίδας» <http://www.youtube.com/watch?v=ROldnuAMBvg> και σχολικές καταλήψεις <http://sxolikeskatalipseis.blogspot.gr/2010/10/1998.html>

¹⁴⁰ <http://galaxy.hua.gr/~sdp/arthro16.pdf>

¹⁴¹ Christos Giovanopoulos & Dimitris Dalakoglou, From ruptures to eru Revolt and crisis in Creece: Between a present yet to pass and a future still to come, συλλογικό, AK Press ption & Occupied London, 2011, σελ 92-93

Εξεγερσιακές συγκρούσεις

Εξέγερση Δεκέμβρη 2008

Ο όρος εξέγερση παραπέμπει στο ημιτελές ή ατελές, σε κάτι περιορισμένο στο χρόνο, σε κάτι το αυθόρμητο κι όχι σχεδιασμένο, χρησιμοποιείται δε σε αντιδιαστολή με τον όρο επανάσταση που ακόμα κι όταν δεν έχει πετύχει τους στόχους της θεωρείται ότι αυτοί, έχουν ήδη προσδιορισθεί από τους πρωτεργάτες της. Η αδυναμία των εξεγέρσεων να επιφέρουν πολιτικά αποτελέσματα είχε ως συνέπεια είτε να αγνοούνται από τους ιστορικούς, είτε να μελετώνται σε συνάρτηση με κάποια επιτυχημένη επανάσταση της οποίας θεωρούνται προάγγελοι, είτε να αντιμετωπίζονται ως βίαια ξεσπάσματα.

Όσο η προοπτική μιας ριζικής ανατροπής του συστήματος μέσω μιας σχεδιασμένης επίθεσης εναντίον του απομακρυνόταν, τόσο η εξέγερση εξαιρόταν όχι σαν πρόδρομο φαινόμενο της επανάστασης, αλλά σαν το διαρκές υποκατάστατό της.¹⁴²

Σύμφωνα με τον Tilly οι ονομασίες των πολιτικών γεγονότων αποκτούν βαρύτητα, όταν επιφέρουν ευρύτατα αναγνωρισμένα αποτελέσματα και όταν προκύπτουν σαφείς συνέπειες από το ότι ένα γεγονός αποκτά μια ονομασία ή αποτυγχάνει να την αποκτήσει. Με το να αποκαλέσουμε ένα γεγονός ως ταραχή, θορυβώδη διαπληκτισμό ή γενοκτονία, στιγματίζουμε όλους όσους συμμετέχουν σε αυτό. Αντίθετα με το να χαρακτηρίσουμε ένα γεγονός ως εκλογικό θρίαμβο, στρατιωτική νίκη ή ειρηνευτική συμφωνία βελτιώνουμε τη φήμη των οργανωτών τους.¹⁴³

Μία εξέγερση συνιστά μία χρονικά βραχεία βίαιη μαζική αναταραχή η οποία στρέφεται ενάντια στις αρχές προξενώντας όμως μόνο μία προσωρινή κατάρρευση της θεσμικά εγκαθιδρυμένης τάξης σε περιορισμένες χωρικά περιοχές.¹⁴⁴ Η μαζικότητα της συμμετοχής στα γεγονότα, η διάρκειά τους, η βία που ασκήθηκε, συνδύαζε την εμφανή και έμπρακτη απόρριψη της κρατικής εξουσίας, όπως αυτή εκδηλωνόταν μέσω των συγκρούσεων με την αστυνομία, με τις επιθέσεις εναντίον ενός βασικού θεσμού του κοινωνικού καθεστώτος: της ιδιοκτησίας.

Χρησιμοποιώντας την έννοια της “μειοψηφίας” που οικειοποιείται ο κυρίαρχος, επίσημος λόγος όταν αυτός στρέφεται κατά των κοινωνικών κινητοποιήσεων παρατηρούμε ότι στο εσωτερικό των

¹⁴² Χρήστος Χατζηιωσήφ Οι ιστορικοί μιλάνε για το “Δεκέμβρη” του 2008, επ. Όμιλος για τη μελέτη της Ιστορίας και της κοινωνία, εκδ Ασίνη, Αθήνα, 2010 σελ.16

¹⁴³ Charles Tilly, Κοινωνικά Κινήματα: 1768-2004, εκδ. Σαββάλας, Αθήνα, 2007, σελ. 26-27

¹⁴⁴ Ν. Σερντεδάκης, Πανεπιστήμιο Κρήτης Εξεγέρσεις και κοινωνικά κινήματα: μια θεωρητική σύνθεση, Εξεγερσιακές συλλογικές δράσεις σε συγκριτική προοπτική, ό.π., <http://vimeo.com/9442088>

κοινωνικών κινητοποιήσεων των τελευταίων ετών διαμορφώθηκαν ισχυρές μαχητικές μειοψηφίες που πρότειναν την κλιμάκωση των αγώνων και την αύξηση της συγκρουσιακότητας. Καθώς τα δίκτυα αυτών των μειοψηφιών πύκνωναν και διαμόρφωναν δεσμούς αλληλεγγύης, πολλαπλασίασαν τον όγκο και τη δράση τους κι έχοντας αποκτήσει ειδικό βάρος μέσα σε σημαντικούς χώρους κι επαγγελματικούς κλάδους, έθεσαν το αίτημα της συγκρότησης και της έκφρασης μιας αντι - ηγεμονίας απέναντι στην κυρίαρχη ιδεολογία. Ο Δεκέμβρης υπήρξε διττή καταγραφή τόσο του επιπέδου πύκνωσης αυτών των πρωτοπόρων δικτύων, όσο και του ρήγματος μεταξύ αυτών των δικτύων και της πολιτικής τους εκπροσώπησης.¹⁴⁵

Τα κοινωνικά δίκτυα είναι “φαινομενολογικές πραγματικότητες”. Πρόκειται για νησίδες εννοιών όπου καθορίζονται και επαναπροσδιορίζονται οι ατομικές ταυτότητες μέσα από την αλληλεπίδραση με άλλα άτομα και ομάδες, αλλά και σχηματίζονται ρευστές απόψεις ή προτιμήσεις. Με άλλα λόγια η αντίληψη των κοινωνικών αλληλεπιδράσεων ως δίκτυα εννοιών, επιστρέφει την κουλτούρα και ανθρώπινη μεσολάβηση πίσω στη διαδικασία της ατομικής συμμετοχής. Δομικοί περιορισμοί και ατομική ελευθερία βρίσκονται στενά συνυφασμένα στην πολιτισμική διάσταση των κοινωνικών αλληλεπιδράσεων.¹⁴⁶

Σύμφωνα με τον M.Davis, “ οι κοινωνίες έχουν υπερκορεστεί από βαθιά κρυμμένη οργή που μπορεί ξαφνικά να ξεπηδήσει στην επιφάνεια ύστερα από ένα γεγονός που συνοψίζει την αστυνομική αυθαιρεσία ή την κρατική καταστολή. Αν και οι σπόροι μια τέτοιας εξέγερσης έχουν ήδη φυτευτεί, αυτή η κοινωνία σπάνια το αναγνωρίζει. Τα παιδιά στους δρόμους έχουν δίκιο όταν λένε 'ερχόμαστε από το μέλλον'. Αυτή είναι μια αυθεντική εξέγερση που ξεπερνάει τις ταραχές στο Λος Άντζελες το '92 ή στο Παρίσι του 2005 κι αυτό γιατί ξεκινάει από την πεποίθηση των νέων ότι το μέλλον τους έχει λεηλατηθεί. Είναι η πρώτη γενιά στην ευρωπαϊκή ιστορία -αν εξαιρέσουμε τα παιδιά του Α' Παγκοσμίου Πολέμου- που νιώθει απόλυτα προδομένη από τους πατριάρχες της. Η Αθήνα ήρθε ως απάντηση σε όσους ρωτούσαν τι θα γίνει μετά το Σιάτλ. Οι διαδηλώσεις κατά της παγκοσμιοποίησης της οικονομίας που ξεκίνησαν το 1999 από το Σιάτλ άνοιξαν μια νέα σελίδα στην ιστορία της συλλογικής διαμαρτυρίας και του πολιτικού ακτιβισμού. Μέχρι τότε όλες αυτές οι διαμαρτυρίες όπως και οι αντιπολεμικές συγκέντρωναν πλήθος κόσμου. Αλλά ο πόλεμος δεν τελείωσε, η

¹⁴⁵ Ν Λούντος «Μειοψηφίες», «πρωτοπορία» και το αίτημα της αντι-ηγεμονίας. Ο Δεκέμβρης είχε προελούδιο, απομαγνητοφωνημένο κείμενο, Εξεγερσιακές, συλλογικές δράσεις σε συγκριτική προοπτική, ό.π., <http://vimeo.com/9411876>

¹⁴⁶ Florence Patty, Social Network Matter. But how? στο M. Diani Doug McAdam editors, Social Movements and networks: Relational Approaches to Collective Action, Comparative Politics, Oxford University Press, 2009, σελ 23-27

παγκοσμιοποίηση δεν σταμάτησε και τα νεόκοπα κινήματα έμοιαζαν να αναθεωρούν τις τακτικές τους. Και ξαφνικά όταν άνοιξε το καπάκι του καζανιού που έβραζε στη Γουόλ Στρίτ δημιούργησε καταστάσεις στις οποίες μόνο μια νέα μορφή κινήματων θα μπορούσε να αντισταχθεί. Οι πρώτες εικόνες αυτών των νέων μορφών κινήματων φαίνονται στους δρόμους της Αθήνας¹⁴⁷.

Οι εξεγερμένοι αντιστέκονται σήμερα χωρίς ένα 'εκστατικό όραμα': παρότι δεν ελέγχουν τους όρους της ζωής τους, αδυνατούν να οραματιστούν το μέλλον, πως ανήκουν σε άλλο κόσμο· οι ορδές της ουτοπίας μοιάζουν πλέον χαμένες και ξεχασμένες. Οι νέοι προλετάριοι της μητρόπολης εκκινούν από την αρχή της απελπισίας και όχι από την αρχή της ελπίδας.¹⁴⁸

Ο θυμός χωρίς ελπίδα όπως υποστηρίζει ο Doug MacAdam πολύ σπάνια προτάσσει συντονισμό οργανωμένων συλλογικών δράσεων. Αντίθετα ενισχύει συχνά ατομικές μορφές αντίστασης ή και έντονα εκφραστικές δράσεις δυσαρέσκειας. Δεν πρέπει λοιπόν ως εκ τούτου να προκαλεί έκπληξη ότι σε αυτά τα ιδιαίτερα συγκρουσιακά momentum δεσπόζουν οι αυθόρμητες μορφές συντονισμού. Η διαδικασία της αυθόρμητης δράσης μοιάζει πως τίθεται σε κίνηση μέσα από τη συνεύρεση αρχών μορφωμάτων με υφιστάμενες οργανώσεις οι οποίες συγκυριακά ρευστοποιούν τα ταυτοτικά τους σύνορα και λειτουργούν ως υποκινητές του αυθόρμητου. Ίσως για αυτό στην πλειοψηφία των περιπτώσεων οι δράσεις δεν αναλαμβάνονται υπό την καθοδήγηση συγκεκριμένων οργανώσεων (περισσότερο ή λιγότερο θεσπισμένων) αλλά μέσα από συνευρέσεις ομάδων που συμφωνούν ως προς το περιεχόμενο και την ένταση της συγκρουσιακότητας των δράσεων.¹⁴⁹

Ενθαρρυμένοι ηθικά οι άνθρωποι, χωρίς να κατευνάζεται στην πραγματικότητα η ανυπακοή τους, μπορεί να ξεφύγουν από τα όρια των τελετουργιών των εκλογών και των ορίων που καθορίζονται από τα πολιτικά ήθη των εκλογικών αναμετρήσεων γενικότερα. Μπορεί να γίνονται επαναστατικοί και η διάθεση τους αυτή να παρουσιάζεται χαοτική σύμφωνα με την άποψη ορισμένων οργανωτών και πολιτικών ενώ στην πραγματικότητα δεν είναι. Πρόκειται για δομημένη πολιτική συμπεριφορά. Όταν οι άνθρωποι εξεγείρονται στους δρόμους, η συμπεριφορά τους είναι κοινωνικά σχεδιασμένη και οι πράξεις τους είναι εσκεμμένες και σκόπιμες.¹⁵⁰

Στην εξέγερση του Δεκέμβρη η νέα γενιά κι ένα τμήμα των εργαζομένων, δρουν συλλογικά και

¹⁴⁷ Mike Davis συνέντευξη στον Δ. Αναστασόπουλο «Η Αθήνα είναι η πρώτη σπίθα», Ελευθεροτυπία 28/12/2008

¹⁴⁸ Νίκος Σέργης, Δημήτρης Αργυρός, Ο ρομαντικός αντικαπιταλισμός της διαδικτυακής αντιπληροφόρησης, Εντός εποχής, 28/12/08, http://entosepoxhs.files.wordpress.com/2009/11/entosepohis_37_28-12-08.pdf, σελ2

¹⁴⁹ Λ.Κοτρωνάκη/ Σ. Ι.Σεφεριάδης, Στα μονοπάτια της οργής: το χωροχρονικό μιας εξέγερσης Αθήνα, Δεκέμβρης 2008, Εξεγερσιακές συλλογικές δράσεις σε συγκριτική προοπτική,ό.π., <http://vimeo.com/9440134>

¹⁵⁰ Frances Fox Piven, Ritchard Cloward ό.π. σελ 17-18

κινητοποιούνται. Όχι ως 'δομημένο' κίνημα (πολιτικό, συνδικαλιστικό, πολιτιστικό.), που λίγο-πολύ αλληλοτροφοδοτείται ή επηρεάζεται από τις πολιτικές πρωτοβουλίες και τους οραματικούς στόχους, αλλά και ως 'αυθόρμητη μάζα', που εξεγείρεται απροειδοποίητα, ενώ ένα τμήμα της (εκ)δηλώνει την αντίθεσή του προς την κυρίαρχη τάξη (πραγμάτων) μέσα από πράξεις βίας. Στον επιστημονικό λόγο της κοινωνιολογίας και της ψυχολογίας η 'μάζα'¹⁵¹, τέλη 19^{ου} - αρχές 20^{ου} αιώνα, αλλά και ο ρόλος του 'ηγέτη' απέκτησαν μια κεντρική θέση. Παρά το γεγονός ότι οι μελέτες επένδυσαν στην ανάλυση της 'μαζικής ψυχής' με την αύρα της 'αντικειμενικότητας', δεν κατάφεραν να καλύψουν τη μεροληπτική σκοπιά, που αντανακλά τον φόβο και το μίσος που αισθάνονται τα πολιτισμένα, εξελιγμένα άτομα των ηγεμονικών τάξεων απέναντι στις εξεγερμένες μάζες.¹⁵²

Το ενδιαφέρον είναι ότι οι κυρίαρχες πολιτικές δυνάμεις και οι ιδεολόγοι του καπιταλιστικού συστήματος, τουλάχιστον από τις αρχές του 18ου αιώνα, αντιλήφθηκαν αυτή την τάση των εκμεταλλευομένων τάξεων και έσπευσαν να την απαξιώσουν. Στο κείμενο της Τζ. Πολίτη εξετάζονται λεπτομερειακά οι αναπαραστάσεις των 'μαζών' που διαμορφώνει κατά την ιστορική εξέλιξη η λογοτεχνία, αλλά και το πολιτικό και ψυχολογικό δοκίμιο, και αναλύονται τα ιδεολογικά περιεχόμενα και τα πολιτικά ζητούμενα που αντανακλούν οι αναπαραστάσεις αυτές. Από την εποχή ήδη του προβιομηχανικού-εμπορικού καπιταλισμού, 'η κοινωνικοπολιτική αντίθεση έλλογο άτομο/ παράλογη μάζα θα κυριαρχούσε στη δυτική σκέψη και θα καθόριζε τις αναπαραστάσεις του συλλογικού, αστικού φαντασιακού'¹⁵³

“Στην εξέγερση του Δεκέμβρη, τόσο στη θεωρία όσο και στην πράξη, η λέξη 'μάζα' επενδύεται και πάλι με νόημα και πάθος. Το είδος του Μανιφέστου που επιχειρεί 'να μετατρέψει τις λέξεις σε πράξη και τα αιτήματα σε πραγματικότητα' είναι και πάλι μαζί μας, δημιουργώντας 'μια ποίηση του

¹⁵¹ Η παράδοση της ψυχολογικής ερμηνείας των συλλογικών φαινομένων άσκησε σημαντική επίδραση στα τέλη του 19ου αιώνα και στις αρχές του 20ου. Οι Gustave LeBon στη Γαλλία, Scipio Sighele και Pasquale Rossi στην Ιταλία καθώς και ο Sigmund Freud στη Βιέννη αναφέρονταν σε αυτό που αποκαλούσαν ψυχολογία του πλήθους, ψυχολογία της ομάδας, ψυχολογία των μαζών. Όλοι τους τόνιζαν τον ανορθολογισμό και τη μη κανονική συμπεριφορά του πλήθους. Στέλιος Αλεξανδρόπουλος, Θεωρίες για τη συλλογική δράση και τα κοινωνικά κινήματα, Τόμος Α', εκδ. Κριτική, 2001, σελ 140

¹⁵² Τζίνα Πολίτη άρθρο «Γουρουνίσια μάζα κατά πλήθος ναρκίσσων», Θέσεις, τχ107, Απρίλιος Ιούνιος 2009, σελ 210-218
Είναι αναμφισβήτητο ότι στην ιστορία του εργατικού κινήματος συναντάμε «γουρουνίσια μάζες» χωρίς την καθοδήγηση χοιροβοσκών, που συγκροτούνται, οργανώνονται και δρουν αυτοτελώς με συγκεκριμένα, έλλογα αιτήματα και στόχους κατά νου. Τέτοιου είδους 'μάζες' διαδηλωτών και απεργών θα πρέπει να έβλεπαν καθημερινά από τα παράθυρα τους, ή να τις συναντούσαν στο δρόμο τους ο Λε Μπον και ο Φρόντ. Συνακόλουθα, το 'τερατώδες' των αναπαραστάσεων τους, πέρα από το συναίσθημα του μίσους που προκαλείται από τον ψυχικό μηχανισμό αποκλεισμού του άλλου, προδίδει και μια σημαντική, ασυνείδητη απάλειψη: αφαιρούν από την κοινωνία τις τάξεις, και τις εργατικές μάζες από τις σχέσεις παραγωγής.

¹⁵³ στο ίδιο, σελ 126

μέλλοντος'. Ένας άλλος κόσμος είναι εφικτός. Σηάτλ, Γένοβα, Θεσσαλονίκη, Αθήνα.

Αυτοδημιουργητες, ακαθοδήγητες 'μάζες' έχουν εμφανιστεί και πάλι στη σκηνή της ιστορίας".¹⁵⁴

Η συμβολική εξουσία του αντιπροσώπου μιας ομάδας είναι μια εξουσία που προϋποθέτει την αναγνώριση, δηλαδή την παραγνώριση της βίας που ασκείται διαμέσου αυτής. Άρα η συμβολική βία του εκπροσώπου δεν μπορεί να ασκηθεί παρά μόνο με εκείνο το είδος συννεοχής που του χορηγούν, μέσω της παραγνώρισης την οποία ενθαρρύνει η αποποίηση, εκείνοι πάνω στους οποίους η βία αυτή ασκείται.¹⁵⁵

Ο R. Collins δεν θα αναζητούσε εναγωνίως 'υποκινητές' - πόσο μάλλον τον ιδεότυπο του βίαιου ανθρώπου ή της βίαιης, 'χαοτικής' κοινωνικής ομάδας. Ο ίδιος υποστηρίζει πως, ακόμα κι αν η μαζική εμπλοκή σε βίαιες καταστάσεις μοιάζει στους εξωτερικούς παρατηρητές χαοτική ή ασυγκρότητα, εν τούτοις προϋποθέτει μια ισχυρή κοινωνική οργάνωση των δρώντων, ως αναγκαίο όρο για την υπέρβαση του φόβου που 'κανονικά' αποτρέπει την ανάμειξη στη σύγκρουση. Αυτή η δυνατότητα οργάνωσης και υπέρβασης του φόβου μπορεί να αποδοθεί στη νεολαία ή σε τμήματά της. Και όχι να ταυτιστεί με αυτήν συνολικά. Καθώς η νεολαία εντάσσεται ομοιόμορφα σε ιδεολογικούς μηχανισμούς, γυμνάσιο, λύκειο, πανεπιστήμιο και συγκροτεί κοινότητες έξω από τη σφαίρα της παραγωγής, είναι σε θέση να 'χρησιμοποιεί' τους πόρους που της παρέχει η ένταξη αυτή με διαφορετικούς τρόπους, σε διάφορους τόπους και σε διαφορετικές συνθήκες.¹⁵⁶

Στη μεταβιομηχανική κοινωνία οι κεντρικοί δρώντες της κοινωνικής σύγκρουσης δεν είναι πλέον οι τάξεις που συνδέονται με τη βιομηχανική παραγωγή, αλλά ομάδες με αποκλίνουσες απόψεις για τη χρήση και την κατανομή γνωστικών και συμβολικών πόρων. Οι κινητοποιήσεις τους κατατείνουν στην υπεράσπιση της αυτονομίας της κοινωνίας των πολιτών από τις απόπειρες δημόσιων και ιδιωτικών τεχνοκρατικών ομάδων να διευρύνουν τον έλεγχό τους σε όλο και μεγαλύτερες περιοχές της κοινωνικής ζωής.¹⁵⁷

Στην περίπτωση των εξεγέρσεων ο αυθορμητισμός είναι 'παραπλανητικός': η αμφισβήτηση προϋποθέτει ήδη υπάρχουσες καθιερωμένες δομές, ικανές να κινητοποιήσουν πόρους και να αρθρώσουν λόγο που να δικαιολογεί τη συλλογική δράση. Η ταυτότητα τους έχει ήδη αναπτυχθεί υπό συνεχή αναδιαπραγμάτευση μέσω διαφόρων διαδικασιών. Οι διαδικασίες αυτές περιλαμβάνουν

¹⁵⁴ στο ίδιο σελ 144

¹⁵⁵ Pierre Baurdie, Γλώσσα και συμβολική εξουσία, εκδ. Καρδαμίτσας, Αθήνα 1999, σελ.304-305

¹⁵⁶ Randall Collins, Violence: The Micro-sociology of Violent Confrontations, Princeton University Press, N. Jersey, 2008

¹⁵⁷ Donatella De la Porta, Mario Diani, Κοινωνικά Κινήματα: Μια εισαγωγή, εκδ. Κριτική, Αθήνα, 2010, σελ.199-207

συγκρούσεις μεταξύ αυτό- και ετερο- προσδιορισμών της πραγματικότητας` μεταξύ διαφόρων μορφών συμβολικής παραγωγής, συλλογικών πρακτικών και τελετουργιών.¹⁵⁸

Οι αιτίες που γεννούν τα κοινωνικά κινήματα και τις εξεγέρσεις είναι κοινές δίχως όμως τούτο να σημαίνει ότι οι εξεγέρσεις προκύπτουν αναγκαστικά ως το αποτέλεσμα της δράσης των εκάστοτε κινηματικών οργανώσεων. Η τροχιά των κοινωνικών κινήματων είναι ανεξάρτητη από την εκδήλωση των εξεγέρσεων, παρά το γεγονός ότι ενίοτε τα οργανωμένα κοινωνικά κινήματα κι οι οργανώσεις τους βρίσκονται μπροστά σε εξεγέρσεις, που ξεσπούν από την κοινωνική βάση την οποία διατείνονται ότι εκφράζουν και για λογαριασμό της οποίας εμπλέκονται σε αγώνες διεκδίκησης.¹⁵⁹

Η αμεσότητα της εξέγερσης του Δεκέμβρη εκδηλώθηκε ως έκρηξη, ως αντίποινα στην ηρεμία του καθημερινού πολέμου, ο οποίος δεν απομακρύνεται όταν ο κρότος των όπλων σιγεί. Σύμφωνα με τον Foucault ο πόλεμος προφανώς προΐσταται της γέννησης των κρατών. Δικαιώματα, ειρήνη και νόμοι γεννήθηκαν στο αίμα και τη λάσπη των μαχών. Οι νόμοι δεν γεννήθηκαν από τη φύση αλλά σε πραγματικές μάχες, θριάμβους, σφαγές και κατακτήσεις με συγκεκριμένες ημερομηνίες και με τους δικούς τους φρικτούς ήρωες. Οι νόμοι γεννήθηκαν σε καμένες πόλεις και κατεστραμμένα πεδία. Γεννήθηκαν μαζί με τους- παγκοσμίου φήμης- αθώους που ξεψυχούσαν την αυγή. Αυτό βέβαια δε σημαίνει ότι ο νόμος και το Κράτος λειτουργούν ως ανακωχή που θέτουν τέλος στον πόλεμο. Ο νόμος δε σημαίνει ειρήνευση για τους από κάτω από αυτόν, ο πόλεμος συνεχίζει να μαίνεται σε όλους τους μηχανισμούς της δύναμης, ακόμα και στους πιο συνηθισμένους. Πρόκειται για την κινητήρια δύναμη πίσω από τους θεσμούς και την τάξη. Στο ελάχιστο των γραναζιών του, η ειρήνη διεξάγει ένα μυστικό πόλεμο. Η ειρήνη είναι ένας κωδικοποιημένος πόλεμος. Ένα συνεχές, μόνιμο πεδίο μάχης διατρέχει το σύνολο των κοινωνιών κι αυτό ακριβώς μας τοποθετεί στη μια ή στην άλλη πλευρά. Δεν υπάρχει ουδέτερο υποκείμενο. Αναπόφευκτα όλοι είμαστε αντίπαλοι κάποιου.¹⁶⁰ Αυτό φαίνεται ότι συμυπκνώνει λεκτικά ένα από τα συνθήματα των ημερών: “Το αίμα κυλάει, εκδίκηση ζητάει”.

Η εξέγερση του Δεκέμβρη υιοθέτησε εξαρχής και κυρίως στο ελάχιστο αυτό που ο Benjamin αποκαλεί βία.¹⁶¹ Αυτό που το δίκαιο σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να ανεχτεί, αυτό που αισθάνεται ως απειλή με την οποία είναι αδύνατον να συμβιβαστεί, είναι μια βία εκτός δικαίου, κι αυτό όχι γιατί οι

¹⁵⁸ στο ίδιο σελ 199-207

¹⁵⁹ Ν. Σερντεδάκις ό.π.

¹⁶⁰ Michel Foucault, Society must be defended, Lectures at the college de France, Ιανουάριος 1976, Picador New York, 2003, σελ 50-51

¹⁶¹ Στην απεργία- διαμαρτυρία το κράτος τρέμει περισσότερο απ όλα τη λειτουργία της βίας, ως το γυμνό μέσο με το οποίο επιδιώκεται να διασφαλιστεί άμεσα οτιδήποτε, και τότε θα μπορούσε να εκπληρώσει το σκοπό της, μόνο ως ληστρική βία »Walter Benjamin, Για μια κουλτούρα της βίας, εκδ. Ελευθεριακή Κουλτούρα, Αθήνα, 2002, σελ. 11

σκοποί μιας τέτοιας βίας είναι ασυμβίβαστοι με το δίκαιο, “αλλά λόγω της εκτός δικαίου γυμνής ύπαρξής της”.¹⁶² Ο ιδιαίτερος χαρακτήρας αυτής της βίας είναι ότι ούτε θεσπίζει, ούτε συντηρεί το δίκαιο, αλλά το αποθέτει, εγκαινιάζοντας έτσι μια νέα ιστορική περίοδο.¹⁶³ Η βία παραμένει έξω από το νόμο, όπως και η κατάσταση έκτακτης ανάγκης. Δεν είναι μια “κατάσταση του δικαίου, αλλά ένας χώρος δίχως δίκαιο, - αν και δεν είναι φυσική κατάσταση-, αλλά παρουσιάζεται ως η ανομία που προκύπτει από την αναστολή του δικαίου. Αυτός ο κενός χώρος δικαίου μοιάζει να είναι τόσο ουσιαστικός για την έννομη τάξη, έτσι ώστε η τελευταία πρέπει με κάθε τρόπο να εξασφαλίσει μια σχέση μαζί του, θαρρείς και για να δημιουργηθεί, έπρεπε αναγκαστικά να διατηρήσει κάποια σχέση με την ανομία. Αυτό το νομικό κενό που μας απασχολεί στην κατάσταση εξαίρεσης φαίνεται τελείως αδιανόητο για το δίκαιο· αφετέρου, αυτό το αδιανόητο λαμβάνει για την έννομη τάξη μια τόσο στρατηγική, καθοριστική σημασία, που δεν πρέπει με κανένα τρόπο να επιτρέψει να της διαφύγει”.¹⁶⁴

Η έκρηξη υπήρξε αναπόσπαστο χαρακτηριστικό του Δεκέμβρη: η πιο ηχηρή απόδειξη της διάθεσής του να πάει πέρα από τα όρια του συμβιβασμού του νόμου, είτε για να τον καταργήσει, είτε να τον αναστείλει. Με τα λόγια του Ν. Πουλιαντζά : “ο νόμος αναγορεύει τα άτομα σε υποκείμενα νομικο - πολιτικά, εκπροσωπώντας την ενότητά τους ως λαού-έθνους, ενώ, παράλληλα με την καθιέρωση των διαφορών (εξατομίκευση), οργανώνει την ενοποίηση- ομογενοποίησή τους”.¹⁶⁵

Η βία είναι η πλέον εύκολα ορατή δράση στις συγκρουσιακές συλλογικές δράσεις και μπορεί να γίνει κατανοητή ως η λειτουργία της αλληλόδρασης μεταξύ των τακτικών των διαμαρτυρόμενων και της αστυνόμευσης,¹⁶⁶ μπορεί να είναι εντυπωσιακή και να δείχνει την πραγματική δυσαρέσκεια, έχει όμως την αδυναμία να τρομάζει αρκετούς από αυτούς που συμπαθούν την αιτία εκδήλωσής της. Συχνά οι δρώντες καταφεύγουν στην προτίμηση της παρεμπόδισης –μια μορφή διαμαρτυρίας που θα μπορούσε να αποδοθεί ως 'απειλή χρήσης βίας': Αυτή μπορεί να διαμορφωθεί με καθιστικές διαμαρτυρίες, κατασκευή οδοφραγμάτων, πορείες, συλλαλητήρια, παρεμπόδιση κυκλοφορίας. Στα θετικά της αναφέρεται ότι προκαλεί αβεβαιότητα και προσφέρει σε αντικειμενικά ανίσχυρους δρώντες την πρωτοβουλία απέναντι σε ισχυρότερους. Ως μορφή συλλογικής δράσης, η παρεμπόδιση επιφέρει, στην πιο δημιουργική της μορφή, αποτελέσματα που επιδιώκουν οι συμμετέχοντες στις συγκρουσιακές

¹⁶² στο ίδιο, σελ.9

¹⁶³ Giorgio Agamben, Κατάσταση εξαίρεσης : Όταν η έκτακτη ανάγκη μετατρέπει την εξαίρεση σε κανόνα, εκδ. Πατάκης, Αθήνα, 2007, σελ.93

¹⁶⁴ στο ίδιο σελ 88

¹⁶⁵ Νίκος Πουλιαντζάς, Το κράτος, η εξουσία, ο σοσιαλισμός, Θεμέλιο, Αθήνα,1991, σελ 124

¹⁶⁶ Sidney Tarrow, Power in movements: Social Movements, Collective Action and Politics, Cambridge University Press, Cambridge,1998, σελ 95-98

δράσεις: παρακάλυψη των λειτουργιών του πολιτικού συστήματος πρόκληση ενδιαφέροντος στην κοινή γνώμη, ανάδειξη της 'δυσανεπείας της καθημερινότητας' .

Συμμετέχοντες

Σε αυτή την κοινωνική εξέγερση βρίσκονται κανείς διαφορετικά ηλικιακά, οικονομικά, κοινωνικά, πολιτικά δρώντα υποκείμενα καθώς και διάφορες μορφές του “ρεπερτορίου διαμαρτυρίας”.

Μαθητές - Μαθήτριες

Πολύ νέα παιδιά μαθητές και μαθήτριες γυμνασίων και λυκείων, στους οποίους περιέχονται και μετανάστες δεύτερης γενιάς, που στη συντριπτική τους πλειονότητα, όποτε προχωρούν σε ταραχές, στοχεύουν σε αστυνομικά τμήματα και δημόσια κτίρια. Η παρούσα νεανική εξέγερση κατέρριψε τα κλισέ περί μερικών εκατοντάδων κουκουλοφόρων που κατοικοεδρεύουν στα Εξάρχεια. Οι χιλιάδες νεαροί με τα κουκουλο-φούτερ “χούντις” Nike και GAP, σε όλη την Ελλάδα, ασφαλώς δεν ανάβλυσαν από τα μυθολογημένα Εξάρχεια. Οι περισσότεροι χούντις των Δεκεμβριανών είναι λυκειόπαιδα εύπορων και μικροαστικών οικογενειών, που έως εκείνη τη νύχτα, δεν είχαν ιδέα πώς ανατρέπονται οι κάδοι και πώς προφυλάσσει από τα δακρυγόνα. Το έμαθαν σε λιγότερο από δύο εικοσιτετράωρα. Η θεαματική είσοδος των λυκειακών χούντις στους δρόμους είναι το πρώτο και πιο εντυπωσιακό στοιχείο των Δεκεμβριανών '08.¹⁶⁷ Η έκρηξη των μαθητών εμφανίστηκε ως 'εκδικητικά' αντικατασταλτική, μαζική, συμβολική με προσφορές λουλουδιών σε αστυνομικούς, αλλά και με εκτοξεύσεις από νεράντζια, αυγά, μπουκάλια νερό και πέτρες, αποκλεισμούς δρόμων, καταλήψεις και περικυκλώσεις, πορείες, διαδηλώσεις σε αστυνομικά τμήματα ¹⁶⁸, καθιστικές διαμαρτυρίες έξω από τη Βουλή και τη ΓΑΔΑ και θεατρικά δρώμενα¹⁶⁹, πολήμερες καταλήψεις σχολείων, γενικές συνελεύσεις, δημιουργία blogs¹⁷⁰ για άμεση επικοινωνία και ενημέρωση. Κορυφαία στιγμή διεκδικητικού λόγου, το γράμμα διαμαρτυρίας που διαβάστηκε πρώτη φορά στην κηδεία του Αλέξη Γρηγορόπουλου¹⁷¹.

¹⁶⁷ Νίκος Ξυδάκης, άρθρο: “Δεκέμβρης 2008. Είμαστε εικόνα από το μέλλον” 23/12/2010, <http://rednotebook.gr/2010/12/apo-ton-dekembrh-ths-eksegershs-ston-dekembrh-ths-ptwxeushs/>

¹⁶⁸ Αστυνομός στα Πατήσια πετάει πέτρες σε 15χρονους μαθητές <http://www.youtube.com/watch?v=EgipzBgds8>, 11/12

¹⁶⁹ Άρθρο : “Ξεσηκωμός μαθητών για τον Αλέξη”, Έθνος, 9/12/2008, <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22768&subid=2&pubid=1988740>

¹⁷⁰ Συντονιστικό μαθητών: Αλέξης Γρηγορόπουλος, <http://syntonistikogrigoropoulos.blogspot.gr/>

¹⁷¹ Ακούστε μας! Είμαστε τα παιδιά σας! <http://www.youtube.com/watch?v=JcZw1fJNVY0>

Φοιτητές - Φοιτήτριες

Όσον αφορά στο ευρύτερο τμήμα των νέων και των φοιτητών, παρουσιάζεται οργανωμένο λόγω της κινηματικής του ιστορίας αλλά και της οργανωμένης του δομής κι επιτρέπει συντονισμένη και συγκροτημένη δράση η οποία περιέχει συμβολικές δράσεις. Συμβολικές συγκρούσεις με τις δυνάμεις των ΜΑΤ σπρωξίματα, απωθήσεις, καθώς και μια σειρά από συμβολικές παρεμβάσεις σε ραδιοφωνικούς σταθμούς, στην τηλεόραση και σε καίριες τηλεοπτικές εκπομπές,¹⁷² σε θεατρικές παραστάσεις με ανάγνωση κειμένου των σπουδαστών των δραματικών σχολών,¹⁷³ χορευτικές

¹⁷² Κατάληψη Νέας Τηλεόρασης Χανιά, 1ο και 2ο μέρος, <http://www.youtube.com/watch?v=E8SurS4vVBg>, http://www.youtube.com/watch?v=GLvRFluev_I#t=261 Κατάληψη σταθμού super B, στην Πάτρα <http://www.youtube.com/watch?v=oo11wNhD8bE>

¹⁷³ «Δεν αντιδρούμε για την αντίδραση. Δεν αντιδρούμε σε καμία περίπτωση ως «καλλιτέχνες». Δεν είμαστε «καλλιτέχνες». Τα αιτήματά μας δεν είναι ορμονικά. Είναι συνειδητά. Δεν αντιπροσωπεύομαστε από την παραδοσιακή πολιτική. Από καμία ίσως πολιτική που μας φέρνει έτσι στο σήμερα. Οι νέοι δεν είναι γκέο. Νέος είναι όποιος μπορεί να ελπίζει και να παλεύει ΔΙΑΚΙΝΔΥΝΕΥΟΝΤΑΣ. Γι' αυτό καλούμε όλους τους γύρω μας να γίνουν νέοι. Οι αστυνομικοί είναι οι τελευταίοι αυτή τη στιγμή στους οποίους στρέφουμε την οργή μας. Το σύνθημα «μπάτσοι, γουρούνια, δολοφόνοι» ισχύει. Αλλά εμείς ερχόμαστε να το διαχωρίσουμε. Ψάξτε να βρείτε ποιος δίπλα μας είναι ο Μπάτσος, ποιος το Γουρούνι και ποιος ο Δολοφόνος. Τα βάζουμε πρώτα με τον εαυτό μας και γι αυτό έχουμε το δικαίωμα να τα βάλουμε και με τους άλλους. Θέλουμε να προλάβουμε να μην γίνουμε ίδιοι με αυτό που μας έκανε «αφασικούς». Είμαστε τόσο συνειδητοποιημένοι, εμείς οι «αφασικοί», που ξέρουμε ότι το «σύστημα», θα προσπαθήσει να αγκαλιάσει ως όψιμος επαναστάτης την απεγνωσμένη κίνησή μας ώστε να την αφομοιώσει και να την μεταλλάξει σε κίνημα μόδας. Η οργή μας είναι μασκαρεμένος φόβος για το αύριο. Αλλά δεν θα κωλώσουμε να ξεβουλευτούμε και να υποθηκεύσουμε το σήμερα για να μπορέσουμε να έχουμε μέλλον. Και ο φόβος όταν μεγαλώνει γίνεται ανεξέλεγκτος κίνδυνος. Φόβος, δυσπιστία, έλλειψη πίστης στον εαυτό μου και τον συνάνθρωπό μου. Υποκρισία. Δεν μπορούμε άλλο να αντέξουμε το τι συμβαίνει γύρω μας. Κοινωνικές δομές καταρρέουν. Απογυμνώνονται στα μάτια μας. Εκκλησία, Δικαιοσύνη, Εκπαιδευτικό Σύστημα. Και οι διαπροσωπικές σχέσεις; Βολευόμαστε. Αυτοκαταστολή. Τότε γιατί φωνάζουμε για την κοινωνική καταστολή; Βία ΜΜΕ Ανεργία, ανασφάλιστη εργασία Τράπεζες Αδιέξοδο Ρατσισμός. Γινόμαστε παρατηρητές παραγνώρισης και περιφρόνησης βασικών δικαιωμάτων του ανθρώπου. Γινόμαστε μάρτυρες πράξεων βαρβαρότητας. Ζητάμε έναν κόσμο όπου το άτομο ελεύθερο να μιλά, να πιστεύει, και να πράττει με γνώμονα το κοινό καλό, λυτρωμένο από τον τρόμο και την αθλιότητα. Έναν κόσμο που θα χωράει πολλούς κόσμους. Θα εξασφαλίζει την ελεύθερη μετακίνηση των ανθρώπων. Έναν κόσμο αλληλεγγύης, αλήθειας κι ελευθερίας, που θα προωθεί την ένταξη και την ισότιμη θέση του καθένα. Ζητάμε από όλους να ξεπεράσουμε τα προσωπικά μας όρια που μας έχουν οριστεί από τα κοινωνικά πλαίσια. Έχουμε καθήκον απέναντι στον συνάνθρωπο μας, με τον οποίον έχουμε χάσει επαφή. Γιατί η ολοκληρωμένη ανάπτυξη της προσωπικότητας του ατόμου είναι δυνατή με μοναδικό γνώμονα την αγάπη για τον άλλο. «Η αγάπη είναι μακρόθυμη, είναι γεμάτη από ευγένεια, η αγάπη δεν είναι ζηλότυπη, η αγάπη δεν καυχιέται, δεν είναι υπερήφανη, δεν κάνει ασχήμιες, δεν ζητά το συμφέρον της, δεν ερεθίζεται, δεν υπολογίζει το κακό, δεν χαίρεται για το κακό, αλλά επικροτεί την αλήθεια, όλα τα ανέχεται, όλα τα πιστεύει, ελπίζει για το κάθε τι». Καμία απολύτως διάκριση, λόγω σκέψης, φυλής, χρώματος, φύλου, γλώσσας, θρησκείας, πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων, καταγωγής, περιουσίας, γέννησης ή όποιας άλλης κατάστασης. Ελευθερία πέρα από τα κοινωνικά όρια, εφόσον δεν προσβάλλει την ελευθερία του άλλου. Σεβασμός στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Δικαίωμα στην Ελευθερία. Δικαίωμα στην Ευδαιμονία. Δικαιοσύνη. Ειρήνη. Συνείδηση. Σκέψη. Ζωή. Όσοι δεν θα ακούσουν, είναι και αυτοί που δεν οφείλουν να ακούσουν. Ακόμα κι αν μας κοιμίζετε, ο ύπνος μας θα είναι ανήσυχος. Τα όνειρα θα λάβουν εκδίκηση, <http://dramatikithnikou.blogspot.gr/> Σάββατο 20 Δεκεμβρίου

παραστάσεις σε αποκλεισμένους δρόμους, ανάρτηση πανό με τη λέξη αντίσταση σε τέσσερις γλώσσες¹⁷⁴ μπροστά στον Παρθενώνα, σε έναν χώρο κοντά στην αρχαία Πνύκα. Παράλληλα συμμετέχουν ή οργανώνουν τις καταλήψεις των σχολών και παρουσιάζουν πληθώρα κειμένων και συνθημάτων. Οι συμβολικές πράξεις τους, αποτελούν κορυφαίες στιγμές της νεανικής εξέγερσης, αποκρυσταλλώνοντας το νόημά της σε δρώμενα και παραστάσεις.

Ιδιαίτερης σημασίας ήταν το κάψιμο του χριστουγεννιάτικου δέντρου, του Δήμου Αθηναίων στο Σύνταγμα, όπου εκτός από τη συμβολική συμπύκνωση της σύγκρουσης, αποτέλεσε και εκδήλωση διαμαρτυρίας για το κάψιμο των δασών το καλοκαίρι του 2007. Οι πυρπολητές του χριστουγεννιάτικου δέντρου διακωμώδησαν ρητά το γεγονός ότι οι κρατικοί μηχανισμοί προστάτευαν το τεχνητό στολίδι -δέντρο ενώ αδιαφόρησαν εγκληματικά για τους μεγάλους δρυμούς.¹⁷⁵

Αντιεξουσιαστές - Αναρχικοί Αναρχικές

Όσον αφορά τους αναρχικούς και τους αντιεξουσιαστές που πήραν μέρος στην εξέγερση δεν είναι ιεραρχικά οργανωμένοι και δεν είναι ενιαίοι ιδεολογικά¹⁷⁶: αναρχοκομμουνιστές, συμβουλιακοί, σιτουασιονιστές, κοινωνικοί οικολόγοι, πριμιτιβιστές, πολιτικοί σπάστες, αυθόρμητοι, χωρίς ενιαία στάση στη χρήση βίας. Τα 'σπασίματά' τους, όταν συμβαίνουν, στοχεύουν σε χώρους με σαφή συμβολισμό: κρατικά κτίρια, τράπεζες, πολυεθνικές, ποτέ μικρομάγαζα και κτίρια κατοικιών. Παράλληλα προχωρούν σε καταλήψεις, δημιουργούν δρώμενα, πληθώρα κειμένων, αφισών και συνθημάτων. Συνολικά όμως ο αντιεξουσιαστικός χώρος,¹⁷⁷ ιδιαίτερα τα πολιτικά του τμήματα, πρωτοστάτησε στο κίνημα. Αφενός γιατί μπήκε σε αυτό χωρίς άλλο πολιτικό στόχο από την έκφραση της οργής για τη δολοφονία, κατανοώντας ότι η έκφραση του θυμού του κόσμου ήταν σημαντικότερη από την προβολή άλλων περισσότερο 'πολιτικών' στόχων. Αφετέρου γιατί βρέθηκε προετοιμασμένος

¹⁷⁴ Πανό στην Ακρόπολη από φοιτητές και κατάληψη στη ΓΣΕΕ <http://news.in.gr/greece/article/?aid=968486>, πηγή in.gr, 17/12/2008

¹⁷⁵ Εξεγερμένα κάλαντα, 24/12/2008, <http://www.youtube.com/watch?v=mOzzTR6vHWc>

¹⁷⁶ Στην κυριολεξία αναρχία σημαίνει «χωρίς εξουσία» και το κοινό χαρακτηριστικό όλων των αναρχικών κινήσεων είναι το αίτημά τους για κατάργηση του [κράτους](#), το οποίο βλέπουν ως βασικό καταπιεστικό παράγοντα περιορισμού της [ελευθερίας](#) του ατόμου ή / και της κοινωνίας. Ο όρος αναρχισμός αρχικά είχε αρνητική έννοια, διότι αναρχία στην καθομιλουμένη συνήθως σήμαινε χάος κοινωνικό, πολιτικό και όχι μόνο. Δήλωνε δηλαδή την αταξία ή υπήρχαν φορές που ταυτιζόταν με αντικαθεστωτικές βομβιστικές ενέργειες οι οποίες χαρακτηρίζονταν [τρομοκρατικές](#). Η απαραίτητη σύνδεση με τη βία και το χάος ωστόσο είναι [προπαγανδιστική](#), καθώς ορισμένοι θεωρητικοί αναρχικοί θεωρούν τη βία όχι μόνο ακατάλληλο μέσο επιβολής, αλλά επίσης την εξισώσουν με την [αστική ηθική](#), εγκρίνοντάς την μόνο ως μέσο αυτοάμυνας. τη θέση των σημερινών ιεραρχικών, εξουσιαστικών πολιτικών δομών και [οικονομικών](#) θεσμών, οι αναρχικοί προτείνουν κοινωνικές σχέσεις θεμελιωμένες στην «εκούσια» ομαδική συγκρότηση αυτόνομων ατόμων, την αλληλεγγύη και την [αυτοδιαχείριση](#). <http://el.wikipedia.org/wiki/Αναρχισμός>

¹⁷⁷ Βασίλης Παπαστεργίου άρθρο “Η αριστερά το Δεκέμβρη”, 10/12/2010, πηγή <http://rmbnet.gr/details.php?id=1075>

για μια τέτοια κατάσταση, προωθώντας επί χρόνια την αυτοοργάνωση στην καθημερινή ζωή και την τοπική δράση, με αποτέλεσμα να κατανοεί καλύτερα από την αριστερά τη σημασία συμβολικών, αλλά πολιτικά σημαντικών ορόσημων, όπως η διαμαρτυρία στην ΕΡΤ με κεντρικό σύνθημα “Σταματήστε να κοιτάτε βγείτε όλοι στους δρόμους”,¹⁷⁸ ή η κατάληψη της Λυρικής.

Οι οργανωτικοί πόροι (καταλήψεις, συντονιστικά, φόρουμ στο διαδίκτυο) και ο προσωρινός έλεγχος δημόσιων χώρων (δρόμων, κτιρίων, ΜΜΕ), από τους εξεγερμένους, εγκαθίδρυσαν χαρακτηριστικές νησίδες αυτονομίας. Σε αυτές αναιρέθηκαν κατεστημένες κοινωνικές διαφοροποιήσεις, ακυρώθηκαν κυρίαρχες κρατικές, οικονομικές, νομικές κι άλλες δομές, ενδυναμώθηκαν οι συμμετέχοντες ως υποκείμενα δράσης που όριζαν αυτενεργά τη ζωή τους, φιλοτεχνήθηκαν νέα μορφώματα συνύπαρξης και απελευθερώθηκε η συλλογική δημιουργική πράξη από τα χαλινάρια της κανονικότητας. Η κινητοποίηση προσλαμβάνει διάσταση γιορτής γεννιούνται καινοφανή υπαρξιακά βιώματα υψηλής έντασης και χαράζονται έντονες μνήμες που ανοίγουν νέους ορίζοντες.¹⁷⁹

Αριστερά

Οι οργανώσεις της εξωκοινοβουλευτικής αριστεράς συντονίστηκαν πολιτικά κι έθεσαν από την αρχή την πολιτική γραμμή της ανάγκης ανατροπής της κυβέρνησης Κ. Καραμανλή, αλλά και κάθε επίδοξου διαχειριστή της ίδιας πολιτικής. Ταυτόχρονα, τέθηκε ο στόχος της ανατροπής της πολύπλευρης επίθεσης του κεφαλαίου και του συστήματος. Το περιεχόμενο αυτό διαπέρασε ή υιοθετήθηκε από τμήματα του κινήματος, ειδικά τους φοιτητές, τα πρωτοβάθμια εργατικά σωματεία, σε κέντρα αγώνα και καταλήψεις. Αναδείχθηκε η δυνατότητα της 'πολιτικής γραμμής' και του κεντρικού πολιτικού στόχου ως επιταχυντή κοινωνικών διεργασιών. Ταυτόχρονα, η ίδια η εξέγερση ανέδειξε το έλλειμμα της πολιτικής συγκρότησης της αντικαπιταλιστικής Αριστεράς και συνέβαλε στη συγκρότησή της ΑΝΤΑΡΣΥΑ, αμέσως μετά τον Δεκέμβρη. Τα πολιτικά ερωτήματα και ο ριζοσπαστισμός της εξέγερσης σφράγισαν τη συγκρότηση της ΑΝΤΑΡΣΥΑ και τη σχέση της με τα κινήματα και τους αγώνες.¹⁸⁰

Από την πλευρά του ΣΥΡΙΖΑ υπάρχουν καλέσματα για όλες τις πορείες από την πρώτη μέρα κι ανακοινώσεις από εκπροσώπους του.¹⁸¹ Ο Αλ. Τσίπρας απέρριψε τις εκκλήσεις του πρωθυπουργού

¹⁷⁸ Κατάληψη στη ΝΕΤ την ώρα των ειδήσεων <http://www.youtube.com/watch?v=PK9lpMk7fiY>, 16 Δεκεμβρίου 2008

¹⁷⁹ Αλ. Κιουπκιάλης άρθρο “ Το πλήθος της μεταπολιτικής στους δρόμους της Ελλάδας” Πράξη Β': Η εξέγερση”, Σύγχρονα Θέματα, τχ103, Οκτώβρης -Δεκέμβρης2008, σελ 105

¹⁸⁰ Κώστας Γούσης, άρθρο: “Ο Δεκέμβρης και το δίκιο της εξέγερσης”, εφ. Πριν, 5 Δεκέμβρη 2010, <http://prin.gr/?p=337>

¹⁸¹ “Όταν επί χρόνια η ελληνική αστυνομία αφήνεται ασύδοτη και ανεξέλεγκτη να συλλαμβάνει και να βασανίζει φοιτητές, εργαζόμενους και μετανάστες, όταν σε κάθε διαδήλωση βρισκόμαστε αντιμέτωποι/ες με την πιο ωμή βία και τον κρατικό αυταρχισμό, όταν περιστατικά τύπου "ζαρντινέρας" μένουν ατιμώρητα, η σημερινή δολοφονία

για μη πραγματοποίηση της προγραμματισμένης για τις 10 Δεκεμβρίου απεργιακής κινητοποίησης, κάλεσε τους πολίτες, κυρίως τους νέους, να δώσουν μαζικό παρόν με μαζικές και ειρηνικές κινητοποιήσεις και ζήτησε να μεταφερθεί το κέντρο του αγώνα στα σχολεία και στις σχολές της χώρας. Ο Αλ. Αλαβάνος χαρακτήρισε το κίνημα των μαθητών επαναστατικό και χαρακτήρισε τη γενικευμένη στοχοποίηση του ΣΥΡΙΖΑ ως προσπάθεια να βρεθεί ένας αποδιοπομπαίος τράγος.¹⁸²

Τέλος το ΚΚΕ, με δικές του πορείες οι οποίες δεν συναντήθηκαν με τις υπόλοιπες των κινητοποιήσεων¹⁸³ ανέδειξε τη διάσταση των καταστροφών και των 'κουκουλοφόρων' ως το κεντρικό σημείο της εξέγερσης και επέκρινε το κράτος για την κατασταλτική του ανικανότητα να τους 'τσακίσει',- τοποθέτηση η οποία ήταν δεξιότερη κι από εκείνη του Παυλόπουλου- ενώ έδειξε σύγκλιση με τη θέση του ΛΑΟΣ σχετικά με τη νομιμότητα. Αδιαφόρησε και στάθηκε εχθρικά στην έκφραση του δίκαιου θυμού της νεολαίας, αλλά και ιδιαίτερα της εργατικής νεολαίας. Απέδωσε τη βία όχι στις κοινωνικές επιπτώσεις της χρόνιας καταπίεσης – γεγονός απόλυτα συμβατό με την κοινωνική δυναμική και τις αρχές του Ιστορικού Υλισμού – αλλά στην 'υποκίνηση' και πάλι¹⁸⁴. Έτσι ταυτίστηκε με τις δεξιόστροφες θεωρίες συνωμοσίας. Αντί να ασκήσει αυτοκριτική στη δική του ομορτωριστική τακτική, επικεντρώθηκε στην καταδίκη της γραμμής του ΣΥΡΙΖΑ¹⁸⁵.

Σχετικά με το ρόλο του ΚΚΕ κατά την εξέγερση του Δεκέμβρη προκύπτουν εύλογα, ερωτήματα για το αν μπορεί να καθοδηγήσει στο μέλλον κάποια, έστω ειρηνική επανάσταση, όταν στο επίπεδο ακόμη και του σπασίματος των βιτρινών¹⁸⁶ και των νέων με προσωπίδες τρομοκρατείται, κάνει λόγο για 'προβοκάτορες' και για προστασία της αστικής και μικροαστικής ιδιοκτησίας ή όταν δημοσιεύει διηγήματα στον Ριζοσπάστη¹⁸⁷ για να δικαιώσει τη λειτουργία των αστικών κατασταλτικών μηχανισμών. Η ιδεολογία του κλειστού μηχανισμού και της μεταφυσικής έσχατης ρήξης δημιουργεί αντικειμενικά μια στάση συνενοχής με τον αστικό κρατικό μηχανισμό. Αφού η έσχατη ρήξη δεν είναι

μπορεί να ιδωθεί μόνο ως προμελετημένο έγκλημα, με ενόχους το ελληνικό κράτος και τις κυβερνήσεις της Ν.Δ και του ΠΑΣΟΚ”Νεολαία ΣΥΝ: Το κράτος δολοφονεί, πρέπει να τους σταματήσουμε, <http://synlefkada.pblogs.gr/2008/12/neolaia-syn-to-kratos-dolofonei-prepei-na-toys-stamathsoyme.html> 7/12/2008

¹⁸² Αλ. Αλαβάνος συνέντευξη στους Τ. Παππά, Φ. Παπούλια: “Τώρα πια δε γίνεται να συνεργαστούμε με το ΚΚΕ”, Κ. Ελευθεροτυπία 21/12/2008 σελ 12

¹⁸³ Άρθρο: Όλοι μαχητικά στη δράση για την επιτυχία των συλλαλητηρίων του ΠΑΜΕ, Ριζοσπάστης 17/12/2008 <http://www1.rizospastis.gr/page.do?id=10368&publDate=14%2F12%2F2008&direction=&pageNo=1>

¹⁸⁴ Π. Μαυροειδής άρθρο “6 Δεκέμβρη 2008, μια ημερομηνία 'υπό διαγραφή', 6/12/2011, <http://aristeroblog.gr/node/280>

¹⁸⁵ Αλ. Παπαρήγα: Να μην χαϊδεύει τα αυτιά των κουκουλοφόρων ο ΣΥΡΙΖΑ, <http://news.in.gr/greece/article/?aid=966084,9/12//2008>

¹⁸⁶ Αλ Παπαρήγα : “Στην πραγματική λαϊκή εξέγερση δεν πρόκειται να σπάσει ένα τζάμι” <http://www.youtube.com/watch?v=FBEIYPKAbQg>

¹⁸⁷ Διήγημα: Το λάθος τηλεφώνημα ενός φονιά, ένθετη έκδοση “7 μέρες μαζί”, Ριζοσπάστης, <http://www2.rizospastis.gr/page.do?publDate=28/12/2008&id=10422&pageNo=8&direction=1,28/12/2008>

ακόμη ώριμη -και ουσιαστικά βάσει αυτής της λογικής ποτέ δε θα ωριμάσει-, κάθε μείζων ρήξη με τη νομιμότητα στο παρόν είναι κομματικά παράνομη διότι εξασθενεί το κόμμα αλλά και εμπεριέχει τον φανταστικό κίνδυνο να τεθεί το κόμμα το ίδιο εκτός της νομιμότητας. Αυτή η απειλή, η οποία φαντασικά αποικίζει το ασυνείδητο του κομματικού μηχανισμού, οδηγεί σε μια de facto αποδοχή της κυρίαρχης εκάστοτε αστικής κρατικής νομιμότητας. Έτσι, αποκλείεται ως επικίνδυνος ο μετασχηματισμός της κρίσης νομιμοποίησης σε κρίση νομιμότητας και καθαγιάζεται το κρατικό μονοπώλιο βίας. Από την άλλη η συνεχής επιβεβαίωση της σύγχρονης αυταρχικής αστικής νομιμότητας και η παγίωσή της μέσα από διαρκείς ήττες του κινήματος των μαζών δεν προετοιμάζει καμία Μεγάλη Ρήξη ούτε διαμορφώνει μια νικηφόρα ταξική συνείδηση στο κίνημα των μαζών. Αντιθέτως, μονιμοποιεί κατά τον Πουλαντζά τη συνείδηση της παντοδυναμίας του κράτους και καθλώνει τις μάζες σε έναν παθητικό ρόλο και στην κλασσική εξατομίκευσή τους εντός του καπιταλισμού.¹⁸⁸

Σύμφωνα με τους F. Piven και R. Cloward, πασχίζοντας να πράξουν αυτό που δεν μπορούν οι οργανωτές, αποτυγχάνουν να πράξουν αυτό που μπορούν. Εκείνοι που αυτοαποκαλούνται ηγέτες συνήθως δεν λαμβάνουν υπόψη τους, την οργή των διαμαρτυρομένων. Δεν ασχολούνται, εφόσον ανησυχούν για τη δόμηση και διατήρηση εμβρυικών επίσημων οργανώσεων με την πεποίθηση ότι αυτές θα μεγαλώσουν και θα γίνουν ισχυρές. Όταν ξεσπούν απεργίες, οι οργανωτές ασχολούνται με τη συλλογή συνδρομών για την οργάνωση των συνδικάτων. Οι εμπειρικές μελέτες δείχνουν ότι όταν οι ενοικιαστές αρνούνται να πληρώσουν ενοίκια κι εκδιώκουν τους εισπράκτορές τους, οι οργανωτές ασχολούνται με τις επιτροπές στέγασης. Όταν οι άνθρωποι πυρπολούν και λεηλατούν, οι οργανωτές χρησιμοποιούν αυτή τη στιγμή της τρέλας για να συντάξουν προγράμματα. Η μελέτη προηγούμενων κινημάτων φανέρωσε ένα εξίσου ενδιαφέρον ζήτημα: Οι οργανωτές όχι μόνο απέτυχαν να εκμεταλλευτούν τις ευκαιρίες που παρουσιάστηκαν από την άνοδο της ανυπακοής αλλά τυπικά έδρασαν κατά τέτοιο τρόπο ώστε να αμβλύνουν ή να κάμψουν την εκρηκτικότητα της κινητοποίησης των μελών των κατώτερων τάξεων. Με άλλα λόγια κανένα μάθημα δε φαίνεται να μαθαίνεται. Κάθε γενιά Καθοδηγητών κι Οργανωτών λειτουργεί σαν να μην προϋπήρξε πολιτική ηθική που προέρχεται από την ιστορία των αποτυχημένων προσπαθειών, ούτε από το γεγονός ότι οτιδήποτε οι άνθρωποι κέρδισαν ήταν η απάντηση στις δικές τους αναταραχές κι όχι στα οργανωμένα μέλη τους.¹⁸⁹

Στην εξέγερση συμμετέχουν μεμονωμένα άτομα ή ομάδες που ασχολήθηκαν με τη συλλογή

¹⁸⁸ Δημήτρης Μπελαντής άρθρο: “ΚΚΕ, εξεγέρσεις και αστική -δημοκρατική νομιμότητα”, Θέσεις τεύχος 107, σελ. 49-76

¹⁸⁹ F. Piven R Cloward, όπ. Εισαγωγή, σελ xxi-xxiii

αντικειμένων από τα παραβιασμένα και σπασμένα καταστήματα. Το πρώτο παρόν δόθηκε στην Αθήνα τη Δευτέρα 8/12 κι ακολούθησε και σε άλλες πόλεις. Οι πολιτικοί αναρχικοί δεν μπόρεσαν να κρατήσουν τον κυρίαρχο τόνο στα οδοφράγματα και τα σπασίματα. Το κύμα των χούντις εφήβων και των 'λούμπεν' έσπασαν την ηγεμονία τους.¹⁹⁰ Αυτοί κυριάρχησαν σιωπηρά και το βράδυ της Τετάρτης στο κατελιημένο Πολυτεχνείο, υπερισχύοντας ακόμη και επί των δυναμικών, αλλά εύρυθμων και πολιτικοποιημένων αντιεξουσιαστών, οι οποίοι ενώπιον του 'χάους', μετακόμισαν στη συνέλευση της ΑΣΟΕΕ.¹⁹¹ Παράλληλα κατά την εξεγερτική διαδικασία δρουν προφανώς κι οργανωμένες δυνάμεις της ασφάλειας,¹⁹² προβοκάτορες, μυστικοί πράκτορες που τοποθετημένοι από τον κρατικό μηχανισμό προσπαθούν με ακραίες πράξεις βίας να παρασύρουν σε απονενομημένα διαβήματα ώστε να ενεργοποιήσουν κοινωνικούς αυτοματισμούς και οργισμένες αντιδράσεις από τους 'αγανακτισμένους πολίτες', οι οποίοι είναι επίσης ελεγχόμενοι από την ασφάλεια ή άλλες υπηρεσίες και οργανώνονται κυρίως από την ακροδεξιά και την ΕΥΠ, για παράδειγμα περίπτωση Κομοτηνής.¹⁹³

Μετανάστες

Το λιγότερο σύνηθες στην ελληνική πολιτική, είναι η παρουσία μεταναστών, ενεργών κι ενταγμένων, στο δημόσιο χώρο. Συγκρινόμενη με τον οριακά αφανή μεταναστευτικό ακτιβισμό στο πλαίσιο της θεσμοποιημένης πολιτικής και των επίσημων οργανισμών, η εξέγερση του Δεκέμβρη σηματοδοτεί κάτι πρωτοφανές: ένα νέο υποκείμενο έκανε την εμφάνιση του στο δημόσιο πεδίο, ο επαναστατημένος μετανάστης, πολιτικοποιημένος και δημόσιος, να διεκδικεί πολιτική συμμετοχή.

“Αυτές οι μέρες είναι για την καθημερινή αστυνομική βία που έχει μείνει αναπάντητη, ατιμώρητη.

¹⁹⁰ «Στις πρωτοφανούς εκτάσεως και διάρκειας ταραχές της περασμένης εβδομάδας, ακόμη και οι αναρχικοί «έχασαν την μπάλα», όπως είπαν. «Είδαμε μπροστά μας το όνειρο κάθε αναρχικού: το χάος. Και σαστίσαμε...» Οι συνειδητοποιημένοι αναρχικοί είναι μορφωμένοι· όταν δεν σπάνε, περνούν με άνεση από τον Ντοστογιέφσκι στον Αναγνωστάκη και τον Ντεμπόρ, από το dubstep στα ρεμπέτικα και στο noise, συζητούν για τη βακχεία της εξέγερσης, για τη μέθη της βίας και τα όριά της. Αναγνωρίζουν προγόνους, συγχρωτίζονται με την Αριστερά και αλληλοεπηρεάζονται, βρίσκονται εντός κοινωνίας. Μετά τα τριάντα, συνήθως, αποσύρονται σταδιακά από το δρόμο. «Οι πιο υπέροχες στιγμές ήταν όταν κατεβαίναμε πιασμένοι χέρι-χέρι», άκουσα να εξομολογείται υποβλητικά η νεαρή αναρχική. «Βαρέθηκα τα όχι, θέλω να πω ναι, δεν γουστάρω άλλο θάνατο...». Νίκος Ξυδάκης, Χίλιες λέξεις για το Δεκέμβρη | Απ' τον Δεκέμβρη της εξέγερσης στον Δεκέμβρη της πτώχευσης, <http://mbnet.gr/details.php?id=1228>

¹⁹¹ Νίκος Ξυδάκης ό.π.

¹⁹² Cops are breaking shops in greek riots 2008, εκτ. Α.Λαζόπουλου 17/12/2008 <http://www.youtube.com/watch?v=2RSXXkxJauw>

¹⁹³ Ξάνθη: ενέργειες οργής κι αλληλεγγύης 11/12, Συντονιστικό κατάληψης Πολυτεχνικής σχολής Συλλόγου Φοιτητών Ξάνθης, Δευτέρα 15 Δεκεμβρίου 2008, <http://antienimerwsi-skfx.blogspot.gr/2008/12/1112.html>

Είναι για τον εξευτελισμό στα σύνορα, στα κέντρα αλλοδαπών που συνεχίζεται ακόμα. Είναι για τις κατάφωρες αποφάσεις των ελληνικών δικαστηρίων, τους μετανάστες και πρόσφυγες που είναι άδικο στις φυλακές, τη δικαιοσύνη που μας στερήθηκε. Ακόμα και τώρα, στις μέρες και νύχτες του ξεσηκωμού, οι μετανάστες πληρώνουν βαρύ τίμημα με επιθέσεις ακροδεξιών και μπάτσων, με απελάσεις και ποινές φυλάκισης που τα δικαστήρια μοιράζουν με χριστιανική αγάπη σε εμάς τους άπιστους.

Αυτές οι μέρες είναι για την εκμετάλλευση που συνεχίζεται αμείωτη για 18 χρόνια. Είναι για τους αγώνες που δεν ξεχάστηκαν στους κάμπους στο Βόλο, τα ολυμπιακά έργα, την Αμαλιάδα. Είναι για τον ιδρώτα και το αίμα των γονιών μας, για τη μαύρη εργασία, τα ατελείωτα ωράρια. Είναι για τα παράβολα, τα πρόστιμα, τα ένσημα που πληρώνουμε και δεν θα μας αναγνωριστούν ποτέ. Είναι για τα χαρτιά που θα κυνηγάμε μια ζωή σαν να είναι λαχείο.¹⁹⁴

Ερμηνεύοντας την εξέγερση από τη σκοπιά των μεταναστών, έρχονται στην επιφάνεια και ενοποιούνται μια σειρά πολιτικών στην ιδιωτική σφαίρα, διατοπικών μετασχηματισμών και παγκόσμιων οικονομικών δυνάμεων που διαμόρφωσαν συνθήκες για τα γεγονότα του Δεκέμβρη, εντασσόμενοι όλοι σε ένα ευρύτερο ευρωπαϊκό πλαίσιο¹⁹⁵. Ο αλλοδαπός γίνεται αποφασιστικός

¹⁹⁴ “Αυτές οι μέρες είναι και δικές μας” κείμενο που υπογράφεται από το Στέκι Αλβανών μεταναστών, <http://steki-am.blogspot.gr/2008/12/blog-post.html>

¹⁹⁵ Τα κοινωνικά όρια της Ευρωπαϊκής Ένωσης όχι μόνον διατηρούνται αλλά και «βαθαίνουν» και οι βέβαια ούτε εμφανή είναι ούτε σταθερά. Παράλληλα υπάρχουν όμως οι εμφανείς (ενίοτε και επιδεικτικοί) έλεγχοι προσώπων στα εσωτερικά σύνορα για λόγους κρατικού συμφέροντος, οι οποίοι δεν καταργούνται, αλλά απλώς μετατοπίζονται. Αυτό επιτυγχάνεται με τα «αντισταθμιστικά μέτρα» που προβλέπει η συμφωνία Schengen και μάλιστα με δύο τρόπους: αφενός οι ενδοκρατικοί αστυνομικοί έλεγχοι αρχίζουν 20 χλμ. μετά τα σύνορα και αφετέρου ενισχύονται οι έλεγχοι στα εξωτερικά σύνορα της ΕΕ.

Τέτοιοι έλεγχοι παρουσιάζονται ως μέθοδοι για επίτευξη μεγαλύτερης ασφάλειας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ο ευρωπαϊκός χαρακτήρας της εσωτερικής ασφάλειας στο «Φρούριο Ευρώπη» και η θεσμοποιημένη πλέον συνεργασία της αστυνομίας και της δικαιοσύνης στα κράτη μέλη καθιστά σαφή την «πολυσημία και τη διαφορετικότητα των συνόρων». Σε συνδυασμό με τη διαπιστούμενη μεταβολή των «παραστάσεων για τον εχθρό» και των «φόβων» που συνδέονται με αυτές, δημιουργούνται νέα σύνορα και αποκλεισμοί στην Ευρώπη. Μετά την κατάρρευση της ιδεολογικοπολιτικής παράστασης του εχθρού με τη μορφή του «κομμουνιστικού κινδύνου», «ανακαλύφθηκαν» ήδη σε όλη την Ευρώπη νέοι πολιτικοί κίνδυνοι και τέθηκαν σε κίνηση μηχανισμοί φόβου, οι οποίοι τείνουν να νομιμοποιήσουν τους μηχανισμούς κρατικής ασφάλειας, την ανασυγκρότηση των αστυνομικών αρμοδιοτήτων και τη δημιουργία νέων συστημάτων «πληροφοριών». Οι νέοι «εχθροί» είναι ο ισλαμικός «θρησκευτικός φανατισμός» --ως συνώνυμο της τρομοκρατίας-- και το λεγόμενο οργανωμένο έγκλημα που παίρνει πλέον τη μορφή ενός σχήματος γενικής εφαρμογής: «Το παράδοξο είναι ότι, με εξαίρεση την Ιταλία, όλες οι ευρωπαϊκές χώρες θεωρούν την οργανωμένη εγκληματικότητα ως φαινόμενο που προέρχεται κυρίως από το εξωτερικό».

Σ' αυτό το πλαίσιο δεν είναι παράδοξο - αλλά ανησυχητικό-- ότι «η παράνομη διάβαση των συνόρων» κατατάσσεται στην «οργανωμένη εγκληματικότητα», με αποτέλεσμα να εμφανίζονται ως «εγκληματική απειλή» όχι μόνον τα δίκτυα παράνομης διακίνησης μεταναστών, αλλά και τα θύματά τους, οι πρόσφυγες και οι μετανάστες. Αυτό είναι ενδεικτικό για την παρατηρούμενη σε πολιτικό και νομικό επίπεδο «υλική και συμβολική βία εναντίον των μεταναστών και όσων ζητούν άσυλο» η οποία βρίσκεται σε αλληλεξάρτηση με τις ρατσιστικές προβολές και τους φόβους της κοινής γνώμης απέναντι στην «εισβολή» ή «διείσδυση» των

παράγοντας, παρότι η αφορμή για την εξέγερση δεν ήταν κάποια ξενοφοβική ή ρατσιστική πράξη, αλλά η παράλογη δολοφονία ενός σχετικά εύπορου Έλληνα εφήβου. Ούτε πυροδοτήθηκε από τους μετανάστες, αλλά ούτε εκφράστηκαν αιτήματα στο όνομα τους. Οι μετανάστες δεν συμμετείχαν στην εξέγερση με μια συγκροτημένη ταυτότητα, με ορισμένους σκοπούς, ως φορείς εθνοτικών, θρησκευτικών, εθνικών ταυτοτήτων, αλλά εμφανίστηκαν στη δημόσια σκηνή, συμμεριζόμενοι το γενικευμένο ενδιαφέρον για το γεγονός που υπερέβαινε την ατομική τους υπόσταση και τους σκοπούς.¹⁹⁶ Η συμμετοχή των μεταναστών στην εξέγερση διαμορφώθηκε κάτω από το ευρύτερο σημαίνον της αστυνομικής βιαιότητας¹⁹⁷, το οποίο μπορεί να συσπειρώσει αλλοδαπούς και γηγενείς. Η συμμετοχή των μεταναστών ήταν ουσιαστική. Οι «εξεγερμένοι» δρώντες – μετανάστες σε ενεργή πολιτική συμμετοχή”, συνδεδεμένοι με άλλους, πολιτικοποιημένοι και συγκρουσιακοί, πρόσθεσαν ένα ακόμη στοιχείο στην εξέγερση, χωρίς να περάσουν απαρατήρητοι. Αρκετά διεθνή πρακτορεία ανέφεραν τη συμμετοχή των μεταναστών στην εξέγερση και τα ηγεμονικά μέσα ενημέρωσης αναγνώρισαν την εμπλοκή των μεταναστών στα γεγονότα.

ξένων. Σ' αυτό το πλαίσιο βρίσκει ερείσματα και νομιμοποίηση η όλο και σκληρότερη πολιτική «πρόληψης» της ΕΕ απέναντι στους «εξωκοινοτικούς» αλλοδαπούς. Αφού τα οικονομικά και αστυνομικά μέτρα κρίθηκαν ανεπαρκή για να περιορίσουν τον αριθμό των προσφύγων και μεταναστών στα επίπεδα που θα επιθυμούσαν τα ευρωπαϊκά κράτη, προτείνεται πλέον σε όλη την Ευρώπη η «προληπτική» αστυνομική μέθοδος της «συλλογής και ανταλλαγής πληροφοριών». Ενόψει δε των χαρακτηριστικών σχεδιασμού και λειτουργίας των ευρωπαϊκών μηχανισμών πληροφοριών επισημαίνεται ο κίνδυνος στήριξης της κοινής πολιτικής εσωτερικής ασφάλειας σε ένα ποινικό δίκαιο της «εγκληματικής πρόθεσης», το οποίο, ως γνωστόν, στήριξε στο παρελθόν αυταρχικά καθεστώτα και ακραία κατασταλτικές πολιτικές.

Allesandro Barrata, Χριστίνα Γιαννούλη άρθρο: “Από το δίκαιο της Ευρώπης στην Ευρώπη των δικαιωμάτων”, περ. Θέσεις τ.60, http://theseis.com/index2.php?option=com_content&do_pdf=1&id=595

¹⁹⁶ Andreas kalyvas άρθρο “An Anomaly?Some Reflections on the Greek December 2008”22/9/2010, πηγή όμιλος Αριστόβουλος Μάνεσης, <http://www.constitutionalism.gr/site/1658-an-anomaly-some-reflections-on-the-greek-december/>

¹⁹⁷ Βίντεο σοκ με σκηνές κακοποίησης μεταναστών, μέσα σε αστυνομικό τμήμα, πηγή in gr , 16/06/2007, <http://news.in.gr/greece/article/?aid=810248>

Αλλαγές στα τέλη του 20^{ου} αιώνα σε κοινωνικό, οικονομικό, πολιτισμικό επίπεδο

Ιστορικό πλαίσιο - Μεταβολές στα τέλη του 20ου αιώνα

Το τέλος του 20^{ου} αιώνα σηματοδεύτηκε από ριζοσπαστικές αλλαγές σε κοινωνικό, πολιτισμικό και οικονομικό επίπεδο. Σύμφωνα με τον Hobsbawm¹⁹⁸ “τέτοια ήταν η ταχύτητα της αλλαγής, ώστε ο ιστορικός χρόνος θα πρέπει να συντμηθεί σε μικρότερα χρονικά διαστήματα για να την αποτυπώσει”.

Τα τελευταία τριάντα χρόνια έχουν επέλθει ριζικές αλλαγές στις δύο δυναμικές που έχουν αλλάξει τον τρόπο που σκεφτόμαστε και αντιμετωπίζουμε το έγκλημα. Η πρώτη δυναμική περιλαμβάνει το σύνολο των οικονομικών κοινωνικών και πολιτισμικών αλλαγών με τον ερχομό της ύστερης νεωτερικότητας, οι οποίες συνέβαλαν σε ένα αριθμό σύνθετων μεταβολών. Αυτές περιλαμβάνουν:

1. Τη μεταβατική δυναμική της καπιταλιστικής παραγωγής και του συναλλάγματος (την εμφάνιση της μαζικής κατανάλωσης, την παγκοσμιοποίηση, την αναδιάρθρωση της αγοράς εργασίας και τη νέα ανασφάλεια στην απασχόληση).

2. Τις κοσμικές αλλαγές στη δομή της οικογένειας και των νοικοκυριών (τη μετάβαση των γυναικών στην αγορά εργασίας, την αύξηση των διαζυγίων και την αποδιάρθρωση της οικογένειας, τη μείωση του μέσου όρου των νοικοκυριών, την εξάπλωση των μονογονεϊκών νοικοκυριών, την ανάδειξη της νεολαίας σε ξεχωριστή, συχνά ανεπιτήρητη, κοινωνική ομάδα)

3. Τις αλλαγές στην κοινωνική οικολογία και δημογραφία (την αλλαγή του χρόνου και του χώρου με τη χρήση του αυτοκινήτου, τα προάστια, τις συχνές μετακινήσεις με τα συγκοινωνιακά μέσα, την πληροφορική)

4. Τον κοινωνικό αντίκτυπο των ηλεκτρονικών μέσων μαζικής ενημέρωσης (τη γενίκευση των προσδοκιών και του φόβου, κορπορατικές κουλτούρες, αλλαγές του πολιτικού λόγου)

5. Τον εκδημοκρατισμό της κοινωνικής και πολιτιστικής ζωής (η «ανυποταξία» των κατώτερων οικονομικών τάξεων και των μειονοτήτων, αλλαγές στα ποσοστά δύναμης μεταξύ αντρών – γυναικών, η αύξηση του ηθικού ατομικισμού).

Η δεύτερη μεγάλη μεταβολή οφείλεται στην 'αναδιοργάνωση' των ταξικών σχέσεων και προέκυψε ως συνέχεια των μαζικών αναστατώσεων που επέφερε ο ύστερος νεωτερισμός. Αυτό έγινε δυνατό εξαιτίας της μετατόπισης του οικονομικού ενδιαφέροντος από την ειδικευμένη εργατική τάξη, από τις αυτοκαταστροφικές τάσεις του κράτους πρόνοιας και την οικονομική ύφεση μεταξύ 1970-1980. Ήταν πολιτικό επίτευγμα αρχηγών όπως των Reagan και Thatcher που βασίστηκε στις αντιδραστικές τους

¹⁹⁸ Eric Hobsbawm, Η εποχή των άκρων Ο σύντομος εικοστός αιώνας 1914-1991, ζ' έκδοση, Θεμέλιο, Αθήνα, 2003 σελ. 370

πεποιθήσεις για την ελεύθερη οικονομία, στην πολιτική ενάντια της κοινωνικής πρόνοιας και στον πολιτιστικό τους συντηρητισμό. Οι δυναμικές αυτές άλλαξαν την κοινή εμπειρία του εγκλήματος, της πρόνοιας και την πολιτική σημασία αυτών των δύο. Ο ύστερος νεωτερισμός επέφερε νέες ελευθερίες, νέα επίπεδα κατανάλωσης, νέες αναταράξεις και αποδιοργανώσεις και κυρίως νέα επίπεδα εγκλήματος και ανασφάλειας. Η αντίδραση της πολιτικής μεταξύ 1980-1990 προσανατόλισε την κοινή γνώμη προσπαθώντας να την πείσει ότι επρόκειτο για προβλήματα άσκησης ελέγχου και όχι πρόνοιας, που προκύπτουν ως αποτέλεσμα των αλλοιωμένων κοινωνικών προγραμμάτων, της ανήθικης ανεκτικότητας και χαλαρότητας της οικογενειακής πειθαρχίας, της ανεύθυνης συμπεριφοράς της επικίνδυνης κατώτατης κοινωνικής τάξης (underclass), δηλαδή ανθρώπων που έκαναν 'κατάχρηση των νέων ελευθεριών' και έκαναν δύσκολη τη ζωή στους υπόλοιπους.¹⁹⁹

Στον 'ταξικό υπόκοσμο' προστέθηκαν αργότερα και οι μετανάστες από τα νέα μεταναστευτικά ρεύματα από χώρες του Τρίτου Κόσμου προς το Βορρά ²⁰⁰, ενώ η κατάρρευση των χωρών του πρώην ανατολικού μπλοκ και η μετάβαση αυτών στον άκρατο καπιταλισμό προκάλεσε κοινωνική και πολιτική απορύθμιση, οδηγώντας μεταναστευτικά κύματα προς τη Δύση,²⁰¹ τα οποία στην προσπάθεια αναζήτησης εργασίας σε μια αγορά που ήδη περνούσε κρίση, αντιμετώπισαν την ξеноφοβία και το ρατσισμό.

Σύμφωνα με τον Garland η εμπειρία των υψηλών επιπέδων εγκλήματος ως 'φυσικό' (normal) κοινωνικό φαινόμενο διαμόρφωσε μια σαφή αντίληψη γύρω από το έγκλημα, που άλλαξε το πλαίσιο όπου η εγκληματολογία και η ποινική δικαιοσύνη λειτουργούσαν. Η αλλαγή αυτή χαρακτηρίζεται από σύνολα στάσεων, αρχών και πρακτικών. Τα υψηλά επίπεδα εγκλήματος θεωρούνται «φυσικό» κοινωνικό γεγονός κι η αποφυγή του οργανώνεται υπό το πρίσμα της καθημερινότητας. Ο φόβος του εγκλήματος είναι ιδιαίτερα διαδεδομένος και γίνεται σημείο πολιτικών αναφορών ενώ η έκβαση του πολιτικοποιείται και αναπαριστάται με συγκινητικούς φραστικούς όρους. Το ενδιαφέρον για τα θύματα και την ασφάλεια του κοινού γίνονται πρωταρχικά κυβερνητική πολιτική. Ιδιωτικές αμυντικές τακτικές της καθημερινότητας γίνονται ευρέως διαδεδομένες κι αναπτύσσεται τεράστια αγορά ιδιωτικής ασφαλείας. Η 'συναίσθηση του εγκλήματος' εμποτίζει την καθημερινότητα, καθιερώνεται στα μέσα μαζικής ενημέρωσης, στην κουλτούρα των πολιτών και στην αντίληψη της οικιστικής ανάπτυξης του

¹⁹⁹ David Garland and Richard Sparks: «Criminology, Social Theory and the challenge of our time» των David Garland and Richard Sparks επιμέλεια, Criminology and Social Theory, Oxford University Press, New York, 2000, σελ. 15-16

²⁰⁰ Eric Hobsbawm, ό.π., σελ 436-437

²⁰¹ Θεόδωρος Π. Παπαθεοδώρου, Δημόσια ασφάλεια και αντεγκληματική πολιτική. Συγκριτική προσέγγιση, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σελ. 120

περιβάλλοντος.²⁰²

Έννοια της διακινδύνευσης

Η έννοια του κινδύνου ή ακριβέστερα της διακινδύνευσης²⁰³ κατά τον Ulrich Beck αποτελεί το όριο της νεωτερικότητας. Η διακινδύνευση όπως ορίζεται από τον ίδιο είναι “ο συστηματικός τρόπος αντιμετώπισης των κινδύνων και των απειλών που προκαλούνται και παρουσιάζονται από την ίδια τη νεωτερικότητα”. Οι διακινδυνεύσεις είναι το αντίθετο των παλαιότερων κινδύνων. Είναι οι συνέπειες που σχετίζονται με την απειλητική δύναμη της νεωτερικότητας και της παγκοσμιοποίησης της αμφιβολίας. Σύμφωνα με τον Beck οι άνθρωποι ανέκαθεν αντιμετώπιζαν κινδύνους επομένως η λέξη είναι τόσο παλιά όσο και η εξέλιξη. Ο σύγχρονος άνθρωπος μπορεί να είναι περισσότερο προστατευμένος από ότι παλαιότερα, αλλά οι συνέπειες των επιστημονικών και βιομηχανικών εξελίξεων είναι ένα ενιαίο σύνολο διακινδυνεύσεων κι απειλών που παρόμοια δεν έχει αντιμετωπίσει στο παρελθόν. Οι χωρο-εδαφικές τους συνέπειες δεν είναι επιδεκτικές μειώσεων καθώς ξεπερνούν τα εθνικά σύνορα κι επιβαρύνουν το σύνολο της ανθρωπότητας.²⁰⁴ Διακρίνει τρία στάδια κοινωνικής εξέλιξης: την προ-νεωτερικότητα, τη νεωτερικότητα και την αναστοχαστική (reflexive) νεωτερικότητα ή κοινωνία της διακινδύνευσης. Στην τελευταία, η ανάπτυξη της επιστήμης και η πίστη στην πρόοδο που καθιέρωσε τον ορθολογικό τρόπο σκέψης υποσκάπτει τα θεμέλια του πολιτισμού που έθεσε, εφόσον οι κίνδυνοι που δημιουργήσε ξεπερνούν τις δυνατότητες επιστημονικής πρόληψης και προστασίας.²⁰⁵ “Στην κοινωνία της διακινδύνευσης το άγνωστο και αθέλητο ως συνέπειες, έρχονται να γίνουν κυρίαρχη δύναμη στην ιστορία και την κοινωνία.”²⁰⁶

Η εμπιστοσύνη ως πεποιθήση για την αξιοπιστία ενός προσώπου ή ενός συστήματος, συνδέεται με τη διακινδύνευση η οποία προϋποθέτει τον κίνδυνο όχι όμως απαραίτητα και την επίγνωση αυτού. Διακινδύνευση κι εμπιστοσύνη είναι συνυφασμένες. Η εμπιστοσύνη αποσκοπεί στη μείωση ή ελαχιστοποίηση των κινδύνων. Η διακινδύνευση δεν επηρεάζει μόνο την ατομική δράση αλλά υπάρχουν και 'περιβάλλοντα διακινδύνευσης' που επηρεάζουν μάζες ατόμων. Η ασφάλεια, ως η κατάσταση στην οποία κάποιο ιδιαίτερο σύνολο κινδύνων προλαμβάνεται ή ελαχιστοποιείται,

²⁰² στο ίδιο σελ. 16

²⁰³ Ulrich Beck, Risk society Towards a New Modernity, Sage Publications, London, Thousand Oaks, New Delhi σελ. 21

²⁰⁴ Scott Lash and Brian Wynne : “Introduction” στο Ulrich Beck : Risk society Towards a New Modernity, Sage Publications, London, Thousand Oaks, New Delhi σελ 2-3

²⁰⁵ Ulrich Beck ό.π. σελ 10-11

²⁰⁶ Ulrich Beck ό.π. σελ 22

συνδέεται με τις δύο προηγούμενες έννοιες εφόσον συνήθως στηρίζεται στην ισορροπία εμπιστοσύνης και αποδεκτής διακινδύνευσης. Η ασφάλεια μπορεί να αναφέρεται σε μεγάλες μάζες ή μεμονωμένα άτομα.²⁰⁷

Η κοινωνία του 'αφόρητου κινδύνου' συνδέεται με την καταστροφολογία ή τη μεγάλη καταστροφή. Από τον κίνδυνο με ελάχιστη πιθανότητα μέχρι την πραγματική απειλή γενικής καταστροφής η απόσταση ίσως είναι μεγάλη αλλά ο φόβος είναι ο ίδιος. Αυτή τη μόνιμη σχεδόν αίσθηση απειλής δεν τη βιώνουν όλοι οι κάτοικοι του πλανήτη με τον ίδιο τρόπο²⁰⁸, αφού οι κίνδυνοι είναι συχνά επιλεγμένοι και κοινωνικά κατασκευασμένοι από συστήματα που διαχωρίζουν νικητές και νικημένους. Η παγκοσμιοποίηση της διακινδύνευσης παίρνει τον τόνο της από τις απειλές και τους κινδύνους της μοντέρνας κοινωνικής ζωής²⁰⁹, χωρίς να λύνει το πρόβλημα των αποκλεισμών και των αποκλεισμένων. Η κοινωνία παράγει κινδύνους και διαχειρίζεται κινδύνους. Η κοινωνική αποδιοργάνωση και η ανομία δύσκολα ορίζονται κι είναι αβέβαιο αν μπορούν να μετρηθούν, ενώ το ίδιο ισχύει για τις ανασφάλειες που προκαλούν οι διάφοροι εγκληματικοί κίνδυνοι. Άλλωστε ένας κίνδυνος σημαίνει διαφορετικά πράγματα για διαφορετικούς ανθρώπους σε διαφορετικά πλαίσια τόσο χώρου όσο και χρόνου. Ο φόβος του εγκλήματος περισσότερο σχετίζεται με διάφορες κοινωνικές κατασκευές παρά με την πραγματικότητα. Το 'κλίμα διακινδύνευσης' παίζει το δικό του ρόλο όπως άλλωστε και η 'επικοινωνία του ρίσκου'. Ο φόβος και τα στερεότυπα συχνά καταλήγουν στην αναζήτηση και τιμωρία των αποδιοπομπαίων τράγων²¹⁰, αφού η κοινωνία της διακινδύνευσης εύκολα μετατρέπεται σε 'κοινωνία αποδιοπομπαίων'.²¹¹

Το ρίσκο-διακινδύνευση- όμως το επιλέγουμε επειδή αναμένουμε κάποιο όφελος από αυτή την επιλογή. Τόσο ο κίνδυνος όσο και η διακινδύνευση είναι τρόποι παρατήρησης μιας κατάστασης η

²⁰⁷ Anthony Giddens, Οι συνέπειες της νεωτερικότητας, Κριτική, Αθήνα, 2001, σελ. 47-54

²⁰⁸ Τα χαμηλότερα κοινωνικά στρώματα προσελκύουν τους περισσότερους κινδύνους ενισχύοντας το μοντέλο της ταξικής ανισότητας. Οι κατώτερες επαγγελματικές τάξεις είναι έκθετες σε υψηλούς κινδύνους υγείας εφόσον απασχολούνται εντός των ρυπογόνων βιομηχανιών και κατοικούν δίπλα σε αυτές. Η συσσώρευση των κινδύνων στα χαμηλά κοινωνικά στρώματα χειροτερεύει, καθώς βιομηχανικές μονάδες υψηλού κινδύνου μεταφέρονται στις ανυποψίαστες για τις συνέπειες χώρες του Τρίτου κόσμου, οι οποίες δείχνουν ανεκτικότητα αρκεί να ξεπεράσουν την εξαθλίωσή τους, πράγμα που εκμεταλλεύονται οι πολυεθνικές εταιρείες, μεγιστοποιώντας τα κέρδη τους από την παντελή απουσία οποιασδήποτε προστασίας τόσο του ανθρώπινου όσο και του φυσικού περιβάλλοντος. Ulrich Beck ό.π. σελ 20

²⁰⁹ Anthony Giddens ό.π., σελ. 153

²¹⁰ Η κοινωνική συνοχή δεν πλάθεται μέσα από κοινά ιδεώδη για την ποιοτική ζωή, αλλά γίνεται η προσπάθεια διατήρησης και διάσωσης των κεκτημένων. Οι πολίτες συσπειρώνονται με σκοπό την πρόληψη, τη διαχείριση και την αποφυγή των κινδύνων, ενώ νιώθουν φόβο από το άγνωστο, το διαφορετικό, το ξένο. Ο φόβος και τα αδιέξοδα, η αβεβαιότητα και η έλλειψη εμπιστοσύνης δημιουργούν ηθικούς πανικούς, οι οποίοι καταλήγουν στην αναζήτηση των «αποδιοπομπαίων τράγων». Ulrich Beck, ό.π., σελ. 75-77

²¹¹ Γιάννης Πανούσης,, Εγκληματογενείς & εγκληματογόνοι κίνδυνοι, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2007, σελ. 30-33

οποία μπορεί να περιέχει στοιχεία κινδύνου και διακινδύνευσης ανάλογα με το πώς την αντιλαμβανόμαστε, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν υπάρχουν καθαρές περιπτώσεις κινδύνου και διακινδύνευσης.²¹² “Το ρίσκο το αναλαμβάνουμε ενώ τον κίνδυνο τον υφιστάμεθα, αλλά και στις δυο περιπτώσεις η αίσθηση του επερχόμενου κακού μοιάζει να είναι κοινή”.²¹³

Ο ρόλος του κράτους

Το μοντέρνο ορθολογικό κράτος έφτασε στην κορύφωσή του κατά τη διάρκεια της Χρυσής Εποχής.²¹⁴ Την περίοδο αυτή όλα τα προηγμένα καπιταλιστικά κράτη έγιναν 'κράτη κοινωνικής πρόνοιας'²¹⁵ και οι κυβερνήσεις αντιμετώπιζαν προβλήματα όπως το έγκλημα, την εκπαίδευση, την εργασία, τη φτώχεια και την οικογενειακή λειτουργία ως κοινωνικά προβλήματα, ενώ νέες μορφές διατήρησης του ελέγχου εξουσιοδότησαν τους κοινωνικούς επιστήμονες να καθιερώσουν τις κοινωνικές νόρμες και αρχές σε θέματα της καθημερινότητας. Οι ειδικοί, με την προθυμία των ατόμων και των οικογενειών, επέβαλαν μέσω της πειθούς τους, την ελπίδα για την επιτυχία της κοινωνικής προόδου, της οικονομικής ασφάλειας, της φυσικής υγείας και της αυτό-εκπλήρωσης. Το φάσμα των κοινωνικών παροχών και των κοινωνικών υπηρεσιών αυξήθηκε ενώ η πίστη των ποινικών επιστημόνων στην αναμόρφωση και στην επανένταξη, συνδυάστηκε εναρμονισμένα με τις στρατηγικές του κράτους πρόνοιας.²¹⁶ Παράλληλα, την ίδια περίοδο οι πολίτες πιστεύουν ότι το έγκλημα πρέπει να αντιμετωπίζεται από τους ειδικούς και δείχνουν εμπιστοσύνη στο έργο των αρχών για την εφαρμογή του νόμου και της τάξης.²¹⁷

Μετά τη δεκαετία του '70 η κατάσταση αλλάζει. Οι δυο ισχυροί πυλώνες της σταθερής διακυβέρνησης, η εθελοντική νομιμοφροσύνη και προσφορά υπηρεσιών από τους πολίτες στα κράτη και η προθυμία να υπακούν στην καθιερωμένη και πανίσχυρη εξουσία κλονίζονται. Η σχέση των πολιτών και των δημόσιων αρχών γίνεται απόμακρη, η προθυμία για συμμετοχή στην πολιτική

²¹² Έφη Λαμπροπούλου, Εσωτερική Ασφάλεια και Κοινωνία του Ελέγχου, Αθήνα, 2001, σελ.53

²¹³ Γιάννης Πανούσης, ό.π., σελ. 32

²¹⁴ Σήμερα είναι φανερό ότι η Χρυσή Εποχή αφορούσε τις αναπτυγμένες καπιταλιστικές χώρες που σε αυτές τις δεκαετίες (κυρίως 1950-1970) αντιπροσώπευαν τα τρία τέταρτα της παγκόσμιας παραγωγής, ενώ η γενική αφθονία ουδέποτε άγγιξε την πλειοψηφία του παγκόσμιου πληθυσμού – του πληθυσμού που ζούσε σε χώρες φτωχές και καθυστερημένες. Eric Hobsbawm, ό.π., σελ. 329-367

²¹⁵ στο ίδιο σελ. 364

²¹⁶ David Garland, The culture of Control, Crime and Social Order in Contemporary Society, Oxford University press, Oxford New York, 2001, σελ. 46-47

²¹⁷ στο ίδιο σελ. 32-34

εξασθενεί. Παράλληλα ο ρόλος των κρατών μειώνεται και επέρχεται η μαζική αντικατάσταση των δημόσιων υπηρεσιών από ιδιωτικές ή ιδιωτικοποιημένες υπηρεσίες. Ο τρόπος λειτουργίας της ιδιωτικής εταιρείας που επιδιώκει το μέγιστο κέρδος γίνεται το μοντέλο στο οποίο αποβλέπουν και οι κυβερνήσεις. Το πρόβλημα που αναφάίνεται είναι ότι η κυριαρχία της αγοράς δεν είναι συμπλήρωμα της φιλελεύθερης δημοκρατίας, αλλά εναλλακτική προς αυτήν. Η συμμετοχή στην αγορά αντικαθιστά τη συμμετοχή στην πολιτική, με τον καταναλωτή να υποκαθιστά τον πολίτη.²¹⁸

Πίσω από την ελευθερία της 'πολιτιστικής επιλογής', τις 'συλλογικές ταυτότητες', τα 'αιτήματα αναγνώρισης', το 'δικαίωμα στη διαφορά' και την 'ετερότητα', κρύβονται βαθύτερα ιστορικό-κοινωνικά αίτια που σχετίζονται με τη διάχυτη κοινωνική απορία ή και την αμηχανία, μπροστά στις ραγδαία μετατοπιζόμενες ιστορικές λειτουργίες του κοινωνικού Όλου και του Κράτους. Οι στρατηγικές εξουσίας μετατοπίζονται αποφασιστικά. Ο άνθρωπος δε διδάσκεται να σκέφτεται και να λειτουργεί ως μέλος μιας σταθερής κοινωνίας, αλλά εξωθείται να ζει και να δρα ως 'αυτο - υπευθυνοποιούμενο' και 'αυτο- κοινωνικοποιούμενο' άτομο. Από τη στιγμή που οι Πολιτείες δεν πιέζονται να προτάσσουν κατά προτεραιότητα τη συμβολική τους ενότητα, η οικουμενική προβολή της ιδέας της ατομικής ευθύνης δεν είναι τίποτα άλλο παρά μια ιδεολογική φυγή προς τα εμπρός του συστήματος κοινωνικών εξουσιών, το οποίο δεν χρειάζεται καν να επιχειρεί κοπιώδεις κι επικίνδυνες υπερβάσεις. Η επαγγελία του 'τέλους της Ιστορίας' εμφανίζεται συνώνυμη με το τέλος των αξιακών συστημάτων της κρατικής πολιτικής.²¹⁹

Οι διαδικασίες αναδιάρθρωσης του κεφαλαίου σε εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο τείνουν στη φιλελευθεροποίηση των διαδικασιών μετακίνησης του κεφαλαίου, εμπορευμάτων και υπηρεσιών με στόχο την ενοποίηση της διεθνούς αγοράς μέσω της απορρύθμισής της, δηλαδή την άρση όλων των προστατευτικών μηχανισμών της μισθωτής εργασίας, την αποδυνάμωση των κρατικών παρεμβατισμών, την ανεξέλεγκτη κυριαρχία των μηχανισμών της αγοράς και την ενίσχυση των φορέων της παγκοσμιοποίησης που είναι οι πολυεθνικές εταιρείες. Το αποτέλεσμα είναι ότι οι ανισότητες μεγαλώνουν λόγω της αφαίρεσης από το Κράτος των αναδιανεμητικών του ικανοτήτων και λειτουργιών.²²⁰

Η συρρίκνωση των κρατικών παρεμβάσεων στο πεδίο της κοινωνικής πολιτικής, αποδυναμώνει τις

²¹⁸ Eric Hobsbawm, Παγκοσμιοποίηση, Δημοκρατία και Τρομοκρατία, Θεμέλιο, Αθήνα, 2007, σελ. 125-129

²¹⁹ Κωνσταντίνος Τσουκαλάς, Η επινόηση της Ετερότητας: 'Ταυτότητες' και 'Διαφορές' στην εποχή της Παγκοσμιοποίησης, Καστανιώτη, Αθήνα, 2010, σελ. 31-33

²²⁰ Γιώργος Π. Νικολόπουλος, Κράτος, Ποινική Εξουσία και Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση, Μια εγκληματολογική προσέγγιση, Κριτική, Αθήνα, 2002, σελ. 43-45

έννοιες της 'αποκατάστασης' και 'επανένταξης', ενώ τη θέση τους παίρνουν η 'ανταπόδοση', η 'δίκαιη' και 'ανάλογη' προς τη συμπεριφορά του ατόμου ποινή. Η ποινή παύει να είναι προνοιακού χαρακτήρα και νομιμοποιείται ως μέτρο 'εξουδετέρωσης' για την προστασία της κοινωνίας. Σύμφωνα με τον Wacquant: “Οι υποχρεώσεις του προϋπολογισμού και η πολιτική μόδα του 'λιγότερου κράτους' ωθούν στην εμπορευματοποίηση της κοινωνικής πρόνοιας και της φυλάκισης. Οι φτωχοί και οι εγκληματίες καθίστανται προσοδοφόροι τόσο σε ιδεολογικό όσο και σε οικονομικό επίπεδο.

Βλέπουμε έτσι τη δημιουργία ενός σωφρονιστικού- προνοιακού συμπλέγματος που στόχο έχει να παρακολουθεί και να τιμωρεί τους πληθυσμούς που δεν έχουν υποταχθεί στη νέα οικονομική τάξη”.²²¹

Παγκοσμιοποίηση - Συνέπειες

Ο Ulrich Beck ορίζει ως παγκοσμιοποίηση “τις διεργασίες εκείνες, ως αποτέλεσμα των οποίων τα εθνικά κράτη και η ανεξαρτησία τους συνδέονται κι αλληλοδιαδέχονται μέσω των διεθνικών δραστηριοτήτων που αναπτύσσονται, καθώς και των δυνατοτήτων για εξουσία, κατευθύνσεων, ταυτοτήτων και δικτύων επικοινωνίας που αυτές γεννούν.”²²²

Βασικά χαρακτηριστικά της παγκοσμιοποίησης είναι: α) το μεταφορντικό μοντέλο παραγωγής με την προσαρμογή των εργασιακών σχέσεων σε αυτό, β) οι νέες τεχνολογίες που καθορίζουν ποιες μερίδες του κεφαλαίου ισχυροποιούνται, δυναμώνουν τη θέση των υψηλά ειδικευμένων, αναβαθμίζουν τύπους εργασίας, κλάδους οικονομίας, την καθημερινή ζωή, ενώ διαμορφώνουν μια νέα σχέση μεταξύ χώρου και χρόνου εφόσον εκμηδενίζουν τις χωρικές και χρονικές αποστάσεις, όχι μόνο μέσω της πληροφορικής, αλλά και με τον εκσυγχρονισμό των μέσων μεταφοράς και των μαζικών μετακινήσεων και επιφέρουν παγκοσμίως, οξύτατα οικολογικά προβλήματα που οι λύσεις τους υπερβαίνουν τα στενά τοπικά όρια γ) η παγκοσμιοποίηση τροποποιεί το ρόλο του εθνικού κράτους, αυξάνει το ρόλο των πολυεθνικών που μειώνουν την εμβέλεια και το εύρος του εθνικού κράτους αφαιρώντας από αυτό πόρους που θα μπορούσε να διαθέσει ως κοινωνικές παροχές στη δική του εμβέλεια, δ) θέτει υπό αμφισβήτηση το ρόλο του ως κοινωνικό κράτος ή κράτος πρόνοιας, τροποποιώντας τις λειτουργίες και τη θέση του λόγω των διαδικασιών της «αποεθνικοποίησής» του ε) η παγκοσμιοποίηση διαδίδει ευρέως την εμπορευματοποιημένη πολιτιστική παραγωγή υπαγορεύοντας προτιμήσεις και

²²¹ στο ίδιο σελ. 47-50

²²² Ούλριχ Μπεκ, Τι είναι η παγκοσμιοποίηση; Λανθασμένες αντιλήψεις και απαντήσεις, Καστανιώτης, Αθήνα, 1999, σελ.73

συμπεριφορές στην καθημερινότητα, που αποτελούν την επιβεβαίωση της διαλεκτικής μεταξύ της παγκοσμιοποίησης και του κατακερματισμού της διαφορετικότητας, στ) τέλος, επιδρά στο άτομο είτε μέσω της επιβολής της στη διαμόρφωση των συνθηκών της αγοράς, στην αφαίρεση σημαντικών πολιτικών και κοινωνικών δικαιωμάτων του είτε στις επιλογές της καθημερινής του δράσης, μετακινώντας το βιωματικό κόσμο του από τον τυπικό οικογενειακό και φιλικό του περίγυρο σε έναν περίγυρο πέρα του εθνικού πλαισίου, μετακίνηση η οποία συνοδεύεται με την προσπάθεια περιθωριοποίησης του ατόμου-πολίτη και της μετεξέλιξης του σε άτομο-καταναλωτή.²²³

Η νέα διεθνής τάξη, σύμφωνα με το P. Bourdieu, μέσω της μέγιστης ανάπτυξης, δηλαδή της παραγωγικότητας και της ανταγωνιστικότητας, καθιστά αναπόφευκτη την ριζική αποκοπή της οικονομικής από την κοινωνική ζωή. Η νέα τάξη πραγμάτων βρέθηκε σύντομα αντιμέτωπη με την ισχυρότερη των εγγενών της αδυναμιών, την παγκοσμιοποίηση της εγκληματικότητας. Επωφελούμενη των ατελειών της διεθνούς τάξης πραγμάτων εγκατέστησε τη δική της χαοτική αταξία ενώ αντιπαράθεσε την κατανομή των γεωγραφικών χώρων και της ανασύνθεσής τους γύρω από κυρίαρχους πόλους ισχύος και διεύρυνε τις μορφές και την τοποθεσία της εγκληματικής δραστηριότητας σε παγκόσμια κλίμακα, αλλάζοντας την ουσία του εγκλήματος που τώρα πλέον βασίζεται στην 'εξωτερικότητά' του. Το οργανωμένο έγκλημα αναπτύσσεται σε ζώνες σταθερότητας αλλά και αποκλεισμού, με δίκτυα που λειτουργούν παράλληλα με τους νόμιμους θεσμούς του κράτους, διασφαλίζοντας έτσι τη διασύνδεση μεταξύ των οργανώσεων και την άριστη εκμετάλλευση της παραγωγικής τους ικανότητας.²²⁴

Το 'οργανωμένο' έγκλημα διαθέτει μεγάλη δυναμική συμβολικής απειλής για το κράτος και την κοινωνία, αμφισβητεί τη 'Λογιστική' του κράτους, βασίζεται στο μύθο της κοινωνίας που απειλείται και βρίσκεται σε κίνδυνο με αποτέλεσμα να κατασκευάζονται υποψίες συνωμοσίας και κινήγι φαντασμάτων Η ενδεχομενικότητα της επικίνδυνης συμπεριφοράς δημιουργεί πίεση στην κοινή γνώμη, στα 'ψυχικά' συστήματα, εξαναγκάζει σε αποδοχή των πολιτικών επιλογών και ενδυναμώνει τους δεσμούς με το μηχανισμό που τη μειώνει.²²⁵

Η δημιουργία του φόβου για την 'τρομοκρατία', η απειλή δηλαδή για την παγκόσμια νέα τάξη, γίνεται ένα επιπλέον τέχνασμα στα χέρια των κυβερνήσεων και των θεσμών, οι οποίες εμφανίζουν ένα

²²³ Νίκος Κοτζιάς, «Θεωρίες για την παγκοσμιοποίηση και οι ασυμμετρίες της πραγματικότητας», Προλεγόμενα στο Ούλριχ Μπεκ, Τι είναι η παγκοσμιοποίηση; Λανθασμένες αντιλήψεις και απαντήσεις, Καστανιώτης, Αθήνα, 1999, σελ.29-45

²²⁴ Θεόδωρος Π. Παπαθεοδώρου, ό.π., σελ. 108-109

²²⁵ Έφη Λαμπροπούλου, Εσωτερική Ασφάλεια και κοινωνία του ελέγχου, Κριτική, Αθήνα, 2001, σελ.43-45

ολόκληρο μηχανισμό καταπίεσης και αποτροπής στο όνομα της πρόληψης, φτιάχνοντας στρατηγικές αστυνόμευσης που δεν είναι τίποτε άλλο παρά η προέκταση του τρόμου “με ένα πλανητικό αστυνομικό δίκτυο που ισοδυναμεί με την ένταση ενός καθολικού ψυχρού πολέμου, ενός τέταρτου παγκόσμιου πολέμου που εγγράφεται στα σώματα και στα ήθη”.²²⁶

Η απο-εθνικοποίηση της κυβερνητικής της ασφάλειας οδηγεί στη χρήση της αντεγκληματικής πολιτικής ως θεσμικό βραχίονα διεθνών οργανισμών και υπερεθνικών κέντρων εξουσίας και την προτάσσει ως λειτουργικό δίαυλο του κοινωνικού πανοπτισμού²²⁷, που επαναπροσδιορίζει την περίμετρο και την αντιμετώπιση του κράτους προς την κοινωνική ανομία.²²⁸

Παράλληλα η πραγματικότητα αυτή διαμόρφωσε το πλαίσιο για την καταστρατήγηση των δικαιωμάτων των πολιτών.²²⁹

Στη μελέτη του ΟΟΣΑ το 1997, διατυπώνεται και υποστηρίζεται η άποψη ότι το μέλλον της οικονομικής μεγέθυνσης - ανάπτυξης και της ομόλογης ευημερίας εξαρτάται από τη δημιουργία ενός πολυσύνθετου και πολυεπίπεδου συστήματος κανόνων με καθολική ισχύ που υλοποιούνται στις εθνικές νομοθετικές πολιτικές που επιτρέπουν την ελεύθερη κυκλοφορία του κεφαλαίου. Καθίσταται έτσι αναγκαία η δημιουργία ενός καθολικά δεσμευτικού συστήματος κανονισμών, πολιτικών και διαδικασιών που θα παρέχουν στο κεφάλαιο τους κεντρικούς συντελεστές της οικονομίας της αγοράς: σταθερότητα, ασφάλεια, βεβαιότητα και προβλεψιμότητα μέσω της κατάλληλης πληροφόρησης, ώστε να προχωρά στις καλύτερες δυνατές επιλογές στη βάση των καλύτερων δυνατών στρατηγικών. Παγκόσμια Τράπεζα, ΟΟΣΑ και ΔΝΤ συμφωνούν ότι για να αναπτυχθεί η οικονομία την οποία

²²⁶ Jean Baudrillard, *Power Inferno*, Τρομοκρατία και Παγκόσμια Βία, Κριτική, Αθήνα, 2005, σελ. 59-60

²²⁷ Σύμφωνα με το Foucault, «η ‘πειθαρχία’ δεν μπορεί να ταυτίζεται ούτε με ένα θεσμό ούτε με ένα μηχανισμό· είναι ένας τύπος εξουσίας, ένας τρόπος άσκησης της και περιλαμβάνει ένα σύνολο οργάνων, τεχνικών, μεθόδων διαδικασιών, επιπέδων εφαρμογής, στόχων· είναι μια ‘φυσική’ ή μια ‘ανατομία’ της εξουσίας, μια τεχνολογία» ενώ «η διαμόρφωση μιας πειθαρχημένης κοινωνίας ξεκινά από τα κλειστά πειθαρχικά συστήματα και φτάνει ως τον απεριόριστα γενικεύσιμο μηχανισμό του πανοπτισμού», Μισέλ Φουκώ *Επιτήρηση και Τιμωρία. Η γέννηση της φυλακής*, Κέδρος Αθήνα, 2007, σελ. 283-284

²²⁸ Θεόδωρος Παπαθεοδώρου: «Κυβερνητική της Ασφάλειας και Αντεγκληματική Πολιτική: Η Ποινική Διαχείριση των Δικαιωμάτων», στο *Ανασφάλεια, Αντεγκληματική Πολιτική και Δικαιώματα του Ανθρώπου*, επ. Χριστίνα Ζαραφωνίτου, Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα- Κομοτηνή, 2007, σελ. 60-65

²²⁹ Η παρακολούθηση τόσο στον ιδιωτικό τομέα -παρακολούθηση του καταναλωτή αλλά και του εργαζόμενου, όσο και στο δημόσιο τομέα αποτελούν περιστολή των δικαιωμάτων και άρση των κοινωνικών κατακτήσεων που είχαν επιτευχθεί το προηγούμενο διάστημα. Η πολιτική γύρω από το θέμα των δικαιωμάτων στοχεύει και στην κατατρομοκράτηση των πολιτών έτσι ώστε να διαμορφώνονται οι συνειδήσεις εκείνες οι οποίες θα δημιουργούν το έδαφος για αυτή την άρση των δικαιωμάτων αυτών. Η ποινική καταστολή μετατοπίζεται από την ατομική ευθύνη στη συλλογική, και το ποινικό ενδιαφέρον μετατοπίζεται από το δράστη ή αυτόν που υπάρχουν σοβαρές ενδείξεις τέλεσης αδικημάτων, στον ύποπτο. ‘Υποπτος είναι ο καθένας μας» Δ. Σαραφιανός, άρθρο « Η απειλή για τα δημοκρατικά δικαιώματα», περ. εργατική αλληλεγγύη, τ. 768, 23 Μάη 2007

ευαγγελίζονται είναι αναγκαία η παραγωγή δύο βασικών προϋποθέσεων: “η οικονομική απελευθέρωση και η δημιουργία ενός συστήματος παγκόσμιας διακυβέρνησης”²³⁰ βασισμένο στις έννοιες της διαφάνειας και της απόδοσης ευθυνών. Όσον αφορά τη διαφάνεια, ο όρος είναι ασαφής ώστε να μπορεί να υπηρετήσει ευρύτερα συμφέροντα ή ίσως και ασύμβατα προς τα 'επενδυτικά' συμφέροντα των πολυεθνικών επιχειρήσεων και του χρηματιστηριακού κεφαλαίου ενώ χάνει μέρος της καθολικότητας του κι αποκτά μια διαφορετική χροιά αν διαβαστεί και σε σχέση με ποια είναι τα συλλογικά υποκείμενα- τάξεις, κατηγορίες, ομάδες- που έχουν τη δύναμη να τον συγκεκριμενοποιήσουν και αξιοποιήσουν, φορτίζοντας τον με αποτελεσματική εξουσία.²³¹

Παράλληλα από τους ίδιους διεθνείς οργανισμούς, η διαφθορά κατανοείται σαν μέρος της παγκοσμιοποίησης ως ελάττωμα, παρενέργεια, δυσλειτουργία. Η αυξανόμενη παγκοσμιοποίηση του κεφαλαίου και των επενδύσεων δημιούργησαν μια νέα δυναμική στη διαφθορά, αυξάνοντας την ως απόλυτο μέγεθος. Η διαφθορά εμφανίστηκε σα ζήτημα προτεραιότητας σε διεθνές επίπεδο από τη στιγμή που διαπιστώθηκε η πολλαπλή αρνητική της επίδραση στις διεθνείς επενδύσεις και το εμπόριο. Το επίπλαστο ενδιαφέρον για την ευημερία και ανάπτυξη των αναπτυσσόμενων χωρών ορίζεται από τις αναπτυγμένες χώρες. Οι μελέτες για τη διαφθορά και την καταπολέμησή της αποτελεί ένα στοιχείο για τη νομιμοποίηση των μεσομακροπρόθεσμων πολιτικών του 'κέντρου' των αναπτυγμένων χωρών, για φιλελευθεροποίηση και εκδημοκρατισμό της 'περιφέρειας' των αναπτυσσόμενων χωρών. Οι πολιτικές αυτές τείνουν να αυξάνουν παρά να μειώνουν μάλλον τη διαφθορά. Εάν προκύψει ευημερία και ανάπτυξη στις χώρες στις οποίες επιβάλλονται, γίνεται έμμεσα και συμπτωματικά. Ένας μεγάλος αριθμός αναπτυσσόμενων χωρών απολαμβάνει εξαιρετικών σχέσεων με τις αναπτυγμένες χώρες παρότι βρίσκονται κάτω από δικτατορίες ή φέρουν τυπικό δημοκρατικό χαρακτήρα, σε κατάσταση φανεράς καθημερινής παραβίασης. Η καταπολέμηση της διαφθοράς σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ, 1997, επιβάλλεται 'εκ των άνω' στις χώρες της 'περιφέρειας' σαν ένα από τα μέσα προώθησης της οικονομικής φιλελευθεροποίησης. Το ΔΝΤ και η Παγκόσμια Τράπεζα, αποφάσισαν ότι τα δάνεια που παρέχονται στις αναπτυσσόμενες χώρες θα εξαρτώνται από το ύψος της διαφθοράς στο εσωτερικό τους, μέσω της κάλυψης των οδηγιών περί ιδιωτικοποίησης κι απελευθέρωσης της αγοράς. Κατά τη Sibley η αντίληψη περί διαφθοράς αναπαράγει μια ηθική παγκοσμιοποίηση ως ηθική κυριαρχίας – υποταγής, μιας παγκοσμιοποίησης η οποία αποτελεί μια μεταμοντέρνα αποικιοκρατία ²³²

²³⁰ Γρηγόρης Λάζος, Διαφθορά και αντιδιαφθορά, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2005, σελ 209-210

²³¹ στο ίδιο σελ 211-212

²³² στο ίδιο, σελ 212-216

Τα κράτη εγκαταλείπουν παγιωμένες παραδοσιακά υπηρεσίες τους στα χέρια κερδοσκόπων ιδιωτών εργολάβων και παράλληλα οι κυβερνήσεις τους γίνονται ανίκανες να διοικήσουν, να ασκήσουν έλεγχο ακόμα και στους ίδιους τους θεσμούς τους. Η υπακοή των πολιτών μειώνεται, δημιουργείται φθορά στην αναγνώριση της κρατικής νομιμότητας, στην εθελοντική αποδοχή προς τις νομοθετικές και διοικητικές αρχές των κρατών από εκείνους που ζουν στα εδάφη τους είτε ως πολίτες είτε ως υπήκοοι. Η προσπάθεια μείωσης του οργανωμένου εγκλήματος διαμορφώνει διαρκή παρουσία του κοινωνικού ελέγχου μέσω της διαρκούς επιτήρησης των πολιτών με την αυξημένη χρήση τεχνολογικών κυρίως μέσων. Το γεγονός αυτό δεν έκανε το κράτος και το νόμο περισσότερο αποτελεσματικά αλλά έκανε τους πολίτες λιγότερο ελεύθερους..²³³

Ταυτόχρονα ο έντονος ανταγωνισμός σε παγκόσμια κλίμακα επιβάλλει στις εταιρείες να ασχολούνται συστηματικά με το κόστος και την παραγωγικότητα. Η λύση που 'βρήκαν' είναι η αναδιοργάνωση της εργασίας με βάση την αποκεντρωμένη διοίκηση, τη διαφοροποίηση των εργασιών και την παραγωγή προϊόντων προσαρμοσμένων στους πελάτες. Με τον τρόπο αυτό εξατομικεύεται η εργασία του κάθε εργατή και υπάρχει διαφοροποίηση στις σχέσεις του κάθε εργαζόμενου με τους προϊστάμενους και τους εργοδότες του. Αυτό διευκολύνει την υπεργολαβία, τη μερική και προσωρινή απασχόληση καθώς ένας μεγάλος όγκος δουλειάς μπορεί να περιοριστεί σε ειδικά καθήκοντα ενώ ο 'πυρήνας' της εργασίας θα διεκπεραιώνεται από ομάδες με πολλαπλά καθήκοντα. Οι εργαζόμενοι όλο και περισσότερο δεν προσδιορίζονται κοινωνικά από το επάγγελμά τους αλλά από την εμπειρία που έχουν συγκεντρώσει με τις σπουδές και την εργασία τους. Αυτή η εμπειρία 'χαρτοφυλακίου' τους επιτρέπει να μετακινούνται από τη μια εταιρεία στην άλλη ή από τον ένα τύπο και τόπο εργασίας στον άλλο καθώς τα επαγγέλματα προσδιορίζονται εκ νέου. Παράλληλα της αύξησης της μη σταθερής απασχόλησης, οι νέοι εργασιακοί χώροι χαρακτηρίζονται από λιγότερη σύνδεση με συγκεκριμένες εργασίες. Σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ στις περισσότερες χώρες το ποσοστό αυτών που προσλαμβάνονται κι αυτών που αποχωρούν αυξάνεται κυρίως για τους νεότερους και για τους ανθρώπους μέσης ηλικίας. Το 'επάγγελμα' κι ό,τι οργανώνεται γύρω από αυτό, φιλίες, σχέσεις, σωματείο χάνουν την κοινωνική τους λειτουργία. Γίνονται μονίμως προσωρινά όπως είναι και η ίδια η δουλειά. Οι ιδεολογικοί μηχανισμοί του κράτους – δικαστικό σύστημα, εκπαίδευση, πολιτικά κόμματα- αναλαμβάνουν πλέον τέτοιους ρόλους ώστε να κρατούν τα απομονωμένα άτομα, μέσα, στο παγκόσμιο οικονομικό και πολιτικό περιβάλλον. Ο βασικός σκοπός του κράτους δεν είναι πλέον να διαχωρίσει τον εργαζόμενο από την

²³³ Eric Hobsbawm, Παγκοσμιοποίηση, Δημοκρατία και Τρομοκρατία, ό.π. σελ.48-50

ταξική του ταυτότητα, αλλά να δώσει στον απομονωμένο, εξατομικευμένο εργάτη μια παγκόσμια αγοραία ταυτότητα.²³⁴

Η παγκοσμιοποίηση γεννάει περιφερειακές ανισότητες σε όλο τον πλανήτη, δημιουργεί ανισόρροπη και ασύμμετρη ανάπτυξη συγχρόνως δε, οδηγεί σε μεγαλύτερη ροή της μετανάστευσης από τις φτωχότερες στις πλουσιότερες περιοχές, δημιουργώντας εντάσεις στα κράτη που θίγονται.²³⁵ Αντίθετα από ότι ισχύει για τη ροή των κεφαλαίων, των εμπορευμάτων και των επικοινωνιών, τα κράτη και η πολιτική θέτουν δραστικά εμπόδια στη μετακίνηση της εργατικής δύναμης.²³⁶ Η διαχείριση της ανασφάλειας και των φόβων με τη διοχέτευση αυτών στις δυνάμει επικίνδυνες μειονότητες, σηματοδοτεί μια νέα μορφή διακυβέρνησης στο πεδίο του κοινωνικού ελέγχου η οποία χαρακτηρίζεται από τον Bigo ως “κυβερνητικότητα μέσω της ανησυχίας”.²³⁷

Το αδύναμο κράτος στην παγκοσμιοποίηση απομένει μόνο με τις δυνάμεις καταστολής, γίνεται μια υπηρεσία σεκιούριτι των «μεγα-εταιρειών» με μοναδική του αρμοδιότητα να εξασφαλίζει το ελάχιστο της τάξης που απαιτείται για τη διεξαγωγή της επιχειρηματικής δραστηριότητας, χωρίς να γίνεται ανασχετικός παράγοντας στην ελευθερία των παγκόσμιων εταιρειών.²³⁸

Παράλληλα η ανασφάλεια κι ο φόβος του εγκλήματος γίνονται στατιστικό μέγεθος στα χέρια των κυβερνήσεων. Τα αποτελέσματα χρησιμοποιούνται ως τεχνικές διακυβέρνησης, ως μια νέα άσκηση περιστολής βασισμένης σε κυβερνητικές εκθέσεις που παρουσιάζουν ότι ο πληθυσμός έχει τις δικές του κανονικότητες, ενώ μια σχέση αντανάκλασης μεταξύ των κυβερνώντων και των κυβερνόμενων εγκαθίσταται. Σύμφωνα με τον Garland η επικάλυψη στοιχείων και η μερική δημοσιοποίηση απαντάται τόσο στις κυβερνητικές στατιστικές όσο και στις στατιστικές της αστυνομίας. Οι στατιστικές κάνουν το φόβο του εγκλήματος γνωστό, παράγουν ένα μετρήσιμο μέγεθος εκεί όπου μόνο

²³⁴ Martin Carnoy, Manuel Castells, Η Παγκοσμιοποίηση, η Κοινωνία της γνώσης και το Κράτος, στο

Η Πολιτική σήμερα: Ο Νίκος Πουλιαντζάς κι η επικαιρότητα του έργου του, εκδ. Θεμέλιο, Αθήνα, 2001, σελ. 400-403

²³⁵ Η μετανάστευση της εργατικής δύναμης προς τις πλούσιες χώρες της παλιάς βορειοατλαντικής ζώνης δημιουργεί εντάσεις, παρότι σε πλανητική κλίμακα η μεταναστευτική κίνηση παραμένει χαμηλή, με ποσοστό 3% του παγκόσμιου πληθυσμού να ζει έξω από τη χώρα που γεννήθηκε.

Παράλληλα η βασικότερη μεταβολή της οικονομικής παγκοσμιοποίησης η οποία μετατόπισε το κέντρο βάρους της παγκόσμιας οικονομίας από την περιοχή που περιβάλλει το Βόρειο Ατλαντικό σε μέρη της Ασίας, γεγονός που γίνεται ιδιαίτερα έντονο στη ραγδαία μεταβολή της αγοραστικής δύναμης της Ασίας η οποία ήδη αποτελεί μια αγορά μεγαλύτερη κατά τα δύο τρίτα από την αγορά των ΗΠΑ, επηρεάζει τις διεθνείς εξελίξεις του 21^{ου} αιώνα Eric Hobsbawm, Παγκοσμιοποίηση, Δημοκρατία και Τρομοκρατία, ό.π. σελ.51- 52

²³⁶ Γ.Π. Νικολόπουλος, Η Ευρωπαϊκή Ένωση ως φορέας αντεγκληματικής πολιτικής : Το ‘πρόγραμμα της Χάγης’ και η εφαρμογή του, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2008, σελ.34-44

²³⁷ Γ. Νικολόπουλος: «Πέρα από το κράτος» : Όψεις και αντινομίες του ευρωπαϊκού κοινωνικού ελέγχου, στον Τιμητικό Τόμο για τον Ι. Μανωλεδάκη, τ.Β, Σάκουλας, Αθήνα - Θεσσαλονίκη, 2007, σελ. 1141

²³⁸ Zygmunt Bauman, Παγκοσμιοποίηση, οι συνέπειες για τον άνθρωπο, Πολύτροπον, Αθήνα, 2004, σελ. 94-99

η αβεβαιότητα υπάρχει, ανακυκλώνοντας τον ίδιο το φόβο. Η νέα κυβερνητική ασκεί την 'εξουσία από απόσταση', μέσα από 'κέντρα υπολογισμών', όπου τα άτομα αποκτούν ενεργό ρόλο μέσω της αυτό – διακυβέρνησης. Τα 'ενεργά υποκείμενα' της διακυβέρνησης καλούνται να συνεργαστούν στον καθορισμό των νέων ελευθεριών που πηγάζουν από τις νεοφιλελεύθερες λογικές της αγοράς, της επιχειρηματικότητας, της επόπτευσης και του καταναλωτισμού, λογικές που τους μετατρέπουν σε 'φοβούμενα υποκείμενα', τα οποία αναζητούν μεταξύ άλλων λύσεις που προσφέρονται από την ιδιωτική αγορά για το φόβο του εγκλήματος και της αποφυγής κινδύνων.²³⁹

Πρόκειται για μια ευτυχή σύμπτωση για τους πολιτικούς χειριστές σε τοπικό και παγκόσμιο επίπεδο, ότι τα γενικά προβλήματα της ανασφάλειας και της αβεβαιότητας έχουν συνοψιστεί στην αγωνία για προσωπική ασφάλεια και οι πολιτικοί υποτίθεται ότι πρέπει να κάνουν κάτι για αυτό. Για την αυξητικά ανίκανη κυβέρνηση το “να κάνει κάτι” ή να “τη βλέπουν να κάνει κάτι” στη μάχη του εγκλήματος που απειλεί την προσωπική ασφάλεια είναι μια ρεαλιστική προοπτική και περιέχει αρκετή δόση δυνητικών εκλεκτόρων. Η καταπολέμηση της ανασφάλειας μπορεί να μη σημειώνει επιτυχία αλλά το σώμα των ψηφοφόρων διαρκώς διογκώνεται.²⁴⁰

Με την κατασκευή νέων φυλακών, τη δημιουργία νέων νόμων που κάνουν περισσότερο πολύπλοκο και σύνθετο τον αριθμό των αξιόποινων αδικημάτων, με την αυστηροποίηση των ποινών εγκλεισμού, αυξάνεται η δημοτικότητα των σκληρών, πολυμήχανων, αποφασισμένων κυβερνήσεων όχι μόνο γιατί αναφέρονται στην προσωπική προστασία των πολιτών, αλλά και γιατί απευθύνονται στην ανασφάλεια και την αβεβαιότητά τους. Η προβολή αυτών των πολιτικών χειρισμών μέσω των ΜΜΕ, δείχνει να ενδιαφέρει το κοινό πολύ περισσότερο από τον πραγματικό αριθμό εγκλημάτων ή την αποτελεσματικότητά στη μείωση του εγκλήματος που επιφέρει η ανάληψη τέτοιων χειρισμών. Βοηθά βέβαια κι ότι ανά καιρούς ένα νέο, απεχθές και φρικτό έγκλημα έλκει την προσοχή του κοινού ως επιπλέον κίνδυνος ή ότι μια νέα ανιχνευτική τιμωρητική έρευνα απογειώνεται. Είναι πέρα από ευτυχής η σύμπτωση ότι τα προβλήματα της ανασφάλειας και αβεβαιότητας, στην ύστερη νεωτερικότητα, συγχωνεύονται στο ένα και μοναδικό ενδιαφέρον για προσωπική ασφάλεια. Η φροντίδα για 'πειθαρχημένο κράτος' γίνεται η μόνη απόδειξη από τη μεριά του κράτους ότι 'κάτι κάνει' ως απάντηση στο δημόσιο συναίσθημα για το φόβο του εγκλήματος.²⁴¹ Η αίσθηση ενός

²³⁹ Murray Lee, *Inventing fear of crime: Criminology and the politics of anxiety*, Willan, UK, 2007, σελ 12-14

²⁴⁰ Zygmunt Bauman «Social uses of Law and Order» στον David Garland and Richard Sparks επιμέλεια, *Criminology and Social Theory*, ό.π., σελ.35-36

²⁴¹ στο ίδιο σελ.36-37

τρομαγμένου αγριωμένου κοινού είχε μεγάλο αντίκτυπο στις επιλογές της αντεγκληματικής πολιτικής. Οι αναπαραστάσεις των εγκληματιών συνοδεύουν τις νέες νομοθεσίες και τείνουν να γίνουν το στερεότυπο του ανυπότακτου νέου, του επικίνδυνου εκμεταλλευτή και των αδιόρθωτων εγκληματιών καριέρας. Η πολιτική επικαλείται το εξαγριωμένο κοινό που κουρασμένο από το φόβο του εγκλήματος, απαιτεί διαρκώς νέα μέτρα τιμωρίας και προστασίας.²⁴²

'Law and order', 'Zero tolerance'

Η αξίωση για προστασία από το κράτος αυξητικά αντικαταστάθηκε από την αξίωση για ασφάλεια από το κράτος. Διαδικαστικές διαφυλάξεις όπως το δικαίωμα συλληφθέντα ή του κατηγορούμενου 'στη σιωπή', υποχωρούν, κάμερες παρακολούθησης δίνουν διαρκώς το παρόν στους δρόμους, κι οι αποφάσεις για χρηματικές εγγυήσεις ή αποφυλακίσεις εξετάζονται εξονυχιστικά. Σε αυτά τα ζητήματα το κοινό εμφανίζεται ή αναπαριστάται σαφώς ως πολέμιος του κίνδυνου, εστιάζοντας κυρίως στον επερχόμενο κίνδυνο της λεηλασίας από τους ασυγκράτητους εγκληματίες. Ο κίνδυνος της ασυγκράτητης κρατικής εξουσίας της αυθαίρετης δύναμης και καταστρατήγησης των ατομικών ελευθεριών μοιάζει να μην απασχολεί ιδιαίτερα το δημόσιο ενδιαφέρον.²⁴³

Ο νεο συντηρητισμός εισήγαγε στην πολιτική κουλτούρα, ένα εντυπωσιακά συντηρητικό ενδιαφέρον σε θέματα που αφορούσαν στην παράδοση, την τάξη, την ιεραρχία και την εξουσία. Η εσωτερική ασφάλεια και η καταπολέμηση της εγκληματικότητας ανάγεται σε πρωταρχικό κυβερνητικό ζήτημα, μέσα από την 'επιστροφή στα βασικά', την επαναφορά των 'αξιών της οικογένειας', την εκ νέου επιβολή της 'ατομικής ευθύνης' και στις δύο μεριές του Ατλαντικού. Απαίτησε την πειθαρχία στα σχολεία και στις οικογένειες, έβαλε τέλος στην 'φιλελεύθερη άδεια' της τέχνης και του πολιτισμού, καταδίκασε τη νέα σεξουαλική ηθική κι έκανε μια γενικευμένη στροφή στην πιο τακτοποιημένη, κανονικοποιημένη, πιο σφιχτά ελεγχόμενη κοινωνία. Αν η ατάκα της μεταπολεμικής κοινωνικής δημοκρατίας ήταν 'οικονομικός έλεγχος και κοινωνική απελευθέρωση', το νέο δόγμα του 1980 έθεσε ένα τελείως διαφορετικό πλαίσιο 'οικονομική ελευθερία και κοινωνικός έλεγχος'.²⁴⁴

Το έπος της πολιτικής του 'Νόμου και της Τάξης' μεταμόρφωσε την καταπολέμηση του εγκλήματος σε ένα σκανδαλώδες γραφειοκρατικό και δημοσιογραφικό θέατρο, κατευνάζοντας και τρέφοντας τη φαντασία για την 'τάξη' του εκλογικού σώματος επαναβεβαιώνοντας την αυθεντία του κράτους,

²⁴² David Garland ό.π. σελ. 10

²⁴³ στο ίδιο σελ. 12

²⁴⁴ στο ίδιο, σελ 98- 101

ορθώνοντας τη φυλακή σαν τον τελευταίο προμαχώνα απέναντι στους ταραξίες που εμφανίζονταν από τον υπόκοσμο, υποτίθεται για να τρομάξουν τα θεμέλια της κοινωνίας. Μοίρασε επιδόματα πρωτοφανούς προτεραιότητας στην αστυνομία και στη δικαιοσύνη για να κάμψει τις απείθαρχες κατηγορίες και τους τρομοκράτες βάσει κοινού νομοθετικού προτύπου. Η τιμωρητική του προσέγγιση στόχευσε στην παραβατικότητα του δρόμου και στις παρακμιακές αστικές περιοχές, παριστάνοντας ουσιαστικά ότι μείωσε τις εγκληματικές παραβιάσεις μέσω της αποτυχημένης ενεργοποίησης ενός ποινικού συστήματος, το οποίο δεν υιοθετήθηκε μόνο από τις δεξιές κυβερνήσεις αλλά κι από πολιτικούς της κυβερνητικής αριστεράς σε όλη την Ευρώπη.²⁴⁵ Η διάδοση και η καθιέρωση όλων αυτών των κοινών τόπων υποκρύπτει στην πραγματικότητα ένα διακύβευμα, το οποίο ελάχιστη σχέση έχει με τα προβλήματα στα οποία αυτοί αναφέρονται επιδεικτικά. Εννοούμε τον αναπροσδιορισμό της αποστολής του κράτους, το οποίο βλέπουμε να αποσύρεται παντού από την οικονομική αρένα και να προτάσσει από τη μια μεριά την ανάγκη μείωσης του κοινωνικού του ρόλου, κι από την άλλη την ανάγκη διεύρυνσης και σκλήρυνσης της ποινικής του παρέμβασης. Από δω και πέρα το Ευρωπαϊκό κράτος πρόνοιας θα πρέπει αφού πρώτα μειώσει τις παροχές του να τιμωρεί αυστηρά τα απολωλότα ποιμνιά του και να 'αναβαθμίζει' πλέον την ασφάλεια, νοούμενη σε στενά σωματικά όρια και όχι στο ευρύτερο επίπεδο κινδύνων- μισθολογικών, κοινωνικών, ιατρικών, εκπαιδευτικών- ως σειρά προτεραιοτήτων της δημόσιας δράσης.²⁴⁶

Η 'μηδενική ανοχή' έλκει την καταγωγή της στη θεωρία αρχικά του Ph. Zimbardo και μετέπειτα των J. Wilson και G. Kelling "περί σπασμένων παραθύρων" (broken windows). Το 1969 ο ψυχολόγος στο Πανεπιστήμιο του Stanford Ph. Zimbardo, πραγματοποίησε το ακόλουθο πείραμα: τοποθέτησε ένα αυτοκίνητο χωρίς πινακίδες με ανοικτό καπό, στη λαϊκή συνοικία του Bronx στη Νέα Υόρκη και αντίστοιχα ένα ακέραιο αυτοκίνητο στην εύπορη συνοικία Palo Alto της Καλιφόρνια. Στο Bronx με την απομάκρυνση του ψυχολόγου, ξεκίνησε η αποξήλωση όσων αντικειμένων είχαν αξία. Σε 24 ώρες το αυτοκίνητο είχε μετατραπεί σε ανοικτό παιδότοπο. Στο δεύτερο αυτοκίνητο στο Palo Alto, κι αφού για περισσότερο από μια βδομάδα είχε παραμείνει ανέπαφο, ο Zimbardo έσπασε ένα τζάμι. Οι περαστικοί δεν έχασαν χρόνο και σε λίγες ώρες ήταν εντελώς κατεστραμμένο. "Και στις δύο

²⁴⁵ Loïc Wacquant, Punishing the Poor: The neoliberal Government of Social Insecurity, Duke University Press, 2009, σελ. xii-xiii .

Η νομοθεσία του αγγλοσαξονικού δικαίου δημιούργησε νόμους, που δεν ανταποκρίνονταν σε καθολικά φαινόμενα, για αυτό και τους ονομάτισαν βάσει των πατρικών επιθέτων των θυμάτων όπως: Megan's law, Jenna's law, Stephanie's law, The Brady bill και Sarah's law. David Garland, ό.π. σελ. 11

²⁴⁶ Loïc Wacquant, Οι φυλακές της μιζέριας, Πατάκης, Αθήνα, 2001, σελ 20-21

περιπτώσεις, οι 'βάνδαλοι' ήταν κάτοικοι των συνοικιών, ενήλικες, λευκοί, καλοντυμένοι και κάποιοι συμμετείχαν με την οικογένειά τους. Η εγκαταλειμμένη περιουσία έγινε χώρος 'διασκέδασης' και λεηλασίας, από ανθρώπους που λογικά δεν ονειρεύονταν να συμμετέχουν σε τέτοιες δράσεις και θεωρούσαν τους εαυτούς τους νομοταγείς. Στη συνοικία του Bronx που η ανωνυμία, η συχνότητα των κλοπών και των σπασμάτων είναι στη λογική 'κανείς δεν ενδιαφέρεται' ξεκίνησαν άμεσα σε σχέση με το συντηρητικό Palo Alto, όπου η λογική ότι η ιδιωτική περιουσία προστατεύεται κι αυτή η συμπεριφορά επιφέρει ποινές, καθυστέρησαν τη δράση.... Το πρόβλημα ξεκινάει από το πρώτο σπασμένο τζάμι. Αν δεν επιδιορθωθεί άμεσα, σύντομα όλα τα υπόλοιπα τζάμια του κτιρίου θα είναι κατεστραμμένα. Αυτό ισχύει για τις περιποιημένες γειτονίες αλλά και για τις ερειπωμένες. Δεν είναι απαραίτητο να εκδηλώνεται σε ευρεία κλίμακα γιατί μερικές γειτονίες κατοικούνται από αυτούς που σπάνε παράθυρα, ενώ άλλες κατοικούνται από αυτούς που τα προσέχουν. Μάλλον ένα σπασμένο τζάμι σημαίνει ότι 'κανείς δεν ενδιαφέρεται', άρα το σπάσιμο πολλών παραθύρων δεν κοστίζει τίποτα.... Στην πραγματικότητα ο πρώτος ζητιάνος που δεν έχει ελεγχθεί στη γειτονιά, είναι το πρώτο σπασμένο τζάμι... Θα πρέπει να επιστρέψουμε στην εγκαταλελειμμένη άποψη ότι η αστυνομία οφείλει να προστατεύει την κοινότητα όπως και τα άτομα. Οι στατιστικές έρευνες για το έγκλημα και τη θυματοποίηση διαθέτουν στοιχεία για την ατομική απώλεια, αλλά δεν προσμετρούν τις κοινές απώλειες. Ως αν ήμασταν γιατροί αναγνωρίζουμε την ανάγκη να ενθαρρύνουμε την υγεία παρά να θεραπεύσουμε την αρρώστια, ως αστυνομία κι όλοι οι υπόλοιποι που ασχολούμαστε με το έγκλημα, οφείλουμε να αναγνωρίσουμε τη σημασία της διασφάλισης, περιφρούρησης, των συνοικιών χωρίς σπασμένα τζάμια.²⁴⁷

Σύμφωνα με τον Bernard Harcourt εάν η αστυνομία της Νέας Υόρκης συντέλεσε στη μείωση του εγκλήματος, δε συνέβη από την επανεγκαθίδρυση της αστικής ευγένειας και της διάχυσης του μηνύματος της 'αυστηρής άρνησης της ατιμωρησίας' αλλά από το απλό γεγονός της μαζικά αυξητικής έντασης της επίβλεψης στους χώρους που περιφρουρούσαν: το 1990 η πόλη του Giouliani διέθετε 38 αστυνομικούς για 100.000 κατοίκους. 10 χρόνια αργότερα ο αριθμός εκτοξεύτηκε, ενώ στόχος της καταπίεσης έγιναν οι στερημένοι πληθυσμοί και οι αντίστοιχες περιοχές τους. Οφείλεται λοιπόν, πρωτίστως και κυρίως στον 'υπερτονισμό' και την 'πυκνότητα' της αστυνομικής και ποινικής

²⁴⁷ J.Q.Wilson and G.Kelling, Broken Windows: The police and the neighborhood safety, from the Atlantic Monthly , 03/1982 στο EugeneMcLaughlin, John Munchie, Gordon Hughes, Griminological Perspectives Essential Readings, 2th edition, Sage, London, 2003, σελ 401-411 Το πείραμα του Zimbardo έδωσε το έναυσμα για τη διατύπωση της θεωρίας των σπασμένων παραθύρων από τους: J.Q.Wilson- πολιτικός επιστήμονας και G.Kelling.- εγκληματολόγος .

καταστολής, και όχι στον ηθικό μηχανισμό της αποκατάστασης των κανόνων όπως διατυπώνεται από τη θεωρία των Wilson και Kelling, που ανέλυσαν την αποτελεσματικότητα της αστυνομίας – και ακόμα παραμένει υποθετική- όπου η αστυνομία θα μπορούσε να παίζει σημαντικό ρόλο στη μείωση του εγκλήματος. Υπάρχει επιπλέον και μια τραγελαφική πλευρά σε αυτήν την ιστορία. Η υιοθέτηση της σταθερής αστυνομικής ενόχλησης στους φτωχούς, στους δημόσιους χώρους της Νέας Υόρκης, κατά την παραδοχή των δημιουργών του μοντέλου, δε συνδέεται με καμία εγκληματολογική θεωρία. Τη διάσημη θεωρία των 'σπασμένων παράθυρων' ανακάλυψαν και επικαλέστηκαν οι αρχές της πόλης και του δήμου, εκ των υστέρων, με σκοπό να επισημοποιηθούν, με το ένδυμα της λογικής, μέτρα, που ήταν δημοφιλή στους λευκούς μικροαστούς ψηφοφόρους άλλα κατά βάση εξαιρετικά προκατειλημμένα τόσο ως ηθικές αρχές όσο και ως εφαρμογή, με σκοπό να δώσουν μια καινοτόμα διάσταση σε κάτι που δεν ήταν τίποτε άλλο παρά η επάνοδος σε μια απαρχαιωμένη αστυνομική συνταγή.²⁴⁸

Η ρητορική της 'μηδενικής ανοχής' γίνεται εφαρμόσιμη όταν: πραγματοποιεί στοχοθετημένη καταστολή σε συγκεκριμένους τόπους και ώρες, χρησιμοποιούνται προεπιλεγμένοι νόμοι λόγω της πρακτικής ή πολιτικής αξίας που έχουν, όπως η καταστολή της 'αντικοινωνικής συμπεριφοράς' των κατώτερων τάξεων, και αναπτύσσεται οξύτατη μεροληψία για τις 'οχλήσεις' στον δρόμο. Αναβαθμίζονται λειτουργικά συστήματα ως βασικοί συντελεστές των στατιστικών μέσω computers, για την επιτυχή πραγμάτωση των στόχων της αστυνομίας και τη βελτίωση της φερεγγυότητάς της. Εγκαθιδρύεται η διαδικασία CompStat, -ηλεκτρονικές στατιστικές- βάσει των οποίων γίνεται ακριβής πληροφόρηση, ταχεία ανάπτυξη δυνάμεων, αποτελεσματική τακτική, συνεχής παρακολούθηση και επανεκτίμηση.²⁴⁹ Υιοθετείται η εφαρμογή της επιθετικής αστυνόμευσης του

²⁴⁸ Loïc Wacquant, *Punishing the Poor*, ό.π. σελ 264-265 Σύμφωνα με τα λόγια του Jack Maple, αναπληρωτή αστυνομικού επίτροπου για στρατηγικές ελέγχου εγκλημάτων και δεξί χέρι του αστυνομικού επίτροπου Bratton, 'ιδιοφυΐας του πολέμου κατά του εγκλήματος', η θεωρία των 'σπασμένων τζαμιών' είναι η επέκταση της θεωρίας 'breaking balls' που απορρέει από την επίσημη αστυνομική πείρα. Αυτή η λαϊκή σοφία περιγράφει ότι αν οι αστυνομικοί ακολουθούν έναν διαβόητο κλέφτη πταισμάτων, αυτός στο όνομα της ειρήνης και της ησυχίας, θα μετακινηθεί σε άλλη γειτονιά για να πραγματοποιήσει την παράνομη δραστηριότητά του. Έτσι το τοπικό έγκλημα μειώνεται. Η καινοτομία του αυτο ονομάστηκε 'Breaking Balls Plus', αφού συνέδεσε δικαστικά δεδομένα με τον έλεγχο ταυτοτήτων, έτσι ώστε να συλλαμβάνεται ο μέγιστος αριθμός 'αλητήριων' που αναζητούνται από άλλες αρχές ή είναι ήδη κάτω από δικαστική εποπτεία μέσω επιτήρησης ή αναστολής.

²⁴⁹ Benjamin Bowling, *The Rise And Fall Of New York Murder: Zero Tolerance or Crack's Decline?* BRIT. J. CRIMINOL. VOL. 39 NO. 4 AUTUMN 1999, <http://www.umass.edu/legal/Benavides/Fall2004/397G/Electronic%20Reserve/7%20Bowling.pdf> Δύο φορές την εβδομάδα γινόταν συνάντηση της ομάδας, όπου παρουσιάζονταν οι ηλεκτρονικοί χάρτες των εγκληματικών συμβάντων και της αστυνομικής δραστηριότητας σε ένα ακροατήριο 200 ατόμων που απαρτίζεται από αστυνομικούς, δικαστές, εκπροσώπους σχολείων, λιμενικές αρχές, MME, όπου οι αστυνομικοί διαφορετικών διαμερισμάτων δεσμεύονταν για μείωση της εγκληματικότητας, στο ίδιο.

'καθαρίσματος των κατώτερων τάξεων' χαμηλόμισθων, άνεργων, μονογονεϊκών οικογενειών, μεταναστών, στοχοποιούνται γειτονιές και πληθυσμοί ως προκαταβολικά ύποπτοι, ως ηθικά ανεπαρκείς κι όχι μόνο ως νομικοί παραβάτες. Η Νέα Υόρκη, η μέκκα της νέας αστυνομικής θρησκείας, συνέτριψε την εγκληματική βία λόγω της πολιτικής της 'μηδενικής ανοχής', πολιτικής που αρθρώθηκε συμμορφωμένη σε μια 'θορυβώδη' εγκληματολογική θεωρία, αυτήν των 'σπασμένων παράθυρων'.²⁵⁰

Ο J Young επισημαίνει πως ο Wilson και όλοι όσοι αντιμετωπίζουν την αποδυνάμωση του κοινωνικού έλεγχου σαν τη βασική αιτία της αύξησης της εγκληματικότητας κι επιδιώκουν με μηχανικό και τυπικό τρόπο τη μείωσή της, δεν μπορούν να διακρίνουν ανάμεσα στη σχετική και την απόλυτη αποστέρηση²⁵¹. Η άδικη και κατασταλτική πίεση που ασκείται στους περιθωριοποιημένους, μπορεί να μετατραπεί στον σπινθήρα που πυροδοτεί εξεγέρσεις και αταξία, γεγονός που επαληθεύεται από τις εξεγέρσεις του 20ου αιώνα. Αν η οικονομική περιθωριοποίηση είναι ενεργή πηγή δυσαρέσκειας, η πολιτική περιθωριοποίηση με την έννοια της αδυναμίας μπροστά στην εξουσία είναι ο καταλύτης που ωθεί τη δυσαρέσκεια να γίνει έγκλημα. Η αδυναμία νομιμοποίησης του καταναγκασμού από τον 'νόμο και την τάξη' διαρρηγνύει τον ηθικό δεσμό των περιθωριοποιημένων με την κρατική εξουσία, δεσμός που ήδη είναι εξασθενημένος από τις οικονομικές στερήσεις και τη φτώχεια.²⁵²

Μία από τις σημαντικές συνέπειες της εφαρμογής της 'μηδενικής ανοχής' μέσα από την καθημερινή της άσκηση, είναι ότι δημιούργησε τεράστιο χάσμα μεταξύ της Αφροαμερικάνικης κοινότητας και των δυνάμεων διατήρησης της τάξης, πράγμα που θύμιζε τις σχέσεις που υπήρχαν ανάμεσά τους κατά την περίοδο των φυλετικών διακρίσεων.²⁵³

Το γεγονός επιπλέον της διοχέτευσης χρηματικών ποσών για την εφαρμογή του προγράμματος της 'μηδενικής ανοχής', χρήματα που αφαιρέθηκαν κυρίως από τις κοινωνικές παροχές και τα οποία θα μπορούσαν να έχουν διατεθεί για τους κοινωνικά αποστερημένους, δυσχέραναν ακόμη περισσότερο τις

²⁵⁰ Loïc Wacquant, Punishing the Poor, ό.π. σελ 266-269

²⁵¹ Ο Ted Gurr χρησιμοποίησε τον όρο 'σχετική αποστέρηση' για να περιγράψει μια κατάσταση όπου το άτομο βιώνει μια αντινομία μεταξύ των αγαθών και των συνθηκών ζωής που έχει πρακτικά τη δυνατότητα να αποκτήσει και των αγαθών και των συνθηκών ζωής που θεωρεί ότι δικαιούται να αποκτήσει. Η αποστέρηση είναι σχετική, γιατί αναφέρεται σε κάποια υποκειμενικά πρότυπα του περί δικαίου αισθήματος. Η ματαίωση έχει ένα δυναμικό συλλογικής βίας, αφού τα άτομα που βιώνουν τη διάψευση των προσδοκιών τους, τις οποίες θεωρούν δίκαιες, νόμιμες και θεμιτής υλοποίησης, έχουν εγγενή προδιάθεση να ασκήσουν βία, αντίστοιχη με την ένταση της ματαίωσης που υφίστανται. Μιχάλης Ψημίτης, ό.π. σελ 50

²⁵² Jock Young, The exclusive society: Social Exclusion, Crime and Difference in Late Modernity, Sage, 1999, σελ 159-161

²⁵³ Loïc Wacquant, Οι φυλακές της μιζέριας, ό.π. σελ 47

σχέσεις τους με την κρατική εξουσία.²⁵⁴ Το 1995 ο σωφρονιστικός πληθυσμός ξεπερνούσε το 1,5 εκατομμύριο για να αγγίξει τα δύο εκατομμύρια στα τέλη του 1998, έτσι ώστε αν ήταν πόλη θα ήταν η τέταρτη μεγαλύτερη μητρόπολη της χώρας.²⁵⁵

Η εισαγωγή του προτύπου της μηδενικής ανοχής στην Ευρώπη ακολούθησε το σκεπτικό ευρωπαϊκών κυβερνήσεων να ταυτίσουν την ποιότητα της ζωής των πολιτών με τη μείωση της 'καθημερινής εγκληματικότητας'. Διαφοροποιήθηκε από το αμερικανικό μοντέλο σε δύο σημεία: στη δομή και τη λειτουργία των δυνάμεων που καλούνται να την εφαρμόσουν, δεδομένου ότι οι ευρωπαϊκές αστυνομίες δεν συγκροτούνται σε τοπικό αλλά σε κρατικό επίπεδο, και στην πολιτική προοπτική που έπρεπε να προσδοθεί στη νέα εκδοχή της μηδενικής ανοχής, αφού όλες οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις που την εφάρμοσαν ήταν σοσιαλδημοκρατικές ή κεντροαριστερές κυβερνήσεις.²⁵⁶

Οι: Blair στην Αγγλία, Schröder στη Γερμανία, Jospin στη Γαλλία, d'Alema στην Ιταλία, Gonzalez στην Ισπανία δεν διαπραγματεύτηκαν ούτε την προληπτική τιμωρία αλλά ούτε και τις ιδέες των συντηρητικών προκατόχων τους. Κι αυτό γιατί η βασική αιτία της τιμωρητικής στροφής είναι ο νεοφιλελευθερισμός, ένα μοντέλο που ενστερνίζονται πολιτικοί της Δεξιάς και της Αριστεράς. Οφείλεται στην κοινωνική ανασφάλεια της μισθωτής εργασίας, στη σκληρότητα του διαχωρισμού των τάξεων, και στην απογύμνωση των εγκατεστημένων εθνοφυλετικών, ιεραρχικών δομών, ενός αποτελεσματικού μονοπωλίου συγκεντρωμένου στους λευκούς της Αμερικής και αντίστοιχα στους υπηκόους της Ευρώπης. Η ξαφνική έκρηξη του ποινικού κράτους μετά τα μέσα του 70, είναι η απάντηση της κυρίαρχης τάξης στον επανακαθορισμό της αποστολής του Λεβιάθαν, ώστε να επιβάλει ένα νέο οικονομικό καθεστώς βασισμένο στην υπερ κινητικότητα και προσαρμοστικότητα της εργασίας, και να κατασταλθεί η όποια κοινωνική αναταραχή που παράγεται στους πρόποδες της αστικής τάξης από τις δημόσιες πολιτικές της απελευθέρωσης της αγοράς, και της ελάττωσης των κρατικών δαπανών που είναι ο σκληρός πυρήνας του νεοφιλελευθερισμού²⁵⁷

²⁵⁴ Μέσα σε πέντε χρόνια η πόλη αύξησε κατά 40% τον αστυνομικό προϋπολογισμό της, ο οποίος έφτασε τα 2,6 δισεκατομμύρια δολάρια, τέσσερις φορές μεγαλύτερος από τις πιστώσεις των δημόσιων νοσοκομείων. Το 1997, αυξήθηκαν οι δαπάνες για την ανέγερση νέων φυλακών, μειώνοντας παράλληλα κατά 715 εκ. τις πιστώσεις για την υγεία. Το 1999, προσλαμβάνονται 12.000 αστυνομικοί, σε ένα συνολικό δυναμικό 46.000 υπαλλήλων, εκ των οποίων οι 38.600 είναι ένστολοι αστυνομικοί., στο ίδιο,σελ 34 και Η αύξηση του αριθμού των φυλακισθέντων στις ΗΠΑ, ξεπέρασε κάθε όριο από τη γέννηση του θεσμού της φυλακής, δεδομένου ότι από το 1973 έως το 1997 ο αριθμός των κρατουμένων αυξήθηκε περισσότερο από 500%, πρωτοφανές φαινόμενο για δημοκρατική χώρα, σε περίοδο που οι δείκτες της εγκληματικότητας κατέγραφαν πτώση, David Garland, ό.π σελ 14.

²⁵⁵ Loïc Wacquant, Οι φυλακές της μιζέριας, ό.π. σελ 100

²⁵⁶ Θεόδωρος Π Παπαθεοδώρου, ό.π. σελ 247 και αναλυτικά ανά κράτος 247-263,

²⁵⁷ Loïc Wacquant, Punishing the Poor, ό.π. σελ 302-303

Η νεοφιλελεύθερη τιμωρητικότητα διευκολύνει την επέκταση της ποινικής σφαίρας. Ομαλοποιεί τη λειτουργία της αγοράς και θωρακίζει την τεράστια διανομή του πλούτου που παράγεται καθημερινά. Αντιστέκεται ευκολότερα στις κυβερνητικές παρεμβάσεις στην αγορά κι ενστερνίζεται την ποινικοποίηση όποιων και όλων των μορφών 'αποδιοργάνωσης'. Αυτό εξυπηρετείται με την παραγωγή νέων ποινικών νόμων και την εφαρμογή ποινικών κυρώσεων, με μεγαλύτερη ελευθερία, εφόσον εκεί η παρέμβαση της κυβέρνησης αποτιμάται ως νόμιμη, αποτελεσματική και χρήσιμη. Η στροφή στην ελεύθερη αγορά και την ιδιωτικοποίηση από την εποχή του Ρήγκαν συνοδεύτηκε από την ογκώδη αύξηση και οικοδόμηση φυλακών. Τα μέτρα της ηλεκτρονικής επιτήρησης επεκτείνονται και περιλαμβάνουν τη βιντεοπαρακολούθηση, τη συλλογή βιομετρικών στοιχείων, τα κλειστά κυκλώματα παρακολούθησης, τη συλλογή προσωπικών δεδομένων και πληροφοριών, κάνοντας ακόμα πιο επώδυνη και χρονικά μεγαλύτερη την επιβολή των ποινών.²⁵⁸

Τα κοινωνικά προβλήματα νομιμοποιούνται ως προβλήματα των αποκλεισμένων ομάδων και των ατόμων κι όχι ως προβλήματα που παράγονται από τη λειτουργία της ίδιας της κοινωνίας και για τα οποία έχει η ίδια ως σύνολο την ευθύνη. Ο ορισμός των κοινωνικών προβλημάτων μέσω των ομάδων στόχου, εκτός από το ότι προσωποποιεί τα προβλήματα και στιγματίζει τα άτομα, συντελεί στην ηθικολογική παρουσίαση του κοινωνικού προβλήματος. Τα νοσολογικά, τα παραβατικά χαρακτηριστικά, και αυτά που αφορούν στη διάλυση της οικογένειας, ως χαρακτηριστικά που ορίζουν ομάδες κοινωνικού αποκλεισμού, παραπέμπουν στην αντίληψη, σύμφωνα με την οποία η φτώχεια συνδέεται στενά με την αντικοινωνική παραβατικότητα και την εγκληματικότητα. Σε αυτήν την προοπτική η συρρίκνωση των κρατικών παρεμβάσεων στο πλαίσιο της κοινωνικής πολιτικής συνεπάγεται την αποδυνάμωση που είχαν- έστω σε προγραμματικό επίπεδο - οι στόχοι της αποκατάστασης και της επανένταξης. Τη θέση τους κατέλαβε το νεοφιλελεύθερο 'δικαικό πρότυπο' το οποίο προτάσσει την ανταπόδοση του κακού μέσω της επιβολής στο δράστη μιας 'δίκαιης' και 'ανάλογης' προς τη συμπεριφορά του ποινής. Αυτή η εξέλιξη επέφερε αναπόφευκτα αλλαγές στη θεώρηση της ποινής και του εγκλήματος, εφόσον ο παραβάτης, παύει να θεωρείται 'ελλειμματική'

²⁵⁸ Ο ένας στους τρεις άνδρες μεταξύ 20-34 ετών, το 2008, ήταν φυλακισμένος, και για τους Αφροαμερικάνους αυτής της ηλικίας η αναλογία ήταν 1 στους 9, περισσότερο από το 10% των ανδρών αυτής της ηλικίας ήταν έγκλειστοι. Το προσθέσουμε και τα άτομα που ήταν υπό επίβλεψη, 1 στους 31 ενήλικες, ποσοστό 3,2% του πληθυσμού ή τα 7,3 εκατομμύρια Αμερικάνοι ήταν στη φυλακή, υπό επιτήρηση ή με αναστολή. Το ίδιο σοβαρό και γιγαντιαίο είναι το ποσοστό εκείνων που εκτίαν ποινές ισόβιας κάθειρξης. 140.610 άτομα ή το 9,5% των εγκλειστών, εκ των οποίων ποσοστό 29% δεν είχε τη δυνατότητα να πάρει αναστολή. Στην Καλιφόρνια 34.164 κρατούμενοι είχαν ισόβια κάθειρξη ενώ ποσοστό 10,8% αυτών ήταν χωρίς αναστολή. Bernard E. Harcourt, *The illusion of free markets: Punishment and the myth of Natural Order*, Harvard University Press, 2011, σελ 198-202

προσωπικότητα, και η διαδικασία της επιβολής της ποινής εγκαταλείπει κάθε στόχευση προνοιακού χαρακτήρα και νομιμοποιείται ως μέτρο 'εξουδετέρωσής' του,²⁵⁹ ή της ακρήστευσής του για την προστασία της κοινωνίας.²⁶⁰

Νέα Ποινολογία

Από τις δεκαετίες του '70 και του '80 μέχρι σήμερα, παρατηρείται ότι η σύγχρονη τάση της κατασταλτικής πολιτικής είναι να εστιάζει περισσότερο στη διαχείριση ομάδων παρά σε παραδοσιακές μορφές κοινωνικού ελέγχου που είχαν κέντρο το άτομο. Σύμφωνα με τους Feeley και Simon, αναπτύσσεται μια νέα στρατηγική στον ποινικό τομέα η 'Νέα Ποινολογία' (New Penology), όπως -από έλλειψη περιγραφικότερου λόγου- αποκαλούν. Η Νέα Ποινολογία δεν ασχολείται ούτε με την τιμωρία, ούτε με την αποκατάσταση των ατόμων. Ταυτοποιεί και διαχειρίζεται επικίνδυνες ομάδες. Ασχολείται με τη 'διαχειριστική κατεύθυνση' του συνόλου, σε αντίθεση με το παραδοσιακό ενδιαφέρον της εγκληματολογίας για τις ατομικές συμπεριφορές.²⁶¹ Οι μεταβολές περιλαμβάνουν τρεις ευδιάκριτες περιοχές: 1. Την εμφάνιση νέων θεματικών: Η γλώσσα της πιθανότητας και της διακινδύνευσης σταδιακά αντικαθιστούν παλαιότερες θεματικές όπως την κλινική διάγνωση του ατόμου και την ανταποδοτική δικαιοσύνη. 2. Τη διαμόρφωση νέων στόχων για το σύστημα: Οι στόχοι που αναφέρονται εδώ δεν αποτελούν καινοτομίες, εφόσον υπάρχουν αντίστοιχες προγενέστερες, αλλά είναι νέες 'συστημικά'. Το ενδιαφέρον αφορά την αυξανόμενη προτεραιότητα που δίνεται στον επαρκή έλεγχο των εσωτερικών διαδικασιών του συστήματος αντί για τις παραδοσιακές επιδιώξεις της αποκατάστασης (rehabilitation) και του ελέγχου του εγκλήματος. 3. Την ανάπτυξη νέων τεχνικών: Οι νέες τεχνικές στοχεύουν στους παραβάτες περισσότερο ως ομάδα, αντικαθιστώντας τις παλαιότερες που στόχευαν στο άτομο ή δημιουργούσαν αίσθημα δικαίου.

Η Νέα Ποινολογία δε δείχνει να ανησυχεί για τις έννοιες: ευθύνη, ηθική ευαισθησία, διάγνωση και μεταχείριση του εγκληματία αλλά ασχολείται με τις τεχνικές εκείνες που αναγνωρίζουν, κατατάσσουν, διαχειρίζονται ομάδες με βάση την επικινδυνότητά τους. Το αντικείμενο της είναι η διαχείριση και όχι ο μετασχηματισμός. Αναζητά τη ρύθμιση των επιπέδων παρέκκλισης και όχι την παρέμβαση ή την απάντηση στις ατομικές παρεκκλίσεις ή τις κοινωνικές 'δυσμορφίες'. Η Νέα Ποινολογία δεν ξεχωρίζει

²⁵⁹ Γιώργος Π Νικολόπουλος, Κράτος Ποινική Εξουσία και Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, ό.π. σελ 47-49

²⁶⁰ Έφη Λαμπροπούλου, Κοινωνιολογία του Ποινικού Δικαίου και των θεσμών της Ποινικής Δικαιοσύνης, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 1999, σελ 216-217

²⁶¹ Malcolm M Feely, Jonathan Simon, The New Penology: Notes on the emerging strategy of corrections and its implications, Criminology Volume 30, Number 4, 1992, σελ 449

διαταραγμένα άτομα που χρήζουν θεραπείας ή ηθικά ανεύθυνα άτομα που πρέπει να λογοδοτήσουν για τις πράξεις τους, αλλά, εξετάζει το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης και επιδιώκει συστηματική ορθολογικότητα και αποτελεσματικότητα. Αναζητά να χωρίσει, να ταξινομήσει, να ξεχωρίσει τους λιγότερο από τους περισσότερο επικίνδυνους και να εφαρμόσει άμεσες στρατηγικές ελέγχου. Τα εργαλεία για αυτήν την επιχείρηση είναι 'δείκτες', πίνακες πρόγνωσης, προβολές πληθυσμού. Σε αυτές τις μεθόδους η ατομική διάγνωση και η αντίδραση παραμερίζονται από συνολικά συστήματα κατάταξης με σκοπό την επιτήρηση, την καταστολή και τον έλεγχο.²⁶²

Η 'θεωρία' της Νέας Ποινολογίας δεν είναι θεωρία για το έγκλημα ή αμιγώς εγκληματολογία. Η μοναδικότητά της ανταποκρίνεται λιγότερο σε εννοιολογικά σχήματα αλλά πολύ περισσότερο στη διοικητική γνώση και τη δύναμη που προσφέρουν οι διαχειριστές του συστήματος. Τόσο στην Ευρώπη όσο και στη Β. Αμερική οι μελέτες αποδεικνύουν αύξηση στην τάση του ποινικού συστήματος να στοχοποιεί κατηγορίες και υποομάδες αντί για άτομα. Η χρήση εξελιγμένων μέσων έχει συντελέσει στη διαμόρφωση εννοιών και στρατηγικών που σχετίζονται με την κατασταλτική πολιτική και τον πληθυσμό για θέματα ασφάλειας όπως παράδειγμα 'υψηλού κινδύνου δράστες', 'εγκληματίες καριέρας'. Οι πιο σημαντικές πηγές άντλησης των θέσεων της, προέρχονται από τη διοίκηση επιχειρήσεων του στρατού και την κυρίαρχη εγχώρια δημόσια πολιτική.

Βασική παράμετρος που υποδηλώνει αυτή τη στροφή είναι η αντιμετώπιση της υποτροπής. Παλιότερα η υποτροπή, παγκοσμίως, αποτελούσε κριτήριο για την επιτυχή ή μη, λειτουργία του ποινικού συστήματος. Για παράδειγμα τα υψηλά ποσοστά όσων επέστρεφαν από αναστολή στο παρελθόν, σηματοδοτούσαν την αποτυχία του συστήματος. Στην εκτίμηση του ίδιου μεγέθους από τη Νέα Ποινολογία, τα υψηλά ποσοστά, σηματοδοτούν την αποδοτικότητα και την αποτελεσματικότητα της αναστολής ως μηχανισμού ελέγχου. Το διαχειριστικό σύστημα αντιμετωπίζει την άρση της αναστολής ως ακριβό οικονομικά τρόπο για την αστυνομία και τη φυλάκιση για τους χρόνια ενοχλητικούς πληθυσμούς, αντί (η άρση της αναστολής και της επιτήρησης) να αντιμετωπίζονται ως μηχανισμοί μείωσης της διαδικασίας επίβλεψης. Η υποτροπή δε συνιστά πλέον αρνητική αποτίμηση των σχετικών προγραμμάτων επανένταξης αλλά ένδειξη αποτελεσματικότητας των ελέγχων που ασκούνται για την αποκάλυψη καινούριων παραβάσεων.²⁶³

Η Νέα Ποινολογία αντικαθιστά τη μελέτη του εγκλήματος με την πρόβλεψη της επικινδυνότητας και τη διαχείριση της ασφάλειας, τροποποιώντας παραδοσιακά οριοθετημένες θεωρίες για το άτομο. Η

²⁶² στο ίδιο σελ 451-452

²⁶³ στο ίδιο σελ 455-456

προληπτική προφυλάκιση δε σχετίζεται με την προστασία ή άλλες ποινικές τιμωρίες αλλά προσποιείται ότι διαχειρίζεται τη διακινδύνευση. Πρόκειται για τη μετατόπιση της έμφασης από υποκειμενικούς παράγοντες βιολογικής, ψυχολογικής, κοινωνικής τάξης προς αντικειμενικοποιημένα χαρακτηριστικά όπως οι συλλογικές ιδιότητες ομάδων πληθυσμού για παράδειγμα η εθνική προέλευση ή ορισμένα είδη εγκλήματος, τα οποία παρά την ασαφή τους οριοθέτηση, θεωρείται ότι συνιστούν διακινδύνευση για τη δημόσια τάξη όπως η τρομοκρατία και το οργανωμένο έγκλημα. Σύμφωνα με τον G Houchon “Όσο αποσύρεται το κράτος με την απορρύθμιση της κοινωνικής και οικονομικής ζωής, προς όφελος των νόμων της αγοράς, τόσο περισσότερο επεκτείνεται το πεδίο που κατέχει η ποινική εξουσία στην άσκηση κοινωνικού ελέγχου στις κλασικές περιπτώσεις της προστασίας των περιουσιακών στοιχείων και της αντιμετώπισης της βίας, βρίσκοντας έτσι μια ευκαιρία εκδήλωσης της νομιμότητας του Κράτους”.²⁶⁴

Η Νέα Ποινολογία μπορεί να θεωρηθεί ως υπεύθυνη για την ενεργοποίηση μιας νέας προσέγγισης της φτώχειας στην Αμερική. Ο όρος 'underclass' επαναχρησιμοποιείται για να χαρακτηρίσει ένα τμήμα της κοινωνίας που είναι μόνιμα αποκλεισμένο από την κοινωνική κινητικότητα και την οικονομική ενσωμάτωση. “Σε αντίθεση με τις ομάδες των εργαζομένων ή των προσωρινά άνεργων, οι περιθωριακοί βρίσκονται πάντα ως οριακός πληθυσμός, αγράμματοι, χωρίς ικανότητες και χωρίς ελπίδα, που δεν ενσωματώνεται στην υπόλοιπη κοινωνία ακόμα κι ως εφεδρική πηγή εργασίας” κατά τον Wilson. “Με αυτή τη λογική είναι μια επικίνδυνη τάξη, όχι μόνο για τις ατομικές ενέργειες του καθενός, αλλά κι ως συλλογική ανυπακοή. Θεωρείται τμήμα υψηλού κινδύνου που πρέπει να χειριστούμε”. Η έννοια των περιθωριακών ξεκαθαρίζει γιατί οι σωφρονιστικές υπηρεσίες αναφέρουν ως ανέκδοτο την επανένταξη των παραβατών στις κοινωνίες τους. Η φυλακή απογυμνώνεται από την έννοια του σωφρονιστικού μηχανισμού και μετατρέπεται σε χώρο εναπόθεσης ψυχών, εξουδετέρωσης των πιο επικίνδυνων δραστών. Με δεδομένη την αναποτελεσματικότητα της ως προς την αναμόρφωση των παραβατών, στοχεύει μόνο στην απομάκρυνσή τους από την κοινωνία. Για τον Irwin η λειτουργία της φυλακής είναι να διαχειρίζεται τους περιθωριακούς, οι οποίοι προσδιορίζονται και ως 'όχλος', 'άτακτοι', 'ταραχώδεις' και 'κατώτατη τάξη των ανθρώπων'. Κατά μια άλλη άποψη η φυλακή αποτελεί ένα δίχτυ προστασίας έκτακτης ανάγκης, για αυτούς που βρίσκονται σε απόγνωση. Καθώς όλες οι υπόλοιπες υπηρεσίες έχουν συρρικνωθεί, αυξητικά αυτή η ανάθεση αφορά στη φυλακή.²⁶⁵

Αν και στην Ελλάδα ο όρος 'νόμος και τάξη' δεν χρησιμοποιείται γιατί παραπέμπει στο 'ησυχία, τάξη

²⁶⁴ Γιώργος Π Νικολόπουλος, Κράτος, Ποινική Εξουσία και Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, ό.π. σελ. 52-56

²⁶⁵ Malcolm Feely and Jonathan Simon, ό.π. σελ 467-470

και ασφάλεια' της χούντας,²⁶⁶ , η μηδενική ανοχή, ως μέθοδος αντεγκληματικής πολιτικής ακολούθησε μια τεθλασμένη πορεία και χρησιμοποιήθηκε κατά περιόδους, αφενός μεν για την τεχνητή μείωση του πολιτικού κόστους που επέσυρε για την κυβέρνηση η αύξηση του αισθήματος ανασφάλειας της κοινής γνώμης, αφετέρου για την καταστολή συγκεκριμένων μορφών εγκληματικότητας. Στην Ελλάδα σε αντίθεση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες εμφανίστηκε αποσπασματικά με αποτέλεσμα να προτάσσεται κατά καιρούς σε προγραμματικές διακηρύξεις για την αντεγκληματική πολιτική, άλλοτε να εφαρμόζεται αυστηρά απέναντι σε ορισμένες ομάδες- στόχους και άλλοτε να ατονεί μένοντας όμως πάντα στην εφεδρεία των δράσεων για την αποδοτικότερη διαχείριση των κοινωνικών ανομιών. Η αποκήρυξη της μηδενικής ανοχής όταν υπουργός δημόσιας τάξης, 1999, ήταν ο Μ Χρυσοχοϊδης μπορεί να απουσίαζε κατηγορηματικά από το σχέδιο 'ασφαλείς πόλεις', και να μην προκρινόταν και για τις επιχειρήσεις 'μαζικών ελέγχων νομιμότητας' που πραγματοποιούνταν στους μετανάστες, η ηγεσία όμως της αστυνομίας προέβαλε την αναγκαιότητα εφαρμογής του μέτρου, “ ώστε να εμπεδωθεί το απωλεσθέν αίσθημα ασφάλειας των πολιτών” υποστηρίζοντας ότι “η μηδενική ανοχή στις παραβάσεις οποιασδήποτε μορφής αποτελεί ειλημμένη υποχρέωση της αστυνομίας, διότι η ανοχή αποτελεί στοιχείο πολλαπλασιασμού του φαινομένου”. Η φαινομενική απόκλιση²⁶⁷ κι η αντιφατικότητα των δύο παραπάνω θέσεων δεν αλλάζει τα δεδομένα ως προς την πραγματική εφαρμογή πολιτικής μηδενικής ανοχής στη χώρα. Αν η προσφυγή σε μεθόδους μηδενικής ανοχής για την αντιμετώπιση των τροχαίων παραβάσεων ήταν εμφανής από την πολιτεία, δε συνέβη το ίδιο στην εφαρμογή της μεθόδου στη διαχείριση του προβλήματος για τους 'λαθρομετανάστες' και της

²⁶⁶ Άρτεμις Μακρυνιώτη, Η στρατηγική της δραματοποίησης των κοινωνικών φαινομένων και ιδιαίτερα του εγκλήματος, από τα ΜΜΕ και οι θεσμικές παρεμβάσεις στο Νέα Κοινωνικά Κινήματα: Εγκληματολογική Προσέγγιση επ. Βάσω Αρτινοπούλου, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2000, σελ 109

²⁶⁷ Στις 30/04/2012 ο Υπουργός Προστασίας του Πολίτη δηλώνει: “Το γεγονός ότι έχουν εξαφανιστεί από το Κέντρο της Αθήνας, (οι μετανάστες) είναι γιατί γνωρίζουν πια ότι τελείωσαν τα «ψέματα» στην Ελλάδα και ότι τα πράγματα αλλάζουν ριζικά. Αυτό που συμβαίνει στη χώρα, είναι μοναδικό σε όλη την Ευρώπη. Δηλαδή, πηγαίνει ένας στον Έβρο και παίρνει ένα χαρτί από το Αστυνομικό Τμήμα και του λένε ότι πρέπει να φύγει από τη χώρα σε τριάντα μέρες και δεν φεύγει ποτέ. Πεντακόσιες χιλιάδες έχουν έρθει μόνο τα τρία – τέσσερα τελευταία χρόνια. Λοιπόν, από εδώ και πέρα αυτή η υπόθεση σταματάει, κλείνει. Είναι πραγματικά μεγάλη ευεργεσία για την Ελλάδα αυτή η νέα πολιτική”. Μ. Χρυσοχοϊδης “Το πρώτο βήμα για την αντιμετώπιση της παράνομης μετανάστευσης έγινε χθες στην Αμυγδαλέζα”

Συνέντευξη του Υπουργού Προστασίας του Πολίτη, Μιχάλη Χρυσοχοϊδη, στο ΒΗΜΑ FM και στο δημοσιογράφο Γιώργο Παπαρήστο, 30/4/2012 <http://www.chrisohoidis.gr/> Τύπος και ΜΜΕ

Σύμφωνα με τον Agamben, “Το στρατόπεδο είναι ο νέος ρυθμιστής της ζωής στην τάξη, ή μάλλον η ένδειξη της αδυναμίας του συστήματος να λειτουργήσει χωρίς να μεταμορφωθεί σε φονική μηχανή. Η κατάσταση εξαίρεσης καθίσταται τώρα μια νέα και σταθερή χωρική δομή, όπου κατοικεί εκείνη η γυμνή ζωή, που με αυξανόμενο ρυθμό δεν μπορεί πλέον να εγγράφεται την 'τάξη’”. Giorgio Agamben, Homo Sacer Κυρίαρχη Εξουσία και Γυμνή Ζωή, Scripta, Αθήνα, 2005, σελ 268-269 Σε 15 μήνες από τη λειτουργία του κέντρου, οι 'φιλοξενούμενοι μετανάστες' εξεγέρθηκαν για την ποιότητα ζωής και την αύξηση της παραμονής από 12 σε 18 μήνες. Άρθρο: “Εξέγερση τη νύχτα στο κέντρο κράτησης της Αμυγδαλέζας,” 11 Αυγούστου 2013, <http://news.in.gr/greece/article/?aid=1231261014>

'εγκληματικότητας των μεταναστών'. Μπορεί σε αυτόν τον τομέα να μην υιοθετήθηκε ποτέ επίσημα, όμως οι πολιτικές και οι μέθοδοι που ακολουθήθηκαν ήταν από τις πλέον κατασταλτικές σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Η μηδενική ανοχή απέναντι στους 'λαθρομετανάστες' σημειολογικά αναφέρεται σε μια διαδικασία κατ' επίφαση προστασίας της δημόσιας ασφάλειας, συντήρησης των στερεοτυπικών κατασκευών περί της εγκληματικότητας και πολιτικής χειραγώγησης του ατόμου. Οι 'μαζικοί έλεγχοι νομιμότητας' που ξεκίνησαν το καλοκαίρι του 1999, όπου και τοποθετούνται συνοριοφύλακες, και συνεχίζονται έχουν ως επίσημα επιδιωκόμενο στόχο τη σύλληψη, την επαναπροώθηση ή την απέλαση όσων αλλοδαπών δε διαθέτουν νόμιμα έγγραφα παραμονής στη χώρα. Με την παράλληλη καλλιέργεια ενός κλίματος συλλογικού πανικού και υστερίας από ορισμένα ΜΜΕ, έγιναν αθρόες συλλήψεις και προσαγωγές μεταναστών σε όλη τη χώρα και ιδιαίτερα στο Λεκανοπέδιο της Αττικής. Ο μαζικός χαρακτήρας των συλλήψεων, η συγκέντρωση μεταναστών κατά χιλιάδες σε γήπεδα²⁶⁸ και η σύλληψη αδιάκριτα κάθε ατόμου, εμφανώς αλλοδαπού, αποτύπωσαν την πρωτοφανή για τα σύγχρονα ελληνικά δεδομένα, εικόνα των πογκρόμ εναντίον των μεταναστών.²⁶⁹

²⁶⁸ Με την επέκταση, παγκοσμίως, σε όλο και μεγαλύτερα τμήματα του πληθυσμού μιας 'κατάστασης εξαίρεσης', αναστολής, των θεμελιωδών δικαιωμάτων του όποιου Δικαίου, τίθενται 'υπό φύλαξη' άτομα ανεξαρτήτως οποιασδήποτε 'επιλήψιμης διαγωγής', αποκλειστικά και μόνο για ν' αποτραπεί ένας 'κίνδυνος για την ασφάλεια του κράτους' - ένας κίνδυνος που τον προσδιορίζει ως τέτοιο ο εκάστοτε κυρίαρχος. Βρισκόμαστε δυνητικώς παρουσία ενός στρατοπέδου κάθε φορά που δημιουργείται μια ανάλογη δομή, ανεξαρτήτως της σπουδαιότητας των εγκλημάτων που διαπράττονται και οποιαδήποτε κι αν είναι η ονομασία και η ειδική τοπογραφία της. Στρατόπεδο θα είναι είτε πρόκειται για το στάδιο του Μπάρνι, όπου η αστυνομία στοιβάζε προσωρινά αλβανούς 'λαθρομετανάστες', είτε με τις Zones D' Attente (ζώνες αναμονής) των διεθνών γαλλικών αερολιμένων όπου κρατούνται οι ξένοι που ζητούν να τους αναγνωριστεί η ιδιότητα του πρόσφυγα. Στο ίδιο σελ 267-268

²⁶⁹ Θεodorής Παπαθεοδώρου, ό.π. σελ. 267-270 και

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο ακόμα κι όταν υποχώρησαν οι πολιτικές της 'μηδενικής μεταναστευσης', εφόσον αποδείχτηκε ότι η αστυνομική αντιμετώπιση των πληθυσμιακών πιέσεων που ασκούνταν στα εξωτερικά σύνορα της ευρωπαϊκής επικράτειας και οι συνακόλουθες πολιτικές επαναπροώθησης και απέλασης δεν απέτρεψαν τελικά την έντονη παρουσία παράνομων μεταναστών στις κοινωνίες των κρατών μελών, Παράλληλα γίνεται εμφανής η ανάγκη εισόδου σημαντικού αριθμού μεταναστών (κυρίως από τις υπό ένταξη χώρες της Ανατολικής Ευρώπης) για την κάλυψη θέσεων εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού αλλά και για τη διάσωση των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης λόγω της έντονης δημογραφικής γήρανσης των πληθυσμών της ΕΕ. Το ζήτημα λήψης θετικών μέτρων για τους πληθυσμούς αυτούς σε θέματα υιοθέτησης πολιτικών νομιμοποίησης κι ένταξής τους στην αγορά εργασίας, έγινε επιτακτικό. Πάραυτα, ακόμα και αυτές οι πολιτικές δεν ανέκοψαν την παράνομη είσοδο και εγκατάσταση αλλοδαπών εξαιτίας κυρίως των αυστηρών προϋποθέσεων που έθεταν για τη νομιμοποίηση τους, τροφοδοτώντας κυκλώματα εκμετάλλευσης αλλά κι επειδή έρχονταν συχνά σε αντίθεση με τη ζήτηση από την αγορά εργατικού δυναμικού για περιστασιακή απασχόληση με εξευτελιστικές αποδοχές. Από αυτήν την άποψη οι πολιτικές νομιμοποίησης για τους μεταναστες λειτουργούν ως μηχανισμοί κοινωνικού ελέγχου που εκπληρώνουν ταυτόχρονα λειτουργίες ένταξης(για όσους ολοκληρώνουν με επιτυχία τις σχετικές διαδικασίες) και αποκλεισμού (για όσους δε συγκεντρώνουν τις προϋποθέσεις ένταξης π.χ. Λόγω της μη τήρησης των προθεσμιών υποβολής της αίτησης ή αδυναμίας συγκέντρωσης απαραίτητων δικαιολογητικών). Έτσι, πάντα 'περισεύει' ένας σημαντικός αριθμός παρανόμων αλλοδαπών, κοινωνικά περιθωριοποιημένων και ευάλωτων σε κάθε είδους εκμετάλλευση και κατάχρηση εξουσίας. Γιώργος Π. Νικολόπουλος, Κράτος, Ποινική Εξουσία και Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, ό.π. σελ 132-134

Μετανάστες

Η παρουσία του μετανάστη στα γεγονότα του Δεκέμβρη αναγνωρίστηκε ως μια αρνητική φιγούρα, προς αποκήρυξη: ο μετανάστης παρουσιάστηκε ως κλέφτης, ως παραβατικός, ως απειλή στην ιδιωτική περιουσία και τη δημόσια τάξη.²⁷⁰ Οι αλλοδαποί κατηγορήθηκαν για την εξάπλωση των επεισοδίων και τους καταλογίστηκε υπαιτιότητα για τα πιο βίαια περιστατικά. Αυτή η μη πολιτική κατηγορία χρησιμοποιήθηκε για να επισκιάσει και να υποβαθμίσει την πολιτική σημασία της ενεργής συμμετοχής των μεταναστών. Για άλλη μια φορά, η φιγούρα του μετανάστη αφορίστηκε. Όχι μόνο υποτιμήθηκε η πολιτική του συμβολή, αλλά υποκαταστάθηκε από την κοινότοπη και διαδεδομένη εικόνα του κλέφτη και του παραβάτη του νόμου²⁷¹. Στα περισσότερα κείμενα κι αναφορές ο ρόλος του ερμηνεύτηκε ως κατεξοχήν παραβατικός και χρεώθηκε αδιακρίτως το πλιάτσικο στα καταστήματα.²⁷² Ένας σημαντικός δρων των γεγονότων του Δεκέμβρη ποινικοποιήθηκε, αποσιωπήθηκε η παρουσία του, κρατήθηκε εντός των ορίων της υποταγής και σε αρκετές περιπτώσεις «εξοστρακίστηκε».²⁷³ Ένα ολοένα αυξανόμενο κομμάτι του πληθυσμού δε φαίνεται ότι θα ξαναμπεί στην αγορά πράγμα που τους κάνει να δείχνουν περιθωριακοί. Η δυστυχία και τα βάσανα όσων μένουν έξω από τη ζωή, προσδιορίζεται ως ατομικό αδίκημα και εκείνοι που δεν μπορούν να συμμετέχουν στην κοινωνία της κατανάλωσης γίνονται το ενοχοποιημένο περιθώριο για τους οποίους η φυλακή αναπληρώνει τους οργανισμούς πρόνοιας.²⁷⁴ Στο ποινικό κράτος, οι παροχές της κοινωνικής πρόνοιας στιγματίζουν τον πολίτη ως αδύναμο και απρονόητο άνθρωπο, στον οποίο παρέχονται 'μισθοί αμαρτίας' εφόσον η

²⁷⁰ ΔΕΝ ΕΙΜΑΣΤΕ ΠΛΙΑΤΣΙΚΟΛΟΓΟΙ, ΟΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΕΧΟΥΝ ΔΗΜΟΣΙΑ ΦΩΝΗ ΚΑΙ ΑΞΙΟΠΡΕΠΕΙΑ

Εκπροσωπώντας τις κοινότητές μας, συνυπογράφουμε την ακόλουθη Δημόσια Δήλωση:

Τις τελευταίες μέρες κάποια ηλεκτρονικά μέσα ενημέρωσης προβάλλουν σκηνές ορισμένων εξαθλιωμένων μεταναστών που λεηλατούν μαγαζιά αφού προηγουμένως κάποιοι είχαν σπάσει τις προθήκες τους. Φοβόμαστε πως αυτά τα ρεπορτάζ μπορεί να παρεξηγηθούν από έλληνες πολίτες που ενδεχομένως να σχηματίσουν τη γνώμη ότι εκατοντάδες χιλιάδες μετανάστες που ζούμε εδώ, είμαστε εγκληματίες. Δηλώνουμε πως η συντριπτική πλειοψηφία των μεταναστών και των προσφύγων δεν είμαστε ούτε πλιατσικολόγοι, ούτε εγκληματίες. Είμαστε ειρηνικοί άνθρωποι, εργάτες και εργάτριες, φοιτητές, μαθητές, μικρά παιδιά που θέλουμε να ζήσουμε μια ζωή με αξιοπρέπεια και ίσα δικαιώματα στην Ελλάδα και την Ευρώπη. Μη μας στερήσετε αυτή την ευκαιρία, μη μας καταδικάσετε για άλλη μια φορά στη φτώχεια, την εξαθλίωση και το περιθώριο. Γι' αυτά είναι που αναγκαστήκαμε να εγκαταλείψουμε τις χώρες προέλευσής μας., Κοινή δήλωση 14 εκπροσώπων μεταναστευτικών Κοινοτήτων στην Ελλάδα, Κυριακάτικο Σχολείο μεταναστών 15/12/2008 <http://www.ksm.gr/>

²⁷¹ “Λιντσάρισμα πλιατσικολόγου”, 9/12/2008, <http://www.youtube.com/watch?v=MizMnt4ZlAw>

²⁷² “Το πλιάτσικο των 'λαθρομεταναστών” 9/12/2008, <http://www.youtube.com/watch?v=6WINPsA73vQ>

²⁷³ Από τις 273 συλλήψεις οι οποίες καταγράφηκαν από την αρχή μέχρι τα μέσα του Ιανουαρίου του 2009, σχεδόν οι 130 ήταν μετανάστες, δηλαδή, ξένοι που στερούνται της ελληνικής ιθαγένειας. Περίπου τριάντα εξ αυτών τέθηκαν υπό κράτηση, ένας σημαντικός αριθμός διώχθηκε και καταδικάστηκε σε 18 μήνες φυλάκιση και αρκετοί απελάθηκαν ή αναμένουν τον επαναπατρισμό τους. Andreas Kalyvas ο.π.

²⁷⁴ Zygmunt Bauman Η μετανεωτερικότητα και τα δεινά της, Ψυχογιός, Αθήνα, 2002 σελ.88-89

οικονομία 'δεν αντέχει' αλλά δεν υπάρχει και καμιά ηθική δικαιολογία για να τους δώσει.²⁷⁵ «Η κοινωνία που είναι αβέβαιη για την επιβίωση της δικής της τάξης πραγμάτων αναπτύσσει τη νοοτροπία του πολιορκημένου φρουρίου· αλλά οι εχθροί που πολιορκούν τα τείχη της είναι οι δικοί της, αποκλειστικά 'εσωτερικοί δαίμονες' –οι καταπιεσμένοι, περιβάλλοντες φόβοι που διεισδύουν καθημερινά στους κόλπους της, η 'κανονικότητά' της - οι οποίοι για να γίνει υποφερτή η καθημερινή πραγματικότητα πρέπει να συμπίεστούν και να στυφτούν μέσα από την καθημερινότητα και ακολούθως να μεταπλαστούν σε ένα ξένο σώμα, σε έναν από εχθρό που μπορεί κανείς να τον πολεμήσει ξανά και ξανά, ακόμα και να ελπίζει ότι θα τον κατανικήσει»²⁷⁶.

Όταν η οριοθέτηση του αλλότριου δεν μπορεί να στηριχτεί σε μονοσήμαντες κι αυτονόητες πολιτισμικές διακρίσεις συμβαίνουν δύο πράγματα: κατά πρώτον γίνεται καθαρός ο κατασκευασμένος ρόλος του αλλότριου, αλλά και του οικείου, ο οποίος πάντα ήταν έτσι, αλλά τώρα απογυμνώνεται από την αυτονόητη πολιτισμική του προφάνεια- εμφανίζεται καθαρά ως κοινωνική κατασκευή. Κατά δεύτερον αλλάζουν οι αφορμές για οριοθέτηση. Οι πολιτισμικές σχέσεις με το αλλότριο υποκαθίστανται όλο και περισσότερο από τον κοινωνικό ανταγωνισμό και την πολιτική στρατηγική. Οι πολιτισμικές διαφορές γίνονται όλο μια ιδιαίτερα εύχρηστη νομιμοποίηση των εξουσιαστικών στρατηγικών, καθώς ενδείκνυνται ως οιονεί εξωτερικό σημείο αναφοράς - σχετικά με τον υποτιθέμενο ξένο- για την κατασκευή οικείων 'περιστασιακών ομάδων', η εσωτερική συνοχή και σύνδεση των οποίων, αλλάζει ανάλογα με τον εκάστοτε κατασκευασμένο 'εχθρό'.²⁷⁷

Οι μετανάστες στερούμενοι του εδαφικού δικαιώματος του πολίτη κατατάσσονται σε πολίτες κατώτατης κατηγορίας, ενσαρκώνουν τις διακρίσεις που δημιουργεί η σύγχρονη πολιτική ιθαγένειας, παρέχουν στις κυβερνήσεις τον ιδανικό αποκλίνοντα άλλο, επαναφέρουν τον προβληματισμό για τη διάκριση ανάμεσα στην 'πολιτική ζωή' και 'στη γυμνή ζωή', στην οποία ανάγεται η 'ευγονική' των ναζί και γενικότερα ο ρατσισμός,²⁷⁸ αποτελούν μια συνάθροιση ειδικού πληθυσμού που δεν μπορεί να καταταμηθεί και να μετασηματιστεί παρά μόνο να διατηρηθεί ως το είδος των απόβλητων της διαχειριστικής λειτουργίας.²⁷⁹

Αλλά οι αρνητικές στρεβλώσεις, συνήθως, τείνουν να κουβαλούν έναν πυρήνα αλήθειας και στην

²⁷⁵ στο ίδιο σελ. 80-81

²⁷⁶ στο ίδιο, σελ. 82-83

²⁷⁷ Ούλριχ Μπεκ Η επινόηση του πολιτικού: Για μια θεωρία του ανακλαστικού εκσυγχρονισμού, Νέα Σύνορα Λιβάνης, Αθήνα, 1996 σελ. 162-164

²⁷⁸ Hector Claudio Silveira Gorski, «Η Ευρωπαϊκή Ένωση, οι πρόσφυγες και οι 'παράνομοι' μετανάστες», μετ. Δ. Δημούλης, περ. Θέσεις, Ιούλιος- Σεπτέμβριος 1999, τ.68 <http://www.theseis.com/1-75/theseis/t68/t68f/hector.htm>

²⁷⁹ Feely and Simon, ό.π. σελ 470

περίπτωση αυτή, είναι η αδιαπράγματευτη παρουσία των αλλοδαπών. Ως παραβατικοί, ληστές, εγκληματίες, παρεξηγημένοι και διαστρεβλωμένοι, οι μετανάστες κράτησαν ένα ρόλο στην εξέγερση. Ήταν εκεί, χωρίς ιδιότητα του πολίτη, νόμιμα μη – Έλληνες, εκτός των αρχείων, πολιτικά αποκλεισμένοι, να ενεργούν, να μιλούν, να κρίνουν, να αποφασίζουν, να καταλαμβάνουν τη δημόσια σφαίρα, να συμμετέχουν στη διαμόρφωση της ελληνικής πολιτικής κατάστασης.

Περιθωριοποιούμενοι

Εκτός από τους μετανάστες, για το πλιάτσικο στα καταστήματα συλλήβδην ενοχοποιήθηκαν άτομα που στον κειμενικό και προφορικό λόγο για την εξέγερση αποκαλούνται 'λούμπεν προλεταριάτο' ή 'περιθωριακά'²⁸⁰

Ο Μάρξ απέδωσε στον όρο 'λούμπεν προλεταριάτο', ένα μέρος του 'στάσιμου εργατικού δυναμικού' το οποίο περιλαμβάνει τρεις υποκατηγορίες: τους εξαθλιωμένους, το 'νοσοκομείο της ενεργής εργατικής τάξης', τις εγκληματικές κουλτούρες, κουλτούρες διπλά παρασιτικές οι οποίες δεν μετέχουν στην ευρύτερη παραγωγή ενώ παρασιτούν στην ενεργή εργατική τάξη με τη διάπραξη κλοπών, ληστειών, λαθρεμπορίου κτλ και τέλος κοινωνικές κατηγορίες οι οποίες είναι απωθημένες στο περιθώριο για παράδειγμα οι εκδιδόμενες. Ο Μαρξ έτρεφε αντιπάθεια για το λούμπεν προλεταριάτο κι ενώ ήταν ανεκτικός ή δικαιολογούσε την προσφυγή στην εγκληματικότητα στο πλαίσιο μιας απεγνωσμένης 'προσπάθειας για επιβίωση' ήταν απορριπτικός στο έγκλημα σε ένα πλαίσιο ανταγωνισμού για 'κερδοφόρο αποτέλεσμα' κατά τους Hall και Scraton.²⁸¹

Οι Μαρξ κι Ένγκελς εξέτασαν το λούμπεν προλεταριάτο ως υποπροϊόν της καπιταλιστικής εξαθλίωσης δίχως να προβαίνουν σε μια επιστημονική οριοθέτηση της αποκλίνουσας ανομικής συμπεριφοράς του κοινωνικού περιθωρίου και στην ανίχνευση των βαθύτερων κοινωνικών αιτίων της. Έτσι, δεν έδωσαν απάντηση στο ερώτημα γιατί η κοινωνία σε τελική ανάλυση στηρίζει την ύπαρξη και την αναπαραγωγή της, θέτοντας στο περιθώριο τα λούμπεν στοιχεία, διαιωνίζοντας το στιγματισμό και τη γκετοποίησή τους. Φαίνεται ότι οι 'κοινωνίες των 2/3' υποχρεώνονται να νομιμοποιήσουν την ύπαρξη τους, οριοθετώντας αυθαίρετα τα σύνορα 'παθολογικού' - 'φυσιολογικού', απορρίπτοντας στο περιθώριο οτιδήποτε ξεφεύγει από το 'μέσο όρο'. Μ' αυτό τον τρόπο το λούμπεν προλεταριάτο, το

²⁸⁰ “Το δεύτερο καινοφανές στοιχείο(στην εξέγερση) είναι ο ρόλος των λούμπεν βανδάλων. Σε αυτό το άμορφο σύνολο αθροίζονται μικροποινικοί, παραβατικοί, πρεζάκια, τσιγγάνοι, μετανάστες, γηπεδο-συναυλιακοί χούλιγκαν, περιθωριακοί χωρίς καμία πολιτική συνείδηση. Τους ενώνει το σπάσιμο χωρίς επιλεκτική στόχευση, το μπάχαλο, το ντου, το μικροπλιάτσικο. Οι λούμπεν βάνδαλοι σπάνε «ό,τι να' ναι», αδιακρίτως” Νίκος Ξυδάκης ό.π.

²⁸¹ Γρηγόρης Λάζος Κριτική Εγκληματολογία, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2007, σελ 70-71

κοινωνικό περιθώριο, λειτουργεί ως ένα είδος 'αποδιοπομπαίου τράγου', που επιτρέπει την ενδυνάμωση ενός κυρίαρχου μοντέλου 'φυσιολογικότητας', απόλυτα εναρμονισμένου με τα συμφέροντα της καθεστηκυίας τάξης πραγμάτων.²⁸²

Σύμφωνα με τον Z. Bauman “το 'εμείς' παίζει με καθετί ένα παιχνίδι που δεν αφήνει ποτέ μηδενικό υπόλοιπο ή τουλάχιστον παριστάνει πως το υπόλοιπο δεν είναι μηδενικό, ενώ από το 'αυτοί' προσμένουμε κι επιθυμούμε το αντίθετο. 'Εμείς' έχουμε κοινή μοίρα, κοινό πλούτο ή πενία, ενώ 'αυτοί' χαίρονται με τη δυστυχία μας και θλίβονται με την επιτυχία μας. 'Εμείς' υποτίθεται ότι αλληλοβοηθούμαστε, ενώ 'αυτοί' περιμένουν το παραστράτημά μας. 'Εμείς' καταλαβαινόμαστε, έχουμε τα ίδια αισθήματα, ενώ 'αυτοί' είναι πάντα ακατάληπτοι, ακατανόητοι, αδέξιοι, ξένοι. (...) Τα σύνορα της ομάδας του 'εμείς' χαράσσουν το όριο της πνευματικής και της συναισθηματικής μας ασφάλειας και μας προσφέρουν το πλαίσιο από το οποίο εξαρτώνται οι πεποιθήσεις, τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις μας. Κάθε ομάδα του εμείς έχει ανάγκη τους δικούς της 'αυτούς' ως συστατικό των αυτοπροσδιοριστικών μηχανισμών. 'Αυτοί' είναι με τον ιδιότυπο τρόπο τους χρήσιμοι, λειτουργικοί άρα ανεκτοί αν όχι επιθυμητοί. Δεν μπορούμε όμως να φανταστούμε κανένα τρόπο θετικής χρησιμοποίησης των 'εσωτερικών' 'ξένων' στην 'ομάδα του εμείς', εκείνων που δεν ανήκουν ούτε εδώ ούτε εκεί: των περιθωριακών”.²⁸³

Από την εποχή του Malthus βασικό κριτήριο της όποιας κοινωνικής πολιτικής δεν έπρεπε να είναι η ανακούφιση των φτωχών, αλλά ο περιορισμός του αριθμού τους που αποτελούσε κίνδυνο για τον πολιτισμό και την πρόοδο. Και για τον ίδιο, η φτώχεια ήταν αποτέλεσμα προσωπικής ηθικής αποτυχίας. Οι αντιλήψεις και οι προτάσεις του συνέστησαν τον κεντρικό άξονα, το σχηματισμό των Νόμων για τους φτωχούς οι οποίοι επαναλαμβάνονται μέχρι και σήμερα. Δύο στοιχεία που παρέμεναν χρήσιμα είναι: Πρώτον το ηθικό ιδεολόγημα για τη χρέωση της φτώχειας στο φτωχό- ενώ την ίδια περίοδο στο ποινικό δίκαιο οι Beccaria και Bentham διατυπώναν ανάλογες αρχές περί ατομικής ευθύνης στο έγκλημα, αρχές που παραμένουν κυρίαρχες επίσης μέχρι και σήμερα. Δεύτερο το οικονομικο- βιολογικό ιδεολόγημα ότι ένα μέρος του πληθυσμού περισσεύει δηλαδή δεν είναι παραγωγικός κερδοφόρα για το αφεντικό του, συνιστά έναν 'περισσευόμενο πληθυσμό'.²⁸⁴

Ερχόμαστε στο τίμημα που πληρώνουμε για την άποψη ότι η οικονομία είναι η σφαίρα μιας φυσικής

²⁸² Απόστολος Χατζηπαρασκευαΐδης άρθρο “Σημειώσεις για το λούμπεν προλεταριάτο”, περ. Θέσεις, http://www.theseis.com/index2.php?option=com_content&do_pdf=1&id=481

²⁸³ Zygmunt Bauman Ο πολιτισμός ως πράξη, Πατάκης, Αθήνα, 1994 σελ. 167-169

²⁸⁴ Γρηγορης Λάζος : Ταξιστικές θεωρήσεις για τις Εργατικές τάξεις κατά τον 19ο αιώνα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2011, σελ. 136-137

διάταξης ενώ η έννομη και άξια σφαίρα της διαχειριστικής κυβέρνησης ασχολείται με την αστυνόμευση και την τιμωρία. Αυτό το παράλογο τίμημα περιέχει πρώτον την πολιτογράφηση των ρυθμιστικών μηχανισμών για την ομαλή λειτουργία της σύγχρονης αγοράς έτσι ώστε να θωρακίζει την τεράστια διανομή του πλούτου που προκύπτει καθημερινά και δεύτερον την ογκώδη επέκταση της σωφρονιστικής αγοράς.²⁸⁵

Κάθε ενέργεια των χρηματιστηριακών εταιρειών, των αγοραστών, των πωλητών, των επενδυτικών τραπεζών, των συναλλαγματικών εταιρειών στη σύγχρονη αγορά είναι ελεγχόμενο και κανονικοποιημένο. Κανόνες, επιτροπές εποπτείας, ενημερωτικά δελτία, έρευνες και πράξεις νομοθετικού περιεχομένου αφθονούν. Η λίστα του 'τι πρέπει' και 'τι δεν πρέπει' είναι ευρύτατη και διάχυτη. Για παράδειγμα, μέλη του χρηματιστηρίου της Νέας Υόρκης μπορούν να συγκεντρώνονται και να ρυθμίζουν την τιμή της προμήθειας στη χρηματιστηριακή συναλλαγή αλλά παράλληλα να διαπραγματεύονται ελεύθερα τις χρηματιστηριακές αγορές και πωλήσεις. Μπορούν να χρησιμοποιούν μαύρες λίστες για να περιστέλλουν τους λιανικούς πωλητές από την επαναπώληση των μετοχών, ενώ οι ίδιες ταυτόχρονα επιτρέπουν σε μεγαλύτερες εταιρείες να 'ξεφορτώνονται' μετοχές στη μαύρη αγορά. Οι κανόνες κι οι διευθετήσεις που περιβάλλουν τις σύγχρονες οικονομίες είναι δαιδαλώδεις και συχνά απόκρυφες, αλλά αντικρούουν σαφώς την απλοϊκή ιδέα ότι οι αγορές είναι 'ελεύθερες'. Βασικό θέμα που εγείρεται είναι ο καθορισμός του ποιος βγαίνει κερδισμένος και πόσο πολύ κατέχει πολιτικά και κανονιστικά τη δικαιοσύνη των αποτελεσμάτων της κατανομής πλούτου. Πρόκειται για αυτήν την κανονιστική εκτίμηση που εμποδίζεται από την πίστη στη φυσική τάξη και στην επάρκεια της αγοράς. Οι αγορές είναι βαθιά υποταγμένες σε τρία επίπεδα. Το ανώτατο περιλαμβάνει ρητούς ποινικά κολάσιμους κανόνες για τη ρύθμιση της (αντιμονοπωλιακούς νόμους, κανόνες ενάντια στον καθορισμό των τιμών και των αντίστοιχων σκευωριών κατά της αθέμιτης χρηματιστηριακής εκμετάλλευσης, ρητές κυβερνητικές επεμβάσεις και κυβερνητικά υποκατάστατα όπως αποταμίευση, φορολογικές ελαφρύνσεις, διάσωση δανείων κλπ). Η κατώτατη βαθμίδα το πλέον βασικό επίπεδο του νομικού βασιλείου, περιλαμβάνει την ιδιοκτησία, τα δικαιώματα συμβάσεων και την επιβολή τους. Στην ενδιάμεση βαθμίδα η οποία είναι εξίσου σημαντική, βρίσκονται οι διοικητικοί κανόνες, οι οποίοι κάνουν το σύστημα λειτουργικό και διαχειριστικό. Είναι εκεί, όπου βρίσκεται ο όγκος των κανονιστικών παρεμβάσεων και προνομίων, των ελευθεριών και περιορισμών. Όταν αυτές οι βαθμίδες των νομικών τίτλων, των τεχνικών κανόνων και των απαγορεύσεων αποκαλύπτονται, καθίσταται

²⁸⁵ Bernard E. Harcourt: ό.π., σελ. 191

σαφές ότι η φυσική τάξη της αποτελεσματικότητας της αγοράς είναι καθαρή φαντασία. Η ιδέα της αυτορυθμιζόμενης αγοράς είναι παραλογισμός και ειρωνεία. Οι αγορές δεν είναι αυτόνομες. Δεν επιδιώκουν να αποδώσουν από τη φύση τους ισορροπίες. Απαιτούν διαρκείς παρεμβάσεις και ρυθμίσεις οι οποίες ρυθμίσεις αναπόφευκτα διανέμουν πόρους.²⁸⁶

Η αγορά δημιουργεί τη βάση αποκλεισμού, ενώ ο αποκλεισμός καθίσταται κοινωνικά έγκυρος μέσω ιδεολογικών παραμέτρων. Πιο συγκεκριμένα: σε περιόδους έλλειψης εργατικών χεριών οι παρεκκλίνοντες, οι άνεργοι και φτωχοί δηλαδή, θεωρούνται αντικείμενο επανένταξης, σε περιόδους υπερπροσφοράς εργατικών χεριών αποκλείονται κοινωνικά, αποκλεισμός που γίνεται μέρος μιας κοινωνικοποιητικής πρακτικής που αυτομάτως λειτουργεί κι ως μηχανισμός κοινωνικής πειθάρχησης. Οι διακυμάνσεις στην αγορά εργασίας, περίπτωση πλεονάσματος ή έλλειψης εργατικού δυναμικού ευθύνονται για αντίστοιχες αυξομειώσεις στον δείκτη εγκληματικότητας και κατ' επέκταση στην πυκνότητα πρακτικών αποκλεισμού.²⁸⁷

Μια και το κριτήριο καθαρότητας είναι η συμμετοχή στο καταναλωτικό παιχνίδι, όσοι μένουν απέξω είναι πρόβλημα, είναι ακαθαροσία που πρέπει να αποβληθεί είναι ελαττωματικοί καταναλωτές, άνθρωποι ανίκανοι να ανταποκριθούν στο δέλεαρ της καταναλωτικής αγοράς εφόσον τους λείπουν οι απαιτούμενοι όροι. Είναι άνθρωποι που δεν μπορούν να είναι ελεύθερα άτομα σύμφωνα με την έννοια της ελευθερίας όπως αυτή ορίζεται από την άποψη 'επιλογής' των καταναλωτών. Είναι νέοι ακάθαρτοι που δεν ταιριάζουν στο νέο σχήμα καθαρότητας και οι οποίοι, ιδωμένοι σήμερα από την κυρίαρχη προοπτική της κατανάλωσης της αγοράς είναι περιττοί, 'αντικείμενα εκτός τόπου'.

Το έργο διαχωρισμού και εξάλειψης των σκουπιδιών που παράγει ο καταναλωτισμός, τελεί υπό καθεστώς απορρύθμισης και ιδιωτικοποίησης όπως με όλα τα πράγματα στον μετανεωτερικό κόσμο. Τα αγοραστικά κέντρα και τα υπερκαταστήματα, οι ναοί του νέου καταναλωτικού 'πιστεύω' και τα στάδια του παιχνιδιού του καταναλωτισμού απαγορεύουν με δικά τους έξοδα την είσοδο στους ελαττωματικούς καταναλωτές με κάμερες παρακολούθησης, ηλεκτρονικούς συναγερμούς κι οπλισμένους φρουρούς.²⁸⁸

Οι φτωχοί κάτοικοι των πόλεων ανακαλύπτουν ότι ο θεός του χάους είναι με την πλευρά τους: ότι μπορούν να αποκλείσουν, να εμποδίσουν και να πολιορκήσουν την οικονομία της 'επίσημης' πόλης

²⁸⁶ στο ίδιο, σελ 194-196

²⁸⁷ Θανάσης Αλεξίου, Περιθωριοποίηση και ενσωμάτωση: Η κοινωνική πολιτική ως μηχανισμός ελέγχου και κοινωνικής πειθάρχησης, Παπαζήση, Αθήνα, 1999, σελ 194-195

²⁸⁸ Zygmunt Bauman :Η μετανεωτερικότητα και τα δεινά της, εκδ. Ψυχογιός, 2002, σελ 38-39

των μεσαίων τάξεων. Η κινητοποίησή τους και η διασάλευση των δημόσιων υπηρεσιών της πόλης καθώς και των προμηθειών με πρακτικές σχεδόν αντάρτικες μπορούν να αντισταθμίσουν την απώλεια δύναμης στη διαδικασία παραγωγής.²⁸⁹

Το 'πλιάτσικο' και οι 'λεηλασίες' με τις πολεμικές τους συνδηλώσεις, δημιούργησαν μια ισχυρή στερεοτυπική εικόνα: ξένοι ως 'όχλος', λεηλατούν και πλιατσικολογούν τις περιουσίες μας. Με αυτόν τον τρόπο ένα δευτερεύουσας σημασίας επακόλουθο των εκτεταμένων επεισοδίων που σχετίζεται με την παραβατικότητα της φτώχειας, αναδείχθηκε ως μείζον θέμα και χρεώθηκε εξολοκλήρου και χωρίς εξαιρέσεις σε όλους τους μετανάστες. Αυτό που έχει σημασία εδώ δεν είναι το γεγονός ότι εκτός από τους μετανάστες ήταν και “Έλληνες που μας λεηλάτησαν τα μαγαζιά”, αλλά η επιλεκτική δαιμονοποίηση που κατευθύνθηκε σε συγκεκριμένο κομμάτι των μεταναστών: των περισσότερο φτωχών, των νεοεισερχομένων, των Ασιατών και Αφρικανών. Αυτή η επιλεκτική στοχοποίηση του πιο ευάλωτου και καταπιεσμένου κομματιού των μεταναστών και προσφύγων ταυτίζεται με την πρώτη συντονισμένη προσπάθεια της άκρας Δεξιάς να συγκροτηθεί κοινωνικά μέσω αντιμεταναστευτικών κινητοποιήσεων και επιτροπών πολιτών στην Πάτρα και στον Άγιο Παντελεήμονα, όπου και εμφανίστηκαν ως επιτροπές πολιτών ενάντια στην υποβάθμιση, παρεμβαίνοντας στην τοπική κοινωνία και επιχειρώντας να κερδίσουν δημοσιότητα. Δεν ήταν τυχαία τα μαχαιρώματα και οι 'συλλήψεις' μεταναστών από ακροδεξιούς τις ημέρες του Δεκέμβρη.²⁹⁰

Αστυνομία

Ο νόμος και η τάξη εμπεδώθηκαν εκσυγχρονιστικά επανιδρυτικά και ποικιλοτρόπως όλα αυτά τα χρόνια με τον πλέον αιματηρό τρόπο.²⁹¹ Η επιβολή τους δεν υπήρξε αποτροπιαστική ακόμα κι εκείνες τις φορές που δεν στοίχιζε σε ανθρώπινες ζωές αλλά στόχευε αποφασιστικά στον εσωτερικό εχθρό και τη θωράκιση της δημοκρατίας. Οι παρακολουθήσεις αντιεξουσιαστών, αριστερών, φοιτητών, στεκιών,²⁹² οι απαγωγείς πακιστανών μεταναστών, η ασυνάρτητη κουκουκολογία πύκνωναν. Ο εκσυγχρονισμός του ΠΑΣΟΚ φέρει αρκετά τέτοια παράσημα των συλλήψεων στις διαδηλώσεις κατά

²⁸⁹ Mike Davis: Planet of slums, <http://www.rebelnet.gr/articles/view/Planet-of-Slums>

²⁹⁰ Γιώργος Μανιάτης, Άρθρο “Μετανάστες και εξέγερση του Δεκέμβρη”, Εντός Εποχής, 28/12/2008, τχ37, http://entosepoxhs.files.wordpress.com/2009/11/entosepohis_37_28-12-08.pdf

²⁹¹ Ιός, άρθρο “Καταστολή και δημοκρατία: Οι αόρατοι νεκροί της δημοκρατίας, Το εμπόλεμο στα μετόπισθεν,” Ελευθεροτυπία, 21/7/1996, <http://www.iospress.gr/ios1996/ios19960721b.htm> και “Τα αόρατα θύματα της δημοκρατίας, Μέρος Β” http://resistance69.blogspot.gr/2010/11/blog-post_14.html και “Οι μοβ κουκούλες: οι γυναίκες αθέατα θύματα του αστυνομικού περίστροφου και της αστυνομικής αυθαιρεσίας” Εντός Εποχής, τχ36, σελ7, 21/12/2008. http://entosepoxhs.files.wordpress.com/2009/11/entosepohis_36_21-12-08.pdf

²⁹² Ιός “Ίδου οι νέοι φάκελλοι, Αστυνομικές προσαγωγές στο σωρό”, Ελευθεροτυπία, 8/12/2002, <http://www.iospress.gr/ios2002/ios20021208a.htm>

του ΑΣΕΠ και των δικαστηρίων βάσει του μαθητικού ιδιώνυμου(πράξη Νομοθετικού Περιεχομένου 1999 κατά των καταλήψεων) των αγροτοδικείων της περιόδου 1996-2003, των απαγορεύσεων διαδηλώσεων ως παράνομων και καταχρηστικών, της επιστράτευσης απεργών, της απαγόρευσης της συγκέντρωσης ενάντια στον Κλίντον, την άγρια καταστολή της 19ης Νοέμβρη 1999 στην πορεία για τον Κλίντον, των δύο αντιτρομοκρατικών νόμων πριν και μετά την 11 Σεπτέμβρη²⁹³

Στη διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων, το 2004, το δόγμα της μηδενικής ανοχής βρήκε την εφαρμογή του, με τα νομοθετικά μέτρα που λήφθηκαν. Με 'προτεραιότητα' την ελεύθερη κυκλοφορία των οχημάτων, τα μέτρα για τη στάθμευση οχημάτων και κυκλοφορία των πεζών, απαγορεύτηκαν οι διαδηλώσεις, οι συνδικαλιστικές κινητοποιήσεις, οι εορταστικές εκδηλώσεις, οι εργασιακές σχέσεις. Οι διαθέσεις ήταν σαφείς: “Οι Αγώνες μπορεί να είναι και μια διαρκής διαχείριση κρίσεων”, προειδοποιούσε από την πλευρά της η Γ. Αγγελοπούλου” (Ε' 27/2). Στον επίσημο δικτυακό τόπο της επιτροπής διοργάνωσης των Ολυμπιακών (www.athens2004.com), ο υπουργός Δημόσιας Τάξης τόνιζε ότι η ασφάλεια των Ολυμπιακών του 2004 αποτελεί 'ύψιστη εθνική προτεραιότητα' και ότι το υπουργείο “αποδίδει ιδιαίτερη βαρύτητα στην εξέταση όλων των μεθόδων και πρακτικών αντιμετώπισης κάθε ενδεχόμενης απειλής”. Σε αυτό το κείμενο, μεταφορά στα καθ' ημάς των αμερικανικών δογμάτων 'μηδενικής ανοχής', ο Μ. Χρυσοχοϊδης οραματιζόταν ενόψει των Ολυμπιακών μια 'Ολική ασφάλεια', στην οποία “καμία απειλή δεν είναι ήσσονος ή δευτερεύουσας σημασίας”. Δίχως ίχνος δε υπερβολής, οι κάτοικοι της πρωτεύουσας αντιμετώπιστηκαν από τους υπεύθυνους του 'Αθήνα 2004' όχι ως οι φυσικοί οικοδεσπότες, αλλά ως μέρος της προς διαχείριση κρίσης.²⁹⁴ . Όλοι ύποπτοι. Οι ύποπτοι αποτελούν τη δεξαμενή μέσα από την οποία επιλέγονται και αντλούνται οι υπ' αριθμόν ένα εχθροί της σημερινής κοινωνίας, οι τρομοκράτες. Το κόστος για τα έξοδα της ασφάλειας των Ολυμπιακών αγώνων ανήλθε σε 1,2 δις ευρώ, για το πανίσχυρο σύστημα επικοινωνιών-ηλεκτρονικό εγκέφαλο C 41, για ζέπελιν που σάρωνε και παρακολουθούσε τους πολίτες, για 1572 κάμερες παρακολούθησης τοποθετημένες σε διάφορα σημεία του κέντρου της Αθήνας με πλήρη συστήματα οπτικής και ηχητικής καταγραφής των δραστηριοτήτων που επιτελούνται στους χώρους εμβέλειάς τους. Κάμερες ικανές να παρακολουθούν την ιδιωτική και δημόσια ζωή, τα κοινωνικά και πολιτικά δρώμενα του χώρου της πόλης, με την άδεια της “Αρχής Προστασίας

²⁹³ Δημοσθένης Παπαδάτος Αναγνωστόπουλος, Ελληνική Αυταρχική Δημοκρατία, Εντός Εποχής, 28/12/2008, τχ37, http://entosepoxhs.files.wordpress.com/2009/11/entosepohis_37_28-12-08.pdf, σελ.4-5

²⁹⁴ Ιός Ντοκουμέντο για την ασφάλεια του '2004' : το καλοκαίρι της καταστολής, Ελευθεροτυπία14/03/2003, 1ο και 2ο μέρος, <http://www.iospress.gr/ios2003/ios20030316a.htm>

Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα”(Αρχή) και με τη σύμφωνη γνωμάτευση του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου.²⁹⁵

Όλα αυτά τα 'μέτρα ασφάλειας' τα οποία εκτός του ζέπελιν παρέμειναν στην καθημερινή ζωή, έθεσαν και θέτουν σε σοβαρή αμφισβήτηση θεμελιώδεις συνταγματικές διατάξεις που κατοχυρώνουν ατομικές ελευθερίες, όπως η προστασία της ανθρώπινης ζωής και αξιοπρέπειας (άρθρο 2), η ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας, η συμμετοχή στην κοινωνική και πολιτική ζωή της χώρας και οι ατομικές ελευθερίες (άρθρο 5), το άσυλο της κατοικίας και της ιδιωτικής ζωής (άρθρο 9), η προστασία του πολίτη από τη συλλογή και επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα (άρθρο 9Α), η υποχρέωση του κράτους να εγγυάται την εξασφάλιση των ανθρωπίνων και των κοινωνικών δικαιωμάτων του ανθρώπου (άρθρο 25).²⁹⁶

Οι δημόσιες συναθροίσεις, οι κοινωνικές και πολιτικές δραστηριότητες, οι πολιτικά διαμαρτυρόμενες ομάδες, οι πορείες με άτομα οποιαδήποτε ηλικίας²⁹⁷ και για όποιο αίτημα, ειρηνικές ή μη, έχουν μπει στο στόχαστρο της κρατικής καταστολής. Στην παγκοσμίως δημοσιοποιημένη έκθεση της Διεθνούς Αμνηστίας²⁹⁸ για την καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από την ελληνική αστυνομία κατά τη διάρκεια κοινωνικών διαδηλώσεων με αφορμή τα γεγονότα του Δεκέμβρη περιγράφεται:

“Υπερβολική χρήση βίας, αυθαίρετη κράτηση ειρηνικών διαδηλωτών, ξυλοδαρμοί ή άλλης μορφής κακομεταχείριση, πανομοιότυπες καταθέσεις αστυνομικών για άτομα που συνελήφθησαν σε διαφορετικό τόπο και χρόνο και στέρηση άμεσης πρόσβασης σε νομική συμπαράσταση είναι μερικές από τις μορφές καταπάτησης που, όπως επισημαίνεται, έχουν τεκμηριωθεί από τη Διεθνή Αμνηστία

²⁹⁵ Κώστας Παπαδάκης, Η Ολυμπιάδα φεύγει, το φακέλωμα έρχεται, Ουτοπία: Επιθεώρηση Θεωρίας και Πολιτισμού, τχ61, Σεπτέμβριος – Οκτώβριος, 2004 σελ 10 Το σύστημα καταγραφής των υπόπτων είχε μια πρώτη τάξεως πρόβα τζενεράλε για να λειτουργήσει, την Ολυμπιάδα 2004. Για 700.000 υπόπτους, από τους οποίους 64.717 καταγράφηκαν ως ανεπιθύμητα πρόσωπα μέσα από το σύστημα Σένγκεν, καταχωρήθηκαν τα στοιχεία τους στη Γενική Διεύθυνση Ασφάλειας Αθηνών και έτσι εξασφαλίστηκε η απαγόρευση πρόσβασής τους στην Ελλάδα την περίοδο διεξαγωγής των Ολυμπιακών Αγώνων. Η νεοσύστατη Διεύθυνση Ασφάλειας Ολυμπιακών Αγώνων δεν μπόρεσε καν στον κόπο να ζητήσει την άδεια για την ιπτάμενη σάρωση και παρακολούθηση των πολιτών από το γνωστό αερόπλοιο Ζέπελιν, το οποίο τελικά δεν συνάντησε εμπόδιο παρά μόνο στους ανέμους των πρώτων ημερών που δυσκόλεψαν την πτήση του.

²⁹⁶ στο ίδιο

²⁹⁷ Ανεξίτηλες παραμένουν οι εικόνες δακρυγόνων, σπρωξίματος, ξυλοδαρμού σε 80χρονους σε πορεία διαμαρτυρίας για τις συντάξεις το 1995. Έκτοτε η αντιμετώπιση αυτή και για τους ηλικιωμένους, παγιώθηκε. άρθρο: “Βαρβαρότητα ΜΑΤ και καπνογόνα κατά των συνταξιούχων.”, 10/03/1995 <http://rizospastis.gr/wwwengine/story.do?id=3692153&publDate=10/3/1995> και Αστυνομικός πετάει πέτρες σε μαθητές, σε 15χρονους μαθητές, <http://www.youtube.com/watch?v=EgipzBgdgs8>

²⁹⁸ Κατερίνα Ρόββα άρθρο “Έκθεση -κόλαφος για καταπάτηση δικαιωμάτων”, Έθνος, 31/3/2009, <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22768&subid=2&pubid=2816739>

από καταγγελίες²⁹⁹ που λαμβάνουν για την Ελλάδα επί τουλάχιστον 10 έτη. Σύμφωνα με αυτήν, μεταξύ της 6ης Δεκεμβρίου 2008 και της 14ης Ιανουαρίου 2009 πραγματοποιήθηκαν 284 συλλήψεις Ελλήνων και αλλοδαπών σε 16 διαφορετικές πόλεις της χώρας και σε 67 περιπτώσεις οι κατηγορούμενοι προφυλακίστηκαν. Ορισμένοι εκ των συλληφθέντων είχαν ηλικία κάτω των 18 ετών. Σοβαρές αμφιβολίες διατυπώνονται, για την τήρηση των δικαιωμάτων των 130 αλλοδαπών που συνελήφθησαν στο πλαίσιο των ταραχών, ενώ αναφέρεται ότι καταγγελίες έγιναν και για καταπάτηση των δικαιωμάτων παιδιών που κρατήθηκαν στη Λάρισα.”

Οι αστυνομικοί τις πρώτες μέρες της εξέγερσης του Δεκέμβρη, έδειχναν ότι λειτουργούσαν κατά 'το δοκούν', άλλοτε 'αμυντικά' και άλλοτε άκρως επιθετικά, διατάσσοντας ανηλεές ξυλοκόπημα ακόμη και μικρών παιδιών ή γενικευμένο 'ψεκασμό' με χημικά, προβαίνοντας σε συλλήψεις που αφορούσαν κυρίως άσχετους 'εύκολους' στόχους. Μετά την κηδεία του Αλ. Γρηγορόπουλου, παρουσιάστηκε μια πιο σαφής επιδίωξη από την Αστυνομία, που πήρε εντολή 'από ψηλά' να προχωρήσει σε συλλήψεις. Έτσι περάσαμε στη δεύτερη φάση της ιλαροτραγωδίας: Ανήλικοι στη Λάρισα παραπέμπονται να δικάσουν με τον αντιτρομοκρατικό νόμο, γονείς στο Ηράκλειο Κρήτης κατηγορούνται για παραμέληση ανηλίκων επειδή τα παιδιά τους συμμετείχαν στο συλλαλητήριο, 23χρονος έφεδρος, χτυπήθηκε άγρια και συνελήφθη για ρίψη μολότοφ εναντίον αστυνομικών, παρόλο που οι αυτόπτες μάρτυρες επώνυμα βεβαίωναν ότι βρέθηκε να περνά τυχαία από το σημείο, 26χρονη φοιτήτρια καταγγέλλει ότι συνελήφθη ενώ περπατούσε με τη μητέρα της μετά από πορεία και υπέστη βίαιη μεταχείριση,³⁰⁰ και αποσιωπούνται σημαντικά συμβάντα όπως ο τραυματισμός από σφαίρα μαθητή στο

²⁹⁹ Η χώρα έχει καταδικαστεί 7 φορές από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο για φαινόμενα αστυνομικής βίας. Ακόμη και ο Συνήγορος του Πολίτη (ΣτΠ) διαπιστώνει σε πρόσφατο πόρισμά του σχετικά με την «πειθαρχική - διοικητική διερεύνηση καταγγελιών σε βάρος αστυνομικών υπαλλήλων», ότι η ΕΛ.ΑΣ. 'κουκουλώνει' τις καταγγελίες πολιτών. «Δεν προέκυψαν ευθύνες στελεχών», είναι η συνηθέστερη κατάληξη ερευνών μετά αναφορές και καταγγελίες πολιτών για παραβίαση των δικαιωμάτων τους από τα αστυνομικά όργανα. Ένστολοι ερευνούν χώρους δίχως δικαστική άδεια, συλλαμβάνουν βιαίως, ξυλοκοπούν αδιακρίτως πολίτες που θεωρούν υπόπτους, ενώ δεν είναι λίγες οι φορές που έχουν αφαιρέσει ζωές αθώων ανθρώπων. Σύμφωνα με το πόρισμα, το οποίο μελετά την πορεία και την εξέλιξη 176 τέτοιων καταγγελιών την περίοδο 1999-2004, η ΕΛ.ΑΣ. «υπολείπεται ακόμη σοβαρά στον σεβασμό των δικαιωμάτων των πολιτών». Οι πιο συνηθισμένες καταγγελίες αφορούν τη συμπεριφορά των αστυνομικών οργάνων κατά τη διενέργεια ελέγχων, κατά την προσαγωγή πολιτών για εξακρίβωση σε αστυνομικά τμήματα, καθώς και κατά την κράτησή τους εκεί.

Αρκετές καταγγελίες υπάρχουν για παραβίαση ασύλου κατοικίας, παραβίαση της εμπιστευτικότητας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και μεροληπτική ή πλημμελή άσκηση των καθηκόντων των αστυνομικών οργάνων. Πολλοί πολίτες που προσέφυγαν στον ΣτΠ διαμαρτύρονταν για βιαιοπραγία, απειλές, ενίοτε και ένοπλες, ειρωνείες, φραστικές επιθέσεις και εξύβριση. Σε ελάχιστες περιπτώσεις, η ΕΛ.ΑΣ. διαπίστωσε ευθύνες των στελεχών της. Δεν διετάχθησαν ΕΔΕ για: σωματικές βλάβες, παράνομη σύλληψη και κατακράτηση, καταχρηστική κατασταλακτική εξουσία που προσβάλλει την ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Μαρίνα Ζιώζιου άρθρο “Η ελληνική αστυνομία κουκουλώνει τις καταγγελίες σε βάρος της” Έθνος, 13/12/2008, <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22768&subid=2&pubid=2018774&tag=8334>

³⁰⁰ Βλ υποσημειώσεις 299, 90

Περιστέρι.³⁰¹

Είναι ευνόητο ότι το δόγμα της μηδενικής ανοχής, όχι απλώς δοκιμάζει αλλά πλήρως αναιρεί την αρχή της αναλογίας ευθύνης/κύρωσης, όποια εννοιολογική εκδοχή ή μέθοδος προσέγγισης κι αν υιοθετηθεί. Το ίδιο δόγμα, όπως αποτυπώνεται σε ρυθμίσεις και προσαρμόζεται στην πράξη, ενεργοποιεί ποινικούς κανόνες που προβλέπουν βαριές κυρώσεις ακόμα και για ασήμαντες καθημερινές παραβάσεις εμπλέκοντας τις πλειοψηφίες στον ποινικό μηχανισμό. Οι νέοι ουσιαστικοί ορισμοί (τρομοκρατία, εμπορία ανθρώπων, οργανωμένο έγκλημα) απαιτούνται, εφόσον προσδιορίζουν αμέσως μετά το πεδίο εφαρμογής της αστυνόμευσης και των νέων ανακριτικών θεσμών και μέσων. Η ουσία εξυπηρετεί πλέον τη διαδικασία. Η αστυνόμευση γίνεται αυτοσκοπός, τονίζονται οι προληπτικές της λειτουργίες, αυτονομείται από ουσιαστικούς στόχους και εγγυήσεις και αποσυνδέεται από τις στενές ανάγκες της προδικασίας μιας ποινικής δίκης. Το 'πολύτιμο' εδώ είναι ότι αναπόφευκτα η αστυνόμευση τοποθετεί στο στόχαστρο ασύγκριτα περισσότερους πολίτες, από όσους η ποινική δίκη. Η αστυνομία και η ανακριτική δραστηριότητα αρχικά, επέκτειναν τη δράση τους στον ύποπτο για την τέλεση μιας αξιόποινης πράξης. Στη συνέχεια, από τον ύποπτο για την τέλεση εξατομικευμένης εγκληματικής πράξης, το στόχαστρο μετακινήθηκε προς τον ύποπτο γενικά. Διώκεται και καταστέλλεται όποιος έχει το profile του ύποπτου, το 'εγκληματικό φρόνημα', ο γνωστός ως 'συνήθης ύποπτος'. Η διάσταση αυτή, αντιστρατεύεται το τεκμήριο αθωότητας αλλά και την προδικαστική διάσταση της αρχής ότι κανείς δεν τιμωρείται χωρίς ενοχή, αφού επιβαρύνει επαχθώς πρόσωπα για τα οποία δεν υπάρχουν καν υπόνοιες ότι έχουν τελέσει έγκλημα. Ευάλωτος γίνεται ο καθένας, αποκλίνων και μη.³⁰²

Σύμφωνα με τη Σ. Βιδάλη, οι συνθήκες άσκησης του επαγγέλματος του αστυνομικού και η εκπαίδευσή του, διαμορφώνουν την υποκουλτούρα της αστυνομίας, ως υποσύστημα αξιών και αντιλήψεων, που διαμορφώνεται λόγω κοινών εμπειριών και συγχρωτισμού. Αυτό καθορίζει την επαγγελματική νοοτροπία των αστυνομικών και μπορεί να είναι είτε αντίθετο, είτε να ενισχύει το ισχύον γενικό σύστημα των αξιών της αστυνομίας. Σημασία έχει ο τρόπος που μαθαίνουν τη δουλειά τους, τη διαδικασία εκείνη δηλαδή, μέσα από την οποία μαθαίνουν να ασκούν βία και συγκεκριμένα αυθαίρετη και καταχρηστική βία, αυτό που ειρωνικά προϋποθέτει και συνοδεύεται από την ηθική νομιμοποίησή της από τον ίδιο το δράστη της βίας, νόμιμης ή παράνομης κυρίως τον πρωτόπειρο.

³⁰¹ Πέτρος Κασσιώτης, Μαρία Ψαρρά, άρθρο "Απουσιάζει το κράτος, κυβερνά το παρακράτος" Έθνος 20/12/2012, <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22768&subid=2&pubid=2064770>

³⁰² Νίκος Παρασκευόπουλος, Οι πλειοψηφίες στο στόχαστρο: Τρομοκρατία και κράτος δικαίου, Πατάκης, 2003, σελ 32-37

Στην περίπτωση των αστυνομικών αυτή η νομιμοποίηση συνδυάζεται με έναν ανώτερο κοινωνικά αποδεκτό σκοπό που είναι η διατήρηση της 'ευταξίας και ειρήνης' και άρα έχουν κάθε λόγο να μαθαίνουν να ασκούν βία χωρίς να έχουν ηθικές αναστολές – ενοχές. Η επανάληψη της κατασταλτικής παρέμβασης, όπως είναι ο κανόνας στις ειδικές υπηρεσίες που έχουν συσταθεί για αυτόν τον σκοπόν (όπως τα ΜΑΤ, ΟΠΚΕ κλπ) δημιουργεί επαγγελματική ρουτίνα. Συνηθίζουν στη βία, ώστε να μπορούν να κάνουν τη δουλειά τους. Η ρουτίνα του επαγγέλματος σε συνδυασμό με τις συνθήκες άσκησής του, καταλήγουν σε κάποιες περιπτώσεις ή συγκυρίες να καθιστούν την κατασταλτική παρέμβαση τεχνικό ζήτημα, που πρέπει να διαχειριστούν στο δρόμο. Κάθε περίπτωση προσλαμβάνεται ως περιστατικό προς διεκπεραίωση, όπου οι αστυνομικοί δε λειτουργούν πια ως εφαρμοστές του νόμου, αλλά ως μάνατζερ της βίας. Σε ευρύτερο πλαίσιο συνδυάζεται και με τη διαμόρφωση της συνοχής της ομάδας, τη συγκάλυψη για να μην διακυβευτεί το όνομα ή το κύρος της υπηρεσίας, την επιβράβευση από ανώτερους και συναδέλφους μετά την άσκηση της βίας και εδώ εντάσσεται και το θέμα της ατιμωρησίας.³⁰³ Ο έλεγχος του δρόμου παραπέμπει στο στρατιωτικό πρότυπο συμπεριφοράς, το μοναδικό πρότυπο αστυνόμευσης που επιβιώνει από τη σύσταση της δημόσιας αστυνομίας μέχρι σήμερα. Εφαρμόζεται πάντα και κυρίως για την καταστολή των κοινωνικών κινημάτων, του κοινωνικού περιθωρίου και της μικρο-εγκληματικότητας του δρόμου. Η κοινοτική αστυνόμευση και η αστυνόμευση της εγγύτητας είναι ένας μύθος, που μπορεί να έχει καθολική ισχύ σε ασφαλείς κοινωνίες, χωρίς κοινωνικές ανακατατάξεις και συγκρούσεις. Σε αυτές τις κοινωνίες όπου η κουλτούρα της βίας δε συνιστά μέρος της κοινωνικοποίησης των ανθρώπων, η κοινοτική αστυνόμευση μπορεί να εφαρμόζεται χωρίς προβλήματα μόνο σε περιόδους ευημερίας. Ιστορικά το στρατιωτικό μοντέλο αστυνόμευσης, είναι ένα ιδιαίτερο μοντέλο που εφαρμόζεται επιλεκτικά.³⁰⁴

Ανήλικοι συλληφθέντες παραπέμπονται σε δίκη με τον 'τρομονόμο'

Ο Δήμαρχος Κ. Τζανακούλης και έμποροι της Λάρισας σε ρόλο πολιτοφυλάκων, στο κέντρο της Λάρισας προπηλακίζουν, ανακρίνουν και εν τέλει καταδικάζουν φοιτητές. Αφού πρώτα κάποιιοι με πολιτικά συλλαμβάνουν, όπως φαίνεται ένα νεαρό, μετά επιδίδονται σε λαϊκό δικαστήριο με κατηγορούμενη μια νέα κοπέλα. Συγκεκριμένα επειδή τόλμησε η δύσμοιρη, να καταγγείλει μπροστά στην κάμερα, που δινόταν η συνέντευξη, ότι χρησιμοποιούν παλούκια ενάντια των διαδηλωτών. Οι έμποροι κι ο δήμαρχος σε ρόλο ανακριτή, βγάζουν ακόμα και καταδικαστική

³⁰³ Σοφία Βιδάλη “Οι αστυνομικοί μαθαίνουν τη δουλειά στο δρόμο”, Εντός Εποχής τχ 36 ό.π. σελ 6-7

³⁰⁴ Σοφία Βιδάλη, Έλεγχος του εγκλήματος και Δημόσια Αστυνομία: Τομές και συνέχεια στην αντεγκληματική πολιτική, τόμος Β', Αντ.Ν. Σάκκουλα., Αθήνα- Κομοτηνή, 2007, σελ 969

απόφαση εναντίον της φοιτήτριας, αφού σύμφωνα με τη λογική τους, για να έχει δει τα παλούκια, τα οποία αρχικά δεν παραδέχονταν ότι κρατούσαν, έπρεπε να είναι μία από αυτούς που έσπαζαν τράπεζες. Ενώ στην αρχή αρνήθηκαν τα επεισόδια, έξω από τις τράπεζες, τελικά παραδέχονται πως όντως κάποιοι χρησιμοποιούσαν παλούκια.³⁰⁵ **Ο Δήμαρχος Λάρισας είναι αυτός που στο τέλος ακούγεται να διατάζει στεντόρεια 'αμόλα αμόλα'...**

Στη Λάρισα έγιναν συλλήψεις 25 νέων από τους οποίους, οι 17 ήταν ανήλικοι μαθητές/τριες σχολείων της πόλης. Σε 19 από αυτούς αποδόθηκε ένα βαρύτατο κατηγορητήριο με βάση τον 'τρομονόμο', σύμφωνα με το οποίο "...συγκρότησαν δομημένη και με διαρκή δράση τρομοκρατική ομάδα/εγκληματική οργάνωση... που λειτουργούσε σε οργανωμένη βάση και με κατανομημένους ρόλους, με διαρκή λειτουργία προς τα έξω ...ότι δεν σχηματίστηκε περιστασιακά, αλλά με μόνιμο και σταθερό χαρακτήρα"³⁰⁶

Από τον ορισμό³⁰⁷ που δίνεται στις τρομοκρατικές πράξεις αξιοσημείωτα είναι δύο ζητήματα. 1. Η αυθαιρεσία στη δυνατότητα κρίσης της ενέργειας η οποία είναι δυνατόν να βλάψει σοβαρά μία χώρα ή ένα διεθνή οργανισμό. Είναι ένα κριτήριο προφανώς αυθαίρετο και υποκειμενικό το οποίο θα

³⁰⁵ Έμποροι και ο δήμαρχος στη Λάρισα, ανάρτηση 10/12/2008, <http://www.youtube.com/watch?v=OpMsSsc4pIE> και Επεισόδια στη Λάρισα, ξύλο με τους μαγαζάτορες, 8/12/2008 <http://www.youtube.com/watch?v=Mhyqq1AtTFg>

³⁰⁶ Συντονιστικό κοινής δράσης για τους συλληφθέντες του Δεκέμβρη, Συνέντευξη για τους συλληφθέντες του Δεκέμβρη, 23/3/2009, <http://www.marxismos.com/greece-menu/greece-social-issues-menu/greece-rights-menu/454-----.html>

³⁰⁷ Δόθηκε στη δημοσιότητα στις 15 Ιουνίου 2004 από το υπουργείο Δικαιοσύνης το σχέδιο νόμου για το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης και ταυτόχρονα για την τροποποίηση - συμπλήρωση του ν.2928/2001, γνωστού και ως τρομονόμου, Επίσημα τον ονόμασαν νόμο «για την προστασία του πολίτη από τις αξιόποινες πράξεις εγκληματικών οργάνωσεων», αλλά ανεπίσημα τον αποκαλούσαν αντιτρομοκρατικό νόμο. Με τη θέσπιση νόμου, ο οποίος και ονομαστικά πλέον έχει ως ρυθμιστέα ύλη τα τρομοκρατικά αδικήματα, ο 2928/2001 δεν καταργείται, αλλά ισχύει παράλληλα.

Με το άρθρο 187Α που προστίθεται στον Ποινικό Κώδικα, τρομοκρατικές πράξεις μπορούν πλέον διαπράττονται όχι μόνο από ομάδα αλλά και από μεμονωμένο τρομοκράτη. Έτσι, ως τρομοκράτης μπορεί να χαρακτηριστεί οποιοσδήποτε μεμονωμένος δράστης διαπράττει είτε κακουργήματα όπως ανθρωποκτονίες, βαριές ή θανατηφόρες σωματικές βλάβες, αρπαγές, εμπρησμούς, εκρήξεις, κλπ, είτε και πλημμελήματα όπως π.χ. διακεκριμένη φθορά ξένης περιουσίας, νοθεία τροφίμων, διατάραξη ασφάλειας των συγκοινωνιών (όλα τα αδικήματα και κατηγορίες αδικημάτων, υπερβαίνουν τα 20 συνολικά και κατονομάζονται στο νομοσχέδιο) με τρόπο ή σε έκταση ή υπό συνθήκες που είναι δυνατόν να βλάψουν σοβαρά μία χώρα ή ένα διεθνή οργανισμό και με σκοπό να εκφοβίσει σοβαρά έναν πληθυσμό ή να εξαναγκάσει παρανόμως δημόσια αρχή ή διεθνή οργανισμό να εκτελέσει οποιαδήποτε πράξη ή να απόσχει από αυτήν ή να βλάψει σοβαρά ή να καταστρέψει τις θεμελιώδεις συνταγματικές, πολιτικές, οικονομικές δομές μιας χώρας ή ενός διεθνούς οργανισμού., Κώστας Παπαδάκης, Νέος Τρομονόμος: Ο εφιάλτης γίνεται πραγματικότητα, 15/06/2004, www.epda.gr/tcpdf/index.php?id=274 και

Στις 26 Αυγούστου 2010, σε μία μόνο συνεδρίαση, η κυβέρνηση ψήφισε τη δεύτερη κατά σειρά τροποποίηση του τρομονόμου ή 'αντιτρομοκρατικού νόμου' του 2001 (η πρώτη τροποποίηση έγινε από την κυβέρνηση της ΝΔ το 2004) Ο συγκεκριμένος νόμος (3875/2010) έρχεται να χαρακτηρίσει ως τρομοκρατική πράξη *κακουργηματικού χαρακτήρα κάθε διαδήλωση, κατάληψη, φθορά ξένης περιουσίας – «αδικήματα» για τα οποία συχνά πυκνά παραπέμπονται συμμετέχοντες σε μαζικές λαϊκές κινητοποιήσεις. Μόνο που από δω και πέρα αυτοί θα παραπέμπονται ως τρομοκράτες.*, Νέες Διατάξεις στον Τρομονόμο, 14/10/2010, <http://gr.contrainfo.espiv.net/2010/10/14/tromonomos/>

εξειδικεύεται από τους δικαστές, τους ανακριτές και βεβαίως τους αστυνομικούς οι οποίοι θα προστρέχουν πρώτοι για να συλλάβουν και να χαρακτηρίσουν έναν δράστη ως τρομοκράτη. Που θα κινείται πάντως στο πνεύμα της συμμόρφωσης προς το νομικό πατερναλισμό της διάταξης, η οποία μεγαλεπίβολα, ανάγει την Ελλάδα σε προστάτη όλων των χωρών και οργανισμών, αναγκάζοντας τους εφαρμοστές του δικαίου να δίνουν εξετάσεις προς απόδειξη του αληθούς και 2. Η κυριαρχία του υποκειμενικού στοιχείου, το οποίο επίσης είναι προς εκτίμηση από όλους τους παραπάνω, δηλαδή τον υποτιθέμενο σκοπό του δράστη να εξαναγκάσει παράνομα μία δημόσια αρχή ή ένα οργανισμό να εκτελέσει κάποια πράξη ή να καταστρέψει τις δομές μιας χώρας. Η κυριαρχία του υποκειμενικού στοιχείου επισημαίνεται για να καταδειχθεί άλλη μία φορά η αντίφαση της νομοθεσίας γύρω από την τρομοκρατία και η αντιμετώπιση του πολιτικού εγκλήματος από τη νομολογία, σύμφωνα με την οποία, από τη μια μεριά το υποκειμενικό στοιχείο φαίνεται να είναι αρκετό προκειμένου να αποδοθεί ο επιθυμητός χαρακτηρισμός του τρομοκράτη σε κάποιον εγκληματία, ενώ από την άλλη μεριά είναι ανεπαρκές το κριτήριο του σκοπού προκειμένου ένα έγκλημα τέτοιας υφής να χαρακτηριστεί ως πολιτικό και να έχει την ανάλογη αντιμετώπιση, όπως γνωρίζουμε από τις πολιτικές δίκες πρόσφατα στη χώρα μας.

Με άλλα λόγια όταν ο σκοπός του δράστη λαμβάνεται υπόψη για να τον ενοχοποιήσει τότε καθίσταται ισχυρός νομικά, ενώ όταν πρόκειται να ληφθεί υπόψη για να τον ωφελήσει, τότε θεωρείται ανεπαρκής.³⁰⁸

Η δίωξη και παραπομπή σε δίκη των 11 ανήλικων μαθητών της Λάρισας (διαδηλωτών και μη), που κατηγορήθηκαν (μεταξύ άλλων κακουργημάτων και πλημμελημάτων) και για σύσταση εγκληματικής οργάνωσης, κατά τα γεγονότα της 8ης Δεκεμβρίου 2008 στη Λάρισα, υπήρξε η σοβαρότερη θεσμική εκτροπή των τελευταίων χρόνων. Απέδειξε ότι στόχοι της αντιτρομοκρατικής νομοθεσίας δεν είναι οι δήθεν ένοπλες ομάδες, αλλά κάθε μαζικό, μαχητικό, κοινωνικό κίνημα και άρα κάθε αγωνιζόμενος που κατεβαίνει στο δρόμο, αντιδρά, διαμαρτύρεται, διεκδικεί και αμφισβητεί. Πριν απ' όλα όμως κατέδειξε ότι δίπλα στον κρατικό αυταρχισμό αναπτύσσεται κι ένας ιδιόμορφος ρατσισμός απέναντι στη νεολαία και το κίνημά της, για τα οποία φαίνεται να καθιερώνεται πλέον ένα μόνιμο τεκμήριο υποψίας, ενώ οι ποινικές δίκες μετατρέπονται σε αιχμηρότατο πολιτικό εργαλείο³⁰⁹.

³⁰⁸ Κώστας Παπαδάκης, Νέος Τρομονόμος: Ο εφιάλτης γίνεται πραγματικότητα,ό.π.

³⁰⁹ Αρετή Σκουνάκη, Συνήγορος υπεράσπισης μίας (εκ των αθωωθέντων) ανήλικης μαθήτριας, Αθώοι οι ανήλικες Τρομοκράτες της Λάρισας, Η απόφαση του Τριμελούς Δικαστηρίου Ανηλίκων Λάρισας, ήταν η πλήρης απαλλαγή των 9 από τους 11 κατηγορουμένους ανηλικούς από κάθε κατηγορία <http://papaioannou-giannis.net/2010/12/18/%CE%B1%CE%B8%CE%89%CE%BF%CE%B9%CE%BF%CE%B9%CE%B1%CE%BD%CE%B7%CE%BB%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%B9-%CF%84%CF%81%CE%BF%CE%BC%CE%BF%CE%BA%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%B5%CF%83-%CF%84%CE%B7%CF%83-%CE%BB%CE%B1/>

Αξιοσημείωτη ήταν η κινηματική αλληλεγγύη στους διωκόμενους με εκατοντάδες ψηφίσματα συμπαράστασης, ανακοινώσεις, συλλογή υπογραφών, δημιουργία blogs,³¹⁰ πορείες και διαμαρτυρίες σε όλη την Ελλάδα, καθώς και η φυσική παρουσία χιλιάδων ανθρώπων έξω από το δικαστήριο.

Το τελευταίο ποινικό νομοθέτημα με ελαφρύνσεις ποινών και γενικά φιλελεύθερου χαρακτήρα στη χώρα, ψηφίστηκε το 1996. Από τότε εισάγονται νέοι ποινικοί θεσμοί που θέτουν σε πρωτόγνωρη δοκιμασία ρυθμίσεις του ελληνικού συντάγματος. Μέχρι το 1996, το έντονο πρόβλημα υπερπλήρωσης των φυλακών γινόταν προσπάθεια να αντιμετωπιστεί με θεσμούς παραγραφής υπό όρους και με μέτρα ελαστικοποίησης της διάρκειας των ποινών. Έκτοτε η κατεύθυνση είναι μία και σαφής: χτίσιμο νέων φυλακών.³¹¹ Εν κατακλείδι, οι συνθήκες και τα χαρακτηριστικά του νέου μοντέλου της παγκοσμιοποιημένης καταστολής είναι ευανάγνωστα: Μια παγκόσμια κοινότητα που μαστίζεται από ανισότητες δείχνει να επιδιώκει τη συνοχή της, κυρίως μέσω του φόβου του εγκλήματος και του αιτήματος ασφάλειας. Η υπερτροφία του κατασταλτικού κράτους γίνεται το παραπλήρωμα της ατροφίας του κοινωνικού κράτους. Οι νέες τεχνολογίες πολλαπλασιάζουν τη δυναμική του εγκλήματος αλλά και της αντεγκληματικής δραστηριότητας ενώ το σύγχρονο σύστημα 'ασφάλειας' γίνεται αυστηρά επιλεκτικό, για παράδειγμα ελάχιστα ασχολείται με τις προσβολές κατά του περιβάλλοντος, αν και πράγματι συνιστούν απειλές για την επιβίωση της ανθρωπότητας.³¹²

³¹⁰ Πρωτοβουλία Αλληλεγγύης Συλληφθέντων Λάρισας http://protobouliapoliton.blogspot.gr/2008/12/blog-post_19.html και υποσημείωση 309, αναλυτικά ψηφίσματα και ανακοινώσεις

³¹¹ Νίκος Παρασκευόπουλος, ό.π. σελ 30

³¹² Στο ίδιο σελ 28-29

Κοινωνικά Κινήματα, Εξεγέρσεις

Μεταπολεμικά οι ΗΠΑ αξιοποίησαν δυνατότητες για προώθηση σε παγκόσμια κλίμακα με την επιβολή οικονομικού, πολιτικού και πολιτισμικού ιμπεριαλισμού και την απόθεση των μέχρι τότε αποικιοκρατικών δυνάμεων με μια σειρά από χρήσεις στρατιωτικής βίας με σκοπό τον εξαναγκασμό μικρότερων χωρών να προσαρμοστούν στις νέες συνθήκες. Γουατεμάλα, Κούβα, Δομινικανική Δημοκρατία, Βιετνάμ με εκατομμύρια νεκρούς, τεράστιες καταστροφές στην ευρύτερη περιοχή και αποσύνθεση των πληθυσμών. Μια σειρά από μαχητικά αντιπολεμικά κινήματα αναπτύχθηκαν όχι μόνο στην Ευρώπη αλλά και στις ίδιες τις ΗΠΑ. Στις ΗΠΑ αναπτύχθηκε επίσης το κίνημα για τα δικαιώματα του ανθρώπου, τα δικαιώματα των μαύρων και της άρσης της καταπίεσης και εκμετάλλευσής τους.³¹³

Το καθοριστικό νεοτερικό στοιχείο που εισέφεραν στην πολιτική διαδικασία τα νέα κοινωνικά κινήματα, στοιχείο που διεύρυνε τους ορίζοντες της κοινωνικής και πολιτικής θεωρίας, παραπέμπει στην καταξίωση της αντίληψης ότι πολιτική παρέμβαση δεν είναι μόνο η προώθηση ατομικών ή κατηγοριακών συμφερόντων ούτε μόνο αντιπαράθεση ομάδων εσωτερικά ομοιογενών στη βάση μιας ουσιοκρατικής ταυτότητας. Με τη δράση των νέων κινήματων έγινε φανερό ότι δεν αποτελεί απλώς ιδεαλιστική φαντασίωση το γεγονός ότι η πολιτική καθορίζεται από και καθορίζει σχέσεις εξουσίας που ξεπερνούν το σύστημα των ταξικών σχέσεων. Το φοιτητικό κίνημα, το κίνημα των civil rights, το οικολογικό, το κίνημα υπέρ της ειρήνης, το κίνημα για τα δικαιώματα των μεταναστών, το φεμινιστικό ή το κίνημα κατά της πυρηνικής ενέργειας που αναπτύχθηκαν αποτελούν τη σαφή μαρτυρία. Το ίδιο ισχύει και για την αρχικά τουλάχιστον εχθρική και δύσπιστη στάση εκ μέρους της Αριστεράς και του εργατικού κινήματος, η οποία δεν είναι άσχετη από τη φαινομενικά απρόσμενη δυναμική εμπλοκή στην πολιτική διαδικασία κοινωνικών κατηγοριών, που ιστορικά έχουν υπάρξει περιθωριοποιημένες ή μετριοπαθείς και τις οποίες τα νέα κοινωνικά κινήματα ενθάρρυναν.³¹⁴ Χωρίς αυτό να σημαίνει ότι έχουμε εισέλθει στη 'μεταμοντέρνα κατάσταση' όπου οι μικρές αφηγήσεις έχουν εκτοπίσει δια παντός τις θεματικές που είχαν στο κέντρο τους ζητήματα σχετικά με την εργασία και την ταξική διαίρεση εντός των κοινωνιών. Ούτε ότι σήμερα πρωταγωνιστούν αποκλειστικά τα κοινωνικά κινήματα με

³¹³ Γρηγόρης Λάζος Κριτική Εγκληματολογία, ό.π. σελ 140-141, η συμβατική αμερικανική εγκληματολογία έπαψε να ενδιαφέρεται για το τι συμβαίνει ή τις θεωρητικές εξελίξεις σε άλλες χώρες. Η στάση αυτή θα υποτιμηθεί ως προς τη σημασία της αν ερμηνευτεί ως ένας κοντόφθαλμος επαρχιωτισμός (Cohen). Θα πρέπει μάλλον να κατανοηθεί ως στάση επιβολής, ως στάση εξαγωγής κι επιβολής θεωρημάτων και τεχνικών. Η συμβατική εγκληματολογία φαίνεται να μετέχει στις πολιτικές επιβολής ηγεμονίας των ΗΠΑ στις άλλες χώρες, στο ίδιο σελ 142

³¹⁴ Μάρω Παντελίδου Μαλούτα άρθρο : “Κοινωνικά Κινήματα και Κοινωνικές Επιστήμες”, ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης, Θεμέλιο, τχ8, 1996, σελ. 8-15

μερική εστίαση και με μεταρρυθμιστικό χαρακτήρα. Βρισκόμαστε σε μια περίοδο που διακρίνεται για τη ραγδαία ανάπτυξη και ενδυνάμωση της κοινωνίας των πολιτών έναντι του κράτους, μια περίοδο που επίσης χαρακτηρίζεται από την αύξηση καταστάσεων διακινδύνευσης και έντασης των διαδικασιών εξατομίκευσης. Ίσως σ' αυτό πλαίσιο μπορούμε να αναζητήσουμε την ερμηνεία της πληθώρας των κοινωνικών κινημάτων στην δεδομένη συγκυρία.³¹⁵ Από τη δράση τους, δράση που προσβάλλει τις ίδιες τις βάσεις της μεταπολεμικής συναίνεσης περί της οικονομικής ανάπτυξης ως αυταξίας, αναδύεται ένα νέο πρότυπο συμμετοχικού πολίτη και μια νέα αντίληψη, τόσο για το τι αφορά τα πολιτικώς δρώντα υποκείμενα όσο και το ποια είναι τα ουσιαστικά διακυβεύματα. Οι εξελίξεις αυτές πέρα από την επιρροή που άσκησαν στον κομματικό λόγο και τις πολιτικές, έφεραν και πάλι στην επικαιρότητα μια θεωρητική συζήτηση για τα δικαιώματα και ειδικά για την οριοθέτηση των κοινωνικών δικαιωμάτων καθώς και για τη σύγχρονη ιδιότητα του πολίτη. Επέτρεψαν δε να διαμορφωθεί ως όραμα μια εικόνα για τη δημοκρατία που θα -πρέπει να- είναι για όλες κι όλους, θα σέβεται τους άλλους έμβιους οργανισμούς, θα διαφυλάττει το πλαίσιο στο οποίο υπάρχουν και θα απορρίπτει μόνο όσες διαφορές δομούνται κατά τη Mouffe ως σχέσεις υποτέλειας.³¹⁶

Τις τελευταίες δεκαετίες, ιδιαίτερα μετά τον Β' παγκόσμιο πόλεμο, παρατηρείται μια σημαντική ένταση στη συμμετοχή σε μορφές μη συμβατικής πολιτικής δράσης. Πέρα από τα πολιτικά κόμματα, τα συνδικάτα και τις ομάδες συμφερόντων, στην πολιτική σκηνή, εθνική και διεθνή, εμφανίζονται νέες μορφές οργάνωσης της πολιτικής και κοινωνικής συμμετοχής, οι οποίες δεν αντιστοιχούν στη μορφή-κόμμα, όπως επίσης δεν προσομοιάζουν στις μορφές οργάνωσης που θέτουν ως στόχο τους την επιδίωξη συγκεκριμένων ωφελημάτων μιας συγκεκριμένης κοινωνικής ομάδας. Μαζί με τις νέες μορφές οργάνωσης εμφανίζονται νέες θεματικές, γύρω από τις οποίες αρθρώνεται ο λόγος πολλών συλλογικοτήτων. Τα κοινωνικά κινήματα αντιμετωπίζονται ως πολύμορφες και πολύπλοκες 'πραγματικότητες', στο εσωτερικό των οποίων συνυπάρχουν δρώντες με διαφορετικά κοινωνικά χαρακτηριστικά, με διαφορετικές αντιλήψεις για τον κοινωνικό κόσμο και με διαφορετικές πρακτικές. Θεματικές που έμεναν για πολλές δεκαετίες στο περιθώριο ή στην αφάνεια τώρα εισέρχονται δυναμικά στον δημόσιο χώρο, προξενούν συμπάθειες, αλλά και ισχυρές αντιπαλότητες.³¹⁷

Ένας από τους κινδύνους που διατρέχουμε είναι να θεωρήσουμε τις εξεγέρσεις ως ένα προ πολιτικό

³¹⁵ Νίκος Σερντεδάκις, Κοινωνιολογία της Συλλογικής Δράσης και των Κοινωνικών Κινήματων, Μεταπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών Κοινωνιολογίας Κρήτης, 2007-2008

³¹⁶ Μάρω Παντελίδου Μαλούτα, ό.π.

³¹⁷ Νίκος Σερντεδάκις, Κοινωνιολογία της συλλογικής δράσης και των Κοινωνικών Κινήματων ό.π.

φαινόμενο, ως την εκδήλωση του ανορθολογισμού των μαζών και της κοινωνικής παθολογίας που γεννά ανομικά υποκείμενα και συμπεριφορές. Η μελέτη των νέων κοινωνικών κινημάτων που διαμορφώθηκαν μετά την κορύφωση της διαμαρτυρίας στις αρχές της δεκαετίας του '70, απέκοψε την κοινότητα των ερευνητών των κοινωνικών κινημάτων από την κοινότητα των ερευνητών των επαναστάσεων οι οποίες σε μεγάλο βαθμό και παρά τις σημαντικές θεωρητικές και μεθοδολογικές διαφορές τους επέμεναν να επεξεργάζονται αναλύσεις για τις κοινωνικές και πολιτικές επαναστάσεις θεμελιωμένες γύρω από τις έννοιες της κρίσης και της κοινωνικής αποδιοργάνωσης.³¹⁸

Οι έννοιες της κρίσης ή του κοινωνικού μετασχηματισμού που διαμορφώνει το έδαφος για την ένταση των φαινομένων της κοινωνικής αποδιοργάνωσης έχουν την καταγωγή τους στην ανάλυση Durkheim σχετικά με τις ανομικές συμπεριφορές στις σύγχρονες κοινωνίες και την κάμψη της κοινωνικής συνοχής³¹⁹. Η ριζοσπαστική διαμαρτυρία και η ανυπακοή των κυριαρχούμενων δεν είναι το αποτέλεσμα της συγκέντρωσης πόρων από οργανωτές και ηγέτες, ούτε επίσης έκφραση της παθολογίας των σύγχρονων κοινωνιών, αλλά μια 'απάντηση' στις αλλαγές της θεσμικής τάξης πραγμάτων, 'προϊόν' στιγμών κρίσης, είτε λόγω της επιβάρυνσης των συνθηκών ζωής, είτε λόγω της ανόδου των προσδοκιών που διαμορφώνονται κατά τις στιγμές του γοργού κοινωνικού μετασχηματισμού. Οι συλλογικές -μαζικές- μορφές διαμαρτυρίας που διασπούν ή αγνοούν τους υφιστάμενους κανόνες του παιχνιδιού δεν αποτυπώνουν τον 'ανορθολογισμό κάποιων ταραξιών', αλλά

³¹⁸ Νίκος Σερντεδάκις, Εξεγέρσεις και κοινωνικά κινήματα, ό.π.

³¹⁹ Ο Durkheim ήταν ασαφής με τη χρήση του όρου ανομία. Παρά την κοινωνική δομική προσέγγιση σε αυτήν την περίπτωση αμφιταλαντεύεται μεταξύ μιας μάλλον επιφανειακής κοινωνικό-οικονομικής ανάλυσης και μιας αμφίβολης ψυχολογικής κατηγοριοποίησης. Η ανομία είναι μια κοινωνική κατάσταση που μπορεί να ενισχύσει διάφορα είδη συμπεριφορών. Η επίκληση μιας τέτοιας κατάστασης δεν ακυρώνει τις σύνθετες εγκληματολογικές αναλύσεις για την παραβατικότητα αλλά ούτε και τις ενδυναμώνει. Η σύνδεση μεταξύ ανομίας και εγκληματικότητας δεν είναι αιτιολογική. Η ανομία προϋποθέτει ένα υπόβαθρο, όπου μπορεί τα παραβατικά ποσοστά να είναι αυξημένα, και η μελέτη του εγκλήματος να μας οδηγεί στην καλύτερη κατανόησή της. Η διαδικασία της ανομίας έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον στο πλαίσιο της κοινωνικό-πολιτικής ανάλυσης. Αλλά εδώ προωθεί επιχειρήματα σχετικά με την κοινωνική ευταξία και την ελευθερία, κι όχι για το έγκλημα και την τιμωρία. Η ανομία λοιπόν δεν είναι κατάσταση του νου, αλλά κατάσταση της κοινωνίας. Ο Merton ερμηνεύει τον όρο με μεγαλύτερη ακρίβεια. Η ανομία εννοείται ως κατάρρευση των πολιτιστικών δομών κι εμφανίζεται ιδιαίτερα όταν υπάρχει οξύς διαχωρισμός μεταξύ των πολιτιστικών προτύπων και στόχων, και των κοινωνικά δομημένων ικανοτήτων των μελών της ομάδας να δρουν σύμφωνα με αυτά. Σύμφωνα με τον Giddens, η ανομία ως μια γενική κατάσταση της κοινωνικής δομής, ορίζει ένα γενικό πλαίσιο φτιαγμένο για διαχωρισμούς μεταξύ κοινωνικών προτύπων και στόχων, φιλοδοξιών - που τα άτομα φέρουν. Τόσο ο Durkheim όσο και ο Giddens παραπλανητικά υποθέτουν ότι το ότι ένα κράτος κοινωνικής αποσύνθεσης πρέπει να κατευθύνει τα άτομα σε συγκεκριμένες πορείες δράσης. Ο Merton επίσης παραπλανητικά προσφέρει μια μερική εξήγηση της κοινωνικής αποσύνθεσης - της διάζευξης μεταξύ των πολιτιστικών στόχων και των κοινωνικών μέσων και στη συνέχεια προσθέτει μια σημείωση η οποία δεν είναι τίποτα περισσότερο από την περιγραφή ενός ακραίου κοινωνικού κράτους όπου προϋποτίθεται η αποσάθρωση της κουλτούρας και της κοινωνίας. Η λέξη 'ανομία' είναι τόσο πειστική και ιστορικά έχει χρησιμοποιηθεί ως η αντίθετη έννοια στην κοινωνική ευταξία. Ralf Dahrendorf, Law and order: the Hamlyn lectures, Stevens & Sons Ltd, London, 1985, σελ. 21-25

δυναμικά αποτελούν 'το μοναδικό διαθέσιμο πόρο που έχουν στη διάθεσή τους' όσοι βιώνουν τον κοινωνικό αποκλεισμό, σε συνθήκες έντονης πολιτικής καταπίεσης. Με τα λόγια των Piven και Cloward ακόμα κι αν οι κατώτερες τάξεις δεν έχουν στα χέρια τους ικανή αποδιοργανωτική δύναμη κι ακόμα κι αν η χρήση της δεν είναι προσχεδιασμένη, είναι η μοναδική δύναμη που έχουν. Η χρήση αυτής της δύναμης, ο υπολογισμός του κινδύνου και του οφέλους δεν υπολογίζεται σε δωμάτια συσκέψεων, αλλά προκύπτει μέσα από την ταλαιπωρία που έχουν βιώσει οι άνθρωποι ανά καιρούς πίεσης και ρήξεων. Σε τέτοιες στιγμές η διατάραξη μπορεί να απηχίσει ευρύτερα από τους θεσμούς, τους οποίους, η ίδια διατάραξη επιδιώκει να θίξει.³²⁰

Αφού στις κοινωνίες υφίσταται - και για όσο διάστημα θα υφίσταται - κυριαρχία, οι κοινωνικές συγκρούσεις όχι μόνο έκτακτη παθολογία δεν συνιστούν, αλλά αποτελούν πραγματικότητα σύμφυτη με το ίδιο το πολιτικό φαινόμενο, τη βασική διαδικασία μέσω της οποίας ανακύπτουν και μετεξελίσσονται πολιτικοί και κοινωνικοί θεσμοί.³²¹

Τα κοινωνικά κινήματα που στρέφονται ενάντια σε κυρίαρχες μορφές βαθιά ριζωμένες σε πολιτιστικές πρακτικές, τρόπους διαβίωσης, συνήθειες και στερεότυπα προσφέρουν μια εξαιρετικά πειστική εικονογράφηση αυτών των δυναμικών. Ο στιγματισμός από τα έξω τείνει να σταματήσει την ανάπτυξη ισχυρών και αυτόνομων ταυτοτήτων και να περιορίζει τις δυνατότητες της συλλογικής δράσης ενώ αποτελεί βασικό μηχανισμό κυριαρχίας. Κατά συνήθεια, οι κινηματικοί ακτιβιστές περιγράφονται ως άτομα διεστραμμένα, χαμηλών ηθικών αντιστάσεων και διεφθαρμένα, ανίκανα να προσαρμοστούν στις βασικές αξίες της κοινωνίας. Αυτό ίσχυε όχι μόνο στις αντιδραστικές αρχές του 19ου αιώνα που αντιμετώπιζαν μαζικές αλλαγές αλλά και σε πρόσφατα παραδείγματα όπως στις απόπειρες του κατεστημένου να απονομιμοποιήσει τους αντί- G8 διαδηλωτές στη Γένοβα το 2001. Όταν συνήλθε ειρηνικά το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Φόρουμ στη Φλωρεντία, η ιταλική κυβέρνηση και τα προσκεείμενα σε αυτή ΜΜΕ οργάνωσαν εκστρατεία που παρουσίαζε το κίνημα ως ταραχοποιό συμμορία, επέβαλλαν αυστηρούς κανόνες στο δικαίωμα του 'συνέρχεσθαι' ενώ απαιτήθηκε τεράστιος κόπος από τα μέλη του κινήματος³²²

³²⁰ Frances Fox Piven, Ritchard A. Cloward, ό.π. σελ 26-27

³²¹ Νίκος Σερντεδάκις, άρθρο: "Η κρίση της θεωρίας ως ευκαιρία", εφ. Αυγή, 11/01/2009

³²² Donatella Della Porta, Mario Diani, Κοινωνικά Κινήματα, ό.π, σελ 197-198 .Σε όλες τις περιπτώσεις η απόκρουση των αρνητικών στερεότυπων αποτελεί βασικό χαρακτηριστικό της πολιτιστικής παραγωγής των κινήματων. Το χαρακτηριστικότερο παράδειγμα είναι το στερεότυπο της γυναίκας ως μη ενδιαφερόμενο άτομο για δημόσιες και πολιτικές πλευρές της κοινωνικής ζωής με τα ενδιαφέροντά της στραμμένα αποκλειστικά στην ιδιωτική σφαίρα, ειδικότερα τον οικογενειακό βίο , και ως στερεότυπο των έλλογων ικανοτήτων που απαιτούνται για δραστηριοποίηση στα δημόσια πράγματα. το ίδιο σελ 198

Σύμφωνα με το Touraine,³²³ τα κοινωνικά κινήματα δεν διαμορφώνονται σ' ένα κοινωνικό κενό, όπως η γέννηση μιας νέας κοινωνίας. Μπορούν να διαμορφώνονται μόνο στα περιθώρια της υπάρχουσας κοινωνικής τάξης ή σαν εξέγερση και άρνηση. Πρόκειται επομένως να γνωρίσουμε το πώς αυτές οι αντιδράσεις της κρίσης μπορούν να μετασχηματιστούν σε θετικά κοινωνικά κινήματα διαπερνώντας έναν ορισμένο αριθμό ενδιάμεσων επίπεδων συλλογικής δράσης, τοποθετούμενα είτε στο επίπεδο της οργάνωσης είτε στο επίπεδο των συστημάτων που λαμβάνονται οι αποφάσεις. Είναι δύσκολο, κατά συνέπεια, να φανταστούμε ότι μια εξέγερση μπορεί να μετασχηματιστεί αμέσως σε κεντρική σύγκρουση. Η εξεγερμένη δύναμη είναι εξαιρετικά αδύναμη και υποκείμενη σε πιέσεις που την περιθωριοποιούν. Για να μετασχηματιστεί σε κεντρική σύγκρουση χρειάζεται να καταχωρηθεί στην κοινωνική οργάνωση, οικοδομώντας τις διεκδικητικές ικανότητες της, χρειάζεται στη συνέχεια να μετασχηματιστεί σε ομάδα πίεσης και να ασκήσει μια συγκεκριμένη επίδραση.

Αν θέλουμε να κατανοήσουμε γιατί η κυρίαρχη θεωρητική τάση δυσκολεύτηκε να ερμηνεύσει το γεγονός του Δεκέμβρη ως κινηματική εξέγερση θα πρέπει να εντοπίσουμε τον προσδιορισμό του εκσυγχρονισμού βάσει της 'νεοφιλελεύθερης ορθοδοξίας' που οδήγησε σε πολύ συγκεκριμένες αντιδράσεις απέναντι στα κοινωνικά κινήματα τα οποία αντιτέθηκαν στον καπιταλισμό και τις καπιταλιστικές αναδιαρθρώσεις. Από τα μέσα του 1990 οι φοιτητές, οι εργάτες κι οι αγρότες αντιμετώπιστηκαν ως 'τοπικιστικές' νοοτροπίες. Ιδιαίτερα φανερό έγινε κατά τις συγκρουσιακές διαμαρτυρίες των εκπαιδευτικών, των μαθητών και των φοιτητών για το πανεπιστημιακό άσυλο και την αναθεώρηση του Συντάγματος στο άρθρο 16, το 2006-2007. Σε εκείνη την κρίσιμη στιγμή και παρά το γεγονός ότι οι φοιτητές αντιμετώπιζαν βίαιες αστυνομικές επιθέσεις στις φοιτητικές κινητοποιήσεις κι ενώ στο φως της δημοσιότητας ήρθε η υπόθεση του ξυλοδαρμού του Κύπριου φοιτητή στις 16 Νοέμβρη³²⁴ η πλειοψηφία των διανοητών της εποχής τάσσονταν υπέρ της κατάργησης του ασύλου στο όνομα της μεταρρύθμισης και του εκσυγχρονισμού των πανεπιστημίων. Ήταν η κύρια στιγμή όπου τα κινήματα των νέων αντιμετώπιστηκαν ως παραβατικές και αποκλίνουσες φόρμες ενώ αυτή η μορφή αντιμετώπισης έγινε κανόνας του κυρίαρχου λόγου των θεωρητικών.³²⁵

Το κρίσιμο σημείο ήταν ότι τα κοινωνικά κινήματα θεωρήθηκαν τοπικιστικά και αναχρονιστικά,

³²³ Alain Touraine, Οι βάρβαροι: Κριτική ανάλυση των νέων κινήματων, 22/06/2011, <http://eleftheriakos.blogspot.gr/2011/06/0.html>

³²⁴ Η αντεκδίκηση της 'ζαρντινέρας', Ιος, <http://www.iospress.gr/ios2010/ios20100411.htm>, δημοσίευση στην Ελευθεροτυπία, 11/04/2010

³²⁵ Panagiotis Sotiris, Reading revolt as deviance: Greek intellectuals and the December 2008 revolt of Greek youth, a Journal for and about social movements Article Volume 5 (2) 47 -77, 11/2013, σελ 64

εφόσον ερμηνεύτηκαν ως κίνδυνος και παρακώλυση της κοινωνικής προόδου,³²⁶θυμίζοντας περισσότερο τη συντηρητική άποψη του Parsons όπου σε κάθε θεσμική μεταβολή που συνεπάγεται η διαδικασία εξορθολογισμού, υπάρχουν 'επενδυμένα συμφέροντα' που αντιδρούν και με αυτήν την έννοια πολλά κινήματα θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν αντιδραστικά, εφόσον αντιστέκονται στον καπιταλιστικό εξορθολογισμό. Αυτό που διατηρείται είναι η εντύπωση ενός υπόρρητα αποδιδόμενου ανορθολογισμού της εξωθεσμικής συλλογικής δράσης και των κοινωνικών κινήματων, άποψη ιδιαίτερα διαδεδομένη ακόμα και σήμερα .³²⁷

Τέτοιες θεωρήσεις έρχονται σε οξεία αντίθεση ακόμα και προς τη θετικιστική σκέψη που αφήνει χώρο στην “κοινωνική καλλιέργεια της συνεργασίας και τη μείωση της σύγκρουσης μέσω της αύξησης των πόρων και την ελαχιστοποίηση του κοινωνικού ανταγωνισμού μεταξύ των ανθρώπων” κατά τον Durkheim³²⁸, ή την 'εξέγερση' κατά Merton όπου το άτομο απορρίπτει τόσο τους κοινωνικούς σκοπούς που προωθούν οι επικρατούσες κοινωνικές αξίες και τα μέσα που παρέχει η κοινωνία για την επίτευξή τους, προχωρώντας σε άλλους σκοπούς κι άλλα μέσα³²⁹ ή τη θεωρία της σύγκρουσης κατά Dahrendorf, στην οποία η σύγκρουση και η κοινωνική αλλαγή δεν αποτελούν παρεκκλίσεις οι οποίες μπορούν να εκδηλωθούν σε ένα ισορροπημένο και ομαλό κοινωνικό σύστημα, αλλά φυσιολογικά χαρακτηριστικά κάθε κοινωνίας.³³⁰

Η σύγκλιση των πολιτικών κομμάτων σε 'κεντρικό έδαφος' αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα της προσέγγισης 'χωρίς σύγκρουση'. Η σύγκρουση όμως δεν εξαφανίζεται. Ο νεοφιλελεύθερος καπιταλισμός αυξάνει τις ανισότητες και πυροδοτεί τις συγκρούσεις. Ό,τι δεν μπορεί να εκφραστεί πολιτικά γίνεται εγκληματικότητα, ξενοφοβία, τρομοκρατία, μισαλλοδοξία. Η αντι-βία είναι η συναισθηματική απάντηση εκείνων που είναι αόρατοι στο πολιτικό σύστημα.³³¹

³²⁶ Donatella Della Porta, Mario Diani, ό.π ,σελ,196-197

³²⁷ Στέλιος Αλεξανδρόπουλος, ό.π. σελ 234, διευκρινιστικά, ο Parsons όταν έγραφε αυτήν την τοποθέτηση, είχε υπόψη του την εμπειρία των φασιστικών καθεστώτων, του καταστροφικού πολέμου, του σταλινισμού και του ψυχρού πολέμου, στο ίδιο.

³²⁸ David Downs & Paul Rock, Understanding Deviance, Oxford University Press, NewYork, 2011, 6th edition, σελ 77

³²⁹ Γρηγόρης Λάζος Κριτική Εγκληματολογία, ό.π.σελ.99

³³⁰ Ηλίας Δασκαλάκης, Η Εγκληματολογία της Κοινωνικής Αντίδρασης, Σάκκουλας, Αθήνα Κομοτηνή Αθήνα, 1985, σελ 43

³³¹ Kostas Douzinas, άρθρο “What we can learn from the Greek riots”,Guardian, 9/01/2009, <http://www.theguardian.com/commentisfree/2009/jan/09/greece-riots>

Εγκληματολογική προσέγγιση της πολιτικής βίας και της σύγκρουσης

Στο έργο των *λειτουργιστών* υπάρχουν ουσιαστικές διαφορές. Μια σκέψη θεσμικής βίας απορρέει από την υπόθεση του Durkheim ότι η θρησκεία, ο εθνικισμός και οι φανατικές πολιτικές πεποιθήσεις μπορεί να επιφέρουν βία και ανθρωποκτονία. Όσο περισσότερο κάποιος αγαπά το κράτος, τόσο λιγότερο αγαπά τους ανθρώπους. Τονίζει επίσης την αδιαχώριστη ενότητα μεταξύ δύναμης και νόμου, εφόσον ο νόμος ενεργοποιείται από την κυριαρχία της δύναμης. Στις αρχαϊκές κοινωνίες όταν δύο δυνάμεις συγκρούονταν η σύγκρουση τελείωνε μόνο όταν ο πλέον αδύναμος καταστρεφόταν. Δεν πήρε καιρό όμως στους ανθρώπους να κατανοήσουν ότι ήταν πολύ πιο οικονομικό να μην σπρώχνεις στην ολοκληρωτική εκμηδένιση τον αντίπαλο. Στις σύγχρονες κοινωνίες η δύναμη είναι ο μόνος βοηθός, ο υπηρέτης του νόμου. Η δύναμη όταν κινδυνεύσει, αντί να αφηθεί στις εντολές του νόμου, ανατρέπει αυτόν και σχηματίζει νέο. Ο νόμος δεν είναι από μόνος του ιερός. Έχει αξία όσο (αν) εκπληρώνει το ρόλο του να διασφαλίζει την κοινωνική ζωή. Η βία, από τα πάνω κι από τα κάτω δε συσχετίζονται με αμοιβαία βελτιωμένες δυναμικές, αλλά απλά είναι το αποτέλεσμα της αντίστοιχης επιθυμίας τους να εφαρμόσουν την αρχή 'primum vivere'.³³² Ο Durkheim είναι ιδιαίτερα σκληρός με την κρατική βία όταν εκείνη μετασχηματίζεται στη διάσταση του πολέμου.³³³

Σύμφωνα με τους Parsons, Merton η κοινωνική αλλαγή διακριτικά συσχετίζεται με 'την κανονικότητα και την παθολογία'. Καθιερώνεται δε εμπειρικά μέσω της ασαφούς αναφοράς στα γενικότερα κοινωνικά φαινόμενα "η απόκλιση από το μέσο όρο δείχνει ενδεικτικά δείγματα παθολογίας".³³⁴ Η πολιτική βία με αυτή την οπτική είναι μια μορφή παθολογίας καθώς παρεκκλίνει από το γενικό μέσο όρο της συμπεριφοράς των ατόμων και των ομάδων που ενεργοποιούνται για αλλαγή. Η σύγκρουση και η κοινωνική αλλαγή απαντώνται στο έργο τους, υποστηρίζοντας ότι μπορούν να πραγματοποιηθούν χωρίς μια συστηματική ή στρατηγική καταφυγή στην πολιτική βία. Η κοινωνική αλλαγή μπορεί να είναι αποτέλεσμα εκείνων των κοινωνικών συναισθημάτων που εγείρονται όταν προκύπτουν από μεγάλες κοινωνικές αναστατώσεις, ιδέες και συγκεκριμένες ενέργειες που οδηγούν σε ένα τέλος. Η κοινωνική αλλαγή στο έργο των φονξιοναλιστών είναι ουσιαστικά ένα συστατικό ενσωμάτωσης και κοινωνικοποίησης. Η ανάλυση του Parson απαλλάσσει τους κοινωνιολόγους από την ενασχόληση με την εξουσία αλλά και τους οικονομικούς και πολιτικούς θεσμούς. Σύμφωνα με τον

³³² Primum vivere, deinde philosophari, λατινική έκφραση, 'πρώτα ζήσε, μετά φιλοσόφησε.', αποδίδεται στον Thomas Hobbes, αλλά είναι παλαιότερη, λεξικό <http://www.treccani.it/vocabolario/primum-vivere-deinde-philosophari/>

³³³ Vincenzo Ruggiero, *Understanding political violence: A criminological Analysis*, Open University Press, 2006, σελ 67-68

³³⁴ David Downs & Paul Rock, *ό.π.* σελ

Mill, ο Parsons στο έργο του ασχολείται κυρίως με τη θεσμική νομιμοποίηση παρά με τους ίδιους τους θεσμούς. Οι ενέργειες των ανθρώπων, σημειώνει, είτε είναι ειρηνικές είτε βίαιες υποχρεώνουν τις αρχές, να γίνουν κάτι το ανόσιο, να στραφούν κατά των 'θεών' που μπορεί να είναι 'η πλειοψηφία', οι 'επιθυμίες των ανθρώπων', η 'αριστοκρατία των ταλαντούχων ή του πλούτου', τα 'δικαιώματα των βασιλιάδων' ή ο ίδιος ο ηγεμόνας. Έτσι όμως η κοινωνιολογία γίνεται η επιστήμη της συντήρησης, όπου τέτοιες αντιλήψεις σχεδιάζονται για τη στήριξη και τη διαίωσιση της ελίτ. Σύμφωνα με το πλαίσιο που θέτει ο Parsons αποκλείει την πιθανότητα να σχηματιστεί η ιδέα της σύγκρουσης. Δομικές προστριβές, εξεγέρσεις μεγάλης κλίμακας, και επαναστάσεις είναι αδιανόητες. Αυτό που μπορεί να φανταστεί κανείς είναι λειτουργικές διευθετήσεις μεταξύ των μελών ομάδων και των κοινωνικών υπο-συστημάτων.³³⁵

Κατά τον Merton μεταξύ των πρόδηλων και των άδηλων λειτουργιών των κοινωνικών φαινομένων βρίσκεται ένα υποσχετικό σημείο εκκίνησης για την ανάλυση της πολιτικής βίας. Ο Merton εισάγει την έννοια πολιτική μηχανή 'political machine'. Σε μεγάλα τμήματα του πληθυσμού κρίνονται χωρίς αμφισβήτηση οι αντισυμβατικές πρακτικές ως αρνητικές και ανεπιθύμητες. Σύμφωνα με τον Merton το δομικό πλαίσιο καθιστά δύσκολο ή αδύνατο για τις ηθικά αποδεκτές έννοιες και λειτουργίες να ικανοποιούν ουσιαστικά τις κοινωνικές δομές, κι έτσι αφήνεται σημαντικός χώρος για ποικίλες ετερόδοξες προσαρμογές. Η πολιτική ενεργοποίηση που ανά εποχές μπορεί να είναι βίαιη μπορεί να σηματοδοτεί την ανάγκη ώστε αυτές οι δομές και οι φορείς να λαμβάνουν υπόψη τους αυτούς που παραμελούν. Η πολιτική βία μπορεί να συνθέτει μια φόρμα κοινωνικοποίησης για αυτούς που την υιοθετούν, η οποία στη συνέχεια μπορεί να υποχωρεί και να εξελίσσεται σε διαπραγματευτικές ικανότητες, να αποκτά πρόσβαση στη δημόσια σφαίρα και στις πηγές. Οι αφανείς λειτουργίες και οι συνέπειες της πολιτικής βίας μπορούν να προσφέρουν πολύτιμη βοήθεια παρά τη διάλυση της κοινωνικής συνοχής. Μια επιπλέον αφανής λειτουργία της πολιτικής βίας είναι ότι μπορεί να παρουσιάσει ενδυνάμωση των συναισθημάτων ενότητας, απέναντι σε αυτούς που αντιτίθενται. Σε αυτήν την παράμετρο προκύπτει η απόσταση μεταξύ της λειτουργικής και της αιτιολογικής εξήγησης των κοινωνικών φαινομένων. Η λειτουργικότητα μιας κοινωνικής πράξης οφείλει να είναι ευδιάκριτη από την πρόθεση ή τον σκοπό για τον οποίο συμβαίνει. Οι προθέσεις των υποκειμένων που δεσμεύονται σε μια δεδομένη μορφή κοινωνικής συμπεριφοράς, είναι πιθανό να είναι ανακόλουθη από τη λειτουργία που αυτή η συμπεριφορά εκπληρώνει κοινωνικά.³³⁶ Ο Merton θεωρεί ότι η επιλογή

³³⁵ Vincenzo Ruggiero, ό.π. σελ 59-61

³³⁶ στο ίδιο σελ 62-64

της εξέγερσης προϋποθέτει αποξένωση από τις κυρίαρχες αξίες αλλά και από τις τυπικά θεσπισμένες διαδικασίες, οι οποίες θεωρούνται αυθαίρετες από τους δυσαρεστημένους ενώ νομιμοποιούνται μόνο για κείνους, που επωφελούνται από αυτές.³³⁷

Η προσφορά της *Σχολής του Σικάγο* είναι ανεκτίμητης αξίας και κοινωνιολογική κληρονομιά, με μελέτες σε θέματα νεανικής παραβατικότητας, συμβατικού εγκλήματος, εγκλημάτων της ελίτ και πολιτικής διαφθοράς.

Παρότι ποτέ δε χρησιμοποίησαν τη λέξη πολιτική βία αυτοί οι κοινωνιολόγοι μελέτησαν τη βία της θεσμικής πολιτικής κι εξέφρασαν την άποψη ότι η βίαη πολιτική προέρχεται από και εξυπηρετεί τις κυρίαρχες τάξεις. Η θεσμική πολιτική βία αποκομίζει τους καρπούς της τυπικής εγκληματικής βίας. Εστιάζοντας σε αυτήν τη θέση κι ασκώντας κριτική στην ιδέα της κοινωνικής αποδιοργάνωσης, περιγράφουν πόσο τέλεια η 'ενσωματωμένη' βίαη συμπεριφορά μπορεί να προκύψει όταν της αποδίδεται κεντρικός ρόλος στη συμβατική πολιτική. Αξιόλογο είναι ότι οι κοινωνιολόγοι της σχολής του Σικάγο δεν ασχολήθηκαν με το κίνημα των *Wooblies*.³³⁸ Πιθανόν η εστίαση τους να βρισκόταν στραμμένη στην ανατροπή των τυπικών αναπαραστάσεων της παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς και της κοινωνικής αποδιοργάνωσης σε σχέση με τις περιθωριοποιημένες περιοχές. Γι αυτό το λόγο πιθανόν η μόνη μορφή βίας που ένιωθαν υποχρεωμένοι να μελετήσουν είναι η θεσμοποιημένη ή η βία που έχει το προνόμιο και παρατείνει το επίσημο πολιτικό σύστημα. Η πολιτική βία από τα κάτω, κατά ένα τρόπο, τους εμπόδιζε να στηλιτεύσουν την ελίτ και τη βία της. Εκθέτοντας τη βία των ισχυρών και παράλληλα εκείνη των αδύναμων, θα αδυνάτιζε η εριστική ισχύ του λόγου τους. Ο βίαιος στιγματισμός των ομάδων χωρίς δικαίωμα ψήφου, από τα πάνω, θα αναστάτωνε τη μέχρι τότε ερευνητική τους προσπάθεια. Η 'Σχολή του Σικάγο' έδωσε την προσοχή της στις συλλογικές

³³⁷ στο ίδιο σελ 66

³³⁸ Στις δυο πρώτες δεκαετίες του 20ου αιώνα, μαζί με τη δημιουργία των 'φυσικών περιοχών' στη Β. Αμερική, οργανώσεις των εργατών δημιουργούνται και τα ρεπερτόρια δράσης σχηματίζονται. Οι *Wooblies* (*Industrial Workers of the World, IWW*) Βιομηχανικοί Εργάτες του Κόσμου, αποτελούνταν από μετανάστες εργάτες χωρίς σταθερή δουλειά, κοινωνική ασφάλεια, ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, χωρίς καμιά ευθύνη των πλούσιων απέναντί στη διευρυνόμενη τάξη των φτωχών. Χαρακτηριζόταν από αίσθημα αλληλεγγύης που ξεπερνούσε τα όρια της φυλής, του έθνους, του φύλου και της εθνικότητας. Σύμβολο τους ήταν η μαύρη καμπουριαστή, αγριεμένη γάτα που δείχνει τα νύχια της και σύνθημα τους 'το ξύλινου παπούτσι'(*σαμπό, από όπου κι η λέξη σαμποτάζ*), το οποίο έριχναν στις μηχανές για να τις μπλοκάρουν. Τα *σαμποτάζ* περιλαμβάνονται στη δράση τους κι αποτιμώνται από τους ίδιους τους εργάτες. Μεταξύ του 1920-1930 δραστηριοποιούνται στην ευρύτερη περιοχή του Σικάγο κι αναζωπυρώνονται από την οικονομική κρίση. Paul Buhle και Nicole Schulman, επ., *Wooblies! Μια εικονογραφημένη ιστορία των Βιομηχανικών Εργατών του Κόσμου*, 2005, σελ 23-27

συμπεριφορές ως διακριτού κλάδου της κοινωνιολογίας. Η έννοια της συλλογικής συμπεριφοράς σε αντίθεση με την έννοια της συλλογικής ψυχολογίας σηματοδότησε τη μετατόπιση της προσοχής από τα κίνητρα των ατόμων στις παρατηρήσιμες δράσεις τους. Οι θεμελιωτές της προσέγγισης αυτής από τη δεκαετία του '20, τόνισαν ότι τα συλλογικά φαινόμενα δεν αντανακλούν απλώς την κοινωνική κρίση, αλλά παράγουν νέους κανόνες και μορφές αλληλεγγύης και τα αντιμετώπισαν ως ατμομηχανές της αλλαγής, πρωτίστως σε σχέση με τα κυρίαρχα συστήματα αξιών.³³⁹

Στην ερμηνεία του Park η βία υποδηλώνει τη συμπεριφορά του πλήθους κι όχι των οργανωμένων ομάδων, η οποία δείχνει να συσχετίζεται κυρίως με αυθόρμητα εξεγερσιακά ξεσπάσματα, σαν ανάφλεξη του πλήθους.³⁴⁰ Σύμφωνα με τον R Park, “Οι απεργίες κι οι συγκρούσεις είναι ενδημικές του αστικού περιβάλλοντος. Είναι μέρη και κατακερματισμός της αστικής 'ψυχολογίας της κρίσης'. Τα κοινοβουλευτικά συστήματα, όπως κι οι εκλογές είναι κατασκευασμένοι μηχανισμοί για τη συστηματοποίηση αυτών των κινήματων και του ελέγχου αυτής της κρίσης. Η βία, οι απεργίες, και τα ριζοσπαστικά πολιτικά κινήματα προκύπτουν ως το αποτέλεσμα των οικονομικών πανικών και των χρηματιστηριακών εκρήξεων.” Η πολιτική βία παρουσιάζεται ως το αποτέλεσμα της οικονομικής ανάπτυξης, όπως το συμβατικό έγκλημα είναι το αποτέλεσμα της παρακμής του πρωτογενούς κοινωνικού έλεγχου, και ο μαρασμός των τοπικών συνδέσμων που προκάλεσε η βιομηχανική ανάπτυξη. Η αποδυνάμωση των δεσμών και των αναστολών που προέρχονταν από την πρωτογενή κοινωνικοποίηση(οικογένεια, εκκλησία, σχολείο) κι η επιρροή που ασκεί το αστικό τοπίο από μόνο του είναι οι κυρίως υπεύθυνοι για την αυξανόμενη εμφάνιση 'ακραίων φαινομένων' στις μεγάλες πόλεις. Παρατηρώντας ότι ο κοινωνικός έλεγχος αυξητικά αντικαταστάθηκε από τον έλεγχο του ενισχυμένου δικαίου ο Park δίνει έμφαση στο γεγονός ότι οι ζυμώσεις και οι συγκρούσεις παρότι προκαλούν τους θεσμούς, ωφελούν την κοινωνική εξέλιξη.³⁴¹

Η μελέτη της πόλης και της παρέκκλισης οδήγησαν τους κοινωνιολόγους της 'σχολής του Σικάγο' αρχικά στην ανάλυση της πολιτικής βίας ως έκφρασης αμφισβήτησης των κυρίαρχων ομάδων, πέρασαν στην παρατήρηση του βίαιου πλήθους, και τέλος ασχολήθηκαν με την αναγνώριση της

³³⁹ Donatella Della Porta, Mario Diani, ό.π. σελ 48

³⁴⁰ Οι βασικές μορφές του 'πλήθους' και του 'κοινού' στο έργο του Park, προέρχονται από το έργο των συντηρητικών στοχαστών της παράδοσης της συλλογικής ψυχολογίας, Le Bon, και Tarde. Σημασία έχει όμως ο τρόπος με τον οποίο τις ενσωματώνει στο έργο του, αφού ο ανορθολογισμός και η εγκληματική συμπεριφορά που απασχολούσε τους συντηρητικούς στοχαστές δεν απασχολεί τη δική του θεωρία. Πουθενά στο έργο του δε συνάγεται έστω υπόρρητα ότι θεωρούσε τη συλλογική συμπεριφορά ανορθολογική. Πολύ δε περισσότερο που μία από αυτές τις μορφές συλλογικής συμπεριφοράς, το κοινό και η κοινή γνώμη, θεωρούνταν από αυτόν κατεξοχήν περιοχή διαλόγου και κριτικού αναστοχασμού με βάση τους κανόνες της λογικής. Στ Αλεξανδρόπουλος, ό.π. σελ 140, 143

³⁴¹ Vincenzo Ruggiero, ό.π. σελ 77-82

κοινωνικής σύγκρουσης και της κοινωνικής αλλαγής. Πρόκειται για τη συνάντηση της εγκληματολογίας με την κοινωνιολογία των κοινωνικών κινημάτων.

Το 1939 ο R Park ζήτησε από το μαθητή του H. Blumer να συμβάλλει στη συγγραφή ενός τόμου με τίτλο *Principle of Sociology*, με θέμα τη 'συλλογική συμπεριφορά'. Σύντομα αποτέλεσε ένα κλασικό κείμενο για τους μετέπειτα μελετητές αυτού του πεδίου. Ο Blumer, ορίζει τη συλλογική συμπεριφορά ως μια ειδική περιοχή της κοινωνικής δράσης και περιλαμβάνει μορφές συμπεριφοράς που δεν προσδιορίζονται από τα έθιμα, τις παραδόσεις, τις συμβάσεις, τους κανόνες και τις θεσμικές ρυθμίσεις, αλλά “εμφανίζονται αυθόρμητα και δεν οφείλονται σε προ κατεστημένες μορφές κατανόησης ή παραδόσεις”. Στην προσέγγιση του η συλλογική συμπεριφορά δε γίνεται αντιληπτή ως μια καταστροφική ή ανομική συμπεριφορά, αλλά ως περιοχή που το παλιό ανασυνθέεται, δημιουργώντας το νέο, ως ανάδυση μιας νέας κοινωνικής τάξης πραγμάτων. Διαχωρίζει τις στοιχειώδεις μορφές συλλογικής συμπεριφοράς (πλήθος, μάζα, κοινό) από το κοινωνικό κίνημα εφόσον οι πρώτες χαρακτηρίζονται από αυθορμητισμό, ενώ οι δεύτερες από κανόνες και ρύθμιση συμπεριφορών.³⁴² Για τον Blumer “η έννοια της *συμβολικής διάδρασης* αφορά στην καθολική μορφή της ανθρώπινης πράξης κι επικοινωνίας, καλύπτει όλη την κλίμακα των γενετικών μορφών της ανθρώπινης συνένωσης. Καλύπτει εξίσου σχέσεις συνεργασίας, σύγκρουσης, κυριαρχίας ή εκμετάλλευσης, συνένωσης, διαφωνίας, ταύτισης κ.ο.κ.” Η κοινωνική διαδικασία στη ζωή της ομάδας είναι αυτή που δημιουργεί και στηρίζει τους κανόνες κι όχι οι κανόνες που δημιουργούν και στηρίζουν τη ζωή στις ομάδες. Για τον Blumer οι μόνοι υπο καθοριζόμενοι μηχανισμοί είναι οι άνθρωποι εαυτοί και οι διαδικασίες της διυποκειμενικής συμβολικής διάδρασης, μέσω των οποίων κατασκευάζουν και ανακατασκευάζουν διαρκώς τον κοινωνικό τους κόσμο . Παράλληλα υποστηρίζει πως ακόμα κι όταν μια μορφή νέας 'από κοινού' ή 'συνδυασμένης δράσης' εμφανίζεται ριζικά διαφορετική όπως σε επαναστατικές καταστάσεις, υπάρχει πάντα στο βάθος κάποια σύνδεση ή συνέχεια με προηγούμενες συνδυασμένες δράσεις. Άρα κάθε μορφή συνδυασμένης δράσης για να είναι επαρκής πρέπει να ενσωματώνει στοιχεία των ιστορικών καταβολών αυτής της δράσης.

Όσον αφορά στη 'συλλογική διέγερση' σηματοδοτείται ως συμπεριφορά που χαρακτηρίζεται από διέγερση λόγω κάποιου εξαιρετικά δυσάρεστου γεγονότος για παράδειγμα μια μαζική δολοφονία ή ένοπλη βία σε βάρος απεργών, επισύρει την προσοχή και μεταδίδει ερεθίσματα που είναι εξαιρετικά δύσκολο να αγνοηθούν ή να στραφεί η προσοχή σε άλλα κανονικά ή συνήθη 'αντικείμενα',

³⁴² Στ. Αλεξανδρόπουλος, ό.π. σελ 151-152

δημιουργώντας τις προϋποθέσεις για κοινωνική μετάδοση. Παράλληλα η συναισθηματική ένταση που χαρακτηρίζει τη συλλογική διέγερση, δημιουργεί τις προϋποθέσεις και διευκολύνει τη ρήξη του ατόμου με προγενέστερους τρόπους συμπεριφοράς, νοοτροπίες και συνήθειες συλλογικής διέγερσης. Σε συνθήκες συλλογικής διέγερσης τα άτομα μπορεί να υιοθετήσουν δράσεις που πριν δεν είχαν σκεφτεί ή δεν τολμούσαν να ακολουθήσουν. Κάτω από αυτές τις συνθήκες τα άτομα μπορεί να οδηγηθούν σε ένα μετασχηματισμό συναισθημάτων, συνθησιών και στοιχείων της προσωπικότητάς τους.

Η πολιτική βία από τα κάτω αλλά και η πολιτική βία από τα πάνω είναι τυπικά μια συνδυασμένη, από κοινού, πολιτική πράξη, μια αυτοτελής μορφή και παρόλο που συγκροτείται από επιμέρους διαφορετικές συστατικές πράξεις δεν είναι το απλό άθροισμά τους. Κατά τον ίδιο τρόπο που μπορούμε να αναγνωρίζουμε μια συνδυασμένη δράση στη γενικότητά της χωρίς να χρειάζεται να αναφερθούμε ξεχωριστά σε όλες τις επιμέρους πράξεις που τη συγκροτούν, έτσι μπορούμε να αναγνωρίσουμε και τη συλλογικότητα που συγκροτείται με βάση τη συνδυασμένη δράση χωρίς να αναφερόμαστε σε καθέναν από τους εμπλεκόμενους που την αποτελούν.³⁴³

Οι βίαιες πολιτικές ενέργειες είναι μεν συνδυασμένη δράση αλλά δεν προέρχονται από προκατεστημένες διαδρομές. Πρόκειται για ενέργειες που η τροχιά τους σχηματίζει νέες αφετηρίες, οι οποίες σχεδιάζονται μέσω της ζύμωσης και ενθαρρύνονται από τους συμμετέχοντες. Αυτή είναι η κεντρική υπόθεση που απορρέει από τη συμβολική αλληλοεπίδραση. Μια τέτοια θέση μπορεί να οδηγήσει στο συμπέρασμα ότι η πολιτική βία από τα κάτω σχετίζεται με τις συλλογικές προσπάθειες όταν αποφεύγουν ή αρνούνται τις διαπραγματεύσεις. Με αυτήν την αίσθηση η πολιτική βία δεν μπορεί να γίνει κατανοητή μόνο ως βία κατά του κατεστημένου, αλλά κι ως αποτέλεσμα της βίας που διαπράττει το κατεστημένο. Με άλλα λόγια η βία από τα κάτω κι η βία από τα πάνω αλληλεπιδρούν σε μια διαδικασία αμοιβαίας ανάπτυξης. Σύμφωνα με τον Lemert όλες οι μορφές παρέκκλισης συμπεριλαμβανομένης της βίας, σχηματίζονται από την αντίδραση που αποσπών, μια αντίδραση που παράγει άμυνες ή επιθετικές στρατηγικές στους αποδέκτες. Τέτοιες στρατηγικές θέτουν δευτερευόντως την εκτροπή και τροποποιούν την 'αρχική' συμπεριφορά των ατόμων που προσαρμόζονται στις αντιδράσεις που λαμβάνουν.³⁴⁴ Η διαδικασία που γίνεται κάποιος αποκλίνων περιγράφεται ως μια σειρά φάσεων που διαδέχονται η μια την άλλη, η κάθε μια αναθεωρώντας τη σημασία του τι είχε συμβεί πριν. Με τη σειρά της, κάθε φάση θεωρείται ότι είναι σημαντική, ιδίω δικαιώματι. Δεν είναι αρκετό να περιγράψεις την αρχική συνθήκη της ρήξης του κανόνα, αλλά είναι επίσης αναγκαίο να

³⁴³ Στ Αλεξανδρόπουλος ό.π. σελ 159-173 και Vincenzo Ruggiero ό.π. σελ 83- 86 και 112-114

³⁴⁴ Vincenzo Ruggiero ό.π. σελ115

εκτιμηθεί ο εξελικτικός χαρακτήρας της απόκλισης όπως αναδύεται χρονικά.³⁴⁵

Η πολιτική βία που εκφράστηκε το 1960, μελετήθηκε ως συνέπεια του περιορισμού των πολιτικών δικαιωμάτων και του πολιτικού χώρου. Προσβεβλημένοι άνθρωποι, υποστηρίζει ο Smelser είναι πάντα πιθανό να οδηγηθούν σε εχθρικές εκρήξεις. Εισάγει τον όρο 'δομική συντελεστικότητα' εννοώντας τη σύνδεση που υπάρχει σε ένα ορισμένο δομικό περιβάλλον με ορισμένα είδη συμπεριφοράς. Για παράδειγμα ορισμένες εργατικές διαμαρτυρίες, απεργίες, κινητοποιήσεις, εργατικά κινήματα προϋποθέτουν αντίστοιχα ένα ορισμένο περιβάλλον βιομηχανικών σχέσεων. Ο συνδυασμός της με την ύπαρξη 'δομικής έντασης' δηλαδή της κρίσης των θεσμοποιημένων προσδοκιών που συνδέονται με αυτό το δομικό πλαίσιο, δημιουργεί τις προϋποθέσεις για διάφορες μορφές συλλογικής συμπεριφοράς. Οι 'επιταχυντικοί παράγοντες' μπορούν να αποτελέσουν τον καταλύτη ή αυτό που εννοείται ως 'η σταγόνα που ξεχειλίζει το ποτήρι' οδηγώντας στο ξέσπασμα.

Στην ανάλυση του N Smelser σημαντικό ρόλο κατέχει η επίδραση του κοινωνικού ελέγχου. Τους διακρίνει σε δύο τύπους: εκείνους που προλαμβάνουν την εκδήλωση ενός επεισοδίου και σε αυτούς που ενεργοποιούνται μονάχα μετά την έναρξη του. Αυτοί προσδιορίζουν πόσο γρήγορα, σε ποια έκταση και σε ποια κατεύθυνση θα αναπτυχθεί το επεισόδιο. Ο Smelser ασχολείται με το ρόλο των μηχανισμών καταστολής και ελέγχου της δημοσιότητας, η δράση των οποίων επιδρά και προσδιορίζει την έκβαση της πολιτικής βίας των από κάτω. Κατά αυτόν τον τρόπο παραπέμπει στις στρατηγικές όψεις της συλλογικής δράσης ως μιας επιχείρησης, η έκβαση της οποίας εξαρτάται από την αντιμετώπιση της δράσης των αντιπάλων που επιχειρούν τον έλεγχο και την καταστολή της.³⁴⁶ “Οι εχθρικές εκδηλώσεις καταστέλλονται εύκολα λόγω της ανώτερης δύναμης και οργάνωσης της αστυνομίας, του στρατού και των υπόλοιπων σωμάτων που υπηρετούν τον έλεγχο της βίας”, δίχως να είναι πάντοτε αήττητοι. Σε επαναστατικές περιόδους για παράδειγμα η αποδιοργάνωση του στρατού, η κατήχησή τους με επαναστατικές ιδέες οδηγούν σε παθητικότητα, συναναστροφές ακόμα και σε συνεργασία με τον επαναστατημένο κόσμο. Ο πιθανός ενδιαυσμός από τη μεριά των θεσμών να χρησιμοποιήσουν βία μπορεί να αποθαρρύνει τη συνέχεια των καταστροφών, αλλά μπορεί επίσης να γενικεύσει τη βίαιη έκρηξη άλλοτε από το τμήμα των ιδιαίτερα βίαιων ομάδων ή γενικότερα από το σύνολο των συγκεντρωμένων.³⁴⁷

Ο H. Becker μελετά τη συλλογική δράση των ατόμων, τα οποία κάνουν ό,τι κάνουν προσέχοντας το

³⁴⁵ Downes and Rock ό.π. σελ 188

³⁴⁶ Στ. Αλεξανδρόπουλος ό.π. σελ 236-242

³⁴⁷ Vincenzo Ruggiero ό.π. σελ 116-117

τι έχουν κάνει οι άλλοι, τι κάνουν και τι θα κάνουν μελλοντικά. Με τον όρο της προσαρμογής και του ταιριάσματος δεν εννοεί τη συγκαλυμμένη ειρηνική θεώρηση της κοινωνικής ζωής ή την αναγκαιότητα να υποκύπτουν οι άνθρωποι σε κοινωνικούς εξαναγκασμούς, αλλά ότι τα άτομα λαμβάνουν υπόψη τους τι θα συμβεί αφού αποφασίσουν τι θα κάνουν. Οι οικονομικοί οργανισμοί, οι επαγγελματικές οργανώσεις, τα εργατικά σωματεία, οι λομπίστες, οι εργολάβοι ηθικής κι οι νομοθέτες αλληλεπιδρούν για να διαμορφώσουν τις συνθήκες εκείνες στις οποίες αυτοί που αντιπροσωπεύουν το κράτος στην επιβολή των νόμων να αλληλεπιδρούν με αυτούς που υποτίθεται ότι τους έχουν παραβιάσει. Όταν θεωρούμε την παρέκκλιση ως συλλογική δράση, βλέπουμε ότι τα άτομα ενεργούν λαμβάνοντας υπόψη τους τις αντιδράσεις των άλλων που εμπλέκονται σε αυτήν την πράξη.³⁴⁸

Στο έργο των *εκπροσώπων της ετικέτας* αμφισβητείται η αντικειμενική υπόσταση της παρέκκλισης και της εγκληματικότητας και αναπτύσσεται η διαμετρικά αντίθετη άποψη επαναπροσδιορισμού της συμπεριφοράς με βάση το κοινωνικό νόημα που αποδίδεται και τα αποτελέσματα που παράγει ο συγκεκριμένος χαρακτηρισμός. Κοινωνική κατασκευή αποτελεί και ο τρόπος με τον οποίο η παρεκκλίνουσα συμπεριφορά νοηματοδοτείται ως τέτοια από τις ομάδες που έχουν την εξουσία να χαρακτηρίζουν να νοηματοδοτούν με ισχυρό τρόπο. Οι παράγοντες εγκληματογένεσης δεν ενδιαφέρουν καθώς ο παρεκκλίνων ή ο εγκληματίας δεν είναι ο παραβάτης των κανόνων αλλά αυτός στον οποίο εφαρμόστηκε επιτυχώς ο αντίστοιχος χαρακτηρισμός. Η διαφορετικότητα πηγάζει από την κοινωνία, γιατί προτού μια διαφορά αποκτήσει σημασία, πρέπει να έχει γίνει συνολικά αντιληπτή από την κοινωνία ως σύνολο.³⁴⁹

Όσον αφορά στην πολιτική βία υποστηρίζουν ότι ακόμα και σε μια ειρηνική διαδήλωση, κατασκευάζονται κατηγορούμενοι και συλληφθέντες. Οι αρχές επιβεβαιώνοντας το ηθικό μήνυμα της καθημερινότητας (Douglas), επαναβεβαιώνουν τη δύναμη να κατασκευάζουν βίαιες ετικέτες, να τις αποδίδουν ad hoc όταν χρειάζεται. Η πολιτική βία από τα κάτω χρησιμοποιείται για τη μετατροπή των σχέσεων δύναμης κι η ένταση της υποδηλώνει την επιθυμία για αυτήν την μετατροπή. Οι θεσμικές πιέσεις λειτουργούν αποτελεσματικά στα άτομα και τις ομάδες στο να αποδέχονται την εικόνα - καθρέφτη που τους αποδίδεται. Το στίγμα ως ιδιότητα που αποδίδεται κοινωνικά κι ως επακόλουθο μιας εμφανούς ή ομολογημένης αδυναμίας του υποκειμένου δηλώνει την υπάρχουσα διάσταση ανάμεσα στην εν δυνάμει και στην πραγματική κοινωνική ταυτότητα του ατόμου. Οι στιγματισμένοι καταλαμβάνουν ένα ευρύ φάσμα δυσχερών θέσεων. Η παρέκκλιση συνιστά τη βασική αιτιολογία για

³⁴⁸ Howard S Becker, *Οι περιθωριοποιημένοι*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2000, σελ 231-233

³⁴⁹ Erving Goffman, *Στίγμα: Σημειώσεις για τη διαχείριση της φθαρμένης ταυτότητας*, Αλεξάνδρεια, Αθήνα, 2001, σελ 205

την κοινωνική τους περιθωριοποίηση τη συρρίκνωση της ανθρώπινης ιδιότητας τους και τον περιορισμό των ευκαιριών της ζωής τους.³⁵⁰

Ως αποκλίνοντα χαρακτηρίζονται κάποια (κι όχι όλα) από τα άτομα που διαρρηγνύουν κάποιους (και όχι όλους) από τους τυπικούς ή άτυπους κανόνες κανονικότητας. Το ζήτημα που προκύπτει είναι ποιοι είναι και γιατί υπάρχουν αυτοί οι κανόνες (ή γιατί υπάρχουν αυτοί κι όχι κάποιοι άλλοι) και δεύτερο γιατί κάποιοι από αυτούς που τους παραβιάζουν στιγματίζονται ως αποκλίνοντες και όχι κάποιοι άλλοι. Η προσέγγιση της κοινωνικής αντίδρασης επέτυχε να αναδείξει το ότι ο κοινωνικός έλεγχος έχει αυτόνομη σημασία στη δημιουργία της κοινωνικής απόκλισης.³⁵¹

Ο Sellin δίνει έμφαση στην *'πολιτισμική σύγκρουση'* η οποία πηγάζει από τις διαφορές μεταξύ των κοινωνικών ομάδων, των φιλοδοξιών τους και των συμπεριφοριστικών τους προτύπων, γεγονός που οδηγεί στο χαρακτηρισμό μιας πράξης ως παραβατική. Η εγκληματική συμπεριφορά μπορεί να έρχεται σε σύγκρουση με τους κανόνες που ισχύουν σε μια χώρα, αλλά να είναι ταυτόχρονα συμπεριφορά συμμόρφωσης με βάση ένα άλλο πολιτισμικό σύστημα το οποίο δεν είναι εξ ορισμού *'αντικοινωνικό'*. Με τη θεωρία του ο Sellin αποδεικνύει ότι το έγκλημα δεν καθορίζεται από την ποιότητα της συμπεριφοράς αλλά από τον χαρακτηρισμό που δίνουν στη συμπεριφορά αυτοί που έχουν τη σχετική εξουσία.³⁵²

Στις εγκληματολογικές θεωρίες της σύγκρουσης οι αιτίες, οι ορισμοί, και ο χειρισμός του εγκλήματος μπορεί να γίνουν κατανοητά συσχετίζοντας τα με την άνιση κατανομή του πλούτου και της δύναμης. Οι μελέτες τους απορρέουν και ωθούνται από τη μαρξιστική ανάλυση για την ταξική πάλη και την ιδεολογία. Το έγκλημα είναι απόρροια της καπιταλιστικής διευθέτησης της παραγωγής, της κοινωνίας και του κράτους. Οι διαχωρισμοί μεταξύ αυτών που κατέχουν τα μέσα της παραγωγής και σε αυτούς που κατέχουν μόνο την εργασία τους, είναι η βασική πηγή της μόνιμης σύγκρουσης.

Σύμφωνα με τον Darhendorf η βασική μορφή κοινωνικής σύγκρουσης δε βρίσκεται ανάμεσα στο κεφάλαιο και τη μισθωτή εργασία, αλλά αφορά τις σχέσεις εξουσίας, τη συμμετοχή ή τον αποκλεισμό από την εξουσία και αναφέρεται στην πολιτική σφαίρα. Η σύγκρουση δεν είναι αποτέλεσμα των υλικών σχέσεων ιδιοκτησίας αλλά συνέπεια της πολιτικής σχέσης κυριαρχίας.³⁵³

Κατά τον Vold η έμφαση δίνεται στις νομοθετικές πλειοψηφίες που ελέγχουν τους θεσμούς όπως η

³⁵⁰ στο ίδιο σελ. 16

³⁵¹ Γρηγόρης Λάζος, Κριτική Εγκληματολογία, ό.π. σελ 107-108

³⁵² Ηλίας Δασκαλάκης, ό.π.,σελ. 40

³⁵³ στο ίδιο σελ. 44

αστυνομία και η δικαιοσύνη, σχηματίζοντας πολιτικές που αποφασίζουν για το ποιος είναι εγκληματίας και πώς κατασκευάζεται. Για τον Turk σημαντικός αναδεικνύεται ο επιλεκτικός χαρακτήρας του συστήματος απονομής δικαιοσύνης κατά την εφαρμογή των κανόνων και ιδιαίτερα σημαντικός ο ρόλος των διωκτικών αρχών. Οι θεωρίες της σύγκρουσης αρνούνται τους απόλυτους ορισμούς του εγκλήματος κι εστιάζονται στο πως οι διαφορετικοί κανόνες και αξίες μπορούν να οδηγήσουν σε διαφονίες και στην κατασκευή εγκληματικών ορισμών. Σύμφωνα με τον Dahrendorf η διαφορά στις αξίες τονίζεται τεχνητά, έτσι ώστε η κοινωνία να εγκαταλείψει την προσπάθεια για γενική συναίνεση και σταθερότητα και να δεχτεί ότι κάθε στοιχείο της είναι υποκείμενο σε εξαναγκασμούς ή μεταβολές.

Η κοινωνική σύγκρουση κατά τον Quinney μπορεί να έχει λειτουργικό χαρακτήρα συντελώντας στη διατήρηση και ισορροπία του κοινωνικού συστήματος. Επιπλέον μπορεί να οδηγήσει σε νέες οργανώσεις και αξίες που μακροπρόθεσμα ωφελούν τα μέλη τους. Η σύγκρουση σε συγκεκριμένες στιγμές μπορεί να μετατραπεί σε συναινετική δύναμη.

Για τον ίδιο, η πολιτική διάσταση στο έγκλημα, φαίνεται τόσο από τον αριθμό των ατόμων που κατηγορούνται για πολιτικές συμπεριφορές, όσο κι από την αυξητική παραγωγή νόμων που στιγματίζουν αυτές τις συμπεριφορές ως εγκληματικές. Περιγράφοντας τις διαμαρτυρίες για τα πολιτικά δικαιώματα και τις αντιρατσιστικές εξεγέρσεις στις αστικές συνοικίες των μαύρων, όπου η βία σε αυτές προκλήθηκε από τις αρχές μέσω του εκφοβισμού και της βαναυσότητάς τους, υποστηρίζει ότι η Αμερικανική κοινωνία χαρακτηρίζεται από την απόδοση εγκληματικών ετικετών σε ενάντιες συμπεριφορές. Το κράτος δεν αποτιμά τις πράξεις του ως βίαιες ή τις βαφτίζει νόμιμη βία. Για αυτό το πλιάτσικο χαρακτηρίζεται ως βία από το κράτος, αλλά η δολοφονία των πλιατσικολόγων έννομη. Κι αυτοί που ειρηνικά διαδηλώνουν κατά των διάφορων αδικιών, υπόκεινται στην ίδια αστυνομική βία. Ο Quinney περιέγραψε τα 'εγκλήματα των αποστερημένων' - προερχόμενα από τις καπιταλιστικές συνθήκες- σε αντιδιαστολή με τα 'εγκλήματα των κυρίαρχων' -λευκού κολάρου και οργανωμένο έγκλημα- και τα 'εγκλήματα αντίστασης' -πολιτική βία από τα κάτω σε συλλογικό αγώνα ενάντια στο κράτος -με την πολιτική βία των εξειδικευμένων 'αστυνομικών για τις εξεγέρσεις'.³⁵⁴

Οι θεωρητικοί της νέας εγκληματολογίας αποδίδουν στο έγκλημα προ-πολιτικό χαρακτήρα και όχι πολιτικό. Οι θεωρητικοί της σύγκρουσης όπως ο Quinney κατηγορήθηκαν ότι αγνόησαν την ταξική διάκριση και ότι η ανάλυση τους απέτυχε να θέσει το έγκλημα στα πλαίσια της πάλης των τάξεων για

³⁵⁴ Vincenzo Ruggiero, ό.π. σελ 93-94

τον έλεγχο των μέσων της παραγωγής.

Οι θεωρητικοί της νέας εγκληματολογίας, αναπτύσσουν διεξοδικά ερωτήματα όπως ποιος φτιάχνει τους νόμους, ποιος ορίζει το έγκλημα και γιατί. Επαναλαμβάνουν ότι τα άτομα και οι ομάδες δεν καθορίζονται από τις κοινωνικές δυναμικές και τους περιορισμούς, αλλά είναι ικανοί να αντιδρούν στις ετικέτες και να αναπτύσσουν ανταγωνιστική συμπεριφορά. Οι πολιτικές μορφές παρέκκλισης αποτελούν τη συνειδητοποιημένη, ανοιχτή μορφή της άρνησης των κυρίαρχων κοινωνικών σχέσεων, η οποία προϋπάρχει έστω και σε λανθάνον επίπεδο σε κάθε εκδήλωση παρεκκλίνουσας ή εγκληματικής συμπεριφοράς. Σύμφωνα με τον Taylor η παρέκκλιση είναι περισσότερο μια ιδιότητα της ενέργειας, παρά μια ψευδής ετικέτα που αποδίδεται σε κάποιον ανήθικο από τον κυρίαρχο πολιτικό και κοινωνικό έλεγχο. Αν η παρέκκλιση είναι μια πολιτική πράξη, ο καπιταλισμός επιτείνει την εγωιστική μορφή του ατομικού συμφέροντος, ευνοώντας τα ποσοστά του εγκλήματος εξαιτίας των καταστρεπτικών συνεπειών που προκύπτουν από την εξουσία του.

Σύμφωνα με το Ruggero η πολιτική βία αποτελεί αξιοπερίεργη παράλειψη στη σειρά των μελετών των εγκληματικών πράξεων και των εγκλημάτων που η συμβολή τους στην ανθρώπινη ελευθερία εξετάζεται από τους εγκληματολόγους της νέας εγκληματολογίας. Η οργανωμένη συλλογική βία απουσιάζει, ενώ η μόνη πολιτική βία που αναλύουν είναι οι εμβρυακές μορφές κοινωνικής εναντίωσης, ή εκείνοι οι 'ασυνείδητοι' παράγοντες του ανταγωνισμού που κάποιος μπορεί να συναντήσει στις συμβατικές εγκληματικές πράξεις.³⁵⁵

³⁵⁵ Vincenzo Ruggero ό.π. σελ 95-98

MME

Τις τελευταίες δεκαετίες η χρήση του όρου 'μέσα μαζικής ενημέρωσης' τείνει να αντικατασταθεί από τον όρο 'μαζικές επικοινωνίες', τονίζοντας ότι τα μέσα ενημέρωσης ή επικοινωνίας όχι μόνο δεν περιορίζονται στη μετάδοση πληροφοριών ή στη λειτουργία τους ως κέντρα πολιτικού ελέγχου και επιρροής, αλλά ουσιαστικά γίνονται τα ίδια θεσμοί. Τα MME είναι οι θεσμοί μέσω των οποίων πραγματοποιείται η επικοινωνία, εφόσον μοναδικές εμπειρίες μετατρέπονται σε κοινές εμπειρίες. Η έννοια της επικοινωνίας περιλαμβάνει τη δημιουργία κοινότητας μέσω κοινών νοημάτων, ερμηνειών, αντιλήψεων, επομένως και κοινών δραστηριοτήτων, στόχων, αλλά και κοινωνικών αντιθέσεων και συγκρούσεων. Κοινωνικές συγκρούσεις παρουσιάζονται όταν διάφορες κοινωνικές ομάδες συγκρούονται για το ποια θα επιβάλει τις αντιλήψεις της στις υπόλοιπες ή όταν νέα νοήματα και εμπειρίες αμφισβητούν και ανατρέπουν τα παλιά.³⁵⁶

Η προτίμηση των ειδήσεων σε θέματα συγκρούσεων, ως θέματα, έχουν το πλεονέκτημα ότι υπαινίσσονται την ύπαρξη μιας αυτοπαραγόμενης αβεβαιότητας. Μεταθέτουν για αργότερα τη λυτρωτική πληροφορία για νικητές και ηττημένους παραπέμποντας στο μέλλον. Αυτό δημιουργεί ένταση κι από την πλευρά της κατανόησης, της επικοινωνίας, της κατασκευής εικασιών. Παράλληλα στις προτεραιότητες των ειδήσεων βρίσκονται οι παραβιάσεις των κανόνων, ιδιαίτερα εκείνων που μπορούν να προσμειχθούν με ηθικές αξιολογήσεις, όταν μπορούν να προσφέρουν μια αφορμή για το σεβασμό ή την περιφρόνηση των προσώπων, αναπαράγοντας τον κώδικα ηθικής, τη διάκριση καλής ή κακόβουλης δράσης. Τα MME επιτελούν μόνο ένα διαρκή αυτοερεθισμό της κοινωνίας, μια αναπαραγωγή 'ηθικής ευαισθησίας' σε ατομικό και επικοινωνιακό επίπεδο. Η αντίληψη των ηθικών αρχών και η συνεχής ανανέωσή τους διαδραματίζεται στη βάση κάποιων θεαματικών περιπτώσεων για παράδειγμα με την προσαγωγή πλιατσικολόγων και συνεντεύξεις σε καταστηματάρχες. Ο αποδέκτης δε συντάσσεται, ο ίδιος με τυπικό τρόπο, με καμιά από αυτές τις ομάδες. Παραμένει - παρατηρητής.³⁵⁷

Τα MME δεν αναπαράγουν απλώς την πραγματικότητα, αλλά την ορίζουν μέσα από την αναπαράσταση επιλεκτικών ορισμών 'του πραγματικού'. Η αναπαράσταση όμως προϋποθέτει το ενεργητικό έργο της παρουσίασης, της δόμησης και της διαμόρφωσης. Τα MME αποτελούν τους 'σημαίνοντες φορείς', εφόσον δε μεταδίδουν απλά ένα προϋπάρχον μήνυμα, αλλά πραγματοποιούν το

³⁵⁶ Μελίνα Σεραφετινίδου, Κοινωνιολογία των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας, Ο Ρόλος των Μέσων στην Αναπαραγωγή του Σύγχρονου Καπιταλισμού, Gutenberg, Αθήνα, 2^η εκδ. 1991, σελ. 19-20

³⁵⁷ Niklas Luhmann, Η πραγματικότητα των μέσων μαζικής επικοινωνίας, Μεταίχμιο, Αθήνα, 2003, σελ 71

ενεργητικότερο έργο του 'να κάνεις τα πράγματα να παράγουν νόημα'.³⁵⁸

Η πιο ενδεικτική είναι η περίπτωση του Mega,³⁵⁹ που αλλοίωσε το ερασιτεχνικό βίντεο που κατέγραψε τη δολοφονία, μέσω της προσθήκης ηχογραφημένων μαζικών καταστροφών και συνθημάτων, ώστε να φαίνεται ότι πριν από τον πυροβολισμό είχε προηγηθεί συμπλοκή των ειδικών φρουρών με αντιεξουσιαστές. Πρώτο κανάλι που μετέδωσε το νέο ήταν το Alter, 52' μετά τη δολοφονία, με ακριβώς ίδια λογική στην αφήγηση της δολοφονίας.³⁶⁰

Η είδηση της δολοφονίας του 15χρονου ως γεγονός που περιλαμβάνει χαρακτηριστικά του 'δημόσιου βίου' άρα συνεπάγεται επίδραση στο κοινωνικό γίνεσθαι και στην ιστορική συνέχεια ως είδηση είναι από μόνη της 'σημαντική'. Οι ειδήσεις των ημερών που ακολούθησαν, στοιχειοθετήθηκαν και παρουσιάστηκαν στο πλαίσιο της 'εντυπωσιακής είδησης' – περιστάσεις, συγκυρίες, ιστορικές αιτίες, εξέλιξη και έκβαση. Το κύριο χαρακτηριστικό των εντυπωσιακών ειδήσεων είναι ότι σημειώνουν μια εκτροπή, μια εξαίρεση, μία παρέκκλιση από τη νόρμα. Οι εντυπωσιακές ειδήσεις είναι πάντα το σημείο μιας παραβίασης της κοινωνικής και ή φυσικής νόρμας, των κανόνων που ρυθμίζουν τις θεμελιώδεις σχέσεις των ανθρώπων όπως ο σεβασμός στη ζωή, στην ακεραιότητα του σώματος και των αγαθών καθώς και την κοινωνική ασφάλεια. Παραβιάσεις δε αυτής της νόρμας, είναι τα εγκλήματα, οι συμπλοκές, οι διαρρήξεις, οι κλοπές κ.λ.π. Οι διάφορες εκδηλώσεις βίας που τα MME θέτουν επί σκηνης καθημερινά δεν εγγράφονται σε σχήματα αιτιότητας. Κυκλοφορούν ως ένας ιός που μπορεί να μεταδοθεί χωρίς όρια. Τα MME επαναδραστηριοποιούν την πιο αρχέγονη μορφή του συλλογικού φόβου: εκείνη της μεταδοτικής, 'μολυσματικής' βίας. Δραματοποιούν γεγονότα και γίνονται υπεύθυνα της συλλογικής αγωνίας. Η κατασκευή του φόβου από τα MME έρχεται να δώσει μια συγκεκριμένη έννοια στη συλλογική αγωνία, που δεν απορροφάται εξάλλου εντελώς από τις διάφορες εκδηλώσεις βίας. Ο φόβος στις σύγχρονες κοινωνίες επιτελεί μια λειτουργία όμοια με εκείνη που είχαν οι ιεροτελεστίες στις πρωτόγονες κοινωνίες- εξορκισμό του συλλογικού φόβου και εξασφάλιση κοινωνικής συνοχής. Στις σύγχρονες κοινωνίες είναι ο ίδιος ο φόβος που γίνεται μια ιεροποιημένη κοινωνική μορφή, γιατί η πρόκληση της βίας, παρουσιάζεται σα μια πρώτη αναγκαιότητα συνδεδεμένη

³⁵⁸ Στιουαρτ Χωλ, Η επανακάλυψη της 'ιδεολογίας' : η επάνοδος του απωθημένου στις μελέτες για τα μέσα, στο Μαρία Κομνηνού Χρήστος Λυριντζής επιμ., Κοινωνία Εξουσία και Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας, Θεωρία και Πράξη, Παπαζήσης, Αθήνα, 1989,σελ. 102

³⁵⁹ Το video που προβλήθηκε στο Mega από τη δολοφονία του Αλ. Γρηγορόπουλου, <http://www.youtube.com/watch?v=u6tMNP9O3Ho>

³⁶⁰ Το πρώτο έκτακτο δελτίο της δολοφονίας του Αλ.Γρηγορόπουλου, <http://www.youtube.com/watch?v=o1IFbKwiXSE#t=39>

με την κοινωνική απαίτηση ασφάλειας. ³⁶¹

Η εικόνα του θανάτου, οι παραστάσεις που οι άνθρωποι φτιάχνουν για αυτόν έχουν αναγκαστικά κοινωνική προέλευση.³⁶² Οι παραστάσεις αυτές επενδύονται, διαμορφώνονται και παγιώνονται από την εμπειρία ηλικιακή, ταξική γεωγραφική, κλιματολογική, πολιτισμική, αγωνιστική, ουτοπική. Η εικόνα του θανάτου είναι διαστρωματωμένη. Οι εικόνες του θανάτου στη Δύση είναι εικόνες ταξικές. Η άρχουσα καπιταλιστική τάξη επιδιώκει να επιβάλει τις δικές της εικόνες του πραγματικού στις τάξεις που εξουσιάζει. Οι εικόνες αυτές πηγάζουν από μια συγκεκριμένη κοινωνική στρατηγική. Η κυρίαρχη τάξη τις μεταχειρίζεται σαν συμβολική βία, σαν όπλα πειθούς, σα μέσα επιρροής, εξαπάτησης κοντολογίς ως μέσα κυριαρχίας. Η κυρίαρχη τάξη εξουδετερώνει τις εικόνες εκείνες που δεν εξυπηρετούν τη συγκεκριμένη στρατηγική, εκείνες που θα έθεταν ίσως, σε κίνδυνο την πρακτική κυριαρχίας που εφαρμόζει. Όσον αφορά στο θάνατο η πολιτισμική στρατηγική της άρχουσας τάξης είναι πετυχημένη αφού, χάρη στην εικόνα του φυσικού και οικουμενικού θανάτου που παράγει κι επιβάλλει στις αρχόμενες τάξεις, απαγορεύει στις τάξεις αυτές να διατυπώσουν και να επιβάλουν ως αληθινή την εικόνα που θα εξέφραζε τη δική τους εμπειρία του θανάτου, μια εμπειρία ταξική, που με το ανταγωνιστικό της σχήμα γίνεται μέσο συνειδητοποίησης κι εξέγερσης.³⁶³

Σύμφωνα με τον Luhmann, τα ΜΜΕ δημιουργούν σχήματα, ως πρότυπα ερμηνειών τα οποία τα ίδια τα μέσα χρησιμοποιούν για την κατανόηση, επεξεργασία, κατασκευή της πραγματικότητας, χωρίς να απαιτείται η επιβεβαίωσή τους, διαμορφώνοντας κοινωνική μνήμη. Πρόκειται για ένα σύνολο πληροφοριών που δεν ανακαλούνται σε συζήτηση ή αιτιολόγηση σε κάθε επικοινωνία. Στη μνήμη διατηρούνται γεγονότα που δημιουργούν έκπληξη, αιφνιδιασμό και αναστάτωση και ως συνέπεια αρέσκονται στην παρουσίαση παραβιάσεων των κοινωνικών κανόνων μέσα από τη δημιουργία σημείων – πεδίων επικοινωνίας που βοηθούν στην αναπαραγωγή της επικοινωνίας.³⁶⁴

Η συμβολική εξουσία είναι ικανή να κάνει πράγματα με λέξεις, επιτελείται εντός και μέσω ενός συσχετισμού αυθεντίας-πίστης εντός, μιας προσδιορισμένης σχέσης η οποία δημιουργεί την πίστη στη νομιμότητα των λέξεων και των προσώπων που τις προφέρουν δηλαδή την πίστη σε μια γλώσσα η οποία ανταποκρίνεται στα συνήθη κριτήρια γραμματικότητας, σε μια γλώσσα η οποία λέει σταθερά, πέρα από αυτό που λέει, ότι το λέει καλά, όσο και σε έναν εξουσιοδοτημένο πομπό, ο οποίος

³⁶¹ Κώστας Βρύζας, Ο εντυπωσιασμός στα μέσα μαζικής ενημέρωσης, Επιθεώρηση Κοινωνικών Επιστημών, τχ61, 1988, σελ 98-100

³⁶² Το τελευταίο αντίο για τον Αλ. Γρηγορόπουλο, <http://www.youtube.com/watch?v=PlkNofPBp5U>

³⁶³ Ζαν Ζιγκλέρ Οι ζωντανοί και ο θάνατος, Μάλιαρης Παιδεία, Αθήνα, μετ. Βασίλης Παπαβασιλείου, 1982, σελ. 34-35

³⁶⁴ Έφη Λαμπροπούλου, Εσωτερική ασφάλεια και κοινωνία του ελέγχου,ό.π. σελ.32-34

αναγνωρίζει τους άρρητους νόμους του συστήματος εντός του οποίου δρα και ο οποίος, με την ιδιότητα του αναγνωρισμένου και του σημαίνοντος φορέα, βρίσκεται σε μια κατάσταση που χαρακτηρίζεται από ένα ολόκληρο σύνολο θεσμικών σημείων που προσδιορίζουν σπουδαιότητα – και αποδίδει μόνο όταν εκείνοι που την υφίστανται δηλαδή οι νόμιμοι αποδέκτες, που είναι πρόθυμοι να προσδεχτούνε το προϊόν, αναγνωρίζουν εκείνους που την ασκούν.³⁶⁵

"Απίστευτες εικόνες πλιάτσικου - Καταλύθηκε κάθε έννοια κράτους (...) Έσπασαν και ρήμαξαν, σαν πραγματικοί λύκοι στην αναμπουμπούλα", μεταδίδει ο ANT1 για τους διαδηλωτές. Στην ίδια 'γραμμή' κάλυψης και ο ALTER, που μεταδίδει τα γεγονότα με παραπλανητικούς τίτλους όπως: 'Εγκλωβισμένοι στα φλεγόμενα κτήρια' και 'Κουκουλοφόροι με όπλα στα χέρια'(!).³⁶⁶

Σύμφωνα με τον Erickson η παρέκκλιση προϋποθέτει την ύπαρξη κοινωνικής αντίδρασης εφόσον δεν πρόκειται για πράξη εγγενή σε ένα άτομο ή τις πράξεις του αλλά στην κοινωνική αντίδραση απέναντι σε αυτά. Η παρέκκλιση αποτελεί τον κεντρικό πυρήνα των ειδήσεων, ενώ η δημοσιογραφία είναι μέρος των ελίτ που την ορίζουν, που προσφέρει προνομιακή πρόσβαση στους επίσημους μηχανισμούς κοινωνικού ελέγχου και τους ορισμούς του, ενώ κι η ίδια αποτελεί ενεργητικό φορέα ελέγχου. Ο Hall υποστηρίζει πως η πολιτική της συναίνεσης αποτελεί τη σταθερή μορφή θεσμοποιημένης πολιτικής στα πλαίσια της αναπτυγμένης καπιταλιστικής κοινωνικής οργάνωσης. Πρόκειται για στρατηγική απόκτησης και διαχείρισης της συγκατάθεσης των πληθυσμών που συγκροτούν το κοινωνικό σώμα με κεντρικό ιδεολογικό άξονα την ανάδειξη του 'εθνικού συμφέροντος', ως ισχυρότερου κάθε άλλης μορφής συλλογικού κοινωνικού συμφέροντος. Η τάση καθιέρωσης συναινετικών μορφών κυριαρχίας στο πλαίσιο της πολιτικής διαδικασίας συναντά τις αντιθέσεις εναλλακτικών μορφών πολιτικής δραστηριότητας που δεν προωθούν απλά ανταγωνιστικά συμφέροντα στο πλαίσιο της ταξικής διαμάχης αλλά τονίζουν το βαθμό διαφοροποίησής τους από τις θεσμοποιημένες διαδικασίες ως τέτοιες. Οι αντιτιθέμενες αυτές ομάδες ερμηνεύονται με όρους παρέκκλισης, οι οποίοι βαθμιαία συγκροτούν τη βάση της απονομιμοποίησής τους και της συνακόλουθης επιβολής συναινετικών κανόνων και άσκησης κοινωνικού ελέγχου. Με αυτήν την έννοια η πορεία προς την πολιτική συναίνεση τείνει να παράγει σαν απάντηση έναν ιδιαίτερο τύπο αντιθετικού κινήματος: την πολιτική παρέκκλιση. Οι περιθωριακές και μη θεσμοποιημένες πολιτικές μειοψηφίες μοιράζονται με τους κοινωνικά παρεκκλίνοντες τον ορισμό των πράξεων τους με όρους κοινωνικού προβλήματος με

³⁶⁵ Pierre Bourdieu, Γλώσσα και συμβολική εξουσία, Ινστιτούτο του βιβλίου, Καρδαμίτσας, Αθήνα, 1999 σελ 33

³⁶⁶ Μαρία Καλυβιώτου, Δεκέμβρης 2008: Η εξέγερση μέσα από το διαδίκτυο και τα συστημικά MME, Αυγή, 6/12/2013, [http://www.avgi.gr/article/1436135/dekembris-2008-i-exegersi-mesa-apo-to-diadiktuo-kai-ta-sustimika-mme-](http://www.avgi.gr/article/1436135/dekembris-2008-i-exegersi-mesa-apo-to-diadiktuo-kai-ta-sustimika-mme)

συνέπεια την αποπολιτικοποίηση του χαρακτήρα τους. Μελετώντας τις δημοσιογραφικές αναπαραστάσεις φοιτητικών κινητοποιήσεων ο Hall παρατήρησε ότι βασίζονται στο μοντέλο της διάκρισης μειοψηφία- πλειοψηφία που χαρακτηρίζει και τον κυρίαρχο λόγο της εξουσίας. Οι κινηματικές φοιτητικές ομάδες παρουσιάζονται ως μειοψηφίες 'εξτρεμιστών' που παρεμποδίζουν την ομαλή φοίτηση των 'μετριοπαθών' συναδέλφων τους. Μέσω αυτού του χαρακτηρισμού και του διαχωρισμού σε δύο αντιτιθέμενες ομάδες, ο φοιτητικός ριζοσπαστισμός απονομιμοποιείται με τους όρους του συναινετικού κανονιστικού λόγου. Ο Murdock μελετώντας τις μαζικές διαδηλώσεις ενάντια στον πόλεμο του Βιετνάμ στο Λονδίνο και τον τρόπο που παρουσιάστηκαν από τα ΜΜΕ, υποστηρίζει ότι οι μορφές ριζοσπαστικής αμφισβήτησης του συναινετικού πλαισίου γίνονται αντικείμενο διαδικασιών στιγματισμού με αποτέλεσμα να εμφανίζονται ως μη νομιμοποιημένες και παρεκκλίνουσες, έτσι ώστε να απαξιώνονται οι μορφές αντίθεσης σε αυτήν τη συναίνεση. Η πρακτική αυτή μεταθέτει την εστίαση από το λόγο των αντιτιθέμενων ομάδων στις μορφές της δράσης τους, οι οποίες δεδομένης της παραδοχής ότι το εκλογικό σύστημα δύναται να επιλύει ειρηνικά τις κοινωνικές διαφωνίες προβάλλουν ως βίαιες.³⁶⁷

Οι εφημερίδες³⁶⁸ αναπαράγουν ερμηνευτικά σχήματα προηγούμενων αναλύσεων σε αντίστοιχα θέματα κι εστιάζουν σε εικόνες βίας, καταστροφής, κρατικής ανικανότητας ή ολιγωρίας κριτική των πανεπιστημιακών αρχών και ασκούν οξύτατη κριτική στην αριστερά.³⁶⁹

Οι μορφές πολιτικής διαμαρτυρίας που βρίσκονται εκτός των ορίων της υπάρχουσας συναίνεσης εντάσσονται μέσω των φορέων τους στο ερμηνευτικό πλαίσιο της κρίσης και συσχετιζόμενες με ή αποδιδόμενες σε αυτήν, στερούνται τον πολιτικό τους χαρακτήρα. Η αναπαράσταση τους ως κοινωνικό πρόβλημα συνιστά μορφή διαχείρισης και ετεροπροσδιορισμού τους, η πολιτική δράση γίνεται κοινωνικό φαινόμενο και τα υποκείμενά της αντικείμενα ερμηνείας.³⁷⁰

Ο Γ. Πρετεντέρης επιχειρηματολογεί υπέρ της άποψης περί μεμονωμένου περιστατικού, αρνούμενος -όπως και ο προσκεκλημένος διευθυντής του "Ελεύθερου Τύπου"- να αποδώσει ευθύνες για τη

³⁶⁷ Αριστοτέλης Νικολαΐδης, Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας και φυλακή: Η περίπτωση της εξέγερσης στις φυλακές Κορυδαλλού τον Νοέμβριο του 1995, στο Εικόνες Φυλακής, επ, Αφροδίτη Κουκουτσάκη, Πατάκης, Αθήνα, 2006, σελ 5-6

³⁶⁸ Τα πρωτοσέλιδα των εφημερίδων <http://www.youtube.com/watch?v=COu6ta7ulO4>

³⁶⁹ “Αυτή η Αριστερά ασκώντας ιδεολογική τρομοκρατία στα 35 χρόνια της μεταπολίτευσης αφόπλισε το κράτος του νόμου και επέτρεψε να μετεξελιχθούν τα γκρουπούσκολα στον στρατό της καταστροφής που ερημώνει τις πόλεις μας. Και φυσικά, δεν είναι η μόνη υπεύθυνη, καθώς διανοούμενοι, καθηγητές, δημοσιογράφοι κ.λπ. τήρησαν μια ένοχη σιωπή όλα αυτά τα χρόνια, επιτρέποντας να διογκωθεί το αυγό του φιδιού (;;;). Και προστάτευσαν ένα άσυλο που δεν ήταν ακαδημαϊκό, αλλά αποθήκη μολότωφ!” ενδεικτικά, από Καθημερινή 11/12/2008

³⁷⁰ Αριστοτέλης Νικολαΐδης ό.π. σελ 16-17

δολοφονία στην κυβέρνηση ή την αστυνομία: “Στην περίπτωση αυτή δεν έχουμε φαινόμενο αστυνομικής βίας, αλλά φαινόμενο εγκληματικής βίας. Αν ένας αστυνομικός βγάλει το όπλο του και σκοτώσει τη γυναίκα του, έχει ευθύνη η κυβέρνηση;”. “Δεν είναι κρούσμα κρατικής βίας. Είναι μια εν ψυχρώ δολοφονία. Η κυβέρνηση δεν ευθύνεται γι' αυτό”, υπερασπίζεται με σθένος ο Σεραφείμ Κοτρώτσος.³⁷¹ Η δομή και το περιεχόμενο των ειδησεογραφικών μηνυμάτων φαίνεται να απαντούν στο ερώτημα ποιος είναι ο δράστης, προσδιορίζοντας με την αναφορά σε ατομικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά τον βαθμό επικινδυνότητας και τον χαρακτήρα των κινήτρων. Βασίζονται στο στερεότυπο όπου οι αναφορές στην κοινωνία εξαντλούνται συνήθως στην αναπαράσταση των επιπτώσεων της εγκληματικής πράξης. Το σημείο σύνδεσης της παραβατικής ενέργειας με την κοινωνία εξαντλείται συνήθως στον αντίκτυπο της παραβατικής ενέργειας στο επίπεδο της κοινωνίας ή στις αναπαραστάσεις θυματοποίησης του κοινωνικού σώματος. Τα ιδεολογικά αποτελέσματα αυτής της εξατομίκευσης του προβλήματος της εγκληματικότητας είναι ότι αφ' ενός νομιμοποιείται η απώθηση του παραβάτη από το κοινωνικό σώμα αφ' ετέρου επιβεβαιώνεται η συνοχή και η εγκυρότητα του 'ηθικού σύμπαντος' από το οποίο απωθείται ο παραβάτης των κανόνων. Σε αυτήν τη γενικευμένη κι ως εκ τούτου - παραπλανητική διαχείριση της σχέσης εγκλήματος κοινωνίας, η κοινωνία καθίσταται μια αφαίρεση, ως μη αποτελούμενη από συγκεκριμένες ομάδες και συμφέροντα, μια κοινωνία ακριβώς 'συναίνεσης', ενώ κατά τον Mellosi “το ζήτημα του εγκλήματος καθώς εκριζώνεται από την πολυπλοκότητα των κοινωνικών σχέσεων καθίσταται μια υπόθεση ηθικής διαπαιδαγώγησης.”³⁷²

³⁷¹ Μαρία Καλυβιώτου ό.π.

“Την Κυριακή 7/12/2008 στις 16.36, κατά τη διάρκεια της οργισμένης μεγάλης διαδήλωσης προς τη Γενική Αστυνομική Διεύθυνση Αττικής, ένας αστυνομικός των ΜΑΤ συνελήφθη από το φωτογραφικό φακό του ρεπόρτερ Κώστα Τσιρώνη, στη γωνία της Κυρίλλου Λουκάρεως με τη Λεωφόρο Αλεξάνδρας να «πουλάει» -κι αυτός- «τσαμπουκά». Ο Κ.Τσιρώνης παραδίδει τη φωτογραφία στο δ/ντη της εφημερίδας κ. Κοτρώτσο., ο οποίος δεν παρέλαβε το σχετικό ψηφιακό υλικό. Τη Δευτέρα, 8/12, η εφημερίδα κυκλοφορεί (χωρίς τη φωτογραφία) με πρωτοσέλιδο: «Εγκλημα, τρόμος και βία» - «Νεκρός για το τίποτα», γιατί ο κ. Κοτρώτσος αμφιβάλει για τη γνησιότητα του όπλου. Παρ' όλα αυτά, ο διευθυντής ζητά από τους γραφίστες να ετοιμαστεί το πρωτοσέλιδο της Τετάρτης με την επίμαχη φωτογραφία, οπότε από το μεσημέρι όλη η παραγωγική δομή της εφημερίδας έχει πρόσβαση στις φωτογραφίες. Το βράδυ, όμως, γύρω στις 22.30, ο κ. Τσιρώνης ενημερώνεται από τους προϊσταμένους του ότι η φωτογραφία «κόβεται» από το πρωτοσέλιδο. Λίγο μετά ο Σεραφείμ Κοτρώτσος εμφανίζεται στην εκπομπή «Ανατροπή» του Γιάννη Πρετεντέρη στο MEGA υποστηρίζοντας με πάθος ότι η δολοφονία του μαθητή «δεν είναι κρούσμα κρατικής βίας» κι ότι «η κυβέρνηση δεν ευθύνεται γι' αυτό!» Τελικά η φωτογραφία δημοσιεύεται στο φύλλο της Τρίτης, αλλά όχι στο πρωτοσέλιδο της εφημερίδας, το οποίο βρίσκεται στην εντελώς άναποδη κατεύθυνση -«Στο έλος της αναρχίας»-, χωρίς καμιά αναφορά στην αστυνομική βία. Το απόγευμα της ίδιας μέρας ο φωτορεπόρτερ ενημερώνεται ότι απολύεται, με τη δικαιολογία ότι οι φωτογραφίες είχαν διαρρεύσει σε διεθνή ειδησεογραφικά πρακτορεία και στο Διαδίκτυο λίγες ώρες πριν κυκλοφορήσει η εφημερίδα.” Ιός, άρθρο “Η κυριότητα της αλήθειας”, ό.π.

³⁷² Αφροδίτη Κουκουτσάκη, Αναπαραστάσεις εγκληματιών. Αποδομώντας τον παραβάτη, κατασκευάζοντας τον

Η παρέκκλιση ενώ σε επίπεδο κοινωνικής πραγματικότητας χαρακτηρίζεται και για τη μοναδικότητα της, στα ειδησεογραφικά ρεπορτάζ μετατρέπεται σε μια σταθερά. Σύμφωνα με τον Grossi “Η παρέκκλιση μεταβάλλει σημαντικά τη σημασία και τα χαρακτηριστικά της όταν γίνεται ειδησεογραφικό θέμα, γιατί στο θέμα της είδησης αντιστρέφεται η ιεραρχική σχέση μεταξύ κανονικότητας και εξαίρεσης έτσι ώστε στα ΜΜΕ η παρεκκλίνουσα πράξη να αποτελεί τον κανόνα”.³⁷³

Ο λόγος περί ενός συγκεκριμένου δράστη συμπεριλαμβάνει και την ομάδα προέλευσης. Τυπικό παράδειγμα οι μετανάστες όπου στη δημοσιογραφική αφήγηση μεταφέρεται μια κοινωνική συνθήκη που αφορά την πλειονότητα αυτών των πληθυσμών και συντελεί στην αναπαραγωγή και εμπέδωση της γενίκευσης: μετανάστης- λαθρομετανάστης- εγκληματίας. Όπως τα προβλήματα νομιμοποίησης τους εξαιρούν από την κανονικότητα του πολίτη και τους καθιστούν 'μη πρόσωπα', έτσι και στη δημοσιογραφική αφήγηση αναπαράγεται συμβολικά αυτή η συνθήκη καθώς αναφέρονται μόνο ως εθνικότητα για παράδειγμα Ασιάτες πλιατσικολόγοι.³⁷⁴ Η κατασκευή του συλλογικού υποκειμένου εντάσσεται σε μια κατηγορία με τυπικούς δράστες, θύματα, συνθήκες τέλεσης (εγκληματικότητα μεταναστών, νεανική εγκληματικότητα, κουκουλοφόροι). Σε όλες τις περιπτώσεις του ειδησεογραφικού ρεπερτορίου των ημερών του Δεκέμβρη, οι 'δράστες' είναι άτομα νεαρής ηλικίας και τα 'θύματα' ομάδες που αναπαριστώνται ως η επιτομή της κανονικότητας: νοικοκυραίοι, εργαζόμενοι, οικογενειάρχες.³⁷⁵

Χαρακτηριστικό παράδειγμα³⁷⁶ παλαιότερου αλλά αντίστοιχου δημοσιογραφικού λόγου ήταν η περίπτωση των εκπαιδευτικών κινητοποιήσεων και η αναπαράσταση των νεαρών διαδηλωτών συλλήβδην ως 'ταραχοποιών', τοποθετώντας τα γεγονότα στο πλαίσιο της κοινής εγκληματικότητας. Το

εγκληματία .στο κείμενα για το σεμινάριο Κοινωνικές Αναπαραστάσεις του εγκλήματος και της ποινής, έτους 2007-2008, τμήμα Κοινωνικής Ανθρωπολογίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο σελ 210-211

³⁷³ Alberto D' Elia, Η παρέκκλιση του ξένου μετανάστη στα μέσα ενημέρωσης: αποτελέσματα έρευνας στο Σαλέντο, στο Εικόνες Εγκλήματος, επ. Αφροδίτη Κουκουτσάκη, Πλέθρον, Αθήνα, 1999, σελ 147

³⁷⁴ “Τρίτο στοιχείο: το πλιάτσικο. Περισσότερο(...) και από τους λούμπεν, στο πλιάτσικο επιδόθηκαν μετανάστες που δεν συμμετείχαν καν στα σπασίματα. Η Πατησίον λεηλατήθηκε από τέτοιους ανθρώπους: Είδα Πακιστανό με σαγιονάρα, να φοράει γούνα-λάφυρο,...” Νίκος Ευδάκης ό.π

³⁷⁵ “Το πρακτορείο προσθέτει εξάλλου ότι όταν ξεκίνησε η χθεσινή πορεία των 7.000 φοιτητών, τρομοκρατημένοι ιδιοκτήτες μαγαζιών κατέβασαν τα ρολά στις βιτρίνες των καταστημάτων τους. Την ίδια στιγμή το Ρόιτερς τονίζει ότι οι ταραχές των τελευταίων ημερών απειλούν να τινάξουν στον αέρα τις απαραίτητες οικονομικές μεταρρυθμίσεις”, Ασος Πρεσ, AFP, άρθρο “Οι γονείς μαζεύουν παιδιά από τοκαρουζέλ”, Καθημερινή,

19/12/2008. <http://www.kathimerini.gr/343886/article/epikairothta/ellada/oi-goneis-mazeyan-paidia-apo-to-karoyzel>
³⁷⁶ [Μαρία Δέδε άρθρο, “Όπου δεν φτάνει η σφαίρα, φτάνει η τηλεόραση” συνέντευξη με την Αφρ. Κουκουτσάκη για την ημερίδα με θέμα «Μηνύματα των ΜΜΕ. Μεθοδολογία ανάλυσης», Τμήμα Επικοινωνίας Μέσων και Πολιτισμού, Πάντειο Πανεπιστήμιο. Ελευθεροτυπία, 29/12/2008, <http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=3385>](http://www.kathimerini.gr/343886/article/epikairothta/ellada/oi-goneis-mazeyan-paidia-apo-to-karoyzel)

άλλο σκέλος της αναπαράστασης βρίσκεται πάντα ο λόγος περί ανυπεράσπιστων πολιτών, εγκαταλελειμμένων στο έλεος των 'ταραχοποιών'. Σ' αυτές τις περιπτώσεις “το διακύβευμα ξεφεύγει από τον απλό έλεγχο της εγκληματικότητας και ορίζεται με όρους 'δημόσιας τάξης' και 'εθνικού συμφέροντος'. Έννοιες οι οποίες συγκροτούν μοντέλα διάκρισης ανάμεσα σε μειοψηφίες και το ευρύτερο κοινωνικό σώμα και εμμέσως παραπέμπουν και ενεργοποιούν τον ιδεολογικό άξονα υπέρ του κράτους και της επιβολής του νόμου και της τάξης”.³⁷⁷ Σύμφωνα με τον Fishman προκειμένου να κατασκευαστεί ένα κύμα εγκληματικότητας είναι απαραίτητη η συμμετοχή όλων των ΜΜΕ, των φορέων του επίσημου κοινωνικού ελέγχου και διάφορων ειδικών που παίρνουν μέρος στη δημόσια συζήτηση. Όσο το θέμα βρίσκεται στην ημερήσια διάταξη, γεγονότα που εντάσσονται σε αυτή τη θεματική συνεχίζουν να αναφέρονται, επιβεβαιώνοντας την 'πραγματικότητα' του θέματος. Με αυτή την έννοια τα κύματα εγκληματικότητας συνιστούν 'media waves'.³⁷⁸

Η επικόλληση της ερμηνείας πάνω στην περιγραφή όπως και η εξάρτηση της 'απεικόνισης της πραγματικότητας' από την ερμηνεία της, ενέχει ένα διπλό ιδεολογικό παρεπόμενο. Η ρεαλιστικότητα της αφήγησης αποκρύπτει το γεγονός ότι πρόκειται για ερμηνεία. Ο ρεαλισμός της περιγραφής των πολιτικών και κοινωνικών καταστάσεων αποκρύπτει το γεγονός ότι εδώ έχουμε να κάνουμε με ερμηνεία, με υποκειμενική αξιολόγηση. Αποκρύπτεται το γεγονός ότι πρόκειται για ιδεολογικά συγκροτημένη προσέγγιση. Όσο πιο ρεαλιστική είναι μια εικόνα, τόσο περισσότερο γίνεται αντικείμενο ερμηνείας. Όσο πιο περιγραφική, λεπτομερής, ρεαλιστική είναι μια σκηνή στο δελτίο ειδήσεων, τόσα περισσότερα μέτρα και μέσα ενεργοποιούνται. Μουσική υπόκρουση, εντυπωσιακοί τίτλοι, προαναγγελίες θέματος. Στην πραγματικότητα συμβαίνει το αντίστροφο. Όση περισσότερη φλυαρία, ερμηνεία, αυθαιρεσία κι ιδεολογική μονομέρεια υπάρχει από την πλευρά των ΜΜΕ, τόσο περισσότερο ρεαλιστικό πρέπει να είναι το υλικό, ώστε να κρυφτεί η ερμηνεία, να μη σοκάρει, να μη διώξει το κοινό της, να μη φανεί τετριμμένη και γνωστή. Αυτή η ιδεολογική λειτουργία της εικόνας παραμένει στη λογική του συμβολικού- επικοινωνιακού παιχνιδιού της συμβολικής αξίας, ενώ δηλώνει πως η ιδεολογία δεν συνίσταται μόνο στην απόκρυψη συγκεκριμένων γεγονότων, πολιτικών

³⁷⁷ “Τέσσερα χρόνια μετά τη διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων και την τεράστια δαπάνη για την ασφάλεια, βλέποντας κανείς το πρωτοφανές χάος στο κέντρο της Αθήνας, δεν μπορεί παρά να αναρωτηθεί τι απέγινε ο σχεδιασμός διαχείρισης κρίσεων. Ένας σχεδιασμός που προέβλεπε και το σενάριο αντιμετώπισης ακραίων διαδηλώσεων.”, ενδεικτικά, Καθημερινή 14/12/2008, άρθρο 'Πώς φτάσαμε στη διάλυση της ΕΛ.ΑΣ', Δώρα Αντωνίου

³⁷⁸ Χριστίνα Κωνσταντινίδου, Κοινωνικές αναπαραστάσεις του εγκλήματος. Η εγκληματικότητα των αλβανών μεταναστών στον αθηναϊκό Τύπο, στο Εικόνες Εγκλήματος,, επιμ. Αφροδίτη Κουκουτσάκη, Πλέθρον, Αθήνα, 1999, σελ.106

συμβάντων, της καταπίεσης, ή της ανισότητας, αλλά κάνει κατανοητό το γεγονός μέσα από την ανάλυση του λόγου και της εικόνας πως ιδεολογία είναι αυτή ακριβώς η απόκρυψη. Όμως δεν είναι μόνο η απόκρυψη της ερμηνείας, της υποκειμενικής, της αξιολογικής, της ιδεολογικής αντίληψης των πραγμάτων που αποκρύπτεται πίσω από το ρεαλισμό της αφήγησης. Η εξάρτηση της πραγματικής εικόνας των γεγονότων από την ερμηνεία τους δε συνιστά απλά μια απόκρυψη αλλά εδραιώνεται με την αντίληψη πως δεν υπάρχει και δεν μπορεί να υπάρξει αντικειμενική άποψη για τα γεγονότα ακόμα κι όταν αυτή δεν απευθύνεται σε όλο το κοινό παρά σε μια μερίδα ομονοούντων. Με τον τρόπο αυτό η εικόνα ασκεί ιδεολογικό εξαναγκασμό. Παγιώνεται έτσι το δόγμα ότι 'ούτως ή άλλως οι απόψεις είναι υποκειμενικές', για αυτό κι αξίζουν μόνο εκείνες που και όσο διαμορφώνουν την κατάσταση. Η εικόνα ασκεί έναν εκβιασμό που ωθεί στη συμπαράταξη με τον ισχυρό. Έτσι τα MME, είναι η γεννήτρια ενός ιδεολογικού και πολιτικού κυνισμού. Η εδραίωση μέσω της εικόνας, διογκώνει την αντίληψη 'ότι αφού δεν υπάρχει γνώση, υπάρχει μόνο γνώμη, αφού δεν υπάρχει πληροφόρηση, υπάρχει μόνο θέαμα'.³⁷⁹

Είναι ευρέως γνωστό ότι ο βαθμός κι η ένταση που διαφοροποιείται η δυναμική και η μηδενική ανοχή των αστυνομικών τακτικών και στρατηγικών που τοποθετούνται σε δημόσιους χώρους, εξαρτάται από τη γενική 'δημόσια σφαίρα', δηλαδή την πολιτική και το πλαίσιο που θέτουν τα MME που σχηματίζουν τις στάσεις της αστυνομίας και τη συμπεριφορά της απέναντι σε ομάδες διαφωνούντων. Οι αστυνομικοί χειρισμοί επηρεάζονται από το συνδυασμό των κυρίαρχων πολιτικών πιέσεων και της κοινής γνώμης, όπως αυτή διαμορφώνεται από τα MME τα οποία άλλοτε εγκρίνουν κι άλλοτε απονομιμοποιούν τους διαμαρτυρούμενους και τις συμπεριφορές τους. Οι διαφωνούντες ευρέως ορίζονται ως προβληματικοί ή περιθωριακοί για την επικρατούσα τάση κι αντιμετωπίζονται με ιδιαίτερη σκληρότητα από την αστυνομία.³⁸⁰ Σύμφωνα με τον Waddington, ο οποίος μελετά την επίδραση των MME στη συμπεριφορά της αστυνομίας, σημειώνει ότι οι στάσεις που τηρούν τα MME μπορούν να αποδειχτούν εξαιρετικά αποτελεσματικές, ακόμα κι αν η σοβαρά αμφισβητούμενη αστυνομία μερικές φορές συμπεριφέρεται κατά τρόπο που επικυρώνει την αρνητική της εικόνα. Αντίθετα οι συγκαταθέσεις και η ανοχή που συγκεντρώνουν οι διαμαρτυρούμενοι, είναι έμμεσες και αδύναμες συγκρινόμενες με τις ποινές για παραβατική συμπεριφορά από την αστυνομία και το ποινικό σύστημα.³⁸¹

³⁷⁹ Γιώργος Πλειός, Ο λόγος της εικόνας: Ιδεολογία και Πολιτική, Παπαζήσης, Αθήνα, 2001, σελ.323-326

³⁸⁰ Donatella della Porta, Abby Peterson, Herbert Reiter, The policing of Transnational Protest, Ashgate, England, 2006, σελ.77

³⁸¹ στο ίδιο σελ.138

Τα ΜΜΕ άλλοτε γίνονται ο διαφημιστής κι άλλοτε ο δυσφημιστής του κράτους. Η δημοσιογραφική κάλυψη του εγκλήματος είναι είτε η επικύρωση της κρατικής καταστολής είτε η κριτική της ανεπάρκειάς του. Συνήθως όμως η κατασκευή του φόβου από τα ΜΜΕ, τείνει να εξυπηρετεί τη δημιουργία ρεύματος που λειτουργεί υπέρ της σκληρότερης καταστολής. Με τη μαζική κάλυψη του εγκλήματος από τα ΜΜΕ και στο όνομα του κοινού συμφέροντος αυξάνονται οι καταδίκες των νέων. Η δημοσιότητα καλλιεργεί στη συνείδηση του κοινού να δεχτεί την ανάγκη μεταρρύθμισης, αλλαγής ή και σκληρότερης εφαρμογής του νόμου. Μεταφέροντας σε εμάς το σύνθημα 'ησυχία και ασφάλεια', συμβάλλουν στην ενίσχυση του αιτήματος της επιβολής της τάξης και στη νομιμοποίηση ακόμη και των βίαιων αστυνομικών δραστηριοτήτων. Οι ειδήσεις σπονσονάρουν την κρατική βία. Οι πολιτικές διαστάσεις στην παρουσίαση του εγκλήματος από τα ΜΜΕ επεκτείνεται και στην παραμόρφωση του ποινικού φαινομένου, τη στιγμή που αποστρέφεται η προσοχή από την ποινικά ενδιαφέρουσα απαξία της πράξης με το να τονίζονται ή να στιγματίζονται ιδιότητες του δράστη, του θύματος, ή και τρίτων. Με τον τρόπο αυτό απαξιώνονται γενικότερα τρόποι ζωής, που όμως είναι δικαίωμα του πολίτη. Επίσης ασκείται μια επικίνδυνη ιδεολογική επίδραση προς τα δικαστήρια, εφόσον κι αυτά είναι αναγκαστικοί δέκτες τέτοιων μηνυμάτων από τα ΜΜΕ, που υποθετικά εκπροσωπούν μια κοινή γνώμη. Εκτός από το κλίμα ενοχής που δημιουργείται πριν από τη δίκη επηρεάζοντας ενόρκους και δικαστές, στιγματίζεται το φρόνημα και η προσωπικότητα του δράστη και έτσι συγκαλύπτεται η απαξία του εγκλήματος. Αυτό ενισχύεται και από τις αοριστίες ή τον τονισμό ποινικά αδιάφορων σημείων, που αποτελεί καθεστώς της δραματοποίησης από τα ΜΜΕ. Ακόμα και η προβολή της απονομής ποινών γίνεται με λάθος τρόπο, αφού όχι μόνο συσχετίζεται η ποινή με το φρόνημα, αλλά εσκεμμένα διογκώνεται πλασματικά η πραγματική ποινή, συνήθως στους τίτλους.³⁸²

Έρευνες που είδαν το φως της δημοσιότητας το Δεκέμβρη μαρτυρούσαν ότι πλέον ήταν καταφανές: τη συστηματική απαξίωση των κομμάτων και των ΜΜΕ αλλά και της αστυνομίας. Οι κατασταλτικοί μηχανισμοί απόλαυσαν στη χώρα μας μια ευρύτατη νομιμοποίηση στο διάστημα 2002 - 2004, σε μεγάλο βαθμό χάρη στα ΜΜΕ και με ιδεολογικό όχημα την αποτελεσματικότητα η οποία επιβεβαιώνεται κατά την εξάρθρωση της 17 Νοέμβρη και στο διάστημα των Ολυμπιακών Αγώνων. Διόλου τυχαία κατά την εξέγερση του Δεκέμβρη και στην κριτική που δέχεται ή που ασκεί το ΠΑΣΟΚ αναφορικά με την αστυνομία, οι ένδοξες μέρες των Ολυμπιακών Αγώνων έχουν, στη ρητορική των στελεχών του, την τιμητική τους. Ενώ η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ στρατιωτικοποιεί περισσότερο την

³⁸² Άρτεμις Μακρυνιώτη, *ό.π.*, σελ 109- 110, 115

αστυνομία και την ενεργοποιεί αρκετές φορές εναντίον κινημάτων, η απονομιμοποίηση των κατασταλτικών μηχανισμών θα πάρει διαστάσεις, στο διάστημα 2005-2008 στις δύο δηλαδή θητείες της Νέας Δημοκρατίας. Τα σκάνδαλα της απαγωγής μεταναστών και τηλεφωνικών υποκλοπών, τα πολλαπλά κρούσματα απρόκλητης κρατικής βίας και ατιμωρησίας των αυτουργών καθώς και η ύπαρξη οπτικοακουστικού υλικού που πιστοποιούσε πολλά από αυτά δημοσιοποιήθηκαν από τα ΜΜΕ και δημιούργησαν έντονες πιέσεις στην κυβέρνηση, απόρροια των οποίων ήταν σε πρώτο χρόνο η αλλαγή υπουργών στο υπουργείο Δημόσιας Τάξης και σε δεύτερο η υπαγωγή του τελευταίου στο υπουργείο Εσωτερικών. Στο διάστημα αυτό όλο και περισσότεροι πολίτες και μετανάστες είχαν τουλάχιστον ένα περιστατικό κρατικής βίας να αφηγηθούν. Η δολοφονία του 15χρονου μαθητή από τον ειδικό φρουρό εγγράφηκε μετά το πρώτο μούδιασμα, στο δημόσιο λόγο ως κρίκος σε μια αλυσίδα μεμονωμένων περιστατικών με αποτέλεσμα μια πρωτοφανή απονομιμοποίηση των κατασταλτικών μηχανισμών που εκφράστηκε με την ευρύτατη αμφισβήτηση του κρατικού μονοπωλίου στη νόμιμη βία.

Σε αντίθεση με τα κόμματα, τα ΜΜΕ υιοθετούν την ερμηνεία των γεγονότων ως εξέγερση την ίδια στιγμή που επιχειρούν από κοινού με το πολιτικό σύστημα να καταστήσουν τη δολοφονία του 15χρονου μαθητή αντικείμενο εθνικού πένθους, τον δράστη και τον συνήγορό του αντικείμενο εθνικής καταδίκης και ταυτόχρονα την εξέγερση ως συνολικό φαινόμενο, υποκείμενο εθνικής κρίσης, συνεπώς τη συναίνεση στην καταστολή της ως εθνικό χρέος. Στην ίδια προοπτική εξάλλου βρίσκεται ο λόγος περί οργανωμένου σχεδίου -που προωθούν ορισμένα ΜΜΕ- οργανωμένου σχεδίου είτε κατά της χώρας - στην περίπτωση των αστικών ΜΜΕ-, είτε κατά του λαού και του λαϊκού κινήματος - στην περίπτωση του 'Ριζοσπάστη'. Οι δύο εγκληματικοί λόγοι είναι ομόλογοι εφόσον είναι εξίσου ενοποιητικοί και κατασταλτικοί των διαφορών. Έτσι αφενός μέσω της οικειοποίησης των μαθητών και των μη βίαιων ρεπερτορίων, αφετέρου μέσω της υπέρ προβολής των βίαιων ενεργειών και της ηθικολογικής αντιμετώπισής τους και τελικά της χειραγώγησης των μεσαίων στρωμάτων - καταστροφή της οικονομίας από τους κουκουλοφόρους, τα Εξάρχεια καταστρέφουν τον τουρισμό- τα ΜΜΕ επιταχύνουν την αποδιάρθρωση της ηγεμονίας της Νέας Δημοκρατίας με όρους και σε όφελος της ακροδεξιάς, και σε τελική ανάλυση του ΠΑΣΟΚ, είτε διαπλάθοντας το λόγο των τελευταίων είτε διαμορφώνοντας ένα πολιτικό λόγο συμβατό με το δικό τους. Παρότι λοιπόν τα ΜΜΕ φαινομενικά ανταγωνίζονται κι απαξιώνουν το πολιτικό σύστημα, εκδηλώνουν στη συγκυρία μια πολιτικά προσδιορίσιμη μεροληψία, που επιβεβαιώνει την τοποθέτησή του επίσημου μηχανισμού της ενημέρωσης στο στρατηγικό πεδίο του κράτους και τη συνυπόσταση των ιδεολογικών κατασταλτικών

μηχανισμών του κράτους κατά τις αναλύσεις των Αλτουσέρ και Πουλαντζά.³⁸³

Τόσο η εικονογραφία της τηλεοπτικής βίας όσο και το επίσημο λεξιλόγιο που χρησιμοποιεί αντικρούοντας τη βία, είναι η ίδια γλώσσα. Χρησιμοποιούν τις ίδιες ρητορικές εκφράσεις του νόμου, της τάξης και της καταστροφής έλκοντας τις ίδιες ανησυχίες. Όπως υποστηρίζει ο Hall βρισκόμαστε στον κίνδυνο να ' παρασυρθούμε στην κοινωνία του νόμου και της τάξης' . Μεταξύ της ευσέβειας προς τις αρχές και της ασυλλόγιστης ρουτίνας της καθημερινής τηλεόρασης υπάρχει μια επικίνδυνη συμφωνία. Το θέμα που διακυβεύεται είναι ο τρόπος των συνδέσεων που συνεπάγονται ανάμεσα στην κανονικοποίηση της τηλεόρασης και των απροκάλυπτων πολιτικών του 'νόμου και της τάξης', με τέτοιο τρόπο ώστε να καταρρέει η όποια διάκριση μεταξύ αυτών των σφαιρών.³⁸⁴

Από το πρώτο κιόλας βράδυ ένα δεύτερο, ογκώδες σώμα πληροφοριών -κείμενα και εικόνες- ήρθε να προστεθεί δίπλα σε αυτό των ΜΜΕ και να αμφισβητήσει το μοντέλο της κάθετης πληροφόρησης των παραδοσιακών ΜΜΕ. Οι χρήστες του διαδικτύου επιδόθηκαν συστηματικά σε δημοσιεύσεις πρωτογενών πληροφοριών και ειδήσεων στον κυβερνοχώρο, σχολιασμού και ελέγχου τόσο των γεγονότων, όσο και της λειτουργίας των ΜΜΕ και -σε κάποιες περιπτώσεις- συντονισμού ενεργειών στο δημόσιο χώρο. Τα πλεονεκτήματα αυτής της πρωτόλειας μορφής επικοινωνίας και ενημέρωσης αποδείχτηκαν συντριπτικά στη διαμόρφωση της αποτύπωσης της εξέγερσης. Από το Δεκέμβρη και μετά έγινε σαφές ότι έχουμε εισέλθει σε ένα νέο τοπίο ενημέρωσης και επικοινωνίας, ένα οικοσύστημα πληροφοριών εντός του οποίου οι ροές μπορούν να κινούνται τόσο ανάποδα, όσο και οριζόντια.³⁸⁵

Τον Δεκέμβρη και οι Έλληνες bloggers βρέθηκαν ξανά σε θέση 'μάχης' για να διεξάγουν τον επικοινωνιακό τους ανταρτοπόλεμο απέναντι στα ΜΜΕ. Ασχέτως του αν προκύπτει πράγματι μια αναλογία ανάμεσα στην κουκούλα και την ψευδωνυμία, την οικειοποίηση του δρόμου με την αχανή, ελευθεριακή φύση του κυβερνοχώρου ή όχι, το βέβαιο είναι πως η δημόσια επικοινωνία άλλαξε ριζικά. Κι αυτή ήταν μια εξέγερση εν εξελίξει.³⁸⁶

Στην ψηφιακή εποχή, αυξανόμενος αριθμός πολιτών χρησιμοποιούν τα κοινωνικά δίκτυα και το

³⁸³ Δ. Παπαδάτος-Αναγνωστόπουλος, Για την επανανομιμοποίηση του κατασταλτικού μηχανισμού, για την εκ νέου ανάδειξη του ΠΑΣΟΚ σε «κόμμα του κράτους»: κόμματα και ΜΜΕ στην εξέγερση του Δεκεμβρίου, απομαγνητοφωνημένο κείμενο του συνεδρίου Εξεγερσιακές συλλογικές δράσεις σε συγκριτική προοπτική, Διεθνές Συνέδριο, Αθήνα 9-11 Δεκέμβρη 2009, <http://vimeo.com/9604092>

³⁸⁴ Richard Sparks, Television and the drama of crime: Moral takes and the place of crime in everyday life, Open University Press, Buckingham – Philadelphia, 1992, σελ 76-77

³⁸⁵ Ματθαίος Τσιμιτάκης , Εξέγερση και διαδίκτυο, Η ανάδυση ενός άτακτου δημόσιου λόγου,, Αφιέρωμα #riots, Σύγχρονα Θέματα, <http://synchronathemata.wordpress.com/%CE%B1%CF%86%CE%B9%CE%AD%CF%81%CF%89%CE%BC%CE%B1-griots/>

³⁸⁶ στο ίδιο, αναλυτικά Οι πλατφόρμες ενημέρωσης που χρησιμοποιήθηκαν στο Διαδίκτυο και πως λειτουργούν

μονοπάλιο των πληροφοριών που στο παρελθόν κατείχαν τα κυρίαρχα ΜΜΕ αμφισβητείται ευθέως. Η αυξανόμενη συμμετοχή 'ερασιτεχνών' στην παραγωγή ειδήσεων και σχολίων στο Διαδίκτυο, είναι κατά τον J Rosen, 'ο κόσμος που ήταν προηγουμένως γνωστός ως κοινό'. Δικά τους ιστολόγια, με οριζόντια μεταξύ τους επικοινωνία, έφτιαξαν από τις πρώτες κιόλας ώρες των καταλήψεων οι συνελύσεις που κατέλαβαν δημαρχεία, δημοτικά ραδιόφωνα, σχολές, ραδιοφωνικούς σταθμούς. Στο εξωτερικό, το διαδίκτυο κατακλύστηκε από μηνύματα που καλούσαν σε διαμαρτυρίες στις ελληνικές πρεσβείες και πολύ γρήγορα διαδηλώσεις συμπαράστασης διοργανώθηκαν σε πόλεις όπως: Βερολίνο, Μελβούρνη, Σκόπια, Παρίσι, Μόσχα, Μαδρίτη, Βαρκελώνη, Μπορντό, Κοπεγχάγη, Φρανκφούρτη, Ρώμη, Κωνσταντινούπολη, Γενεύη, Λονδίνο, Σαν Φρανσίσκο, Μπουένος Άιρες. Παράλληλα ιστολόγια παρακολουθούσαν τις εξελίξεις, μιλούσαν για την εξέγερση και αποτέλεσαν 'τόπους' αντι πληροφόρησης και οργάνωσης δράσεων αλληλεγγύης στους εξεγερμένους στην Ελλάδα.³⁸⁷

Ηλεκτρονικά μίλια ταξίδεψε και το μήνυμα αλληλεγγύης των Ζαπατίστας, από τον Subcomadante Marcos,³⁸⁸ μήνυμα που εκφωνήθηκε την πρώτη μέρα του Φεστιβάλ της Οργής της Αξιοπρέπειας στο Σαν Κριστόμπαλ δε las Κάσας και έφτασε μέσω των κοινωνικών media μέχρι εδώ.

“Συντρόφισσα, σύντροφε. Εξεγερμένη Ελλάδα. Εμείς οι Ζαπατίστας, οι πιο μικροί, από αυτή την γωνιά του κόσμου σε χαιρετάμε. Δέξου τον σεβασμό μας και τον θαυμασμό μας γι' αυτό που κάνεις και σκέφτεσαι. Από μακριά μαθαίνουμε από σένα. Σε ευχαριστούμε”.

³⁸⁷ Μαρία Καλυβιώτου ό.π. Τα κυριότερα είναι τα [Edinburgh Protest for Alexis Grigoropoulos murder](#), [Solidaritätsinitiative für die Bewegung in Griechenland](#), [Émeutes et Amour](#), [Finnegan's Awake - Initiative des étudiants et travailleurs grecs à Paris](#) και το [Greeksolidaritynl](#).

³⁸⁸ [Ο Subcomadante Marcos για την εξέγερση του Δεκέμβρη](#), <http://www.youtube.com/watch?v=sUXI0tNpSmE#t=22>

Επίλογος

Η εξέγερση του Δεκέμβρη του 2008 με αφορμή τη δολοφονία του Αλ. Γρηγορόπουλου, από ειδικό φρουρό στα Εξάρχεια, δεν ήταν απλά η 'απάντηση' στην κρατική βία. Ήταν ερώτηση, όπως έγραφε και το σύνθημα στον τοίχο.

Μαθητές, φοιτητές, εργαζόμενοι και άνεργοι, μετανάστες, κοινωνικά περιθωριοποιημένοι, μεσαία και κατώτερα στρώματα, προέταξαν μια πληθώρα αιτημάτων και οραμάτων.

Διασταυρώθηκαν και επικοινωνήσαν στους δρόμους των πόλεων και των συνοικιών εντός και εκτός της χώρας και συζήτησαν, μοιράστηκαν, αντάλλαξαν γνώμες και σκέψεις, διαμόρφωσαν δράσεις και συντονίστηκαν μέσω του διαδικτύου. Οι εξεγερσιακές εκδηλώσεις διεθνοποιήθηκαν εξαρχής.

Η εξέγερση έφερε στο προσκήνιο αποκλεισμένους και περιθωριοποιημένους ως ενεργά, συμμετοχικά υποκείμενα. Αντιπάλεψε την κυρίαρχη ιδεολογία και επέφερε ρήξη στην 'κανονικότητα' των θεσμών.

Συσχετίστηκε άμεσα με τις παγκόσμιες συνθήκες και έτσι ακριβώς ερμηνεύτηκε όχι μόνο από τα δρόντα υποκείμενα της, αλλά και από τις κατεστημένες και κυρίαρχες δομές, διεθνώς.

Απέδειξε ότι τα ήδη υπάρχοντα κινήματα, ενεργοποιήθηκαν γρήγορα και συλλογικά, ενώ η νέα γενιά διατήρησε για τις περισσότερες μέρες τον πρωταγωνιστικό ρόλο. Αυτή με τη σειρά της διεκδίκησε το δικαίωμα 'να έχει δικαιώματα'.

Οι κινητοποιήσεις έπαιρναν διάσταση γιορτής και δημιουργίας σε κατειλημμένους χώρους όπως η Λυρική και τα θεατρικά δρώμενα. Δεν καθοδηγήθηκαν δε, από καμία πολιτική οργάνωση, και δεν κινητοποιήθηκαν από την ύπαρξη ενιαίας ιδεολογίας. Ήρθαν σε πολιτική σύγκρουση και σε μάχες κατά πρόσωπο με την αστυνομία.

Ο διαχειριστικός ορθολογισμός από τη μεριά του κοινωνικού ελέγχου και της κρατικής καταστολής, κατέδειξε ότι ο έλεγχος του δρόμου και των ομάδων γίνεται με στρατιωτικούς όρους, στα πλαίσια του 'νόμου και της τάξης'.

Τέλος, όσον αφορά στο 'αγαπημένο' θέμα των συζητήσεων για το Δεκέμβρη, τη βία, παραθέτω την οπτική του Δ. Χριστόπουλου στο περιοδικό Σύγχρονα Θέματα: "Κάθε πράξη βίας δεν μπορεί να απομονωθεί από το ιστορικό της περιβάλλον. Κάθε σκεπτόμενος άνθρωπος πρέπει να αντιλαμβάνεται και να αποκαλύπτει πόσο εκφυλιστικό του ανθρώπινου νου είναι το στερεότυπο 'καταδικάζουμε τη βία από όπου κι αν προέρχεται'. Τη βία την καταδικάζουμε όταν μας φαίνεται αδικαιολόγητη. Όταν μας φαίνεται δικαιολογημένη, επειδή απέναντί μας έχουμε 'εχθρούς', όχι απλώς την αποδεχόμαστε αλλά και τιμούμε σαν ήρωες τους ανθρώπους που χρησιμοποίησαν βία. Στην Ελλάδα με το παραπάνω

μάλιστα. Οι περισσότεροι ήρωες μας είναι πολεμιστές. Εν κατακλείδι: η καταδίκη της βίας τελεί υπό την αίρεση του άδικου χαρακτήρα της βίαιης πράξης. Ο χαρακτηρισμός μιας πράξης ως άδικης είναι θέμα ιδεολογικό. Η αξίωση του κατεστημένου να συμφωνήσουμε όλοι σε αυτό το μείζον ιδεολογικό ζήτημα είναι με το ζόρι εκμαίευση πολιτειακής νομιμοφροσύνης»³⁸⁹

³⁸⁹ Δημήτρης Χριστόπουλος, Απεταξάμην: Παραβολή για τη βία με αφορμή το Δεκέμβρη, Σύγχρονα Θέματα, τχ103, Οκτώβριος-Δεκέμβριος 2008, σελ 110-111

ΑΡΘΡΑ και ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ (τελευταίος έλεγχος, 28 Ιούνη 2014)

Αδάμ Κύρα, «Τρία 'όχι 'Καραμανλή», «Ο Στυλιανίδης επιτίθεται στο ΣΥΡΙΖΑ και δίνει mail για διαμαρτυρίες», Σαββατιάτικη Ελευθεροτυπία, 13/12/2008

A.K.M., «Έβγαλαν και τις ΕΚΑΜ», Ελευθεροτυπία, 12/12/2008

A. K.M., «Τα τραγούδια του αγώνα», Ελευθεροτυπία, 19/12/2008

Αλαβάνος Αλ. , «Τώρα πια δε γίνεται να συνεργαστούμε με το ΚΚΕ», συνέντευξη στους Τ. Παππά, Φ. Παπούλια, Κ. Ελευθεροτυπία, 21/12/2008

Ανδριτσάκη Άννα, «Πολιορκία στο άσυλο», Ελευθεροτυπία, 22/12/2008

Ανδριτσάκη Άννα, «Πορ σε Τειρεσία και Σία το Σαββατοκύριακο», Ελευθεροτυπία, 22/12/2008

Ανδριτσάκη Άννα, «Έξοδος κινδύνου, ΕΜΠ Ολονόχτια επιφυλακή μετά την ανακοίνωση των καταληψιών για αποχώρηση», Ελευθεροτυπία, 23/12/2008

Αντωνίου Δώρα , «Πώς φτάσαμε στη διάλυση της ΕΛ.ΑΣ», Καθημερινή, 14/12/ 2008

Αόρατα θύματα της δημοκρατίας http://resistance69.blogspot.gr/2010/11/blog-post_14.html

Βαλασόπουλος Π., «Έλληνες φοιτητές κατέλαβαν το προξενείο στο Βερολίνο», Ελευθεροτυπία, 9/12/2008

Βαρινού Ελ.& Ανδριτσάκη Αν., «Περισσότερα από 400 σχολεία κλειστά», Ελευθεροτυπία, 12/12/2008

Βαρινού Έλενα & Ανδριτσάκη Άννα, «Σφαίρα – Μπουρλότο», Ελευθεροτυπία, 19/12/2008

Βατού Έρση & Κολιάτσου Όλγα, «'Λούζουν' Καραμανλή και κυβέρνηση», Ελευθεροτυπία, 15/12/2008

Βάτου Ε., Κολιάτσου Ο., «Τα ξένα ΜΜΕ για τις χειρότερες ταραχές των τελευταίων 20 χρόνων», Ελευθεροτυπία, 8 /12/08

Barrata Allesandro & Γιαννούλη Χριστίνα, «Από το δίκαιο της Ευρώπης στην Ευρώπη των δικαιωμάτων», περ. Θέσεις τ.60

http://theseis.com/index2.php?option=com_content&do_pdf=1&id=595

Bauman Zygmunt, «Downward mobility is now a reality», The Guardian 31/05/2012

<http://www.theguardian.com/commentisfree/2012/may/31/downward-mobility-europe-young-people>

Benjamin Bowling, The Rise And Fall Of New York Murder:Zero Tolerance or Crack's Decline?BRIT. J.

CRIMINOL. VOL. 39 NO. 4 AUTUMN 1999 <http://www.umass.edu/legal/Benavides/Fall2004/397G/Electronic%20Reserve/7%20Bowling.pdf>

Βερέμη Έφη, «Συναισθήματα και Κοινωνικά κινήματα. Η θέση της θυμικής παραμέτρου στις κοινωνικές επιστήμες», Intellectum, τχ. 4, Μάιος 2008

Βιδάλη Σοφία «Οι αστυνομικοί μαθαίνουν τη δουλειά στο δρόμο», Εντός Εποχής, τχ36

Βικιπαίδεια <http://el.wikipedia.org/wiki/Αναρχισμός>

Βραδέλης Στέλιος, «Την εν ψυχρώ δολοφονία του 15χρονου επιβεβαίωσαν οι εργαστηριακές εξετάσεις.», 9/12/2008

<http://www.tanea.gr/default.asp?pid=2&ct=1&artid=4491210>

Βρύζας Κώστας, «Ο εντυπωσιασμός στα μέσα μαζικής ενημέρωσης», Επιθεώρηση Κοινωνικών Επιστημών, τχ61, 1988

Claudio Hector, Gorski Silveira , «Η Ευρωπαϊκή Ένωση, οι πρόσφυγες και οι 'παράνομοι' μετανάστες», μετ. Δ.

Δημούλης, περ. Θέσεις, Ιούλιος- Σεπτέμβριος 1999, τ.68 <http://www.theseis.com/1-75/theseis/t68/t68f/hector.htm>

Γαλανόπουλος Αντ., «*Η αστυνομία υπερασπιστής – λέει- του πολίτη...*», Ελευθεροτυπία, 12/12/2008

Γράβας Μαρίνος, «*Φωνές και συνθήματα κατά Κούγια*», Ελευθεροτυπία, 18 /12/2008

Γούσης Κώστας, «*Ο Δεκέμβρης και το δίκιο της εξέγερσης*», εφ. Πριν, 5 /12/2010

<http://prin.gr/?p=337>

Δάμα Γ., «*Οι στρατιές της νύχτας*», Ελευθεροτυπία, 15/12/2008

Δάμα Γεωργία, «*Πάρτε δρόμο*», Ελευθεροτυπία, 17/12/2008

Δάμα Γεωργία, «*Πανεκπαιδευτική πορεία σεισμός*», Ελευθεροτυπία, 19/12/2008

Davis Mike, «*Η Αθήνα είναι η πρώτη σπίθα*», συνέντευξη στον Δ. Αναστασόπουλο, Ελευθεροτυπία, 28/12/2008

Davis Mike, «*Planet of slums*»,

<http://www.rebelnet.gr/articles/view/Planet-of-Slums>

Δέδε Μαρία, «*Όπου δεν φτάνει η σφαίρα, φτάνει η τηλεόραση*», συνέντευξη με την Αφρ. Κουκουτσάκη για την ημερίδα με θέμα «*Μηνύματα των ΜΜΕ. Μεθοδολογία ανάλυσης*», Τμήμα Επικοινωνίας Μέσων και Πολιτισμού, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Ελευθεροτυπία, 29/12/2008, <http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=3385>

<http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=3385>

Δεμελή Ματίνα, «*Όλος ο κόσμος δίπλα στην Ελλάδα*», Έθνος 20/12/2008 <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22768&subid=2&pubid=2064772>

Δεμερτζής Ν., «*Το τραύμα στην κοινωνία της διακινδύνευσης*», Έκ των υστέρων, τχ.13,2005

Δεμερτζής Νίκος, «*Μας έβγαλε στους δρόμους η απελπισία για το αύριο*», Στρογγυλό τραπέζι της «Ε» με δύο καθηγητές και τέσσερις φοιτητές, Ελευθεροτυπία, 20/12/2008, <http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=1802>

Δίκτυο Ελεύθερων Φαντάρων Σπάρτακος

«*Εκατοντάδες Φαντάροι από 42 Στρατόπεδα δηλώνουν: ΑΡΝΟΥΜΑΣΤΕ*»

<http://diktiospartakos.blogspot.gr/2008/12/42.html>

<http://diktiospartakos.blogspot.gr/2008/12/42.html>

(ΔΣ) Διεθνές Συνέδριο: Εξεγερσιακές συλλογικές δράσεις σε συγκριτική προοπτική, Αθήνα 9-11 Δεκέμβρη 2009, απομαγνητοφωνημένα κείμενα:

ΔΣ, Κοτρωνάκη Λ., Σ. Ι.Σεφεριάδης, Στα μονοπάτια της οργής: το χωροχρονικό μιας εξέγερσης Αθήνα, Δεκέμβρης 2008, <http://vimeo.com/9440134>

ΔΣ, Λούντος Ν., Μειοψηφίες, πρωτοπορία και το αίτημα της αντι-ηγεμονίας. Ο Δεκέμβρης είχε πρελούδιο, <http://vimeo.com/9411876>

ΔΣ, Παπαδάτος- Αναγνωστόπουλος, Δ, Για την επανανομιμοποίηση του κατασταλτικού μηχανισμού, για την εκ νέου ανάδειξη του ΠΑΣΟΚ σε κόμμα του κράτους: κόμματα και ΜΜΕ στην εξέγερση του Δεκεμβρίου, <http://vimeo.com/9604092>

ΔΣ, Παπανικολόπουλος Δ., You' ve ruined our lives, we' ll ruin everything, <http://vimeo.com/9437690>

ΔΣ, Σερντεδάκης Ν., Εξεγέρσεις και κοινωνικά κινήματα: μια θεωρητική σύνθεση <http://vimeo.com/9442088>

Douzinis Kostas, «*What we can learn from the Greek riots*», Guardian, 9/01/2009

<http://www.theguardian.com/commentisfree/2009/jan/09/greece-riots>

Editorial, Rebel with a cause : Κράτος επιχειρηματίας, θεσμική βία και παραμάγαζα της πολιτικής, Θέσεις, Ιανουάριος- Μάρτιος 2009

Ειδησεογραφικά βίντεο mega

<http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22768&subid=2&pubid=1988740>

<http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=11424&subid=2&pubid=1988737>

<http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=11424&subid=2&pubid=1994783>

<http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22768&subid=2&pubid=2012754&mmid=3634642>

<http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22768&subid=2&pubid=2006737&mmid=3628642#videotop>

<http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22768&subid=2&pubid=2012757&tag=8777>

<http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22768&subid=2&pubid=2012881&mmid=3638642>

ethnos.gr, «Ένας νεκρός, πολλά γιατί», 6/12/2008 (23:09)

ethnos.gr, «Εξεγείρεται και η ομογένεια», 8/12/2008 <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=11424&subid=2&pubid=1984777>

<http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=11424&subid=2&pubid=1990802>

ethnos.gr, «Απίστευτη πρόκληση των Ματ (φωτό)», 9/12/2008 <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=11424&subid=2&pubid=1994786>

<http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=11424&subid=2&pubid=1994786>

ethnos.gr, «Γυαλιά - καρφιά το κέντρο της Πάτρας», 10/12/2008 <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=11424&subid=2&pubid=1994786>

<http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=11424&subid=2&pubid=1994786>

ethnos.gr, «Γυαλιά - καρφιά το κέντρο της Πάτρας, Συμπλοκές» <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=11424&subid=2&pubid=1994786>

<http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=11424&subid=2&pubid=1994786>

ethnos.gr, «Στο δρόμο..», 12/12/2008, <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22768&subid=2&pubid=2012881&mmid=3638642>

<http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22768&subid=2&pubid=2012881&mmid=3638642>

ethnos.gr «Στο πόδι η παιδεία», 14/12/2008

<http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22768&subid=2&pubid=2028741&mmid=3652647#videotop>

ethnos.gr, «Κλιμάκωση κινητοποιήσεων», 15/12/2008

<http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22768&subid=2&pubid=2028858&mmid=3658648#videotop>

ethnos.gr, «Το «ελληνικό σύνδρομο» βγάζει στους δρόμους τους νέους απ' όλο τον

κόσμο», Έθνος, 22/12/2008

<http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22768&subid=2&pubid=2074792>

ethnos.gr, «Χωρίς να φταίνε κάνουν γιορτές πίσω από τα κάγκελα», Έθνος, 27/12/08

<http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22768&subid=2&pubid=2098872>

ethnos.gr, «Ξεσηκωμός μαθητών για τον Αλέξη», Έθνος, 9/12/2008

<http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22768&subid=2&pubid=1988740>

εφ. Ελευθεροτυπία, «Έμποροι : Καμία υλική ζημιά δεν μπορεί να συγκριθεί με μια ζωή», 8 /12/08

εφ. Ελευθεροτυπία, «Πήρε φωτιά και το Διαδίκτυο», 8 /12/08

εφ. Ελευθεροτυπία, «Πρύτανις: Παραιτούμαι!», 9/12/08

εφ. Ελευθεροτυπία, «και ομάδες περιφρούρησης καταστημάτων», 10/12/2008

εφ. Ελευθεροτυπία, «Μοιράζουν και κακουργήματα σε εξεγερμένους- Απολογία των δύο ειδικών φρουρών.», Ελευθεροτυπία, 10/12/2008

εφ. Ελευθεροτυπία, «Η μαζικότητα αποδιώχνει την τυφλή βία », 11 /12/2008

εφ. Ελευθεροτυπία, «Φόβοι για 'ελληνοποίηση' της Ευρώπης», 12/12/2008

εφ. Ελευθεροτυπία, «Επανεξετάζεται το καθεστώς οπλοφορίας, κάθε χρόνο ψυχολογική εξέταση των αστυνομικών », 13/12/2008

εφ. Ελευθεροτυπία, «Γυαλιά καρφιά το γραφείο του Κούγια», «Τώρα δέρνουν και 13αχρονα», 13/12/2008

εφ. Ελευθεροτυπία, «Προανακριτική, μετά “εκλογές”», 15/12/2008

εφ. Ελευθεροτυπία, «Γκάλοπ: Κοινωνική εξέγερση, χαμένη η Ν.Δ.», 15/12/2008

εφ Ελευθεροτυπία, « Πέτρες και δακρυγόνα στη Λάρισα», 16/12/2008
 εφ Ελευθεροτυπία, «Μετωπική διαρκείας», 17/12/2008
 εφ Ελευθεροτυπία, «Μολότοφ και τραυματισμοί στην Καισαριανή», 17/ 12/2008
 εφ Ελευθεροτυπία, «Τα Χριστούγεννα αναβάλλονται, έχουμε εξέγερση», 18 /12/2008
 εφ Ελευθεροτυπία, «Κατέλαβαν τη ΓΣΕΕ», 18 /12/2008
 εφ Ελευθεροτυπία, «Νέα επίθεση σε κλούβα των ΜΑΤ», 18/12/2008
 εφ Ελευθεροτυπία, «Τύλιξαν φαντάρο σε μια κόλλα χαρτί», 19/12/2008
 εφ Ελευθεροτυπία, «Αδελφός μας ο Αλέξης, πανό στην Τουρκία », «Αμβούργο: Δέκα συλλήψεις και 10 τραυματίες », «Τα' σπασαν και στη Νέα Υόρκη για τους εξεγερθέντες», 22/12/2008

εφ Καθημερινή, 11/12/2008

εφ Καθημερινή, Ασος Πρεσ, AFP, “Οι γονείς μαζεύουν παιδιά από το καρουζέλ”,
 Καθημερινή, 19/12/2008 .

<http://www.kathimerini.gr/343886/article/epikairothta/ellada/oi-goneis-mazeyan-paidia-apo-to-karoyzel>

εφ Ριζοσπάστης, « Όλοι μαχητικά στη δράση για την επιτυχία των συλλαλητηρίων του ΠΑΜΕ», 17/12/2008

<http://www1.rizospastis.gr/page.do?id=10368&publDate=14%2F12%2F2008&direction=&pageNo=1>

εφ Ριζοσπάστης, «Διήγημα: Το λάθος τηλεφώνημα ενός φονιά»,
 ένθετη έκδοση “7 μέρες μαζί”, Ριζοσπάστης, 28/12/2008

<http://www2.rizospastis.gr/page.do?publDate=28/12/2008&id=10422&pageNo=8&direction=1>

εφ Ριζοσπάστης, “Βαρβαρότητα ΜΑΤ και καπνογόνα κατά των συνταξιούχων.”, 10/03/1995

<http://rizospastis.gr/wwwengine/story.do>

Eurofound Europa, «Νέοι και προσωρινή απασχόληση στην Ευρώπη», [εδώ](#)

FG | Famagusta Gazette, «Protest by Cyprus students, end with two arrests»,

News from Cyprus 8/12/2008,

<http://famagusta-gazette.com/protest-by-cyprus-students-ends-with-two-arrests-p6804-69.htm>

Ζέρβας Χρήστος, «Τρεις αυτόπτες μάρτυρες στην Ε: Ο ειδικός φρουρός σημάδεψε χωρίς να απειληθεί από κανέναν», Ελευθεροτυπία, 8/12/ 2008

Ηλιάδη Ι.&Λύτρα Α., «Θλίψη χωρίς τέλος για τον Αλέξη», Έθνος, 10/12/2008

<http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=11424&subid=2&pubid=1994787>

Ιγνατιάδης Β., «Πόλη υπό πολιορκία η Θεσσαλονίκη», Έθνος 8/12/2008

<http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=11424&subid=2&pubid=1982745>

in.gr, «Πανό στην Ακρόπολη από φοιτητές και κατάληψη στη ΓΣΕΕ», 17/12/2008

<http://news.in.gr/greece/article/?aid=968486>

in gr , «Βίντεο σοκ με σκηνές κακοποίησης μεταναστών, μέσα σε αστυνομικό τμήμα»,

16/06/2007 <http://news.in.gr/greece/article/?aid=810248>

in gr , “Εξέγερση τη νύχτα στο κέντρο κράτησης της Αμυγδαλέζας,” 11 Αυγούστου 2013, <http://news.in.gr/greece/article/?aid=1231261014>

Ιός, «Η κυριότητα της αλήθειας»,

<http://www.iospress.gr/mikro2008/mikro20081220.htm>

Ιός, «Οι κουκουλοφόροι του κ. Παυλόπουλου», Ελευθεροτυπία, 12/12/2008

http://archive.enet.gr/online/online_text/c=112_dt=12.12.2008_id=68586452

Ιός της Κυριακής, «Μυθολογία μιας εξέγερσης. Πώς να κρυφτείς απ' τα παιδιά», 14/12/2008

Ιός, «Καταστολή και δημοκρατία: Οι αόρατοι νεκροί της δημοκρατίας, Το εμπόλεμο στα μετόπισθεν, Ελευθεροτυπία», 21/7/1996, <http://www.iospress.gr/ios1996/ios19960721b.htm>

Ιός, «Η αντεκδίκηση της 'ζαρντινιέρας'», Ελευθεροτυπία, 11/04/2010

<http://www.iospress.gr/ios2010/ios20100411.htm>

Ιός, «Ιδού οι νέοι φάκελλοι, Αστυνομικές προσαγωγές στο σωρό», Ελευθεροτυπία,

8/12/2002, <http://www.iospress.gr/ios2002/ios20021208a.htm>

Ιός, «Ντοκουμέντο για την ασφάλεια του '2004' : το καλοκαίρι της καταστολής», Ελευθεροτυπία 14/03/2003, 1ο και 2ο μέρος, <http://www.iospress.gr/ios2003/ios20030316a.htm>

Ιωαννίδης Γιάννης, «Οδός Αλέξανδρου Γρηγορόπουλου Πανοπτικόν, τχ12, Ιανουάριος 2009

Καλυβιώτου Μαρία, «Δεκέμβρης 2008: Η εξέγερση μέσα από το διαδίκτυο και τα συστημικά ΜΜΕ», Αυγή, 6/12/2013

[http://www.avgi.gr/article/1436135/dekembris-2008-i-exegersi-mesa-apo-to-diadiktuo-kai-ta-sustimika-mme-](http://www.avgi.gr/article/1436135/dekembris-2008-i-exegersi-mesa-apo-to-diadiktuo-kai-ta-sustimika-mme)

Kalyvas Andreas, «An Anomaly? Some Reflections on the Greek December 2008»,

22/9/2010, όμιλος Αριστόβουλος Μάνεσης

<http://www.constitutionalism.gr/site/1658-an-anomaly-some-reflections-on-the-greek-december>

Καρανάτση Έλ., «Συνεχίζουν την απεργία πείνας 18/11/08

http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_politics_1_18/11/2008_292588

Κασσιώτης Πέτρος, Μαρία Ψαρρά, «Απουσιάζει το κράτος, κυβερνά το παρακράτος», Έθνος

20/12/2012, <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22768&subid=2&pubid=2064770>

Κατάληψη ΗΣΑΠ

<http://katalipsihsap.wordpress.com/>

Κατή Κατερίνα, «Τώρα πυροβολούν και τους αυτόπτες μάρτυρες», Ελευθεροτυπία, 16/12/2008

Κατή Κατερίνα, «Νέα υπόθεση ζαρντινιέρας, ολοκληρώθηκε η ΕΔΕ αλλά κρύβουν το πόρισμα από τους δικηγόρους», Ελευθεροτυπία, 23 /12/2008

Κιούσης Γ., «Το ντόμινο της εξέγερσης», «Τα Δεκεμβριανά των Ιβαρηδων»,

«Στην Αθήνα και στη Θεσσαλονίκη», Ελευθεροτυπία, 9/12/2008

Κοραή Χρ., «Απόν και ανεπαρκής, καλεί βοήθεια», Ελευθεροτυπία, 9/12/08

Κοραή Χρ., «Δεν βλέπει ξεσηκωμό, μόνο βία», Ελευθεροτυπία, 12/12/2008

Κορνέτης Κωστής, “Χαμένοι στην ανάλυση των εξεγέρσεων νέας κοπής”, εφ. Τα

Νέα, 28/02/2009 <http://www.tanea.gr/default.asp?id=30&ct=19&artid=4504720&enthDate=28022009>

Κουκουμάκας Κώστας, «Πέντε ευρώ την ημέρα για τη ζαρντινιέρα» 9/12/2008

<http://www.tanea.gr/news/greece/article/4491208/?iid=2>

Κουντούρης Σπ., «Εκτέλεση εν ψυχρώ: Τον πυροβόλησε χωρίς να προηγηθεί σοβαρό

επεισόδιο, μετά έβγαλε το όπλο στη θήκη και αποχώρησε μαζί με τον συνάδελφό του», καταγγέλλουν οι αυτόπτες μάρτυρες», Έθνος, 8/12/08
<http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=11424&subid=2&pubid=1982740>

Κιουπκιάλης Αλ., « Το πλήθος της μεταπολιτικής στους δρόμους της Ελλάδας” Πράξη Β': Η εξέγερση”, Σύγχρονα Θέματα, τχ 103, Οκτώβρης-Δεκέμβρης 2008

Kriesi Hanspeter, «Νέα κοινωνικά κινήματα στη Δυτική Ευρώπη”, Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης, τ 11, εκδ Θεμέλιο, Απρίλης 1998

Κυριακάτικο Σχολείο μεταναστών, «Κοινή δήλωση 14 εκπροσώπων μεταναστευτικών Κοινοτήτων στην Ελλάδα», 15/12/2008
<http://www.ksm.gr>

Κυρ Αλ., «Νύχτα πύρινων οδοφραγμάτων σε Πολυτεχνείο και ΑΣΟΕΕ», Ελευθεροτυπία, 10/12/2008

Κυριακόπουλος Αλέξανδρος, «έσπασαν τις τηλεοράσεις», Ελευθεροτυπία, 18 /12/2008

Κυρ Αλ., «Πορεία μαθητών στο Περιστερί», Ελευθεροτυπία, 20/12/2008

Κυριακόπουλος Αλέξανδρος, «ζύλα και δακρυγόνα για την ασφάλεια του δέντρου», Ελευθεροτυπία, 22 /12/ 2008

Κυριακόπουλου Κ., «Ποτάμι οργής», Ελευθεροτυπία, 9/12/2008

Λαμπρόπουλος Β. Γ., "Σημάδεψαν προς το μέρος μας", 11 /12/08 <http://www.tovima.gr/default.asp?pid=2&artid=246232&ct=1&dt=11/12/2008>

λεξικό <http://www.treccani.it/vocabolario/primum-vivere-deinde-philosophari>

Λύτρα Αργ., Ιγνατιάδης Β., «Αγανάκτηση για την απουσία κυβέρνησης», Έθνος, 9/12/08

<http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=11424&subid=2&pubid=1988747>

Λύτρα Αργυρά, «η μάχη του... δέντρου», Έθνος, 12/12/2008

<http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22768&subid=2&pubid=2074788>

Μανιάτης Γιώργος, Άρθρο “Μετανάστες και εξέγερση του Δεκέμβρη”, Εντός Εποχής, 28/12/2008, τχ 37
http://entosepoxhs.files.wordpress.com/2009/11/entosepohis_37_28-12-08.pdf

Μαρνέλλος Γιώργος, «Ήταν πυροβολισμός τσαμπουκά», Ελευθεροτυπία, 17/12/ 2008

Μαρνέλλος Γιώργος, «Ψάχνουν τον νέο πιστολέρο», Ελευθεροτυπία, 19 /12/2008

Μαρίνα Ζιώζιου, «Η ελληνική αστυνομία κουκουλώνει τις καταγγελίες σε βάρος της», Έθνος, 13/12/2008,
<http://www.ethnos.gr/article.aspcatid=22768&subid=2&pubid=2018774&tag=8334>

Μαρούτσης Ηλ., «Στην πυρά κυβέρνηση και ΕΛ.ΑΣ», Έθνος ,14/12/2008

<http://www.ethnos.gr/asp?catid=11-378&subid=2&pubid=2018757>

Μάτση Αλίκη, «Πόρισμα -κοροϊδία για ευθύνες υπουργών», Ελευθεροτυπία, 16/12/2008

Μαυροειδής Π. , “6 Δεκέμβρη 2008, μια ημερομηνία 'υπό διαγραφή', 6/12/2011 <http://aristeroblog.gr/node/280>

Μερτίκας Γιώργος Ν., « Για μια κριτική θεωρία των κοινωνικών κινήματων», Λεβιάθαν, τ.6, 1990

ΜΗΧΑΝΗ του ΧΡΟΝΟΥ, «Τα συγκλονιστικά στιγμιότυπα και η δίκη του αστυνομικού- εκτελεστή»
<http://www.mixanitouxronou.gr/tag/athanasios-melistas>

Μιχαλοπούλου Ντ., «Το γύρο του κόσμου έκανε ο θάνατος του 16χρονου από αστυνομικό», 7 /12/08

<http://www.cosmo.gr/News/Hellas/223276.html>

Μουστάκα Μίνα, «Πυροβολεί τώρα τη μνήμη του Αλέξη. Αμετανόητος ο ειδικός φρουρός κατηγορεί μετά θάνατον το θύμα του για “αποκλίνουσα συμπεριφορά”», 11/12/2008

<http://www.tanea.gr/ellada/article/?aid=4491632>

Μπαλτάς Αριστείδης, «Το συνεχές της πεδιάδας», εφ Αυγή, 11/01/2009

Μπελαντής Δημήτρης, “ΚΚΕ, εξεγέρσεις και αστική -δημοκρατική νομιμότητα”, Θέσεις, τεύχος 107

Μπενέα Μ., «Λάδι στη φωτιά αντί συγγνώμης», Έθνος, 11/12/2008

<http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22768&subid=2&pubid=2006737&mmid=3628642#videotop>

Μπενέα Μ., «Τσοβόλας: όλα στο φως», Έθνος, 12/12/2008

<http://www.ethnos.gr/article.aspcatid=22768&subid=2&pubid=2012754&mmid=3634642>

Μώρου Κ. Αργυρώ, «Έφοδος μαθητών σε 25 Α.Τ.», Ελευθεροτυπία, 12 /12/2008

Μώρου Αργυρώ Κ. & Τσακίρης Σπύρος, «Χημειοθεραπεία», Ελευθεροτυπία, 19/12/2008

Νεολαία ΣΥΝ, «Το κράτος δολοφονεί, πρέπει να τους σταματήσουμε», 7/12/2008

<http://synlefkada.pblogs.gr/2008/12/neolaia-syn-to-kratos-dolofonei-prepei-na-toys-stamathsoyme.html>

« Νέες Διατάξεις στον Τρομονόμο», 14/10/2010, <http://gr.contrainfo.espiv.net/2010/10/14/tromonomos/>

Νιβολιανίτης Μ., «Σκηνικό πολέμου την Κυριακή: εκτεταμένα επεισόδια στη Λ. Αλεξάνδρας και στην περιοχή γύρω από το Πολυτεχνείο», Έθνος 8/12/2008

<http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=11424&subid=2&pubid=1982745>

Νιβολιανίτης Μ., «Ξεσηκωμός μαθητών για τον Αλέξη», Έθνος, «Ε» 9/12/2008

<http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22768&subid=2&pubid=1988740>

Νιβολιανίτης Μ., «Βγαίνουν ξανά στους δρόμους», Έθνος, 12/12/2008

<http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22768&subid=2&pubid=2012749>

Ξυδάκης Νίκος, “Δεκέμβρης 2008. Είμαστε εικόνα από το μέλλον”, 23/12/2010

<http://rednotebook.gr/2010/12/apo-ton-dekembrh-ths-eksegershshs-ston-dekembrh-ths-ptwxexushs>

Ξυδάκης Νίκος, «Χίλιες λέξεις για το Δεκέμβρη | Απ’ τον Δεκέμβρη της εξέγερσης στον Δεκέμβρη της πτώχευσης»

<http://rmbnet.gr/details.php?id=1228>

« Οι μοβ κουκούλες: οι γυναίκες αθέατα θύματα του αστυνομικού περίστροφου και της αστυνομικής αυθαιρεσίας», Εντός Εποχής, τχ36, 21/12/2008

http://entosepoxhs.files.wordpress.com/2009/11/entosepohis_36_21-12-08.pdf

Παντελίδου Μαλούτα Μάρω «Κοινωνικά Κινήματα και Κοινωνικές Επιστήμες», Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης, Θεμέλιο, τχ8, 1996

Παπαδάκης Κώστας, «Η Ολυμπιάδα φεύγει, το φακέλωμα έρχεται», Ουτοπία: Επιθεώρηση Θεωρίας και Πολιτισμού, τχ61, Σεπτέμβριος – Οκτώβριος, 2004

Παπαδάκης Κώστας, «Νέος Τρομονόμος: Ο εφιάλης γίνεται πραγματικότητα», 15/06/2004,

www.epda.gr/tcpdf/index.php?id=274

Παπαδάτος Γ., «Πρώτο θέμα οι ταραχές στην Ελλάδα», Έθνος, 8/12/2008

<http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=11424&subid=2&tag=8400&pubid=1982742>

Παπαδάτος Δημοσθένης Αναγνωστόπουλος, Ελληνική Αυταρχική Δημοκρατία, Εντός Εποχής, 28/12/2008

http://entosepoxhs.files.wordpress.com/2009/11/entosepohis_37_28-12-08.pdf,

Παπαναστασούλης Βασίλης, «Χάιδεψαν τις... ζαρντινιέρες», Ελευθεροτυπία, 17/12/2008

Παπανικολάου Νατάσα & Χαϊμαντά Σόνια, «Εσβησαν τον Καραμανλή από τους δέκτες», Έθνος, 17/12/2008

<http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=11424&subid=2&pubid=2044739>

Παπαρήγα Αλ., «Να μην χαϊδεύει τα αυτιά των κουκουλοφόρων ο ΣΥΡΙΖΑ», 9/12//2008

<http://news.in.gr/greece/article/?aid=966084>

Παπαρήγα Αλ., “Στην πραγματική λαϊκή εξέγερση δεν πρόκειται να σπάσει ένα τζάμι”

<http://www.youtube.com/watch?v=FBEIYPKAbQg>

Παπαστεργίου Βασίλης, “Η αριστερά το Δεκέμβρη”, 10/12/2010 <http://rnbnet.gr/details.php?id=1075>

Παυλόπουλος Π. & Τσιάτουρας Β., «Νέα πρόκληση με αστυνομικούς», Έθνος 10/12/2008

<http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=11424&subid=2&pubid=1994783>

Παυλόπουλος Προκόπης «Θα υπάρξει παραδειγματική τιμωρία των ενόχων», Έκτακτη συνέντευξη τύπου, 7/12/08

<http://www.in.gr/news/article.asp?lngEntityID=965288&lngDtrID=244>

Πολίτη Τζίνα, «Γουρουνίσια μάζα κατά πλήθος ναρκίσσων», Θέσεις, τχ107, Απρίλιος Ιούνιος 2009

Πρωτοβουλία Αλληλεγγύης Συλληφθέντων Λάρισας http://protobouliapoliton.blogspot.gr/2008/12/blog-post_19.html

Ριτζαλέου Μαρία, «Αυτοί που μένουν κι αυτοί που φεύγουν από τις καταλήψεις», Έθνος, 22/12/2008

www.ethnos.gr/article.asp?catid=22768&subid=2&pubid=2074782

ΡΟΒΒΑ Κ., «Ξεσηκωμός στο Ίντερνετ για τη δολοφονία», Έθνος, 11/12/2008

<http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=11424&subid=2&pubid=2006739>

Ρόββα Κ. «Έκθεση -κόλαφος για καταπάτηση δικαιωμάτων», Έθνος, 31/3/2009,

<http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22768&subid=2&pubid=2816739>

Ρουμेलιώτης Ανδρέας, «Ποιος κυβερνάει;», Ελευθεροτυπία, 9/12/08

Σαραντάκος Γ., «Έκτακτες συσκέψεις πανικού τη νύχτα», Έθνος, 9/12/08

<http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=11378&subid=2&pubid=1988745>

Σαραντάκος Γιάννης, «Δεν ήξερε και δεν έμαθε», έθνος 17/12/2008

<http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=11378&subid=2&pubid=2044737>

Σαράντη Αλ., «Συγκέντρωση στο Χόλαντ Παρκ στο Λονδίνο», Ελευθεροτυπία, 9/12/2008

Σαραφιανός Δ., «Η απειλή για τα δημοκρατικά δικαιώματα», περ. εργατική αλληλεγγύη, τ.768, 23/5 2007

Σέργγης Νίκος & Δημήτρης Αργυρός, «Ο ρομαντικός αντικαπιταλισμός της διαδικτυακής αντιπληροφόρησης», Εντός εποχής, 28/12/08, http://entosepohs.files.wordpress.com/2009/11/entosepohis_37_28-12-08.pdf

Σερντεδάκης Νίκος, “Η κρίση της θεωρίας ως ευκαιρία”, εφ. Αυγή, 11/01/2009

Σκουνάκη Αρετή, «Αθώοι οι ανήλικες Τρομοκράτες της Λάρισας», <http://papaioannou-giannis.net/2010/12/18/%CE%B1%CE%B8%CF%89%CE%BF%CE%B9-%CE%BF%CE%B9-%CE%B1%CE%BD%CE%B7%CE%BB%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%B9-%CF%84%CF%81%CE%BF%CE%BC%CE%BF%CE%BA%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%B5%CF%83-%CF%84%CE%B7%CF%83-%CE%BB%CE%B1/>

Σομιέ Ιζαμπέλ, “Ένα σπύρτο αρκεί για να καούμε...”, Εφ Ελεύθερος Τύπος, Κόσμος

ΣΠΟΥΔΑΣΤΕΣ ΔΡΑΜΑΤΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΕΘΝΙΚΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ, 20 /12/2008 http://dramatikiethnikou.blogspot.com/2008/12/blog-post_5445.html ΣΠΟΥΔΑΣΤΕΣ ΔΡΑΜΑΤΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΕΘΝΙΚΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ, “Σε απάντηση και συμπλήρωση του άρθρου για τις παρεμβάσεις στα θέατρα”, 29/12/2008 <http://www.dramatikiethnikou.blogspot.com>
<http://dramatikiethnikou.blogspot.gr> 20 /12/2008
 Στασινόπουλος Χρ., «Η οργή ξεπέρασε τα σύνορα», Έθνος, <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22768&subid=2&pubid=2012757&tag=8777>

Στέκι Αλβανών μεταναστών, “Αυτές οι μέρες είναι και δικές μας”
<http://steki-am.blogspot.gr/2008/12/blog-post.html>
 «Συνέντευξη για τους συλληφθέντες του Δεκέμβρη», ,23/3/2009, <http://www.marxismos.com/greece-menu/greece-social-issues-menu/greece-rights-menu/454-----.html>

Συντονιστικό κατάληψης Πολυτεχνικής σχολής Συλλόγου Φοιτητών Ξάνθης,
 «ενέργειες οργής κι αλληλεγγύης 11/12», 15 /12/ 2008
<http://antienimerwsi-skfx.blogspot.gr/2008/12/1112.html>

Συντονιστικό μαθητών: Αλέξης Γρηγορόπουλος
<http://syntonistikogrigoropoulos.blogspot.gr>

Suri Jeremi, «A generation in need of hope”, 13/05/2014 E-international Relations
<http://www.e-ir.info/2014/05/13/a-generation-in-need-of-hope>

Σώκος Πάνος, «Καταδίκασε τη βία και τους κουκουλοφόρους, παρέκαμψε τη διευκρίνηση για “μη παραγραφή”, Εκλογές ζήτησε ο Γιώργος», Ελευθεροτυπία, 10/12/2008

Σωτήρχου Ιωάννα, “SOS για το ρατσισμό που σηκώνει κεφάλι”, Ελευθεροτυπία, 21/03/2008
<http://www.akioe.gr/default.asp?node=page&id=2525>

tanea.gr , «Η Ελλάδα καίγεται : Πρώτο θέμα η δολοφονία στα διεθνή ειδησεογραφικά πρακτορεία», 8 /12/08
<http://www.tanea.gr/default.asp?pid=2&ct=1&artid=4490920>
 tanea.gr , “ή μήπως όχι”, 28/02/2009
<http://www.tanea.gr/news/culture/books/article/4504722/?iid=2>

Τερζής Τ., «Έκρηξη οργής και βίας Οδοφράγματα, βόμβες μολότοφ και εκτεταμένες καταστροφές ήταν το σκηνικό μετά τον θάνατο του μαθητή από σφαίρα αστυνομικού. Για εν ψυχρώ δολοφονία μιλούν οι μάρτυρες, αντίθετα με τα όσα ισχυρίζονται οι δύο ειδικοί φρουροί», Έθνος, 8/12/08, <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=11424&subid=2&pubid=1982739>

tonima.gr, « Ο Επαμεινώνδας Κορκονέας σπλώνει τη μνήμη του θύματός του, ο Αλέξης Κούγιας ξανά στις οθόνες – αλλά και σε διεθνή πρακτορεία» 10/12/2008 <http://www.tovima.gr/default.asp?>

[pid=2&artid=246058&ct=1&dt=10/12/2008](http://www.tovima.gr/default.asp?pid=2&ct=32&artid=246091&dt=11/12/2008)

tonima.gr, «*Επιστολή φίλων του Αλέξη Γρηγορόπουλου δημοσιοποίησε η ΠΟΣΔΕΠ*», 11/12/2008

<http://www.tovima.gr/default.asp?pid=2&ct=32&artid=246091&dt=11/12/2008>

Touraine Alain, *Οι βάρβαροι: Κριτική ανάλυση των νέων κινημάτων*, 22/06/2011,

<http://eleftheriakos.blogspot.gr/2011/06/0.html>

Τομάρας Κ., Φώσκολος Γ., «*Η εξέγερση έγινε έκρηξη*», Έθνος, 9/12/2008

<http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=11424&subid=2&pubid=1988737>

Τομάρας Κ., «*ΕΛΑΣ: Να κλαις και να γελάς*», Έθνος, 11/12/2008 [http://www.ethnos.gr/article.asp?](http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=11424&subid=2&pubid=2006740)

[catid=11424&subid=2&pubid=2006740](http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=11424&subid=2&pubid=2006740)

Τριανταφύλλου Χρήστος, «*Η επισφαλής εργασία στην Ελλάδα*»,

http://aoratoi.files.wordpress.com/2009/12/i_episfalisi_ergasia_stin_ellada_triantafyllou1.pdf

Τσάτση Θ., Μπαλάσκα Στρ. & Γράψα Μ., «*Αντεπίθεση ΣΥΝ στο ΚΚΕ,*

για προπαγάνδα της ακροδεξιάς», Ελευθεροτυπία, 12/12/2008

Τσιμιτάκης Ματθαίος, «*Εξέγερση και διαδίκτυο, Η ανάδυση ενός άτακτου δημόσιου*

λόγου», Αφιέρωμα #riots, Σύγχρονα Θέματα

<http://synchronathemata.wordpress.com/%CE%B1%CF%86%CE%B9%CE%AD%CF%81%CF%89%CE%BC%CE%B1-griots>

Τσούτσιας Παναγιώτης & Λύτρα Αργυρώ, «*Θύελλα για τον πυροβολισμό*», Έθνος, 19/12/2008

<http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=11378&subid=2&pubid=2054738>

Υπουργείο Εσωτερικών, Γραφείο Τύπου, «*Δήλωση του Υπουργού Εσωτερικών σχετικά με το περιστατικό στα Εξάρχεια*», 06-12-2008 [http://www.mopocp.gov.gr/index.php?](http://www.mopocp.gov.gr/index.php?option=ozo_content&lang=GR&perform=view&id=2773&Itemid=290)

[option=ozo_content&lang=GR&perform=view&id=2773&Itemid=290](http://www.mopocp.gov.gr/index.php?option=ozo_content&lang=GR&perform=view&id=2773&Itemid=290)

Υπουργείο Εσωτερικών, Γραφείο Τύπου, *Δελτίο Τύπου για τη συνέντευξη τύπου που παραχώρησε ο Υπουργός*

Εσωτερικών σχετικά με το περιστατικό των Εξαρχείων, 07-12-2008 [http://www.mopocp.gov.gr/index.php?](http://www.mopocp.gov.gr/index.php?option=ozo_content&lang=GR&perform=view&id=2774&Itemid=290)

[option=ozo_content&lang=GR&perform=view&id=2774&Itemid=290](http://www.mopocp.gov.gr/index.php?option=ozo_content&lang=GR&perform=view&id=2774&Itemid=290)

Φελουκάτζη Η., «*Στο Παρίσι: Η ελληνική αστυνομία δολοφονεί*», Ελευθεροτυπία, 9/12/2008

Φωτοπούλου Β., «*ΔΣΑ: 'Νέα ηθική δολοφονία'* », Ελευθεροτυπία, 12/12/2008

Φωτόπουλος Ν., Λυβιάκη Γ., Μπαλάσκα Σ., «*Πανελλαδικός ξεσηκωμός*», Ελευθεροτυπία, 8/12/08

Φώσκολος Γ., «*Δακρυγόνα κατά των μαθητών που διαδήλωναν για τον Αλέξη*», Έθνος, 10/12/2008

<http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=11424&subid=2&pubid=1994766>

Φώσκολος Γιάννης & Λύτρα Αργυρώ, «*Αντίσταση και στην Ακρόπολη*», Έθνος, 18/12/2008

<http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22768&subid=2&pubid=2050746>

Χαλκιά Αν., Παππά Αρτ., *Χρονικό της εξέγερσης των κρατούμενων 2008*,

<http://www.theartofcrime.gr/printit.php?aid=1236875124&lang=gr>

Χατζηπαρασκευαΐδης Απόστολος, «*Σημειώσεις για το λούμπεν προλεταριάτο*», περ. Θέσεις

http://www.theseis.com/index2.php?option=com_content&do_pdf=1&id=481

Χατζηστεφάνου Άρης, «*Επιχείρηση κάθαρση στο Πολυτεχνείο, ελάχιστες ζημιές σε σχέση με την ένταση*», Ελευθεροτυπία, 31/12/2008

<http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=3893>

Χριστοδουλίδου Π., Μαλαγκονιάρης Στ., «*Πρωτόγνωρη βία*»

<http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=11424&subid=2&pubid=1982739>

Χριστόπουλος Δημήτρης, Απεταξάμην: «*Παραβολή για τη βία με αφορμή το Δεκέμβρη*», Σύγχρονα Θέματα,

τχ103, Οκτώβριος-Δεκέμβριος 2008

Χρυσοχοϊδης Μιχάλης, *Συνέντευξη του Υπουργού Προστασίας του Πολίτη, στο Γιώργο Παπακρήστο, ΒΗΜΑ FM, 30/4/2012*

<http://www.chrisohoidis.gr/>

youtube, «*Το MEGA παραποίησε το βίντεο της δολοφονίας του 15χρονου*» 8/12/2008

<http://www.youtube.com/watch?v=DcL2mgVoAfc&feature=related>

youtube, «*Έμποροι και ο δήμαρχος στη Λάρισα*», 9/12/2008, <http://www.youtube.com/watch?v=QpMsSsc4pIE>

you tube, «*Επεισόδια στη Λάρισα, ξύλο με τους μαγαζάτορες*», 8/12/2008 <http://www.youtube.com/watch?v=Mhyqq1AtTFg>

youtube, «*Alexis es vivo. 7Th day of riots review*», <http://www.youtube.com/watch?v=ECe5VKqI44M>

youtube, «*Κράξιμο στα ΜΑΤ*», 10/12/2008 <http://www.youtube.com/watch?v=u0Mcu4YUub3k>

youtube, «*Οργισμένοι πολίτες κατά των ΜΑΤ*», 10/12/2008

<http://www.youtube.com/watch?v=ziDnARLbBgU>

youtube, *ΓΣΕΕ και Παναγόπουλος κατά νέων εργαζομένων* http://www.youtube.com/watch?v=7_LQt9Bvbd8

youtube, «*Ασπ: Ανθόπουλος και Αρσένης, προπαγανδιστική εκπομπή για την κατάργηση της επετηρίδας*»

<http://www.youtube.com/watch?v=ROldnuAMBvg>

youtube, «*σχολικές καταλήψεις*»

<http://sxolikeskatalipseis.blogspot.gr/2010/10/1998.html>

youtube, «*Αστυνομός στα Πατήσια πετάει πέτρες σε 15χρονους μαθητές*» 11/12/2008

<http://www.youtube.com/watch?v=EgipzBgdgs8>

youtube, «*Ακούστε μας! Είμαστε τα παιδιά σας!*»

<http://www.youtube.com/watch?v=JcZw1fJNVY0>

youtube, *Κατάληψη Νέας Τηλεόρασης Χανιά, 1ο και 2ο μέρος,*

<http://www.youtube.com/watch?v=E8SurS4vVBg>

http://www.youtube.com/watch?v=GLvRFIuev_I#t=261

youtube, *Κατάληψη σταθμού super B, στην Πάτρα*

<http://www.youtube.com/watch?v=oo11wNhD8bE>

youtube, «*Εξεγερμένα κάλαντα*», 24/12/2008

<http://www.youtube.com/watch?v=mOzzTR6vHWc>

youtube, «*Κατάληψη στη NET την ώρα των ειδήσεων*», 16/12/ 2008

<http://www.youtube.com/watch?v=PK9lpMk7fiY>

youtube, *Cops are breaking shops in greek riots 2008*, εκπ. Α.Λαζόπουλου, 17/12/2008, <http://www.youtube.com/watch?v=2RSXXkxJauw>

youtube, «*Αιנטσάρισμα πλιατσικολόγου*», 9/12/2008

<http://www.youtube.com/watch?v=MizMnt4ZIAw>

youtube, «*Το πλιάτσικο των 'λαθρομεταναστών'*», 9/12/2008

<http://www.youtube.com/watch?v=6W1NPsA73vQ>

youtube, «*Το video που προβλήθηκε στο Mega από τη δολοφονία του Αλ. Γρηγορόπουλου*»,

<http://www.youtube.com/watch?v=u6tMNP9O3H0>

youtube, «*Το πρώτο έκτακτο δελτίο της δολοφονίας του Αλ.Γρηγορόπουλου*»,

<http://www.youtube.com/watch?v=o1IFbKwiXSE#t=39>

youtube, «*Το τελευταίο αντίο για τον Αλ. Γρηγορόπουλο*»

<http://www.youtube.com/watch?v=PlkNofPBp5U>

youtube, «*Τα πρωτοσέλιδα των εφημερίδων*» <http://www.youtube.com/watch?v=COu6ta7ulO4>

youtube, : *Ο Subcomadante Marcos για την εξέγερση του Δεκέμβρη*, <http://www.youtube.com/watch?v=sUXI0tNpSmE#t=22>

<http://galaxy.hua.gr/~sdp/arthro16.pdf>

TAINIES

tvxs.gr / Το χρονικό μιας προαναγγεληθείσας δολοφονίας

http://www.dailymotion.com/video/xfx9q4_tvxs-gr-%CF%81%CF%87%CF%83-%CF%84%CE%BF-%CF%87%CF%81%CE%BF%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%BC%CE%B9%CE%B1%CF%82-%CF%80%CF%81%CE%BF%CE%B1%CE%BD%CE%B1%CE%B3%CE%B3%CE%B5%CE%BB%CE%B8%CE%B5%CE%AF%CF%83%CE%B1%CF%82-%CE%B4%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CF%86%CE%BF%CE%BD%CE%AF%CE%B1%CF%82_people

December Seeds - Οι Σπόροι του Δεκέμβρη [2009] Short film by Panagiotis Karagiorgas (english & spanish subtitles) <http://vimeo.com/37135846>

Και τι δεν ήταν - "Μιλώντας για το Δεκέμβρη του 2008" σκηνοθετική ομάδα "Χάι Λάιφ", <http://www.youtube.com/watch?v=smmSa5ImsOc>

BIBΛΙΑ

Agamben Giorgio, *Homo Sacer Κυρίαρχη Εξουσία και Γυμνή Ζωή*, Scripta, Παναγιώτης Τσιαμούρας, Αθήνα, 2005

Agamben Giorgio, *Κατάσταση εξαίρεσης : 'Όταν η έκτακτη ανάγκη μετατρέπει την εξαίρεση σε κανόνα*, Μαρία Οικονομίδου, εκδ. Πατάκης, Αθήνα, 2007

Andrain Charles and Apter David, *Political Protest and Social Change: Analyzing Politics*, Palgrave Macmillan, 1994

Baudrillard Jean, *Inferno Power, Τρομοκρατία και Παγκόσμια Βία*, Κριτική, Αθήνα, 2005

Bauman Zygmunt, *Social uses of Law and Order*, στων David Garland and Richard Sparks επιμέλεια, Criminology and Social Theory, Oxford University Press, New York, 2000

Bauman Zygmunt, «Social uses of Law and Order» στων David Garland and Richard Sparks επιμέλεια, Criminology and Social Theory, Oxford University Press, New York, 2000

Bauman Zygmunt, *Η μετανεωτερικότητα και τα δεινά της*, Ψυχογιός, Αθήνα, 2002

Bauman Zygmunt, *Ο πολιτισμός ως πράξη*, Πατάκης, μετάφραση: Γιάννης Π. Σκαρπέλος, Αθήνα, 1994

Bauman Zygmunt, *Παγκοσμιοποίηση, οι συνέπειες για τον άνθρωπο*, μετάφραση: Χρήστος Βαλλιάνος, Πολύτροπον, Αθήνα, 2004

Bauman Zygmunt, *Σπαταλημένες Ζωές: Οι απόβλητοι της νεωτερικότητας*, μετάφραση: Μάρκος Καρασαρίνης, Εκδ. Κατάρτι, 2005

Beck Ulrich, *Risk society Towards a New Modernity*, Sage Publications, London, Thousand Oaks, New

Delhi, 1992

Becker S Howard, *Οι περιθωριοποιημένοι*, μετάφραση: Αθηνά Κουτζόγλου, Βασίλειος Μπουρλιάσκος, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2000

Benjamin Walter, *Για μια κουλτούρα της βίας*, μετάφραση: Λεωνίδας Μαρσιανός, εκδ. Ελευθεριακή Κουλτούρα, Αθήνα, 2002

Bourdieu Pierre, *Γλώσσα και συμβολική εξουσία*, Ινστιτούτο του βιβλίου, μετάφραση: Κική Καψαμπέλη, Καρδαμίτσας, Αθήνα, 1999

Bourdieu Pierre, *Αντεπίθεση πυρών: Λόγοι για την ενίσχυση της αντίστασης ενάντια στη νεοφιλελεύθερη εισβολή*, μετάφραση: Καίτη Διαμαντάκου, 2η έκδοση, Πατάκης, 1998

Buhle Paul και Schulman Nicole, επ., *Wooblies! Μια εικονογραφημένη ιστορία των Βιομηχανικών Εργατών του Κόσμου*, 2005

Butler Judith, *Βία, πένθος, πολιτική*, στο συλλογικό *Περί θανάτου: Η πολιτική διαχείριση της θνητότητας*, μετάφραση: Κώστας Αθανασίου, Νήσος, 2008

Carnoy Martin & Castells Manuel, *Η Παγκοσμιοποίηση, η Κοινωνία της γνώσης και το Κράτος, στο Η Πολιτική σήμερα: Ο Νίκος Πουλαντζάς κι η επικαιρότητα του έργου του*, συλλογικό επιμέλεια: Άλκης Ρήγος, Κωνσταντίνος Τσουκαλάς, εκδ. Θεμέλιο, Αθήνα, 2001

Castells Manuel, *The Power Of Identity : The information age*, volume II, Wiley Blackwell, 2010

Collins Randall, *Violence: The Micro-sociology of Violent Confrontations*, Princeton University Press, N. Jersey, 2008

D' Elia Alberto, *Η παρέκκλιση του ξένου μετανάστη στα μέσα ενημέρωσης: αποτελέσματα έρευνας στο Σαλέντο*, στο *Εικόνες Εγκλήματος*, επ. Αφροδίτη Κουκουτσάκη, Πλέθρον, Αθήνα, 1999
Dahrendorf Ralf, *Law and order: the Hamlyn lectures*, Stevens & Sons Ltd, London, 1985

De la Porta Donatella & Diani Mario, *Κοινωνικά Κινήματα: Μια εισαγωγή*, μετάφραση: Ξενοφών Γιαταγάνας, εκδ. Κριτική, Αθήνα, 2010

De La Porta Donatella, Peterson Abby & Reiter Herbert, *The policing of Transnational Protest*, Ashgate, England, 2006

Downs David & Rock Paul, *Understanding Deviance*, Oxford University Press, New York, 2011, 6th edition

Foucault Michel, *Society must be defended, Lectures at the college de France*, Ιανουάριος 1976, Picador New York, 2003

Garland David and Sparks Richard: *Criminology, Social Theory and the challenge of our time*, των David Garland and Richard Sparks επιμέλεια, Criminology and Social Theory, Oxford University Press, New York, 2000

Garland David, *The culture of Control, Crime and Social Order in Contemporary Society*, Oxford University press, Oxford New York, 2001

Giddens Anthony, *Οι συνέπειες της νεωτερικότητας*, Κριτική, μετάφραση: Γιώργος Μέρτικας, Αθήνα, 2001

Giovanopoulos Christos & Dalakoglou Dimitris, *From ruptures to eru Revolt and crisis in Creece: Between a present yet to pass and a future still to come*, συλλογικό, AK Press ption & Occupied London, 2011

Girux Henry, *Against the Terror of Neoliberalism: Politics Beyond the Age of Greed*, Paradigm Pulpishers, 2008

Goffman Erving, *Στίγμα: Σημειώσεις για τη διαχείριση της φθαρμένης ταυτότητας*, μετάφραση: Δήμητρα Μακρυνιώτη, Αλεξάνδρεια, Αθήνα, 2001

Harcourt E. Bernard, *The illusion of free markets: Punishment and the myth of Natural Order*, Harvard University Press, 2011

Hobsbawm Eric, *Η εποχή των άκρων Ο σύντομος εικοστός αιώνας 1914-1991*, ζ' έκδοση, μετάφραση: Βασίλης Καπετανγιάννης, Θεμέλιο, Αθήνα, 2003

Hobsbawm Eric, *Παγκοσμιοποίηση, Δημοκρατία και Τρομοκρατία*, μετάφραση: Νίκος Κούρκουλος Θεμέλιο, Αθήνα, 2007

Lee Murray, *Inventing Fear of Crime: Criminology and the politics of anxiety*, Willan, UK, 2006

Luhmann Niklas, *Η πραγματικότητα των μέσων μαζικής επικοινωνίας*, μετάφραση: Πέρσα Ζέρη, Μεταίχμιο, Αθήνα, 2003

Malcolm M Feely, Jonathan Simon, *The New Penology: Notes on the emerging strategy of corrections and its implications*, Criminology Volume 30, Number 4, 1992

Patty Florence, *Social Network Matter. But how?* στο M. Diani Doug McAdam editors, *Social Movements and networks: Relational Approaches to Collective Action*, Comparative Politics, Oxford University Press, 2009

Piven Fox Frances and Cloward A. Ritchard, *Poor people's movements: Why they succeed, how they fail*, Vintage Books, 1979

Rucht Dieter and Ohlemacher Thomas, *Protest event Data: collection, uses, perspective*, των Mario Diani and Ron Eyerman: *Studying Collective Action*, Sage Production, 1992

Ruggiero Vincenzo, *Understanding political violence: A criminological Analysis*, Open University Press, 2006

Sparks Richard, *Television and the drama of crime: Moral takes and the place of crime in everyday life*, Open University Press, Buckingham – Philadelphia, 1992

Sotiris Panagiotis, *Reading revolt as deviance: Greek intellectuals and the December 2008 revolt of Greek*

youth, a Journal for and about social movements Article Volume 5 (2) 47 -77, 11/2013

Tarrow Sidney, *Power in movements: Social Movements, Collective Action and Politics*, Cambridge University Press, Cambridge, 1998

Tilly Charles, *Κοινωνικά Κινήματα: 1768-2004*, μετάφραση: θανάσης Τσακίρης, εκδ. Σαββάλας, Αθήνα, 2007

Wacquant Loïc, *Punishing the Poor: The neoliberal Government of Social Insecurity*, Duke University Press, 2009

Wacquant Loïc, *Οι φυλακές της μιζέριας*, μετάφραση: Καίτη Διαμαντάκη, Πατάκης, Αθήνα, 2001

Wilson J.Q. and Kelling G., *Broken Windows: The police and the neighborhood safety, from the Atlantic Monthly*, 03/1982 στο Eugene McLaughlin, John Munchie, Gordon Hughes, *Griminological Perspectives Essential Readings*, 2th edition, Sage, London, 2003

Young Jock, *The exclusive society: Social Exclusion, Crime and Difference in Late Modernity*, Sage, 1999

Αλεξανδρόπουλος Στέλιος, *Θεωρίες για τη συλλογική δράση και τα κοινωνικά κινήματα*, Τόμος Α' εκδ. Κριτική, 2001

Αλεξίου Θανάσης, *Περιθωριοποίηση και ενσωμάτωση: Η κοινωνική πολιτική ως μηχανισμός ελέγχου και κοινωνικής πειθάρχησης*, εκδ Παπαζήση, Αθήνα, 1999

Βιδάλη Σοφία, *Έλεγχος του εγκλήματος και Δημόσια Αστυνομία, Τομές και συνέχειες στην αντεγκληματική πολιτική*, Τόμος Β', Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2007

Γκότοβος Α.Ε., *Παιδαγωγική Αλληλεπίδραση: Επικοινωνία και κοινωνική μάθηση στο σχολείο*, Αθήνα, Gutenberg, Παιδαγωγική Σειρά, 1994

Δασκαλάκης Ηλίας, *Η εγκληματολογία της κοινωνικής αντίδρασης*, Παραδόσεις, Σάκκουλας, Αθήνα 1985

Δεμερτζής Ν. & Σταυρακάκης Γ., *Νεολαία. Ο αστάθμητος παράγοντας*, συλλογικό, εκδ. Πολύτροπον, 2008

Ζιγκλέρ Ζαν, *Οι ζωντανοί και ο θάνατος*, Μάλιαρης Παιδεία, Αθήνα, μετ. Βασίλης Παπαβασιλείου, 1982

Κοτζιάς Νίκος, *Θεωρίες για την παγκοσμιοποίηση και οι ασυμμετρίες της πραγματικότητας*, Προλεγόμενα στο Ούλριχ Μπεκ, Τι είναι η παγκοσμιοποίηση; Λανθασμένες αντιλήψεις και απαντήσεις, Καστανιώτης, Αθήνα, 1999

Κουκουτσάκη Αφροδίτη, *Αναπαραστάσεις εγκληματιών. Αποδομώντας τον παραβάτη, κατασκευάζοντας τον εγκληματία*, στο κείμενα για το σεμινάριο Κοινωνικές Αναπαραστάσεις του εγκλήματος και της ποινής, έτους 2007-2008, τμήμα Κοινωνικής Ανθρωπολογίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο

Κωνσταντινίδου Χριστίνα, *Κοινωνικές αναπαραστάσεις του εγκλήματος. Η εγκληματικότητα των αλβανών μεταναστών στον αθηναϊκό Τύπο*, στο Εικόνες Εγκλήματος, επιμ. Αφροδίτη Κουκουτσάκη, Πλέθρον, Αθήνα, 1999

Λάζος Γρηγόρης, *Ταξιστικές θεωρήσεις για τις Εργατικές τάξεις κατά τον 19ο αιώνα*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2011

Λάζος Γρηγόρης, *Διαφθορά και αντιδιαφθορά*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2005

Λάζος Γρηγόρης, *Κριτική Εγκληματολογία*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2007

Λαμπροπούλου Έφη, *Εσωτερική Ασφάλεια και Κοινωνία του Ελέγχου*, Αθήνα, 2001

Λαμπροπούλου, Έφη *Κοινωνιολογία του Ποινικού Δικαίου και των θεσμών της Ποινικής Δικαιοσύνης*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 1999

Μακρυνιώτη Άρτεμις, *Η στρατηγική της δραματοποίησης των κοινωνικών φαινομένων και ιδιαίτερα του εγκλήματος, από τα ΜΜΕ και οι θεσμικές παρεμβάσεις στο Νέα Κοινωνικά Κινήματα: Εγκληματολογική Προσέγγιση*, επ. Βάσω Αρτινοπούλου, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2000

Μηλιός Γ., *Εκπαίδευση και εξουσία*, 4η έκδοση, Κριτική, 1993

Μπεκ Ούλριχ, *Η επινόηση του πολιτικού: Για μια θεωρία του ανακλαστικού εκσυγχρονισμού*, μετάφραση: Κωνσταντίνος Καβουλάκος, Νέα Σύνορα Λιβάνης, Αθήνα, 1996

Μπεκ Ούλριχ, *Τι είναι η παγκοσμιοποίηση; Λανθασμένες αντιλήψεις και απαντήσεις*, μετάφραση Γιώργος Παυλόπουλος, Καστανιώτης, Αθήνα, 1999

Νικολαΐδης Αριστοτέλης, « Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας και φυλακή: Η περίπτωση της εξέγερσης στις φυλακές Κορυδαλλού τον Νοέμβριο του 1995», στο Εικόνες Φυλακής, επ. Αφροδίτη Κουκουτσάκη, Πατάκης, Αθήνα, 2006

Νικολόπουλος Γιώργος Π., *Κράτος, Ποινική Εξουσία και Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση, Μια εγκληματολογική προσέγγιση*, Κριτική, Αθήνα, 2000

Νικολόπουλος Γ Π., *Πέρα από το κράτος : Όψεις και αντινομίες του ευρωπαϊκού κοινωνικού ελέγχου*, στον Τιμητικό Τόμο για τον Ι. Μανωλεδάκη, τ.Β, Σάκουλας, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2007

Νικολόπουλος Γ Π., *Η Ευρωπαϊκή Ένωση ως φορέας αντεγκληματικής πολιτικής : Το 'πρόγραμμα της Χάγης' και η εφαρμογή του*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2008

Πανούσης Γιάννης, *Εγκληματογενείς & εγκληματογόνοι κίνδυνοι*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2007

Παπαθεοδώρου Θεόδωρος Π., *Δημόσια ασφάλεια και αντεγκληματική πολιτική. Συγκριτική προσέγγιση*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2005

Παπαθεοδώρου Θεόδωρος: *Κυβερνητική της Ασφάλειας και Αντεγκληματική Πολιτική: Η Ποινική Διαχείριση των Δικαιωμάτων*, στο Ανασφάλεια, Αντεγκληματική Πολιτική και Δικαιώματα του Ανθρώπου, επ. Χριστίνα Ζαραφωνίτου, Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα- Κομοτηνή, 2007

Παρασκευόπουλος Νίκος, *Οι πλειοψηφίες στο στόχαστρο, Τρομοκρατία και Κράτος Δικαίου*, Πατάκης, Αθήνα, 2003

Πλειός Γιώργος, *Ο λόγος της εικόνας: Ιδεολογία και Πολιτική*, Παπαζήσης, Αθήνα, 2001

Πουланτζάς Νίκος, *Το κράτος, η εξουσία, ο σοσιαλισμός*, Θεμέλιο, Αθήνα, 1991

Σεραφετινίδου Μελίνα, *Κοινωνιολογία των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας, Ο Ρόλος των Μέσων στην Αναπαραγωγή του Σύγχρονου Καπιταλισμού*, Gutenberg, Αθήνα, 2^η εκδ. 1991

Σερντεδάκης Νίκος, *Κοινωνιολογία της Συλλογικής Δράσης και των Κοινωνικών Κινήματων*, Μεταπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών Κοινωνιολογίας Κρήτης, 2007-2008

Τσουκαλάς Κωνσταντίνος, *«Η επινόηση της Ετερότητας: 'Ταυτότητες' και 'Διαφορές' στην εποχή της Παγκοσμιοποίησης»*, Καστανιώτη, Αθήνα, 2010

Φουκώ Μισέλ, *Επιτήρηση και Τιμωρία. Η γέννηση της φυλακής*, μετάφραση: Καίτη Χατζηδήμου- Ιουλιέτα Ράλλη, Κέδρος Αθήνα, 2007

Χατζηιωσήφ Χρήστος, *Οι ιστορικοί μιλάνε για το “Δεκέμβρη” του 2008*, επ. Όμιλος για τη μελέτη της Ιστορίας και της κοινωνία, εκδ Ασίνη, Αθήνα, 2010

Χωλ Στιούαρτ, *Η επανακάλυψη της ‘ιδεολογίας’ : η επάνοδος του απωθημένου στις μελέτες για τα μέσα*, στο Μαρία Κομνηνού, Χρήστος Λυριντζής επιμ., *Κοινωνία Εξουσία και Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας, Θεωρία και Πράξη*, μετάφραση: Αλέξης Δέφνερ, Παπαζήσης, Αθήνα, 1989

Ψημίτης Μιχάλης, *Εισαγωγή στα σύγχρονα κοινωνικά κινήματα*, Ατραπός, 2006